

P. 11
18d

ANUARUL

LICEULUI „PETRU-RAREȘ”
PIATRA-NEAMȚ - ANUL 1934-35

DIN CUPRINSUL ANUARULUI:

Anuarul școlar în slujba cunoașterii regiunii

Constantin Turcu :	In memoria prof. Ion Negre (se publică fragmentul inedit: Cum am învățat carte)
Radu Vulpe :	Cercetări arheologice la Horodiștea
C. A. Stoide :	Știri nouă despre m-rea Runcu
Victor Andrei :	Evoluția teritorială a ținutului Neamț
Har. Mihailescu :	Cuvinte și expresii care se nasc și mor
Dimitrie Hogeș :	I. L. Caragiale la Piatra-Neamț
Preot C. Matasă :	Ținutul Neamț cu 100 ani în urmă
Al. Grigorovici :	O vizită Domnească la Piatra-N. în 1866
P. Gheorgheasa :	Hramurile în cultivarea și păstrarea unității credinței și a neamului
V. Ghișescu :	Contribuțiuni nouă la istoricul liceului
C. A. Stoide și
Constantin Turcu :	Documente și regește din ținutul Neamțului — secolul XVII

IN MEMORIA PROF. ION NEGRE

13457

5
08

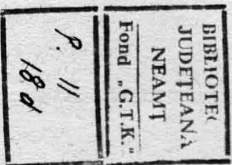
Nu se împru-
mută acasă.

А П У А Р У Ъ
ЛИЦЕУЛУИ ДЕ БĂИЕТИ
"PETRY-RAREȘ"-PIATRA-NEAMȚ

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
GRASUL PIAȚA NEAMȚ

13457
163

А П У Ъ И П И И Т Ă Р И И 1869
А П У Ъ Ș C O L Ъ Р 1934-1935

Anuarul școlar în slujba cunoașterii regiunii.

După același plan inaugurat acum cinci ani, continuăm actualizarea unui nou *anuar*. Cu alte cuvinte, continuăm ca să publicăm acele modeste studii personale, pe care le-am socotit întotdeauna simple contribuțiuni pentru o viitoare monografie a regiunii.

Ceea ce săvârșim noi, în aceste pagini, nu este numai un prilej de manifestare intelectuală. Ci, socotind *școala* drept o *îndrumătoare a vieții*, am crezut de cuviință că întâi ei îi revine datoria de a cerceta regiunea pentru care trăește și în mijlocul căreia activează. Căci, în primul rând, școala are a pregăti elementele tinere pentru viață, nu pentru carte; și anume, pentru viața mediului în care le-au trăit strămoșii — în care vor trăi ele și urmașii lor. Acestea sunt etapele naturale de orientare a tinerețului în viață: satul, regiunea, țara. Numai învățând să-și cunoască și să-și iubească bine mediul, generațiile de copii ce ne ridică vor ajunge bune generații de cetățeni.

De aceea, cercetând diversele aspecte și probleme ale arhivelor finit al Neamțului — pe lângă că năzuim să strângem un prețios material documentar, de care se va folosi, cândva, spiritul sintetizator al cercetătorului de mâne, trudindu-se a scrie istoria vieții românești a acestui colț de țară, străjuit de cuvioase mânăstiri și neînfrânte cetăți seculare, colț de țară al cărui blazon de vechime a fost scormoniți, de curând, în milenara stațiune preistorică dela Horodiștea — dar mai năzuim să venim în ajutorul școlii, completând cunoștințele oficiale ale elevilor, cu aceste inedite cercetări monografice.

În aceste vederi, în cei patru ani din urmă, *anuarul* a intrat în 17 colaboratori, care au redactat 26 studii, însumând 320 pagini, în afară de numeroase fotografii, diagrame, schițe, hărți și facsimile.

Aprecierile oamenilor de cultură¹⁾, ale revistelor — unele de specialitate — și ale ziarelor, pentru anuarul de anul trecut, au fost — ceea ce s'a întâmplat la timp și pentru cele două ani mai vechi — unanim elogioase²⁾. Spicium căleva :

„Trebuie s'o spunem dela început că acest anuar, pe lângă că e o cinștire a profesorului pentru omagierea căruia a fost întocmit, este și o cinștire a liceului care l-a editat. E un model de anuar, merit să nu fie pus numai la dispoziția unui restrâns cerc de prieteni, ci să poată sta în raftul oricărei bibliotecii serioase”. (*Tr. Chelaru în „Revista de Pedagogie” — Cernăuți*).

„Un exemplu de ce se poate face în legătură cu monografia regiunii, adică cercetarea ei din toate punctele de vedere (geografic, istoric, demografic, folkloric, etc.) ni-l dau anuarele liceului „Petru-Rareș” din Piatra-Neamț — și în deosebi cel din 1933-34, care, pe lângă numeroasele contribuții privitoare la ținutul Neamțului, cuprinde limpede, în articolul prefață — datorit unui tânăr profesor, harnic și plin de inițiative, d. Const. Turcu — însuși gândul acesta al „anuarului școlar în slujba cunoașterii regiunii”. (*D. C. Anzăr în revista „Rânduitala”*).

„Liceul „Petru-Rareș” din Piatra-Neamț publică un anuar pe 1933-1934 închinat profesorului G. Mihăilescu, al aceluși liceu. Ne vin din când în când, dar foarte rar, asemenea lucrări îndușabile, la care profesorii unei școli contribuie cu răvna lor cea mai aleasă. Ele constituiesc un eveniment cultural de o importanță remarcabilă, nu numai pentru orașul unde apar, dar și în

1) Ne-au trimis rânduri autorizate domni : prof. I. Simionescu, C. R. Motru, S. Mehedintzi, O. Tărași, Al. Rosetti, Berechet, Iorgu Iordan, General dr.-farmacist Grintescu, G. T. Kirileanu, G. Galinescu, Fr. Bobulescu, prof. Al. Epure, etc.

2) Ne-au făcut dări de seamă critice și analitice următoarele publicațiuni :

Revista Istorică, anul XXI, Nr. 4-6, pp. 191-192, sub semnătura d-lui prof. N. Iorga.

Revista „Rânduitala”, anul I, Nr. 1, pp. 113-114, sub semnătura lui D. C. Amzăr.

Revista „Atheneum”, anul I, Nr. 1, pp. 141-144, sub semnătura d-lui prof. Augustin Popescu.

Revista de Pedagogie — Cernăuți, anul V, caestul III, pp. 293-294, sub semnătura d-lui Traian Chelaru.

Revista Generală a Învățământului, anul XXIII, Nr. 1-2, p. 80.

Revista Vremii — Galați, anul I, Nr. 9.

Revista „Luceafărul” — Tomisovara, anul I, Nr. 7-8.

Zarele din capitală : *Curierul*, anul VIII, Nr. 2508 ; *Viitorul*, anul XXVIII, Nr. 8119 ; *Jura Noastră*, anul XIV, Nr. 832 ; *Credința*, anul III, Nr. 345 ;

Ziare de provincie : *Ideea Națională* (Buzău), *Avântul*, *Miscarea Noastră*, *Reformatorul* (Piatra-Neamț).

sănu publicatiilor noastre științifico-literare în general. Liceele noastre au astăzi, în majoritate, un corp de profesori cuși și conștiincioși, care scriind, gășind un mijloc de a-și exterioriza anumite preocupări, dovedesc metodă — ceea ce este foarte important — și uneori talent.

Răsfoind anuarul liceului „Petru-Rareș” — din Piatra-Neamț, care deși fiptărit în provincie, are o înfășurare tehnică excelentă, occidentală cum se zice, am avut prilejul de a verifica, în foarte bune probe, însușirile de mai sus.

Dedicat în primul rând regiunii, lipsit de orice studiu care să treacă, nu peste competența alcătuirilor ori semnatărilor, dar peste posibilitatea lor de a aduce contribuțiuni inedite istorice, filologice, literare, geografice, anuarul de față al liceului „Petru-Rareș” este un exemplu de felul în care — chiar după o recomandație a ministerului — ar trebui, mai des, să se scrie asemenea opere.

D. Constantin Turcu, profesor, cel care s'a străduit în mod particular ca lucrarea să apară în condiții bune, publică o introducere intitulată „Anuarul în slujba cunoașterii regiunii” arătând contribuțiile pe care, prin anuarul de față și prin altele de mai înainte, s'au adus — cu aceeași metodă — unei monografii a regiunii.

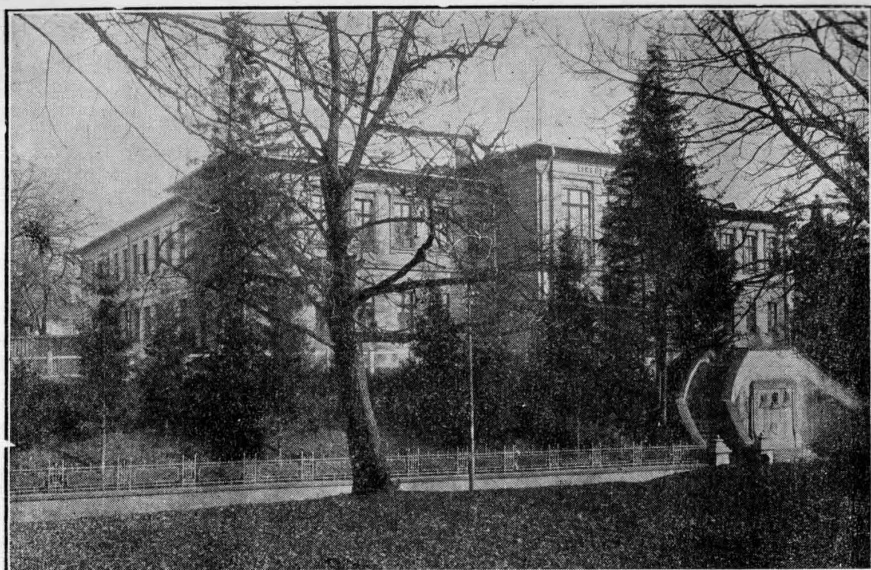
Făcute, dar, aceste anuare, cu grija de metoda științifică a contribuțiilor, fie aceste contribuțiuni cât de scurte și având subiecte oricât de umile, ele servesc mai mult cauza culturii, decât numeroase volume doctorale și teoretice care monopolizează pentru ele prestigiul cultural ori științific.

Grupul de profesori și cercetători care au contribuit la alcătuirea anuarului de față merită toată lauda. Iofți fără deosebire. (*Dragoș Vranceanu, în ziarul Curierul*).

Ludnd cele de mai sus drept un îndemn și fiind conșinși, noi înghie, că munca noastră este utilă, deschidem paginile unui nou anuar, pus în aceeași slujbă — a cunoașterii ținutului nostru.

Constantin Turcu

Fotografie de Ad. A. Chevallier

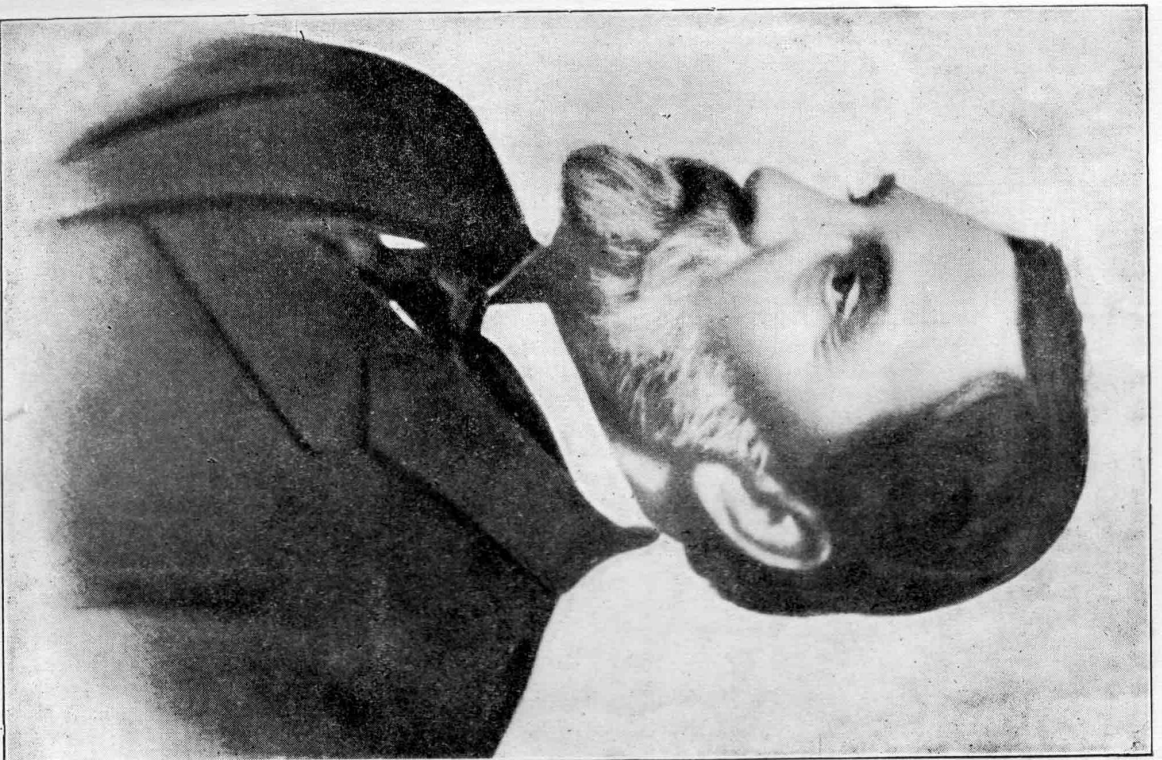
LICEUL DE BĂIEȚI „PETRU-RAREȘ“ DIN PIATRA-NEAMȚ

PARTEA I

CONTRIBUȚIUNI PENTRU O MONOGRAFIE A REGIUNII

IN MEMORIA PROFESORULUI
ION DEGRE ~ (1844~1906)

CU PRILEJUL ÎMPĂLINIRII A 30 DE ANI DE LA
MOARTEA SA, CÂND S'A GĂSIT ȘI UN
INEDIT FRAGMENT AUTOBIOGRAFIC.

PROFESORUL ION NEGRE (1844 - 1906)

IN MEMORIA PROFESORULUI ION NEGRE (1844-1906)
de Constantin Turcu

"Oamenii noi, indiorind în marea
lumină a vieții, se pleacă cu reculegere
spre pământul unde dorm oamenii vechi,
din țara cărora au crescut ei, oameni
noi, ca florile nouă din pulbera flo-
rilor vechi."
V. Pătrușan: *Memoriale* p. 164

S-au împlinit, de curând, treizeci de ani dela moartea lui Ion Negre — unul din cei doi ¹⁾ profesori care au deschis larg porțile școlii noastre, în dimineața zilei de 27 Noemvrie 1869.

Este un prilej deosebit de fericit, pentru noi, de a comemora pe acest dispărut — închinând, memoriei lui, anuarul școlii la a cărei temelie a pus cele dintâi și cele mai trainice pietre unghiuare și la progresul căreia a muncit vreme de 35 de ani. Prilejul comemorării e cu atât mai nimerit, cu cât întâmplarea ne-a scos în cale câteva manuscrise inedite ale acestui mare premergător și animator pe tărâmul didactic și cultural al finului nostru.

Dintre cele trei manuscrise, ce ne stau la dispoziție, unul — un fragment autobiografic — e deosebit de important. Și dacă nu e de valoarea literară a "Amintirilor din copilărie" ale contemporanului său conjujdelean din Humulești, apoi e de o însemnătate documentară egală, întru ce privește oglindirea stărei învățământului din județul nostru, pe la 1850 și a vieții sociale — dela față și dela oraș.

Sunt deosebit de interesante amintirile lui Ion Negre, pentru cunoașterea copilăriei și a formărei sale intelectuale. Cu accente de o rară duloșie, ne sunt descrise sforțările supromenești ale mamei sale, de a-i da puțința să învețe carte. Pline de un dureros realism sunt rândurile unde ne povestește, fără sfială,

1) Celălalt a fost Calistrat Hogeaș.

cum a cărat pelete la fabrica de hârtie a lui Asachi, dela Petrodava; cum a salahorit la mănăstirea Horaița, la moșul său din Piatra și la arhondaricul mănăstirii Neamțului. De interes istoric este fragmentul în care ne povestește cum a intrat Statul în săpânirea tezaurului și averilor aceleiași mănăstiri a Neamțului.

Pentru toate aceste lucruri și pentru multe altele — referitoare la viața economică, socială și intimă a orașului Piatra — publicăm întreg fragmentul de amintiri, la sfârșitul acestei încercări bibliografice.

Așa dar să cercetăm viața și activitatea omului care a fost profesorul Ion Negre.

De jos născut, el s'a ridicat.

Ion Negre s'a născut la 1844 în satul Gura Văii din comuna Căciulești-Neamț. Tatăl său, dascălul Constantin Negre, a murit de vreme — la doi ani după nașterea copilului. Rămasă văduvă, mama sa, Maria, a avut o viață foarte grea, din cauza sărăciei, deși nu-i mai rămăsese decât acest copil, căci pe cele două fete le măritase: pe Smaranda la Negrești — probabil satul de origine al strămoșilor lui Negre — și pe Maria la Gura Văii, după săteanul Constantin Tapu.

Copilaria și-a trăit-o Ion Negre în casa acestuia din urmă surori, la-o-talță cu verii săi. Fiind cel mai mărireșor dintre copii, cumnatul său îl punea la treburile gospodăriei: la păcurit vitele, la munca agricolă a câmpului, la cărat chirie cu căruțele în târgurile vecine. Când se mai terminau treburile — în special iarna — copilul Ion Negre se bucura și el de libertate, ca toți copiii salului cu care se întovărășia la jocurile obișnuite, pline de farmecul vârstei.

Dar gândul mamei sale, de toate zilele, era să-și dea copilul la învățătură, ca să ajungă ceva în viață.

Începutul l-a făcut într-o zi, după înălțare, când s'a întors dela mănăstirea Neamțului cu o *shocourună*, legată în scoarțe de carton gros, acoperite cu piele roșie.

Mama sa, auzind că în ograda bisericii din Dobreni ținea școală dascălul Ion, și-a trimis acolo copilul. De iarna și până primăvara de abia a învățat alfabetul chirlic.

Iarna următoare a fost trimis la dascălul Pavel din Negrești, care avea o școală asemănătoare celei din Dobreni; aici a învățat Negre să cânte *Sfinte Dumnezeule* și să pronunțe alfabetul latin.

Toamna următoare a fost dat la învățătură în școala domnească din Piatra, unde era profesor N. Vicol. A stat numai până la Crăciun.

Timp de aproape un an, după aceasta, a stat la mănăstirea Horaița, unde mama sa l-a dat să învețe carte și ciubotăria. Nici aici n'a învățat nimic, fiindcă a lucrat la zidirea noului edificiu al mănăstirii, de-a-valma cu zidarii și călugării.

Din nou fu dus la Piatra, la un unchiu al său — moș Sava — ca băiat de păvălie și cu speranța că va fi lăsat liber cât de puțin și pentru școală. Moș Sava însă nu era omul care să înțeleagă idealul mamei Melania¹⁾.

Altfându-se că la Almaș mamei Suzana Șefănescu — sora Episcopului Melchisedec — a deschis o școală în mănăstire, Negre fu dus acolo, dar n'a putut sta mult, din pricină că școala era mixtă.

În dorința sa de a-și lumina fectorul, care creștea pe zi ce trece, mamei Melania încercă să-l dea la școlile mănăstirilor Pângărași sau Biserțeani, fără să reușească.

Ultima speranță era acum mănăstirea Neamțului.

Dintre neștutorii ieșit, el s'a luminat.

Cu multă greutate — și numai datorită unor călugări rude — Ion Negre fu primit ca argat la arhondaricul mamei din mănăstirea Neamțului, în speranță că în curând va fi făcut frate — lucru ce se și întâmplă după câteva luni.

În școală fu primit de abia în anul 1859 și anume în clasa II-a, în urma unui concurs deșus. Trei ani cât a stat Ion Negre la această școală, s'a distins printru elevii cei mai buni, astfel că în 1862, când era în clasa IV-a, era și pedagogul școlii, plătit cu doi galbeni pe lună. La examenul de absolvire reuși printru cei dintâi și, cu o economie de 16 galbeni, luă drumul către seminarul din Huși, pe care-l urmă între anii 1862-1866, obținând atestatul nr. 128 din 10 Octomvrie 1866²⁾.

Clasa V-a a făcut-o singur în 1866-67, în vreme ce era pedagog la seminarul din Huși. Examenul de această clasă l-a deșus toamna la seminarul Socolea, unde a rămas în 1867-68 să urmeze la curs și clasa VI-a, fiind numit și aici pedagog.

În vara anului 1868 s'a pregătit în particular de clasa VII-a, trecând examenul toamna și obținând certificatul nr. 198 din 16 Decemvrie 1868, de absolvirea a șapte clase. În lași a rămas pedagog, pregătindu-se în același timp și pentru concursul de profesori, pe care l-a trecut la 14 Septemvrie 1869³⁾.

1) Între timp mama lui Negre se călugărise, luând acest nume.

2) Vezi statul personal în arhivele liceului „Petru-Rares” din Piatra-Neamț, pe anul 1896-97.

3) Vezi arhivele liceului Piatra — raportul nr. 16 din 24 Martie 1894.

Lumină din lumină a dat.

Îndată după trecerea examenului, Ion Negre fu numit — cu ordinul Nr. 13.790 din 29 Octomvrie 1869 — profesor de partea științifică la gimnaziul din Piatra, atunci înființat.

Spre deosebire de alți profesori, care se cred surprinși căi timp sunt obligați să stea în provincie, Ion Negre s'a legat pe viață de orașul și finutul nostru, de care s'a simțit unit printr-o veche tradiție familiară și prin năzuința lui neîncetată de a munci pentru ridicarea culturală a generațiilor de copii dela sale. Vreme de 35 de ani Ion Negre nu s'a despărțit și n'a încetat o clipă de a lucra pentru înștiința care creștea pe măsură ce el îmbătrânea ¹⁾. A fost cu drept cuvânt, părintele școlii noastre și părintele elevilor.

„Kar se supăra. Kar lăsa corigenți. Cât despre repetenți, lucrul acesta nu l'am auzit! Căci *fata Negre* nu putea să lase pe băieți repetenți. Dimpotrivă, mai stăruia în consiliu și la alți colegi, în favoarea vre unui candidat nefertici ²⁾”.

„Era caracterizat ca un părinte al elevilor. Proleja mult pe cei săraci și ajuta energiile dela țară — de acolo de unde se ridicare și el ³⁾”.

Cu astfel de cuvinte și-au amintit despre el foștii elevi! Dar nu numai de elevi s'a legat amintirea lui Negre. El a fost o santineală ⁴⁾ neadornită la căpătâiul școlii noastre, care a însemnat un început de învățământ secundar în acest oraș. De numele lui Negre se leagă aproape toate birurile școlii; sau — cum s'a exprimat foștul ministru Haret, în 1898, cu ocazia vizitei făcute în orașul nostru — liceul este în oarecare măsură și opera profesorului Negre ⁵⁾.

Întrădevar, în 1878 îl găsim pe Negre luptând pentru transformarea gimnaziului din clasic în real — și reușind. În 1879 continua stăruințele pentru trecerea gimnaziului pe seama Statului, căci era o sarcină prea mare pentru comună. Apelul său către

1) Dela 1869 la 1882 Ion Negre a predat pe rând aproape toate obiectele: matematica, șt. naturale, desenele, calligrafia, fizico-chimice, religia, istoria, geografia, economia politică, româna și contabilitatea.

La 1886 este numit profesor numai pentru geografie (ord. nr. 13.107 din 4 Octomvrie), iar la 1892, a căpătat titlul *deținitor* la aceeași specialitate (Decretul Regel nr. 977 din 26 Martie și ordinul nr. 4851 din 30 Martie).

La 1 Aprilie 1904 a ieșit la pensie, demisionând din cauză de boală.

2) M. A. Renert: La o comemorare, etc. în ziarul *Reformatorul* VII, nr. 388, 1926.

3) Gr. Capșa: Cuvântare la „Amiversarea semicentenariului liceului” pag. 361.

4) A fost și director în trei rânduri: dela 2 Dec. 1876 la Iulie 1882; dela 10 Oct. 1886 la 6 Iulie 1888; dela 12 Iunie 1891 la 2 Decemvrie 1892.

5) Ion Negre: Fragment istoric p. 31.

Ministrul Instrucțiunii de atunci se incheie astfel: „Făcând aceeași, Domnule Ministru, ați asigura pentru totdeauna existența, siguranța și progresul acestei școli, în această Elivelte a României ¹⁾...”. S'a reușit numai în parte, iar trecerea definitivă pe seama Statului s'a făcut la 1 Aprilie 1885.

Școala însă năștea mereu alte idealuri. Și iată-l pe Negre inaugurând, la 8 Noemvrie 1892, noul local, actualul!

Dar năzuințele nu s'au terminat: „Acuma când avem un local propriu, un adevărat palat, care întrunește toate condițiile igienice și dactice; acuma când avem un bogat material didactic; acuma când avem o populație în gimnaziu între 200-250 școlari; acuma când avem 5 școli urbane de băieți, cu câte 4 clase și peste 100 școli rurale — dintre care vre-o 50 cu 5 clase, acuma, zic, putem să ne gândim la un liceu în orașul nostru ²⁾”.

Și gândul lui Negre s'a transformat în faptă adevărată, după multă luptă, de abia la 1897. Înființarea clasei a V-a atunci, cu stăruința cătorva cetățeni distinși ai orașului și cu sprințul Ministrului Haret — care aprecia în mod deosebit pe Negre ³⁾ — a echivalat cu înființarea liceului real, al doilea liceu din țară, după cel din Brăila.

Idealul lui Negre se împlinise. Singura dorință ce-i mai rămăsese era aceea de a ajunge cu vieceală să vadă prima serie de bachelaurcați ⁴⁾ — dorință ce-i fu îndeplinită de Dumnez.

Tot mai mult în slujba culturii.

Pe Ion Negre îl atrăgea tot mai mult poporul de jos — umiliți și năpăstuți soartei. De aceeași îi voia el ridicaiși, mai ales culturalește.

Poate de aceea, între 1882—1886, a plecat dela catedra sa, primind postul de revizor școlar al județelor Neamțu și Suceava. În aceeași calitate a fost un neobosit animator, îndrumător și susținător al dascăliilor și al preoților dela țară, în care Negre vedea adevăratele pârghii de ridicare a maselor fărânci. Pentru îmbunătățirea soartei acestor apostoli ai neamului, a luptat Negre tot timpul cât a fost revizor, scriind și luând parte la toate congresele vremii.

1) Publicația „Din trecutul liceului Petru-Rares” pag. 25.

2) Ion Negre: Fragment istoric p. 7.

3) Negre era gata-gata să realizeze înființarea clasei V-a în 1895 — când Ministrul l'a pus problema: ori înființarea clasei V-a ori a școlii profesionale de țară. Negre n'a stat la gând și a ales lucrul cel mai cuminte — înființarea școlii profesionale, pe care a numit-o „Gh. Asachi”.

4) I. Negre: Fragment istoric p. 25.

Rapoartele lui Negre, către ministere, sunt adevărate studii pentru starea școlilor primare din regiune, iar propunerile sale sunt pline de folositoare învățăminte și pentru zilele noastre.

Situația preoților l-a preocupat tot în aceeași măsură. Conținutul sa, alcătuită pentru congresul general al preoților, este o adevărată expunere de motive la un proiect de lege.

În general, nu a fost manifestare — de orice fel, în acest oraș — la care Negre să nu fi luat parte și să nu fi pus umărul din greu. „A fondat, cu prietenii săi, până și societăți pur economice: Societatea economică română, Societatea Pionul și altele 1)“.

Dar zidurile școlilor i s'au părut prea strâmte lui Ion Negre, pentru sufletul său veșnic preocupat de ridicarea culturală a marelui public. Pentru acesta, voia el să facă din instrucțiune un element viu, folositor și nu o spotală, un lux.

Calea de urmat, a găsit-o tot Negre — el care fusese membru în vechia societate pentru „Învățătura Poporului Român“ întemeiată pe la 1869, în Piatra.

La 1880, întruni o sumă de prieteni și oameni de inimă, propunându-le înființarea, în orașul nostru, a unei societăți științifice-culturale, al cărei scop să fie promovarea științei, a literaturii, înființarea unei biblioteci și tipărirea unei reviste.

Societatea a luat ființă imediat, iar revista a apărut la 10 Aprilie 1881. În altă parte 2) am publicat prefața acelei reviste și o tablă de materii completă pentru cele 1578 de pagini câte s'au tipărit.

Sau studiat boalele sociale și starea țărâmului: s'au cercetat: regiunea, pământul, apele minerale, locurile istorice, satetele; s'a arătat valoarea pădurilor, a industriei, a economiei naționale; s'au scris mici monografii geografice; s'a publicat de către Ion Negre, o excelentă lucrare asupra lui Gh. Asachi; s'a discutat rolul și starea școlilor, a învățământului și a dascălilor — rolul și starea bisericii și a preoților; s'au publicat disertații și dări de seamă asupra rezultatelor științifice ale vremii; s'au scris poezii, s'a făcut critică literară și s'au publicat întâia dată o parte din amintirile de călătorie ale lui Calistrat Hogea.

Tot lui Negre și Societății Asachi, se datorește luarea inițiativei pentru alcătuirea unui comitet la Iași, în scop de a strânge fondul necesar ridicării unei statui a lui Gh. Asachi în caplașa Moldovei. Cu un fond înfiat de 5000 lei, dela membrii Soc. Asachi din Piatra, a plecat Negre spre Iași, unde într-o conferință publică a spus:

1) D. Hogea, articolul citat.

2) C. Turcu: „Vechea revistă Asachi“ și „Cuprinsul revistei Asachi“ în Preocupări didactice — anul I nr. 4 și 5.

„Societatea Asachi a dat ființă unui copil prea mare pentru puterile ei. Vi-l încredințăm d-voș, Iașului, spre a fi crescut, aici, în leagănul marilor idei naționale 1)“.

Statuia s'a inaugurat la 1890.

Iată, în puține cuvinte, rodnică activitate a Societății și revistei Asachi — al căror suflet a fost Ion Negre până la 1885, când această asociație și întâe publicație de cultură, literatură și știință din județul nostru, își începează munca.

De abia prin 1903-904 a putut fi reluată această activitate, prin înființarea altei societăți, *Cercul Vasile Conta*, la a cărui întemeiere pare a fi fost și Ion Negre.

Al treilea cal la tramwai.

Dar Ion Negre a făcut și politică militantă, de partid. Nu se putea altfel. Energia sa nemăsurată trebuia să-și găsească un ocrotitor. Se știe doar că în fara aceasta nu se poate face mare lucru ca simplu cetățean. Trebuie să lucrezi sub o firmă oarecare.

Și cum partidul liberal oferea atunci un orizont mai larg noului idei și reforme, Negre a intrat aici. De altfel era și firesc, de oarece în al doilea partid de guvernământ — acel conservator — se găseau boierii, mari proprietari.

Lupăților pasionat și disciplinat, totdeauna în primele rânduri, n'a dezertat niciodată, deși a suferit multe persecuții politice 2). Totuși, când era vorba să i se dea un loc în parlament, împrejurări fatale și diferite combinațiuni politice îl înlăturau. În resemnarea lui spunea adesea: am ajuns cel de al treilea cal la tramwai 3)“.

Domnul D. Hogea, în rândurile sale despre Negre, își aduce aminte de două „trageri pe sforă“ — odată la 1838, când, după ce i se fixase candidatura la colegiul III cameră, a fost înlocuit din ordin, dela centru, prin bătrânul fost profesor și ministru Neculai Ionescu; și a doua oară la 1895, când, după ce i se fixase locul la colegiul II cameră, a fost înlocuit, din ordinul lui D. Sturza, cu profesorul universitar Alex. N. Viztu — un alt vrednic fiu al județului nostru. Abia către sfârșitul vieții a izbutit Negre să fie ales deputat al colegiului II — în anii 1901-904.

1) Vezi în revista Asachi, articolele respective citate în bibliografie.

2) Odată a fost transferat samarvonic la gimnaziul din Roman; dela 1 Aprilie 1889 (ord. nr. 3638) la 1 Martie 1890 (ord. nr. 1799), vezi arhiva.

3) D. Hogea: Ion Negre în ziarul Reformatorul XV/II, nr. 84 și nota: Se știe că pe vremea aceea tramwaele din București erau trase de câte doi cai. Pe străzile în pantă se mai adăuga un cal, care după ce ajungea în deal, se întorcea devale spre a reincepe, regând, această corvoadă, la fiecare cursă.

Stărsitul.

Încă de prin 1902-903, profesorul Negre se simțea slăbit¹⁾. Faptul acesta l-a determinat să-și dea demisia din învățământ, în 1904. Cu această ocazie școala l-a sărbătorit în mod deosebit, iar d-l profesor P. Crivei a rostit, atunci, o documentată cuvântare asupra activității lui Negre.

La începutul anului 1906, fiind bolnav și slăbit, a plecat la București, unde a făcut băi de iod la un sanatoriu. Nepăzindu-se îndeajuns, a răcit și după o scurtă suferință a închis ochii singur-singurel, într-o modestă cameră din dosul Gării de Nord²⁾. Sofia sa, coana Zamfiria, din lipsă de mijloace, a hotărât să fie înmormântat la București. Dar un puternic curent s'a format în întreaga orășul — care-și revendica onoarea de a-i păstra rămășițele — și, atunci, s'a întâmplat o adevărată minune: am telegreflat³⁾ la București lui N. Albu, ca să oprească înmormântarea, iar profesorul G. Beiu Pallade a plecat spre Capitală.

Corpul lui Negre, îmbrăcat cu hainele în care zăcuse, era depus la cimitirul Belu, cu toate formele de stare civilă îndeplinite și peste câteva clipe trebuia să fie coborât într-o groapă săpată la marginea cimitirului destinat morților de rând—săraci. Dar vajnicul Nicu Albu a reușit a schimba cele hotărâți: *a înțors mortul dela groapă*. Tot el a suportat și cheltuielile vagonului mortuar, precum și cele de înmormântare la Piața³⁾.

Immormântarea lui tata Negre a fost impunătoare. Tot orașul a fost să-l conducă la locul de veci, în semn de omagiu pios, datorit marelui dispărut⁴⁾.

Târziu, după douăzeci de ani, societatea pietreană a fost să imortalizeze în bronz și figura lui Negre, alături de a lui Hogas și Stamatin.

BIBLIOGRAFIE.

Ion Negre: Gheorghihe Asachi (vieța și scrierile sale și epoca în care a trăit 1788-1869 — fragment din istoria dezvoltării noastre intelectuale). Piața. Imprimeria județului Neamțu 1882, pagini 102.

Cuprinde capitolele: Introducere. Starea culturii naționale a Românilor dela colonizare până la 1630. Cultura română dela Vasile Lupu și Malei Basarab la Asachi. Vieța și lucrările lui

1) In arhivă se găsesc multe cereri de concediu pentru boală.

2) Actul de moarte nr. 75 din 16 Febr. 1906.

3) D. Hogea, articolul citat.

4) Ion Negre a murit sărac și chinat. Singura avere lăsată a fost pensia și casa din fața grădini publice — azi în stăpânirea moștenitorilor dăducului avocat N. Albu.

Asachi. Închiderea școlilor la 1821. Asachi la Viena. Redeschiderea școlilor: 1827-69. Lucrările industriale. Publicații — nuvele istorice, balade, poezii, fabule. Concluzie.

Ion Negre: Fragment istoric (actele înființării liceului). Piața. Imprimeria jud. Neamțu 1899, pagini 34.

Cuprinde capitolele: Inceputurile gimnaziului. Localul. Înființarea liceului. Memorii, procese verbale, rapoarte, adrese.

Ion Negre: Impertinente necesitate de a se înființa un liceu în Piața. (Articol publicat în „Voința Națională” și reprodus în broșura „Fragment istoric” la pag. 16-19.

Ion Negre: Cuvântarea rostită la 1 Sept. 1897, cu ocazia deschiderii clasei V-a, (rezumat, reprodus în „Fragment istoric” pag. 21-25, din Revista Societății Corpului didactic din județul Neamț, anul II nr. 1 pag. 4-7.

Ion Negre: Discurs la înmormântarea lui Neculai Vicol — fost prof. la șc. nr. 1 dela 1849-1871, reprodus în „Cartea Neamului Vicol” București, 1931, la pag. 27-31, după un ziar local și o broșură publicată în 1891.

Se pomenește și de un manuscris al unei alte cuvântări — *splendid discurs* — de Ion Negre, la moartea Mariei Vicol (1870) în care se găsesc multe date asupra familiei Vicol (vezi „Cartea Neamului Vicol”, pag. 62.

Un alt manuscris al altei cuvântări de înmormântare, îl păstrează d-l D. Hogea.

In revista „Asachi” a scris:

In legătură cu societatea și revista:

Piața, 10 April (prefața revistei), pag. 1-2.

Statutul Societății „Asachi” (28 articole), pag. 3-6.

Discurs la inaugurarea Societății, pag. 7-15.

Scrisoare deschisă membrilor Soc. Asachi, pag. 115-121.

Dare de seamă asupra sărbătorii aniversării Soc. Asachi.

(S'au primit telegrame dela: Deputații Camerii, dela D. Gusti,

Casa Regelii), pag. 279-289.

Alegerea comitetului pentru ridicarea statuei lui Gh. Asachi,

pag. 383-384.

Catre lectori (la începutul anului II), pag. 385-386.

Statuia lui Gh. Asachi. Apel. Gh. Asachi, pag. 453-463.

Antivagarea a V-a a Soc. „Asachi”, pag. 1360-61.

Monografi:

Vieța, lucrările și scrierile lui Gh. Asachi (disertație în-

mulă la 5 Dec. 1881, la aniversarea societății), pag. 321-336,

369-383, 417-431, 463-478, 515-544, 609-621 (vezi broșura pomenită).

In legătură cu școala și dascălii :

Discurs rostit la inaugurarea școlii primare Nr. 2 de băieți, pag. 59-63.

O față lăudabilă : Impărtășirea premiilor la școala din Pașcani-Suceava, pag. 121-124.

Observații asupra învățământului nostru și necesitatea unei reforme, pag. 166-174, 225-241.

Din conferințele ținute cu învățătorii circ. Neamț-Suceava, în August 1882, pag. 700-702.

Școala nr. 2 de băieți din Piatra, pag. 941-945.

Internatele în școlile noastre, pag. 957-966.

Către d-nii învățătorii rurali, institutorii și profesorii din jud. Neamț-Suceava, pag. 1004-1007.

Știrea școlilor primare urbane și rurale din jud. Neamț și Suceava (raportul revizorului școlar I. Negre), pag. 1302-1309.

In legătură cu biserica și școala :

Reflecțiuni : Sărbătorile, preoții, învățătorii și Evreii în comunele rurale, pag. 90-96.

Nostimade a Sf. Sinod, pag. 743-745.

Congresul Preoților, pag. 913-916, 1017-1024, 1123-1128, 1139-1140, 1221-1228, 1331-1347.

Impunțarea sărbătorilor biserictești, pag. 463-464.

Sociale :

Un nou proletariat ce amenință satele : Normaliștii și Seminariștii, pag. 735-742.

Reflecțiuni asupra mizeriilor populației noastre rurale. Cauze. Mișloace de îndreptare, pag. 853-843, 865-872.

Bunurile și fericirile vieții familiare (conferință), pag. 37-52.

Polemici :

Răspuns d-lui A. D. Xenopol (note polemice cu privire la lucrarea despre Asachi a lui Negre), pag. 505-515.

Răspuns lui V. Alexandri și S. Pastia, pag. 622-624.

Dări de seamă :

Importanța studiului istoriei patriei, pag. 97-100.

Sarea purgativă de Băilătești, pag. 205-207.

Note despre : Dacia — descriere fizică, politică și economică de Neculai Mihaliescu, pag. 209-216.

Operele complete ale lui E. Quinet după A. Cartault, pag. 249-254.

Despre Ion Negre au scris :

D. Balan : Din istoricul învățământului primar al județului Bala, la pag. 60.

Gr. Crețu : în Apel către tipografi și editori, publicat în Buletinul Expoziției din 1906 la pag. 176, unde amintește că Ion Negre promisese să facă o dare de seamă a tipografiilor din Piatra.

V. A. Trifu : Cuvântarea la desvelirea busturilor Hogas, Negre, Stamatin în anuarul pe 1926-27 la pag. 10-12.

FRAGMENT AUTOBIOGRAFIC

In cele ce urmează, publicăm manuscrisul lui Ion Negre despre care am amintit și care ne-a fost pus la dispoziție de către d-za Cornelia Gr. Courty, din acest oraș — ruadă a profesurii Negre.

CUM AM ÎNVĂȚAT CARTE

de ION NEGRE

LOCUL NAȘTERII. COPLĂRIA. MICI ÎNCEPUTURI DE CARTE.

Locul nașterii mele este satul Gura-Văii — spre Nord-Est de orașul Piatra, departe de acesta ca la patru kilometri — așezat pe ambele coline ale unei văi cu deschiderea spre răsărit, în bazinele Cracăului.

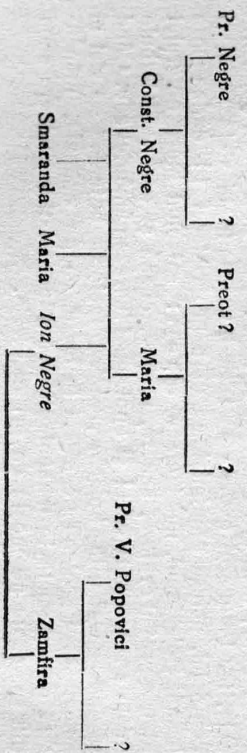
În copilăria mea, satul era populat de oameni avuți în vîle, turme de oi, livezi și grădini bine îngrijite ; mai toți aveau plug cu patru boi, vacă cu vișel, oi și trăsură cu cal. Fiecare locuitor avea destul pământ pentru hrana sa și a vițelilor sale ; fiecare sal avea subhalul, vacarul, jitarul său. Material, săteanul săldea bine ; însă era ignorant și rob. Nu se pomeneau școli prin sate, iar locuitorul trebuia să facă boteresc toată viața — el și copiii lui, pentru pământul, pe care proprietarii îl dădea spre hrană. Boterescul, numit clacă, era așa : săteanul lucra boterului atâtea prăjini arătură, secere, praștia, coasă și cărat. El trebuia săldea să facă boterescul și apoi să-și lucreze pământul său. Când săldeii nu egiau la boteresc, veniau feciorii boterești — ziși și volavri — și scoteau pe săteni la lucru, ca pe animale, mănăndu-i cu haramnicile dinepoi. Cine nu lucra boterescul era scos din sal și de pe moșie ca ori ce străin.

După spuse mamei sunt născut la 1844; părinții 1) mei: dascălul Constantin Negre, fiul preotului... și Maria Negre, fiica preotului. Știu că încă fiind copil, aveam două surori: Smaranda măritată în satul Negrești, iar Maria măritată în Gura-Văii, cu Constantin Tapu; aceasta ședea în casa părintească, unde locuia și mama—fiindcă fata murise la doi ani după nașterea mea. Am copilărit, dar, în casa părintească, împreună cu copiii surorii mele Maria. Mi-aduc aminte că ziceam surii mele mamă și mamei mele bunică. Căpătasem această deprindere de acolo că primul născut al surii mele era cu șase lu mai mare decât mine; mi-a spus mama că chiar am supt lapte dela soră-mea.

Până la vârsta de zece ani, am stat și trăit cu mama, în casa părintească, la cumnatul meu Constantin Tapu. Negrești că până la această etate am făcut treabă: la păscut vitele, la păzit oile, la mânat boii, la cărături—potrivit cu puterea mea; mi-aduc aminte și acum de băieții și fetele cu care păziam vitele, jucam mingea, ne dădeam de-a rostogolu, băteam poarcă și țurca.

Într-un an, cumnatul meu avea de dus dulapi la Iași; m'a luat și pe mine, să măn un car cu boi. Pe drum am pățit două pozne: la o vale era să scap boii și să cad cu carul peste mine într-un șanț; și într-o noapte, dormind sub car, mi s'a furat căciulifa de pe cap. Văzând Iași, cu palatele sale, cu bisericile și turnurile înalte, cu cărțile aurite, iar caii ca niște smel, lume peste lume, mi se părea ceva înspăimântător în mintea mea, ceva ca din povești, încât nu-mi puteam da nicio seamă. Înțocirea acasă din Iași, a fost plină de necaz; cumnatu-meu ca să nu vină cuarele goale, încercase petecă, să o aducă la Platra, la fabrica de hârtie a lui Asaki; pe drum ne-a apucat o ploaie mare, petecele s'au udat, îngreună, așa că boii nu mai puteau trage carul. A trebuit să stăm să uscăm petecele și numai după aceea am putut ajunge acasă; până și acumă îmi vine la nas mirosul urii exalat din petecele ude.

1) *Lată o schiță a neamului Negre:*

Prințvara, vara și toamna eram întrebunțat la lucrul câmpului și la alte lucrări pe lângă casă; iama însă nu făceam mai nimic; scărmănam lână, desfaceam păpușoiu, făceam țevi, ne jucam cu omăt, ne dădeam cu sâmbuța.

Mama îmi vorbea de învățat carte; vedeam și simțeam marea ei dorință.

Într-un an, ducându-se la mânășirea Neamțului, la „Inălțare” hranaul mânășirei, la întocarcere mi-a adus o *șococozină*. Parcă o văd și acumă avea scoarțele de carton gros, învăluite cu piele roșie, colțurile și mijlocul cu flori aurite. Mi-aduc aminte că vârul meu, Neculai Negre, mai mare cu 12 ani decât mine, îmi arăta buchile din ea. În acea iarnă mama m'a dus la Dobreni la școală. Aici, în ograda bisericii, un dascăl Ion ținea școală; învăța pe băieții șococozină, ceaslovul, psaltirea și cântări. Eram cu un văr al meu, Vasile Negre. Ne duceam duminica și veneam acasă sâmbăta; ne luam de mâncare pe o săpămână.

Am început să învăț alfabeta de 42 litere; az, bucke, vede, glagore, etc.... După ce băiatul învăța pe de rost cele 42 litere de tipar — de scris nici să pomenea — apoi se începea silabisirea; bucke-azu=dba, vede-azu=va, etc...

Am stat la dascălul Ion până în postul mare, adică până primăvara, când cumnatu-meu m'a luat iarăși la treabă.

Iarna, m'a dus mama la școala din Negrești; ședeam în gazdă la sora mea Smaranda. Aici, dascălul Pavăl ține școala în ograda bisericei, unde, pe lângă ceții, învățam și a cânta; am început cu „Sfinte Dumnezeule”. Tot aici am văzut numirea literilor schimbate; așa, în loc de azu, se zicea a, în loc de bucke, se zicea be, în loc de vede se zicea ve, și așa mai departe.

Unii băieții erau flăcăi mari, deși umblau în dulighi și cu cămeșa lungă, așa că unul grămădise o fată la o moară.... Știu alăta că făcându-se vuet despre fapta băietului, nu l-a mai primit între ceilalți la școală.

Dascălul Pavăl mi se părea mai învățat de cât dascălul Ion; mi-a dat odată o vargă la palmă pentru litera d; nu țineam minte să-i zic de; atunci, trângându-mi o vargă, strigă la mine: „măi, cum zici la cal când îl măi?”. „de!”. Apoi așa să cheamă accesă literă, proslave!”.
 N'am stat mult la Negrești. Am venit acasă unde cumnatu-meu m'a pus la treabă, zicând că lui nu-i trebuie carte. Mama nu putea să facă nimica, fiindcă era săracă și ședea cu ginerele în casă; muncea și ea ca să mă țină pe mine și dânsa.

Toamna m'a dus mama la școala domnească din Platra;

lineam gazda la Prăvălie-Baba, ¹⁾ situația pe stradela dintre casele Economului David Vicol și fatăl d-lui Ernil Zaharia, scumpul și prețuitul meu prieten și tovarăș de muncă de azi. Am intrat în clasa I, era profesor Niccolae Vicol. Am stat în școală până la Crăciun, când, ducându-mă acasă, n'am mai venit la școală. Cât am urmat la școală, pe lângă învățătură, am luat și două băței sdravenne.

II

CĂLUGĂRIREA MAMEI. LA HORAIȚA. LA MOȘ SAVA.

LA MĂNĂȘTIREA ALMAȘUL.

Întro zi văd că mama se gălește la drum, se sue într-o trăsură cu un cal, ia o legătură mare cu lucruri, mă sărută și spune că se duce la mănăstirea Rășboeni, unde are treabă.

După câteva zile, văd pe mama că vine îmbrăcată în negru: cu dalamă, cu rasă, în cap cu scute și cu camilafă și în mâni cu melanii. Speriat, alerg la dânsa, îi sărut mâna și întreb: „Da ce-i mamă?” „M'am făcut călugăriță, Ionică dragă” — căci așa im zicea mama.

Mama, acumna, îngrijindu-se și de mine, m'a dus la mănăstirea Horaița și m'a dat la un călugăr, ca să învăț carte și ciubotăria, fiindcă acel călugăr era ciubotar. Am stat acolo vreuun an; n'am învățat nici carte nici ciubotărie, căci călugărul m'a pus la treabă. În acel timp se zidea marea mănăstire de astăzi, al cărei plan se spune că este adus dela Ierusalim.

Era staret vestitul Ermoghin, om deștept, energic, capabil, dar și lunet la culine; haremul de călugărițe nu se mai mântuia la el.

În loc de carte și ciubotărie am făcut salahorie la zidirea acestei biserică. Când a venit mama să mă vadă ce scotafă am făcut, a început să plângă de halul în care m'a găsit: gol, nespălat, pielea la picioare crăpată de salahorie și necurățenie. M'a adus acasă, m'a făcut leșie, m'a spălat, m'a uns pielea crăpată, m'a schimbat cu albituri curate. Mi-aduc aminte parcă și azi cum mă usura pielea când m'a vărit în leșie și când m'a uns cu niște alifii.

1) Unde-i azi str. V. A. Ureche era o simplită răpă, cu o îngustă hudifă de trecere. Se zice că într-o țarnă — demult — ar fi alunecat și căzut pe acolo o babă. De atunci a rămas, locului, numele *Prăvălie Babă*.

Tot Prăvălie Babă șar fi chemat și localul (căcrumna) lui Ion Croitoru, situată lângă locuința lui David Vicol (azi casa Artistide Popovici), peste drum de locuința lui E. Zaharia (azi casa Dr. Iernici).

Despre David Vicol vezi „Cartea Neamului Vicol”.

Mama, în dorința ei ca să învăț carte ori vreuun meșlesug, ca să mă pot hrăni, nu știea ce să mai facă. Se hotărîse să mă ducă la Piatra, să mă dea la moș Sava la dugheană, cu speranța că voi învăța și carte. Mă aduse și mă așează la moș Sava, iar dânsa plecă și se stabilii la mănăstirea Almaș; acest fapt, după cum îmi dau seama astăzi, s'a întâmplat la 1854.

Sava Popovici era văr primar cu mama, frate cu preotul Ștefan Coman, părintele lui Vasile Coman ¹⁾. El era negustor. Ședeu în Ulița Mare ²⁾. Lângă dânsul era Ion Livizeanu, peste drum era Dorneanu, fatăl d-lui Th. Dornescu, actualul prețect al județului Neamț; mai era Imbru zis și Cătălănescu. Pe cât m'aduc aminte, Ulița Mare era plină de comercianți Români, ca Matasaru, Ciucăiu, Furnică, Florică, etc.

Mama m'a așezat la moș Sava ca băiel de dugheană și să urmez și la școala publică. Ti-ai găsit! moșul m'a pus de-a-binelea la treabă, lăsând cartea legată de gard. Câte n'am pățit și suferit, aproape doi ani cât am stat la dugheană la moș Sava!...

Pe când eram la moș Sava au venit Neamții în Piatra ³⁾. La moș Sava, la cvarit, dăduse un ofițer tânăr și frumos, cu ordonanța sa. Moș Sava, cam bătrân, era însurat a doua oară, cu o nevastă tânără, Maria Focșa, sora părintelui Dimitrie Focșa. Trăia bine ofițerul când moșul nu era acasă. Ordonanța sa, odată, era să mă taie cu sabia, noroc că m'am ascuns sub tejghea; surprinsesem pe ofițer, fără să vreau, când îmbrățișa și sărută pe mătușa. La moș Sava se făceau mari petreceri, mai ales noaptea; venea boterime, preoții și negustori. Mi-aduc aminte de Sculy, Constanda, Aslan, Ghica, Crăcătoanul; preoții D. Georghiu, V. Focșa, Dem. Focșa, Economul V. Popovici, om foarte cult, originar din Bucovina. Cine putea să știe că acest băiat din dugheană, în viitor va fi ginerele ⁴⁾ acestui preot! sofla mea este fiica lui. Mai veneau lordache Matasarul, C. Florică, N. Zaharescu ⁵⁾, Ion Morarul, etc.

1) V. Coman a fost multă vreme directorul Prefecturii. A locuit în casele foste proprietatea L. Bogdan, din Bulev. Coștinescu.

2) Localul lui „moș Sava Popovici” era ceva mai la vale de Farmacia Vorel.

3) E vorba de ocupația dela 1854-56, de pe vremea Războiului Crimeii 4) Ec. V. Popovici aluzia la biserică Sf. Gheorghie, întretinută pe atunci de elita grecescă.

5) Negre s'a căsătorit cu Zamfira, fiica Ec. Popovici la 23 August 1870 (actual nr. 89). Drept act de naștere a prezentat Negre dovadă cu martori (nr. 938 Căciulești). Printre martori au fost Calistrat Hogăș și Emanoil Hălăung.

6) Probabil Mihlache Zaharescu.

Treaba mea era dughneana, scâldelul în Bistrița și bătaia jidanilor. Vai de jidani atunci — fugeau când vedeau băieți români, ca dracu de țămăe; aveam țovarăși buni în apropiere: frații Imbru și Th. Dornescu.

Th. Dornescu) era atunci băiat de vreo 16 ani, scriitor la Isprăvnice; era țeroarea jidanilor.

Moș Sava este adevărat că mă trata bine. Livizanu de alături, între alți copii, avea o fată, Anica, cât și mine de mare; Anica era tare frumoasă și dragălașă; îmi bătea inima pentru ea; sedeam des de vorbă la tarabă, ne hârjoneam, așa că am mâncat o bătaie dela moșul pentru dânsa.

Mama, de câte ori venea la țară, trăgea la moș Sava; dânsa vedea că eu nu învăț cartea, încât chiar dacă aș fi în viitor un negustor, aș fi prost dacă nu știu celi, socoli și scrie. De celi tot ștream eu, însă la numere și scris nu mergea deloc — așa că mama era foarte îngrijită de soarta mea.

La mânăstirea Almașul era maica Susana Ștefănescu, sora Episcopului Melchisedec, care făcea în mânăstire școală de băieți și fete. Mama mă ia acasă la dânsa, ca să urmez la aceeași școală, unde am învățat ceaslovul, psaltirea și rânduiala bisericască, așa de bine că puteam să mă fac preot.

Peteceam bine la această școală, băieți și fete, surori și maice tinere; eram bătefandru de vreo 15 ani. Vata, în zi de sărbătoare, ne duceam des, cu toți și cu maica Susana, la Gârlna, la părintele Petrache, fatăi maicei, om bătrân și foarte săgalnic; fuma tutun cu ciubuc mare. Grădina și scrânciobul erau ale noastre. Cele mai dulci și frumoase zile ale copilăriei mele le-am avut în această școală.

Stareța mânăstirii Almaș, maica Glafira, femee ca de 60 ani, bună cărturăreasă, cu mare autoritate asupra maicelor, zicea des mamei: „băiețel dumnilale, Ionică, n'a să mă poată sta mult aici; de... îi băiețel mare și aici sunt surori tinere, trebuie să te îngrijești să-l duci undeva”.

Mama auzise că la mânăstirile Pângărați și Bisericanți sunt școli și că se primesc băieți. Văd că într-o zi se găsește de drum: „hai, Ionică, la Piatra”. Plecăm pe jos. Era iarnă. Stareții acestor mânăstiri aveau case de locuit și în Piatra. Nicon, starețul mânăstirii Bisericanți, sedea în casele foste ale lui Panatle Brădescu) iar Varnaava, în casele foste ale lui Seidăcaru, unde este azi hotelul regal.

1) Th. Dornescu, fiu de negustor. Despre activitatea lui ca prefect și primar a se consulta volumul: „Th. Dornescu” de C. D. Gheorghiu.

2) Brădescu a locuit pe terenul unde s'a construit azi liceul de fete și poșta.

A mers mama cu mine mai întâi la Nicon, un călugăr ciocociu infumurat și mândru; mama a început a spune că-i vădună, săracă, că are acești băiați, că dorește să-l învețe cartea și îl roagă să mă primească în mânăstire. Nicon, răspunde în baljocură: „li scumpă măliga maică”. Mama a eșit plângând. Mergem la Varnaava; este adevărat om cuvincios; dânsul spune mamei, că nu poate, că nu este loc — așa că am sfârșit-o.

Întorcându-ne acasă la Almaș, pe drum mama îmi zise: „se vede că tu n'ai nici un noroc pe lume; am să te dau la o ciubotărie ca să ai un meșteșug”. Dar eu creșteam și în mânăstire de maice nu mai puteam sta, încât trebuia să-mi aleg o cale.

I I I

MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI. UCENICIA.

INTRAREA ÎN ȘCOALA PRIMARĂ.

Mama auzise că în mânăstirea Neamțului sunt școli, că se primesc băieți în ele și cum avea doi veri primari călugări acolo, Mardare și Oreste, frați cu moș Sava Popovici, se hotărî să mă ducă și la mânăstirea Neamțului.

Era primavara pe după Paști; văd că mama să pregătește de drum, punându-și în trăsă cele necesare. „Să mergem, Ionică, la mânăstirea Neamțului, la Inălfere (Ispas), hramul mânăstirii, poate te-oiu așeza acolo la școală ori în mânăstire.

Plecăm amândoi pe jos și încel, încel, după o zi și jumătate, ajungem la mânăstirea Neamțu. Tragem la arhondoricul maicelor, ne ducem pe urmă la moș Mardare, năcealnic la legătoria de cărți, îi spune mama pentru ce a venit, apoi dânsul, împreună cu mama și eu, ne ducem la starețul mânăstirii, Arhimandritul Gherasim. Facem melanie până la pământ și îi sărutăm mâna. Mama îi spune că este săracă, și trăește acum la mânăstire, că mă are pe mine și că vrea să mă dea la călugărie. Starețul îi spune că nu poate, fiindcă este ordinal Mitropoliei să nu primească băieți mai mici de 18 ani, așa că am încheiat o !

Ne întorcem la arhondarie; mama începe a plânge; părintele Sozon, arhondaru, o întrebă ce plânge așa dureros; dânsa îi înlăcește toate cele pălile cu mine și că nu știe ce să mă facă. Bătrânul Sozon, văzând alăta durere din partea mamei, îi zise: „Maică, lasă-l aici la mine, la arhondarie, ca argățel și cu timpul voia face să fie priinti și în mânăstire, între frați. Mama mă lasă, mă sărută și pleacă acasă.

Fata-mă, acum, argățel la arhondaricul maicelor din mânăstirea Neamțu.

Mănăstirea Neamtu, în acele timpuri, era chinovia cea mai mare și mai renunțată din Moldova și țărilor vecine; avea trei biserici mari, patru paraclise, sute de chilii, cu un rând și două, o mulțime de așezăminte și fabrici—tipografice, fonderie, legătoria, fabrică de poștavy, croitorie, clubotărie, căldărărie, ferărie, siderie, lemnărie, spital de bătrâni, azil de nebuni, spișerie, medic.

Numărul călugărilor era cam 700, împărțiți în proeștoși (aristocrați) servitori ai bisericii, dechii (administratori de moșii); nacealnicii (șefii de ateliere și institute) și ascultători, ziși și frați de ascultare; aceștia lucrau în fabrici, ateliere, institute, în case de serviciu, la toate trebuirile mănăstirei, curierii, etc., dându-li-se casă, masă și haine. Bunurile mănăstirei le mâncau: proeștoșii, dechii și nacealnicii.

Administrația materială, religioasă și morală se compunea din, stareț, marile cămăraș, economul cel mare, directorul cancelariei și doi economi de ogradă.

Mănăstirea era foarte avută: poseda peste o sută de moșii, unele date în arendă iar altele administrate direct prin dechii, pentru trebuințele mănăstirei, adică a *obștii*.

Hramul mănăstirei era Înălțarea, zis și Ispas. La hram veneau: Mitropolitul țării, Episcopii, boierimea țării, închinători din țară și toate țărilor locuite de Români. Închinătorii se cifrau atunci cu miiile.

Dar, să viu la slujba mea. Ce făceam la arhondaricul mamei?

Țătam lemne, aduceam apă, serviam mamele la masă; restul zilei, mai toldeaua, cețiam părintelui Sosont viețile Sfinților. Biețul bătrân făcea la mine, mă sfătuia bine și mă cam păzeea de vreo pozna cu mamele; veneau la arhondaric mamele din toate părțile, unele mai tinere și mai frumoase decât altele; odată m'a prins hârjondur-mă cu una tânără; cu una, aliădată, era să dau peste ispită...

După câteva luni am fost primit în mănăstire și făcut frate. Un duhovnic îmi celi o rugăciune și îmi binecuvântă căciula de frate, un polcop fără bordura de sus, zis și culion; îmbrăcău și hainele călugărești. Culionul avea pe partea dinafară, pe fund, un mare zero, cusut din sirel și însemna obștia; acest zero era marca de pe toate obiectele și toate animalele mănăstirei.

Incepusem a face cunoștință cu frații din școală și chiar mă duceam pe acolo din când în când.

Școala din mănăstirea Neamtu cuprindea cursul primar, seminarul cu opt clase și cursul de teologie patru ani; rector era arhimandritul Gheneade Popescu, adus din Transilvania.

Vorbeam adesea cu bătrânul Sosont, cum aș putea intra

în școală; bătrânul îmi spunea că nu crede să pot intra vreodată; în școală să vără frați aleși, sănătoși, frumoși și cu talent la carte și cântări, fiindcă din ei se fac preoți, diaconi, psalți și administratori. Eu aveam defectul că vedeam numai cu un ochiu și n'aveam voce la cântat. Și, Doamne... cât doream să intru în școală, așa că adesea plângeam.

Pe după Paști, administrația mănăstirei mă ia dela arhondaricul mamei și mă dă de ascultare la economul de ogradă Anania, un călugăr foarte înalt, spătos și fioros; fratele de ascultare era când servitor, când fecor în casă; toți proeștoșii și șefii de institute și ateliere aveau frați de ascultare.

Pe când mă aflam la economul Anania, prin luna Iulie 1859, pe la ora 4 p. m. se aude trângând clopotul cel mare; era semnul că vine o persoană mare, puternică, ori v'r'un Episcop; decăt puțin și a plecat; imediat după acesta au venit niște boieri, se zice că era: Alexandru Chiriachi, Gr. Cozadini, arhimandritul Melhisedek; adunară pe toți călugării în biserică, cu starețul Gherasim în frunte. Acești boieri celesc un ordin al lui Cuza-Vodă prin care se hotăra că averile mănăstirei sunt luate pe seama Statului; starețul nu s'a opus, dar a pus la mâna Domnului în biserică, chelle dela visteria mănăstirei. Comisia a luat fără șfială cheia, a procedat imediat la sechestrarea tuturor bunurilor, a instituit un comitet de administrare a mănăstirei și o comisie pentru regularea și trecerea averilor la Stat.

În acest comitet era și Sofronie Vârnay. Acesta ca civil se numea Scariat Vârnay ¹⁾, om foarte cult; cunoștea și vorbea limbile: franceză, germană, rusă, poloneză, engleză; s'ătuse 14 ani în Paris, făcând parte din pleiada bărbatilor politici, care pe la 1848 erau în Paris. Se lepădase însă, fiind în Franța, de privilegiile boieresti și se iscălea: Scariat Vârnay birnicul. El a venit în mănăstire la 1857 și la 1858 s'a făcut călugăr. Ce împrejurări l-au determinat la aceasta, este un mister! Se zice că dintre bărbaiții din Moldova, care au făcut unirea, pe dânsul ar fi căzut soarta să se facă călugăr și cunoscând din timp tainele și afacerile mănăstirei Neamtu, să-i ajute în secularizarea averilor.

În August, acel an, Doamna Elena Cuza, vizitează mănăstirea Neamtu. Sofronie Vârnay, îi fine în bisetrua un discurs plin de erudiție, comparând-o cu Elena, mama lui Ștefan cel Mare.

Era pe la începutul lui Septembrie 1859; toți frații tineri din mănăstire suntem adunați la cancelarie. Acolo, Sofronie Vârnay ne întrebă pe fiecare dacă voim să intrăm în școala

1) Fost în soc. studenților Români la Paris cu C. A. Rosetti, etc... Revoluționar la 1846, Partizan al Unitrii la 1859, (E același cu Vârnay Lițeanu?)

Tenachin

mânăstirei și să învățăm carte, ne scrie pe o listă pe cei care voiau aceasta și a doua zi ne și trimite la școală.

Școala era în încăperile unde este aziăzi spitalul alienaților. Ne-am prezentat la școală. Am fost examinați fiecare în ce clasă să fim înscriși. Eu am fost înscris în clasa II-a primară, așa că la vârsta de 16 ani am început regulat cursul primar.

Toți frații elevi erau interni; ni s-a dat locuință, hrană, haine, cărți și toate rechizițiile necesare. Acuma am început adevărata viață școlară, viață de internat, cu clopoțel, cu regulament de ordine, cu pedagogi, cu ore, regulă de clasă, masă, recreație și repaos, cu jocul mingei și plimbările grămadă.

Profesorii erau — unii călugări și unii civili. În clasa II-a am avut pe Gh. Grigorescu, în III-a pe Cornescu și în a IV-a pe Ion Bradu. În seminar erau ca profesori, pe cât mi-aduc aminte, călugări: Chenadie Popescu, Nicefor Iliescu, Iosif Georgian — actualul primat; Teoclist; civili: Rămescu.

Pe când eram în școală, în cursul primar, Sofronie Vârnava fu numit inspector asupra școlii.

Sofronie Vârnava era om aspru, autoritar, puțin ezuit. Se folosea de sistemul spionașului prin elevi; așa că în curând s'a născut o luptă crâncenă între dânsul și profesori. Ca consecință a acestor lupte și spionașia se întâmplă că mai tot cursul superior fugi în noaptea din internat. Au fost primii iarăși, dar lupta continuă, unii profesori din cursul superior, din această cauză, au părăsit școala, așa că acest curs a început a se desorganiza, încât, pe când ajunsesem clasa IV-a, era mai tot desființat.

Sofronie Vârnava este învinș și adus inspector arhimandritul Iosif Georgian, suflet foarte bun; era blând cu școlarii, duminica mergea cu noi în duminică și juca mingea; sub dânsul școala a mers foarte bine; la el am început primele cunoștințe de limba franceză în cursul primar, în mod facultativ.

În cursul primar, pe lângă obiectele din program, se învăța rânduiala bisericii, cântările și muzica vocală; pentru acest obiect era profesor Ion Cart; din școlarii acestui profesor și conșcolar cu mine, este și Alexandru Podoleanu, profesor de muzică la liceul Sf. Sava din București. Chiar în cursul primar școlarii erau mari de etate; nimeni nu era mai mic de 15 ani, de aceea și la învățătură toți eram tari; mi-aduc aminte că în clasa IV-a profesorul nostru Ion Bradu, făcându-ne un examen general, ni-a declarat că suntem toți buni de preoți.

Pe când eram în clasa IV-a, toți conșcolarii mei ne gândeam ce vom face după ce vom termina cursul, fiindcă seminarul se desființase; unii gândeau să rămână în mânăstire, alții doreau să se ducă să învețe mai departe, alții să apuce în lume

să-și găsească o ocupație; eu știu că la „Inălțare“ în acel an, vorbisem cu un boier bătrân să mă duc la moșia lui.

În școală toți purtam haine călugărești, eram toți frați; ba unii erau călugări, precum: Coman Arghirescu, azi episcop, Narcis Crețulescu — arhieru și slătețul mânăstirei Neamt, etc. Unii dintre frați începuseră chiar a lepăda frăția și a se îmbrăca în haine civile ori nemțești cum se zicea atunci.

Pe când eram în clasa IV-a mă numise pedagog cu leață de doi galbeni pe lună, așa că până aproape de examenul de vară îmi adunaseam vre-o 16 galbeni; din aceștia îmi făcusem haine nemțești de șiac sur; cămeși, ismene, pălării și baliste, cu scop cum voi da examen, să le îmbrac și să plec în lume. Pe atunci, la examenele anuale, se trimiteau delegați dela Minister; examenele se făceau cu solemnitate; era o sărbătoare mare; cum se făceau examenele, delegatul guvernului făcea și împărțirea premiilor.

În clasa II-a am avut delegat pe Dr. Velini, profesor de pedagogie la școala „Preparatoră“ Vasile Lupu din Iași; în clasa III-a pe economul Dimitrie Mateas, rectorul seminarului din Roman; iar în clasa IV-a pe economul Gheorghe Ionescu, călăuzelul Academiei din Iași — așa se numea liceul național. La examenul din clasa IV-a era prezent slătețul mânăstirei, arhimandritul Timotei și Sofronie Vârnava, precum și mulți lume aleasă civilă și monahi; înainte de a se începe împărțirea premiilor, Sofronie Vârnava ceru permisunea să vorbească.

Dânsul, în discursul său, regretă desființarea seminarului, deplânge soarta absolvenților, că ce vor face dânsii de acum, combale schimbarea portului.

Din răspunsul care l-a dat economul Ionescu, delegatul guvernului, îmi minte aceste cuvinte: „Băieți, nu sunteți străini; voi sunteți în sânul mamei noastre „Patria“ — ea îngrășește de voi; lăsați seminarile de Iași, Huși, Roman, care vă vor primi cu brațele deschise. Cine vrea să meargă, îl voi da eu recomandați“.

S'a început împărțirea premiilor; slătețul Timoteiu a scos o pungă de cele lungi și a răsturnat-o pe masă; era o moviță de argint, care s'a împărțit la premiați, pe lângă cărți.

Acel care doream să învățăm mai departe ne-am dus la economul Ionescu și ni-a dat recomandări; pe mine, pe Ion Câmpeneu, Alexandru Crețulescu, Dem. Vulturnu (Fiat) și Ion Donici ni-au recomandat arhimandritul Ionecencu Moisiu, rectorul seminarului din Huși.

11/10/1911

VI

SEMINARIUL DIN HUȘI. SEMINARIUL SOCOLA. TERMINAREA CURSULUI. DEPUNEREA CONCURSULUI.

Manuscrisul se sfârșește aici. Probabil Negre va fi scris, în continuare, un al doilea cart, care s'a pierdut. Desigur, ar fi foarte interesant să-l cunoaștem viața școlară din seminarele Huși și Socola, precum și examenul de profesor.
Pentru completare, însă, vom reproduce un fragment din :

„Internatele în școlile noastre”

(din revista „Asachi” anul III (1884) Nr. 2, pag. 957-966).

.....
Ați plecare la școală căl și intoarcerea, erau pe cât de dorite pe atât și de plăcute. Ne întovărășiam între 5 și 10 băieți, tocmai un harabagi, câte odată cu căruța descoperită, câte odată având pe jumătate, în partea de dinapoi, un acoperământ de rogojină sau de piele sau fol. Ne așezam rânduți, rânduți în așa mod ca să venim față în față; ne puneam fiecare lădița sau legătură sau geamandanu, cu avuția școlară, ne luam ziua bună de la părinți, sărutându-le mâna, iar ei pe noi, asemenea dela prieteni, dela moși și mătușe, sărutându-i, mai ales când ne dădea ceva de chelutală, după care plecam, uni mai voioși, alții mai triști, fiecare după grosimea pungii.

Bieții harabagi! El era mentorul nostru, el știea pe unde să ne ducă, unde să poposim, unde să mâne; el ne ajuta chiar cu parale, mai cu seamă când venea în vacanță să ne aducă acasă; chiar părinții pe dânsul aveau nădejde, când ne ducea la școală—aducându-le scrisoare că ne-a dus bine; sau când venea să ne aducă acasă, că am venit bine. Ce zile frumoase, ce drum plăcut, ni se părea aceeași călătorie în mulțime! Când ne duceam la școală, anume mai lungeam drumul cu o zi, două, căci o duceam numai în cântări și jocuri. Câte glume, câte ghiduşii, ştrengării, nu făceam! Ce mai păția, dacă se întâmpla vreun percunat să ne iasă în cale.

Din Pietra la Iași aveam calea: Borghiș, Ancuța, Muncel, Oborocești, Târgul-Frumos și Poștii Iloaie, a cărui nume se zice că se trage dela o babă săracă, care ar fi dat și ea doi bani la facerea podului! Când ajungeai la Iași, toate hanurile erau ticsite de harabagi, din mai toate părțile Moldovei, care aduseseră băieți la școlile din Iași, locul și centrul de lumină al ținerimei moldovene.

Da, ți se părea că toți băieții și fetele Moldovei au nă-

vălit în Iași, la școli! Cuvântul „Academia” sau ne ducem la *Academie* era mai mult decât Sfânt. A, Academia! Acest templu de cultură înaltă al Moldovei din acele timpuri, căți călești luminași, patrioși și cu caracter ai dat—care prin luptă, prin sacrificiu, au făcut unirea și mărirea României!

Da, Școală Centrală! câte nume luminate și virtuose ai dat! Da, Socola, căți profeți luminași și virtuoși ai dat, care au condus poporul pe adevărata cale de mântuire și moralitate, care împreună cu poporul au suportat greutățile vremii, iar nu ca părășitul și frântorul de cler monahal.

Dar nu numai cu frășurile se duceau băieții la școlile din Iași; aceasta era soarta celor mai mulți sau mai puțin cuprinși, înfărțiți; cei sărăcuți mergeau pe jos cu trăsătuța în spate, cu clubotele, papucii sau opincuțiile la sold. Vedeați cădruri, căle de trei-cinci... băieți care mergeau pe jos poște și zile întregi, pentru a se duce la școlile din Iași, să scape creșterea și învățătura, având înlesnirea, ca băieții săraci, că țara, pe lângă învățătura și creșterea, le dădea casă, masă și îmbrăcăminte. Erau frumoase aceste înlesniri pentru copiii săraci! Aștăzi s'au suprimat mai toate aceste binefaceri pentru nenorocirea copiilor săraci ori orfani.

În prezenți, este adevărat, s'au înnuțit școlile, însă s'au înnuțit și toți mijloacele de ajutorat copiii săraci. Cât s'au schimbât timpurile! Ba nu, gresesc! Nu timpurile, ci oamenii și moravurile! Mi-aduc aminte că la 1862 eram numai în seminarul de Huși 24 băieți, în *internatul gratuit*, pe care Statul ne creștea, învăța, hrănea, îmbrăca și ne dădea toate cele necesare. Tot așa era în *Academie*, în *Socola*, Școala Centrală de fete etc. Și ce era acela internat gratuit? În toate internatele statului, din acele timpuri, pe lângă numărul internașilor, adică acelorora cărora li se da numai creșterea, învățătura, casă și masă, erau încă un număr de băieți săraci, cărora Statul le dădea haine, cărți și celelalte necesități cerute de învățământ. Eram foarte săraci, băieții din internatul gratuit; mi-aduc aminte că în clasa la n'am avut ca bani ai mei, *dela mama*, decât un *imnuleț*, care mi-a ajuns tot anul.

Ion Negre

ALTE ANEXE

În continuare publicăm:
1) O scrisoare deschisă adresată de I. Negre membrilor Cercului Cultural V. Conta, care s'a înființat în anul 1903.

Acest cerc s-l-a votat și publicat statutele în ziua de 2 Noembrie aceluși an, alegându-și următorul comitet de conducere : Președinte, I. Negre ; membri : I. D. Ioaniu, Dr. D. Apostolide, Remus C. Soareș, Secretar, Chiehat Pavelescu ; Casier, Gh. Beiu Palatâi).

2) Un raport asupra M-rei Tazlâul, cerut lui I. Negre, de Ministerul Instrucțiunii.

SCRISOARE DESCHISĂ căt-re membrii Cercului cultural "Vasile Conta"

Azi, inauguran-du-se începutul activității Cercului cultural "V. Conta", simțesc o vîe mulțumire de-a vă comunica vederile și sentimentele mele prin scrisoare deschisă, fiindcă nu pot fi prezent între d-v.

Lu-biți membri și colegi.

Dascălul, adică învățătorul, profesorul, nu visează decât școală și iarăși școală ; el ar voi ca toată lumea să fie numai școală, cu alte cuvinte ca omul să învețe, începând din copilărie și până întră în mormânt.

Rolul dascălului este însă întru căl-tura mîrgînit. El ia pe copii din clasa I primară și îi duce până termină universitatea ori alt curs special ; — de aici înainte îl dă societății, îl dă în lumea mare.

Dar, din acest lung șir de ani de învățatură, unii rămân numai cu scoala primară, alții cu un curs secundar întreg ori superior, iar alții numai cu școlile speciale ; destul că dela data aceea scapă de sub conducerea dascălului și întră în lumea mare, întră în lupta pentru viață.

De aci înainte fiecare se dedă unei ocupații, unei meserii : agriculturii, comerțului, industriilor și diverselor profesii libere, ca : profesor, medic, inginer, avocat etc.

Ce se întâmplă însă ? Fiecare este absorbit în lupta pentru viață. Consumați numai de egoism, legătura dintre noi și școală se interrupe. Incep a se pierde, încetul cu încetul, cunoștințele că-pătate, rămânând doar acele relație la ocupație. Dar și ele devin căteodată în stare rudimentară, din lipsa achiziției de noi cunoștințe. Ajungem un fel de automați. Cu alte cuvinte nu mai suntem în curent nici cu ce am învățat, nici cu progresele făcute ; marea majoritate suntem străini de mișcarea culturală făcută în fiecare zi.

1) Statutele Cercului cultural "Vasile Conta" societate științifică, literară și muzicală din Piatra-Neamț, Tipografia. Muncă 1903, pagini 8.

Este adevărat că un număr foarte mic se ocupă cu citirea revistelor și diferitelor scrieri folositoare, dar marea majoritate nu citește nimica, în afară de ziarele, care de multe ori, n'au nicio materie instructivă.

Fiecare afacere, fiecare profesie, are orele sale de lucru ; noi rămân însă ore de repaos și distracții. Omul, prin natura lui, caută a varia modul de ocupație, modul de viață.

Modul de întrebuițare a timpului disponibil depinde de educație, cultură, mediu, natura individului și de moravuri.

Așa, sătenii îl întrebuițează la crăsmă, la petreceri și jocuri ; orășeni îl întrebuițează la cazinouri, la jocuri de cărți, la matinee, simfonii și serate.

Acela, căruia nu-i plac aceste distracții de toate zilele, trebuie să stea în casă, izolat de ele, căci altfel apare ca un străin, ca să nu spun ca un prost ori un sălbatec. Se văd tineri cu cultură dislinsă, făcându-și un ideal, un obicei zilnic din acest fel de distracții.

Oricât de necesare s'ar părea distracțiile fizice, plăcerile materiale, ele abrutizează pe om, când se dedă numai lor și neglijează distracțiile ori ocupațiile intelectuale.

Omul, prin natura lui, are nevoie și de distracții sufletești. În căutarea și continuarea acestor distracții stă legătura între școală și individ, după ce a terminat școala.

La sate această legătură se menține prin școlile de adulți, prin șezători, prin cercuri culturale. Existența acestora este foarte trebuitoare ; din lipsa acestora copiii sătenilor uită mai tot după ce au părăsit școala.

În orașe legătura între școală și individ, adică ținerrea în curent cu progresele științifice, literare, economice, artistice etc., se face prin asociații, unde membrii, în restul orelor libere de ocupațiile zilnice, se adună, își comunică unii altora noile cunoștințe, discută diferite subiecte—cu alte cuvinte petrec două-trei ore într'o lume ideală, într'o lume intelectuală, străină de mizeriei și palidității omenești — iar rezultatul practic este îmbogățirea cu cunoștințe, înfrățirea, cultivarea bunelor moravuri.

Acesta este dar și scopul înființării Cercului cultural "Vasile Conta".

Dar asemenea asociații au dușmani, din care pricină se și înfruntăză greu și frăces și mai greu.

Dușmanii acestor instituții sunt : lenesii, ignoranții, învidioșii și banalii.

Lenesii, neprelându-se la nicio muncă intelectuală, fug de asemenea asociații ; ignoranții le urăsc fiindcă nu le înțeleg scopul ; sunt însă și ignoranții cu bun simț, care caută a se folosi

sufletele de roadele acestor asociații; invlidoșii urîsc asemenea instituții pentru că dânguți, fiind în nepuțință de a le face, nu dau niciun concurs celor care le întreprind. Mai răi decât toți sunt banalii; aceștia își răd de asemenea asociații și le socot lucruri banale; pentru dânguși o partidă de cărți, o petrecere copioasă, este cea mai plăcută distracție, decât să facă parte dintr'o reuniune științifică, decât să asiste la o conferință, la o lecțiune publică, la o serată literară, muzicală etc. Ba îl auzi pe banal: „da ce am să văd acolo? da ce am să aud? proștiți, ori pe vreun domn, care voiește să pozeze în mare învățat” și așa pe tonul acesta.

Asociații de asemenea natură nu se susțin decât prin muncă, sacrificiu și devotament.

Dacă acum 20 ani¹⁾ a existat în orașul nostru o Societate literară științifică „Ch. Asachi”, dacă acea societate a trăit cinci ani, dacă acea societate a scos în șir trei ani o revistă, dacă acea societate a reușit să nască ideea ridicării unei statui lui Gh. Asachi, apoi toate acestea se datoresc cătorva nebuni care erau în fruntea societății, care au sacrificat capital și muncă pentru reușita întreprinderii.

Astăzi însă, după 20 de ani, ne aflăm în condiții mult mai avantajoase: avem un liceu cu 23 de profesori, o magistratură și un baron compus din licențiați, apoi alătura doctori în medicină, alătura ingineri, alătura cetățeni cu cunoștințe superioare, așa că Cercul cultural „V. Conta” se naște în împrejurări mult mai favorabile, decât va isbui mai ușor în scopul său, va prinde rădăcini, va atrage susținători, va da roade folositoare, dacă atât comitetul dirigințe cât și toți membrii vor face sacrificii de muncă, timp și capital.

Am convingerea că între membrii Cercului cultural „V. Conta” se găsesc persoane care să conducă cu zel, devotament și sacrificiu această asociație, iar publicul în curând se va folosi de roadele acestui cerc.

Toate lucrurile bune, toate instituțiile la care se cere muncă și sacrificiu merg greu la început; să avem însă răbdare și sărăcuță.

Despre Mănăstirea Tazlău

I. Negre

Domnule Ministru,

Prin ordinul dvs. nr. 85,635 — seria E, anul curent²⁾, am fost însărcinat a mă duce în comuna Tazlău, județul Neamț, spre

1) La 1880 — data înființării Soc. Asachi.
2) Anul 1899, Februarie 1.

a cerceta starea clopotniței dela biserica din acea comună și a vă prezenta în urmă un raport detaliat — un istoric al bisericii și o fotografie.

În ziua de 7 curent m'am transportat la fața locului, am studiat starea clopotniței, împrejurimile, am schițat un crochiu de situație am cules notele trebuitoare în apărare.

Vin, Domnule Ministru, a vă supune rezultatul constatărilor și cercetărilor făcute.

I) Situație generală. Biserica din comuna Tazlău, zisă și mănăstirea Tazlău, este așezată în mijlocul unui patral — după cum se vede în planul nr. 1, aici anexat. Laturile patralului sunt formate dintr'un zid de piatră înalți de 4,50 metri. La intrarea care vine spre răsărit, este clopotnița; la stânga, spre Sud, sunt ruinele caselor egumenicești. Zidul are încă două porticuri mici, pe unde poate trece o persoană, din care unul duce la chintir, iar altul în fosta livadă a mănăstirii. Pentru intrarea în curtea bisericii, fie cu piciorul, fie cu trăsura, fie cu cadavru morților, nu este alt loc decât pe sub bolta clopotniței.

II) Starea și descriția clopotniței. În anul 1879 clopotnița și casele egumenești au ars. Nu s'au mai restaurat nici casele, nici clopotnița, așa că — fiind arse și fără acoperământ — ploile și intemperțiile le-au tot minat. Stărâniți pentru ridicarea clopotniței sau făcut în fiecare an, însă fără a se lua măsuri de restaurare. Planul nr. 2, aici anexat, arată starea actuală a clopotniței, și a pereților ei. Dela ardere, acoperământul și secția clopotelor lipsește, iar clopotele sunt date jos și așezate în niște furci. Planul reprezintă numai secția rămasă, adică secția de jos, pe unde se suie la clopot. Linia neagră în zig-zag arată direcția crăpăturilor care pătrund în toată grosimea zidurilor. Clădirea este astăzi în stare de ruină, încât poate să cadă și să producă vreo nenorocire, fiindcă pe aici este intrarea în curtea bisericii. Starea actuală a clopotniței nu mai poate rămânea, astfel, fără pericol pentru public, așa că ori trebuie desființată și făcută alta din nou, ori restaurată prin o reparație radicală.

III) Istoricul bisericii. Biserica este zidită de Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei, între anii 1496-97. Se mai află pe ușa bisericii o inscripție din anul 1704 (1596) dela Ieremia Movilă. Această inscripție are marca Moldovei. Clădirea are stilul bisericilor lui Ștefan cel Mare, așa cum sunt: biserica din m-rea Neamtului, din orașul Piatra, din Războeni etc.

Începutul acestei mănăstiri se datorește lui Alexandru cel Bun, Domnul Moldovei. Aceasta se confirmă dintr'un hrisov dat de Ștefan cel Mare în anul 1485, prin care se înzestrează această mănăstire cu moșia Borleşii, ce vine lângă Tazlău, județul Neamț

— după cum se constată din cronica Huşilor de Episcopul Melchisedec.

Biserica poartă şi azi numele de mânăsirea Tazlău şi a fost înzestrată cu următoarele moşii: Tazlău, Frumoase, Zăneşti şi Conleşti — toate în judeţul Neamţ şi două vii în judeţul Prahova.

La anul 1745 a fost închinată Sf. Mormânt, în timpul domniei lui Constantin Mavrocordat (cronica Huşilor de Melchisedec pp. 213 şi 214; Istoria Românilor de Dionisie Fotino, tomul III p. 103). Actualmente biserica este în bună stare, fiind restaurată în anul 1884-86. Fotografia clopotniţei şi ale bisericii n'am putut să le scot; Tazlău este la 40 Km. depărtare de Piatra şi ducerea fotografiei la faţa locului costă bani.

Concluzie. Din cele expuse rezultă că clopotniţa trebuie restaurată. Mânăsirea, faţă cu averile avute şi cu existenţa sa ca *monument istoric-naţional-religios*, merită mica cheltuială ce s'ar face cu restaurarea clopotniţei.

Din studiul făcut la faţa locului, din sfătuirile avute cu parohul şi cu sătenii, restaurarea clopotniţei se poate face cu trei mii lei — bani cu care să se cumpere materialul trebuitor şi să se plătească meşterii. Sătenii se obligă să dea zile de lucru. Se mai poate face piatră din materialul vechiu; asemenea cu lemnul pentru schelet.

Parohul Grigore Stupcanul mi-a declarat că dacă Onor. Ministerul îi dă trei mii lei, cu ajutoarele ce le mai are dela săteni, garantează restaurarea clopotniţei, făcând-o nouă în cel mai scurt timp.

Asigur pe Onor. Ministerul că parohul Stupcanul Gr. este o persoană cultă şi de o bună reputaţie şi moralitate.

Convingerea mea inimă şi leală este să se dea parohului Stupcanul trei mii lei pentru restaurarea clopotniţei.

Înapoiez copia raportului ¹⁾,
Primii vă rog, Domnule Ministru, încredinţarea profundului meu respect.

ss) ION NEGRE

1) Raportul nr. 47 al parohului bisericii Tazlău.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE RECENTE ÎN TINUTUL NEAMŢULUI

de Rada Valpe
Docent la Facultatea de Litere

Tinutul românesc cel mai frumos şi cel mai săvîrit în literatură este, fără îndoială, tinutul Neamţului. Această regiune de munţi şi de plaiuri, cu fertila şi fermecătoarea vale a Bistriţei şi cu fanelastica cetate de stânci a Ceahlăului, a fost totdeauna leagănul unei populaţii alese, în sufletul căreia înclinarea spre gând şi frumuseţe şi îndărătnica iubire de tradiţii şi de ţară, au înflorit deopotrivă. De aici s'a ivit cel mai mare povestitor român, Ion Creangă. Aici se pstrează cele mai înălţătoare fapte din istoria Moldovei. Aici se păstrează nefrunchia şi sîrăveche comoră de legende şi de obiceiuri frumoase.

Ar fi fost de mirare ca un tinut atât de prielnic vieţii omeneşti s'ar fi dat în paragină în afracţii ale ochiului şi ale sufletului să nu-şi fi făcut o mare faimă şi să nu se fi împus cercetătorilor celor mai felurii.

Şi totuşi există un domeniu pentru care tinutul Neamţului a constituit, până acum, o ţară necunoscută. Este domeniul arheologic antic. Întrădevar, dacă trecutul mai nou, moldovenesc, al acestei regiuni, e destul de bine cercetat şi a fost din belşug şi cu strălucită artă cântat de poezi şi de prozatori, în schimb trecutul mai vechiu, acela pe care nu-l putem reconstitui decât prin săpături, acela care ne duce înapoi spre strămoşii noştri Ozi şi spre vremurile anonime ale preistoriei, nu-şi desvâlşise nimănui tainele şi nimănui nu-i s'plisise curiozitatea. O întâmplare, fără putinţă de lămurire, ca tot ce e pură întâmplare, făcuse până în anii din urmă ca tinutul Neamţului să nu cunoască hărlele arheologului, deşi totul arăta că acest tinut trebuie să fi avut însemnătatea din zilele noastre încă din zorile celor mai vechi timpuri.

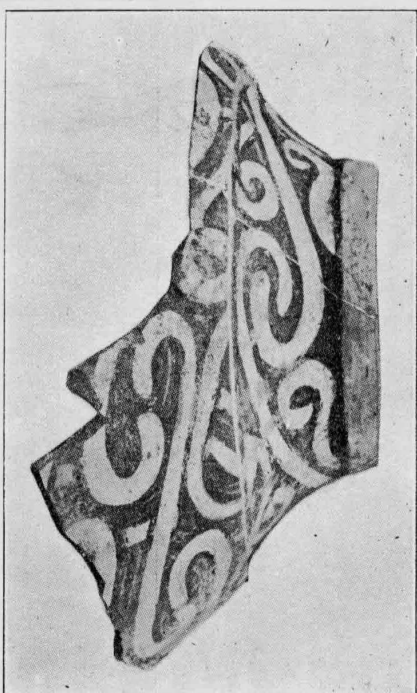
Abia în anii din urmă, un intelectual distins al Neamţului, cercetător pasional al trecutului şi pitorescului local, Părintele C. Mătaş, şi-a îndreptat atenţia şi asupra locurilor cu resturi preistorice de pe valea Bistriţei şi din regiunile apropiate. Ur-

Vas trichrom — eneolitic.
Fond negru, decor roșu și alb.

Vas mare, făcut la roată (epoca geto-dacă).

Partea superioară a unui vas eneolitic — pictat.
Fond roșu, spirale albe, cu margini negre.

Vas făcut cu mâna (în stratul geto-roman).

mărită stăruinței sale au fost din cele mai rodnice. Până acum d-sea a putut stabili, numai în apropierea orașului Piatra, vreo zece stațiuni preistorice cu urme variate, care datează din epoca eneolitică până la sfârșitul vremii romane: Băica Doamnei, Cozla, Bolovoiaia, Horodiștea de la Calu, Troian, Izvoarele, Celățuia de pe Cracău, Dobreni, Căndești, Borlești ș. a. Dintre acestea cele mai multe prezintă o importanță de prima mână.

Dar stăruința Părintelui Mălasă nu s'a oprit aci. D-sea s'a adresat specialiștilor pentru a veni să facă săpături și a procura astfel materialul necesar formării unui muzeu arheologic local. În acest scop a izbutit să obție și concursul autorităților, care în frunte cu d. Leon Mrejeru, prefectul județului, s'au oferit cu toată râvna să ajute această frumoasă inițiativă.

Chinștea de a executa primele săpături arheologice sistematice, în ținutul Neamțului, mi-a fost acordată mie. După ce am examinat la fața locului mai multe din stațiunile de pe valea Bistriței, m'am hotărât să arunc sorții asupra *Horodiștei de la Calu*, din regiunea așa numită Câmpul lui Dragoș; această stațiune părându-mi-se cea mai interesantă dintre toate, atât prin poziția pe care o ocupă, cât și prin bogăția straturilor arheologice.

Horodiștea e un pînten de deal care se desprinde din munții de pe dreapta Bistriței, până în dreptul târgului Roznov, la cale de 10 km. în jos de Piatra, înfigându-se în unghiul format de apa Bistriței și de afluențul ei Calu, care a dat și numele satului din apropiere.

La extremitatea acestui pînten de deal se află o măgură mare, de o formă caracteristică, în pereții răpoși ai căreia se pot vedea resturi de viață omenescă veche — cioburi, cenușă, arsătură ș. a., formând un strat gros până la 5 metri. Aceasta e stațiunea propriu zisă. De pe înălțimea ei ochiul domină o mare parte din valea Bistriței până dincolo de Piatra, spre Ceahlău și până dincolo de Bunuși, spre Siret. Spre răsărit se întind platourile golașe de pe stînga Bistriței. Spre apus se ridică, tot mai impunătoare, piscurile înălțurii ale munților Tarcăului. Poziția a fost bine aleasă de străvechii ei locuitori: greu accesibilă, fiind mărginită de pereți înalți și răpoși; predominantă, înlesnind supravegherea drumurilor de pe văi; bine adăpostită, comunicând ușor cu pădurile din munte.

Săpăturile pe care le-am executat acolo în vara anului 1935, au dat rezultate foarte multumitoare. S'a scos la iveală o cantitate considerabilă de obiecte arheologice, de piatră, de os, de metal și de lut ars, în deosebi cioburi de vase. Toate aceste obiecte au fost transportate la sediul Casei Naționale din Piatra,

Suport de vas eneolitic — pictat.
Fond alb, spirale negre, cu o linie roșie la mijloc.
(Muzeul regional Piatra-Neamț)

unde sunt menite a forma primul nucleu al unui Muzeu regional al Neamțului.

Îmi rezerv dreptul de a publica un raport științific asupra lor și asupra împrejurărilor generale de care ele se leagă, ceva mai târziu, după o studiere atentă și amănunțită. Aci mă mărginesc la expunerea, pe scurt, a faptelor mai de seamă, constatate în cursul săpăturilor și la o schițare a principalelor concluzii ce se pot trage pe baza acestor fapte.

Pătura de cultură omenească a stăruinii dela Calu se compune din două elemente, cronologic bine distincte: e vorba de un strat mai vechiu *eneolitic*, și de un strat mai nou, suprapus, *getic* sau *geto-roman*.

Numesc cel dintâiu strat *eneolitic*, cu un termen compus din latinul *aeneus* „de aramă” și din grecescul *lithos* „piatră”, fiindcă se referă la vremea când, deși principalul element al industriei uneltelor și armelor rămăsese tot piatra lustruită, ca și în neoliticul propriu zis, începuse totuși să fie cunoscut și cel mai vechiu metal, cuprul curat. În adevăr, pe lângă numeroase topoare de piatră șlefuită, pe lângă săgeți și cuțite de silex ciopliți cu dexteritate, am găsit, în legătură cu acest strat și câteva fragmente inoforme de aramă curată. Stratul *eneolitic* e cel mai bogat și cel mai complicat din cele două elemente ce caracterizează stratigrafia dela Calu. Cu deosebire ceramica acestui strat, găsită în mari cantități și constituită mai ales din cioburi de vase felurite, e deosebit de interesantă prin superioritatea faciurei sale îngrijite și prin ornamentația sa pictată, multicoloră. S-au găsit și câteva idoli și mai multe vase întregi, care prin podobebele lor pot constitui piese de muzeu de primul ordin.

Această ceramică pictată face parte din inventariul unei splendide civilizații preistorice, care, originară din Orient, caracterizează prin preajma anului 2000 înainte de Hristos întreaga Moldovă, cu Bucovina și Basarabia, continuându-se și în Galizia și în Podolia, iar în spre Sud și Vest, oprindu-se la Buzău și în Secuime. Civilizația aceasta e cea mai evoluată dintre civilizațiile preistorice ale Europei continentale și putem considera ca o cinste deosebită a pământului românesc; că principalul centru, pe care ea s'a dezvoltat, a fost Moldova noastră. În finutul Neamțului ea a fost foarte înfloritoare, după cum arată bogăția stratului respectiv dela Calu și mai ales prezența ei în mai toate stăruințele din basmul Bistriței, cunoscute până acum. La Calu ceramica pictată e reprezentată mai ales prin vase decorate cu ornamente geometrice în trei culori: alb, negru, și roșu, conștituite din combinații foarte detaliate de meandre și de spirale. Este stilul cunoscut în lumea științifică sub numele Cucuteni A,

IDOLI ENEOLITICI

fiindcă a fost constatată, pentru prima oară, în localitatea Cucuteni din județul Iași. Stilul Cucuteni B, constituit din ornamente pictate într-o singură culoare, e mai puțin frecvent la Calu. În asociație cu această ceramică s'au mai găsit mai mulți idoli de lut, unii împodobiți cu linii pictate ori striate, reprezentând simlacrele unei divinități feminine străvechi.

Civilizația eneolitică a ceramicelor pictate nu-și are originile la noi. Fazele ei mai vechi se găsesc în Orient. La noi elementele ei de bază apar gata formate și, după o evoluție locală de mai multe secole, dispăreau în chip brusc. Desigur, se impune concluzia că această civilizație a fost adusă de un popor din Orient, precum nu se poate evita nici deducția că acest popor a ocupat în număr mare un teritoriu înfins, având Moldova ca centru — și că a fost la rândul său, copleșit și desnaționalizat de alți invadatori, probabil de strămoșii noștri Traci din epoca Bronzului. Fapt e că civilizația acestora din urmă e mult mai sobră și mai puțin artistică, în schimb se caracterizează printr-o hotărâre superioară în ce privește execuția armelor, care sunt exclusiv de bronz. Noii cucuteni nu se asează la Calu. Urme de ale lor s'au găsit până acum foarte puține prin împrejurimi, de pildă la Chinticlu pe Bistrița.

La Calu nu ne aflăm în fața unei repopulări a Horodiștei decât localmente peste vreo două milenii, la începutul erei noastre, în vremea imperială romană. Atunci avem așezarea corespunzătoare straturilor al doilea. Am numit acest strat: *getic*, din pricină că ornamentele cari au locuit atunci pe aceste meleaguri au fost *Getici* sau *Dacici*. Stratul getic de pe Horodiște conține un inventar de un aspect mai simplu și mai sărac decât cel eneolitic. El constă dintr-o ceramică cenușie superioară, lucrată la roată și alături de vase romane de import. Constă apoi din arme de fier: sulje mari și săgeți, săgeți de bronz cu trei tășuri, din cercei și inele de bronz, mărgelile de sticlă etc. Tot în acest strat a fost găsit mai demult, acum doi ani, un vas mare de bronz, de factură locală, dar de un stil care amintește o veche tradiție scitică. Vasul a fost descoperit de niște săteni care au săpat în chip ilegal pe Horodiște, căutând comori. Acum se află în satul Calu, în posesia părintelui Vrânceanu, care sperăm că-l va preda, cât mai curând autorităților, potrivit Legii, spre a fi expus în Muzeul Național de Antichități din București ori în Muzeul regional din Piatra, ca o mărturie de preț a trecutului țării noastre.

Cele două straturi de cultură dela Calu, constatate și în alte locuri de pe valea Bistriței, sunt caracteristice pentru în-

regul aspect al preistoriei ținutului Neamțu. Ele ne permit să concludem că, cel puțin în vremea eneolitică, acum 4000 de ani și pe vremea Getilor și Romanilor, acum vreo 2000 de ani, ținutul Neamțului s'a bucurat de prosperitatea unei populații numeroase și dense, ca și în zilele noastre, și că a fost centrul unei înfloriri culturale de seamă.

O problemă esențială, în legătură cu stratul getic dela Calu, e de a ști săpânirea romană în Moldova s'a înfins în chip efectiv atât de departe spre Nord. Din proporția redusă a obiectelor romane de import față de numărul mare al lucrurilor indigene, credem că Romanii n'au exercitat, prin aceste locuri, decât o suzeranitate nominală, bazată pe tribut și pe ostateci, Getii locali trăind liberi și conducându-se după obiceiurile lor.

O altă problemă, desul de veche, pe care o sugerează antichitățile ținutului Neamțu, e identificarea *Petrodavei*, o localitate getică pomenită de geograful antic Ptolemeu la Apus de Strutul mijlociu. A fost această localitate acolo unde e azi stațiunea Bolovoia lângă Piatra-Neamțu, precum credea odinioară Asachi? A fost cumva la Calu, unde resturile din stratul al doilea sunt contemporane cu Ptolemeu? Sunt întrebări la care orice răspuns e prematur, până ce nu ne vom găsi înaintea rezultatelor unor cercetări mai ample, care să cuprindă toată întinderea ținutului Neamțu.

Până atunci să ne bucurăm că începutul acestor cercetări s'a putut face și să ne bucurăm, mai cu seamă, că s'a putut face din inițială și cu sprijinul unor reprezentanți ai vieții intelectuale din partea locului. Acest fapt ne îndreptățește speranța că bunăvoințele locale, stimulate de dragostea și de orgoliul pentru trecutul frumos și interesant al ținutului natal, se vor manifesta mai departe în această direcție, umindu-se, într-o sforțare comună, care să ducă la rezultate impunătoare.

Când județul Neamțu va avea o hartă completă a stațiilor sale antice și un muzeu organizat, care să cuprindă cele mai alese amintiri ale trecutului său îndepărtat, va fi adăugat atunci coroanei sale de frumuseți o plată din cele mai de preț: prestigiul unei realizări de înaltă spiritualitate. Telul acesta este atât de strălucit, atât de atrăgător, încât niciun concurs din afară nu se va putea refuza celor ce-l urmăresc cu toată inima și cu toată energia.

ȘTIRI NOUĂ DESPRE MĂNĂȘTIREA RUNCU

de C. A. Stoida

În paginile ce urmează, prezentăm celtorilor acestui anuar câteva știri nouă în legătură cu Mănăștirea Runcu.

De o importanță apreciabilă e hrisovul de înfărire dat mănăștirii și celtorului ei Ionașcu Ișăcescu, fost medelnicer, de Nicolae Alexandru Mavrocordat, la 22 Martie 1715 (anexa I).

În numărul trecut al anuarului, actul acesta fusese publicat numai după o foarte scurtă regesită, care nu putea să dea, nici pe departe, o idee despre felul în care fusese înzestrată mănăștirea. În afară de ocinile cumpărate de Ișăcescu dela o seamă de răzeși și donate apoi de dănsul celtorilor sale, avem revelația interesantă a unor danți făcute mănăștirii de diferitele alte persoane, care înțelegeau ca pe această cale să fie trecute între celtori.

Hrisovul prezintă importanță și din alt punct de vedere: ne ajută să distingem legăturile de înrudire — prin soția sa — a fostului medelnicer și, se înțelege — să cunoaștem firul urmașilor lui Tofan Secheli, socrul acestuia.

În hrisovul lui Grigore Ghica din 8 Martie 1732 (anexa II), găsim știrea că „acest schit iaste închinat la sfânta Mitropolie“. Mitropolitul Antonie căpăta dreptul de a pune „socolilor“ la schitul Runcu pre cine va vrea, fiind „volnic a purta de grîjă, și Sfinția Sa să li ei sama călugărilor din an în an, după obicei“. O știre din 20 August 1740¹⁾, amintește cartea de judecată prin care Grigore Ghica înălțea călugărilor dela schitul „zis al lui Ionașcu Ișăcescu săpănirea pe părți din moșia Urzici, către Sanda fata lui Petre“.

La 10 Ianuarie 1797, Alexandru Ion Calimah poruncește să pravnicului de Neamț și lui Cheorghie Iuga, vornic de poartă, să

alengă, după cererea lui Arsenie nacealnic de Runcu, părțile mănăștirii în satele Urzici, Bahna și Tuțcani (anexa III). După o știre din 1809 se vede că schitul trecuse — la o dată necunoscută — de sub oblăduirea Mitropoliei, sub aceea a mănăștirii Precista din Târgul Ocniilor. În Iulie 1810, în urma unui proces care a avut loc în feța „duhovniceascăi consistorii“, schitul se „strică“, rămânând biserică de mîr“. La proces, ca părți adverse au figurat: „arhimandritul Veniamin ce-au fost nacealnicul schitului Runcu de la finutul Neamțului, cu părinți din schit și cu robii țigani de acolo“. Obiectul procesului, care adusese atât de gravă sancțiune asupra comunității monahale dela Runcu, nu e arătat în informația noastră. Vor fi fost, desigur, nu ușoare abateri dela canoane. Ca anexă la doc. din Iulie 1810 se dă o listă a monahilor, cu mențiune, pentru fiecare, asupra mănăștirii la care era rânduit să-și petreacă restul zilelor).

ANEXA I

1715 (7221) Martie 22. Io Neculai Alexandru Vvod.

Bojei milostiv gospodăr zemli Moldavesci, veni-au înaintea Domnii mele și înaintea alor noștri moldovenești boeri a mari și mici, boerul nostru d-lui Ionașcu Ișăcescu biv medelnicer și ne-au arătat un zapis de la Ilimie feciorul Broșteanului și de la Cămărzan ginerile Broșteanului, cum f-au vîndut d-lui 15 pămînturi, din sat din Tuțcani dela finutul Niamțului, drept 6 lei bătuți. Așiderea ne-au mai arătat d-lui și alt zapis de la Paraschiya fimeia lui Ștefan Păgubas, fata lui Bulboacă, cum i-au vîndut d-lui Medelnicerului, din gîrnatale de sat de Tuțcani, 10 pămînturi din poiană și din Runcu, cu tot venitul, drept 10 zloți bătuți, cu vad de moară în pârăul Runcului.

Așiderea ne-au mai arătat d-lui și alt zapis de la Toader Boțul și Constandin Boțul, feciorii Nazarii — fata lui Tofan Secheli (îndreptat „Toader Secheli“), nepoți lui Tofan Secheli, cum au vîndut dumsilele lui Ionașcu med. opt pămînturi din sat din Tuțcani, drept zece lei bătuți, cu farini, cu fînet, cu vad de moară, din tot locul cu tot venitul.

Așiderea ne-au mai arătat d-lui Ionașcu Ișăcescu med. și alt zapis de la Ion Pătrăus și de la soru-sa Nastase și de la nepoții lor, anume Catrina și Constandin, tot nepoți lui Tofan Secheli, cum au vîndut dumsilele zece pămînturi din sat din Tuțcani, cu tot venitul drept zece lei bătuți, cu tot venitul ce s-ar alege. A-

1) Aricescu, *Revista istorică a Arhivelor* vol. II p. 39. Din documentele publicate de noi în numărul de anul trecut al Anuarului acestui liceu (anexa IX și X) reieșă că procesul mănăștirii cu „o babă Sanda și nepoții ei“ s-a prelungit până în Aprilie 1758.

1) *Arhivele Baserabei* an III, nr. 2 p. 82.

2) *Ibidem* an II, nr. 3 p. 416.

șifderea ne-au mai arătat d-lui și alt zapis de la Costandin și soru-sa Catrina, feciorii Saffii, nepoți lui Gheorghe Pătrușă satru, strănepoți lui Tofan Sechil (?) cum i-au vândut duminisale patru pământuri și grământale din Tuțcani, drept 4 pol lei, cu tot venitul ce s'a alege. Așjiderea ne mai arată d-lui Medelnicerul un alt zapis al lui Alexandru feciorul lui Gheorghie celui mic, nepot Ștefanesei, cum i-au vândut d-lui Medelnicerului 5 pământuri din Tuțcani, drept 5 lei bătuți, cu poeni de fână din tot locul cu tot venitul și din ape și din poeni. Ne-au mai arătat d-lui și alt zapis al lui Nistor feciorul Alexandrii, nepot Broșteanului, strănepot lui Bulboacă, fiind d-lui din partea vărului său Broșteanului, a treiș parte din sat din Tuțcani, partea sa Alexandrii drept 12 lei bătuți, cu vatră de sați, cu păduri, cu livezi, cu farini cu vad de moară în păraul Runcului și cu tot venitul. Așjiderea mai arată d-lui și alt zapis de la Melinte feciorul lui Strătilă din Hociungi și de la fimeia lui, fata lui Andrei din Porcești, cum au vândut d-lui 15 pământuri din Tuțcani drept 10 lei, cu farină cu fână, cu pădure, cu vad de moară în Runcu, din tot locul cu tot venitul. Așjiderea iarăși într'acest zapis i-au vândut duminisale Hlinie din Cărligi și cu fimeia lui Lupa, 17 pământuri și grământale drept 12 lei bătuți, cu tot venitul ce s'ar alege din sat din Tuțcani, din partea Gușăii. Așjiderea Cozma din Porcești, ginerile lui Dumitru și cu fimeia lui Calinca, au vândut duminisale 15 pământuri drept 10 lei bani, cu locu de casă, cu locu de prisecă, cu locu de heleșten în Runcu și în polana Bacăii, cu vad de moară și din tot locul cu tot venitul. Așjiderea Ionașco nepot Giurculesei și cu toți frații lui, iarăși au vândut duminisale 15 pământuri din Tuțcani, cu tot venitul drept 10 lei bătuți. Așjiderea Ion feciorul lui Donciu din Porcești, și cu rătășa sa Antimia, sora lui Donciu fiș, au vândut duminisale Medelnicerului 15 pământuri din Tuțcani drept 10 lei bătuți. Așjiderea ne-au mai arătat d-lui și alt zapis de la Alexa și Gavril Buta și soru-sa Vărvana, și cu sora lor Toțana, cum s'au învoit cu toți și au dat *dantii* partea sa ce s'ar alege din Runcu, din locul Tuțcanilor, au dat-o mănăștiri Runcului, cu vad de moară cu tot venitul ce s'ar alege, drept sufletul lor. Așjiderea și Andrei nepotul Mogăi-Ursu nepot Mogăi și Melinte nepot Mogăi și Ion Donciu au dat *dantii* mănăștirii Runcu partea lor ce s'ar alege din Grosănt ol Tuțcani, cu poțana Bucăii, cu vad de moară și cu tot venitul. Așjidere Ion Buta și Gavril Stan și Toțana și Alexa, s'au învoit și au mai dat dantii mănăștirii Runcului patru deținute de fân, din partea lui Păsăfăi și din partea Sepeșilor și din polana cea mare din hotarul Tuțcanilor. Așjiderea alt zapis de la Gheorghie feciorul lui Ștefan din Porcești, cum i-au dat *dantii* partea lui

din Runcu, mănăștiri Runcului din hotarul Tuțcanilor, ca să li să pominească părinți la sfânta rugă. Așjiderea alt zapis de la Antimia fata lui Gavril Alexăi și cu bărbatul său Grigoras, au dat dantii mănăștirii Runcului, un loc de prisecă deșia Mănășești, drept sufletul părinților săi; și alle părți de pomeți, din tot locul cu tot venitul, cu casă, cu moșie cu tot. Așjiderea alt zapis de la Petre feciorul Zahariei și de la fimeia lui Maria, nepoata de fiică lui Ioan Dume, cum au vândut 14 pământuri și grământale de casă, din sat din Urzăci, duminisale (lui) Ionașcu Ișăcescu Med, drept 10 lei bătuți, cu tot venitul.

Așjidere alt zapis de la Vasăle Călugărul, feciorul lui Ștefan Urziceanul ol Niamțu, osăbit de altor frați părți. Așjidere alt zapis de la Dumitru fata lui Ștefan Urziceanul și de la Alexa feciorul lui Moțăcai (?), că au vândut duminisale Ișăcescului Med. 12 pământuri, din vatra satului din Urzăci, din epă, din pomeți, din pădure, și din tot locul cu tot venitul, drept 10 lei bătuți. Așjidere au mai arătat alt zapis de la Andrei sãn Broșteanul, cum au vândut duminisale Medelnicerului toată partea tătâne-său și a lui din Urzici, drept 5 lei bătuți, din fărână, din fărână, din pădure, din apă, cu tot venitul ce s'ar alege. Așjidere ne-au mai arătat d-lui Ișăcescu Med, un zapis dela Lazăr Neghiș și de la Grigori Neghiș, cum au vândut duminisale a treiș partea din sat din Bahnă, care parte au răscumpărat-o de la Paraschiva sora Grunăzoarei și au dat d-lui pe aceasă parte de Bahnă 37 lei bătuți. Așjiderea ne-au mai arătat d-lui Medelnicerul al zapis de la Ilarion și de la frate-său Caracaș, lui Ionașcu Donciu, cum au vândut duminisale a sasa parte din sat din Năgșani, care fac 40 pământuri, de la Coboaça, drept 40 zloti bătuți. Așjiderea au mai arătat alt zapis de la Daril feciorul Anii, nepot Pologhii, strănepot lui Văscan, cum au dat dantii sfintei mănăștiri Runcul partea lui din moșie din Negușanți, din vatra satului, din fărână, din pădure, din heleșten, din tot locul, cu venitul. De care lucru dacă am văzut Domnia mea acest zapis, incredințat cu multe mărturii și iscălituri, am crezut; și spundu-ne d-lui Medelnicerul că aceste moșii toate fiind a mănăștirii Runcul, care mănăștire iaste făcută din temelie de d-lui Ionașcu Ișăcescu Med, au dat aceste moșii, toate de mai sus numite, mănăștirii Runcul, pentru sufletul duminisale. De care și de la Domnia mea încă am dat și am înălțit, ca să fie moștile mănăștirii cu tot venitul, cu uric neclăști și negușni, nici odinioară în veci. Și nime să nu aibă a să amesteca pisle a ceeași carte a Domniile mele. Intr'alt chip să nu fie. Această scriem.

Antoibi Joralogi.

7221 Mart 22.

ANEXA II

1732 (7240) Marile 8. Io Grigorie Ghica Vrod Biju Mhosiu Gospodar zemli Moldavscui. Da-am cartea Domni mele cinsiti parintelui și rugătorului nostru, Sfinții Sale chir Antonie Mitropolitului, și pe cine ar pune Sfinții Sa socotitor la un schit ce să chiamă Runcul, la ținut Neamțului, să fie volnic a purta de grijă și Sfinții Sa să li ei sama călugărilor din an în an după obicei, la ce ar cheltui la trebile casăi. Care acest schit iaste închinat la sfinții Mitropolie și făcui de Ionașco Isăcescu, și de fimeia lui Alexandra, după cum arată zapisul lor cari iasti iscăliți de boerii cei mari, și nimeni să nu stee împotriva căștii gospod; Aceasta scriem. Pe zapisul ce ni-au arătat Sfinții Sa de la Ionașco Isăcescu am dat și noi cartea să fie în sama Sfinților Sale.

7240 Mart 8.

Arh. St. — Iași loc. cit. doc. nr. 2

ANEXA III

1797 Chenar 10. Noi Alexandru Ioan Calimah V. cu mila lui Dumnezău Domn țării Moldovei.

Cinsiti și credincios boier Domniei mele, d-lui Ispravnic de Neamț i Gheorghe Iuga vornic de poartă, sănătate: prin jaloba ce au dat către Domnia mea, Arsănie Nacealnic de la schitul Runcul, au arătat că în moștile Țulcanilor, Urzici și Bahna de la acel ținut, are și numitul schit păfri, atât de danie, cât și de cumpărătură și au făcui cerere ca să le aleagă, și să le hotărăscă și părțile din Urzici și din Bahna, să le lipescă către partea din Țulcani, pe care și numitul schit s'ar fi aflând. Drept acela scriem domni voastre, ca decum veți pute și unul din dumnevoastră a merge la starea numitelor moșii, să rânduieți din partea d-voastră, pe cine veți socoti, ca împreună cu vornicul de poartă să margă la acele moșii, unde față fiind atât jălulitorul Nacialnic, cu toate scrisorile ce va fi având, cât și toți răzășii i megieșii și alți împregiurași, să facă foarte cu amănunțiu cercelare. Și după scrisori și dovezi ce vor fi de frabe părți, părțile ce vor dovedi Schit să le aleagă și să le hotărăscă, măsurându-le în stânjeni, stălpuidule și cu pietre hotară pe la locurile ce va fi trebuința, lipind părțile din moștile Urzici și Bahna către partea din Țulcani. După care apoi să de numitului

schit și mărturie hotarnică în sămni și în stânjeni, iscăliță și de toți răzășii i megieșii după obicei; iar când va naște prichină de neinvole și acolo d-1—voastre nu-i veți pute pune la cale, atunci cu pietre hotară să nu stălpiască, ci cu mărturie pelarg de curgera prichini și cu harță de starea locului, să-i sorocescă, ca să vie la divan, să li să dee hotărîre.

1797 Chenar 10.

Arh. St. Iași loc. cit. doc. nr. 7

EVOLUȚIA TERITORIALĂ A VECHILUI TINUT NEAMȚ

de Victor Andrei

Obșnuit, schimbările pe care teritoriul le suferă o diviziune administrativă, sunt dictate de către anumite cauze de ordin intern, politice sau economic; situația sa de mărghiaș la hotarul țării pe care a avut-o în trecut (ținutul ¹⁾ Neamț, l'a făcut să fie părtaș și modificărilor teritoriale suferite de către Moldova în scurgerea veacurilor.

O așezare pe baze administrative a acestei provincii apare de timpuriu.

Originea. În adevăr, prima mențiune asupra ținutului nostru o găsim într-un document din 1405 lan. 7 dela Alexandru cel Bun ²⁾, deci între primele documente cunoscute. Desigur însă că ținutul Neamț exista la venirea acestui Domn; despre o precizare a datei când a luat ființă, nu poate fi vorba ³⁾.

Ținuturile ar fi cum spunea Xenopol „mai vechi decât întemeierea țărilor înșăși“ ⁴⁾. Ba conducându-se după vechimea cetății de reședință de mai târziu, istoricul jesaean fixează cu certitudine existența ținutului nostru înainte de descălecarea ⁵⁾. Oricum ocupând o regiune care constituie cu cele vecine — ale Sucevei, Moldovei și Troșului — leagănul țării lui Dragoș ⁶⁾, putem socoti Neamțul printre cele mai vechi ținuturi moldovene.

¹⁾ În hărțile sec. XVIII găsim apelativul latin — *districtus* — după cum în docum. slavone găsim pe acela de — *colositi*. P puțin uzitată era expresiunea — *collidic* — pe care o întâlnim uneori în epoca suzeranității turcești. (Vezi memorialul de călătorie al preotului armean Hugas Inghigian Anale Acad. Rom. s. Ist. 1924). Numele vechi și autohton era în Muntenia *judet* (dela jude), iar în Moldova, *ținut*. Primul e generalizat în sec. XIX.

²⁾ M. Costăchescu: Doc. în. de Șt. cel Mare, I, pag. 47-48. Data de 1435 arată la N. Lungu: „Ținuturile Moldovei până la 1711“ (în rev. „Cercetări istorice“ IV, II 1928 pag. 107), e perimată.

³⁾ Cf. Lungu, op. cit. pag. 102.

⁴⁾ A. D. Xenopol: Ist. Românilor vol. V pag. 173 ed. 1896.

⁵⁾ Id. Xenopol pag. 172.

⁶⁾ C. C. Giurescu: Ist. Românilor vol. I, pag. 374 ed. II-a 1935.

Numele e luat, evident, dela Cetatea și Târgul Neamț ¹⁾, reședință, după descălecarea, a doi părcălabi domnești ²⁾. Faptul era caracteristic Moldovei, unde 19 din cele 24 de ținuturi purtau numele principalelor așezări omenești din cuprinsul lor, pe când în Muntenia, județele, — vechile crezate — adoptaseră numele râurilor pe văile cărora apărușeră ³⁾. Numărul ținuturilor Moldovei variază în trecut. Pe la 1566 ambasadorul polon M. Brzeski menționează în cronica sa 24 de ținuturi ⁴⁾, pe când Miron Costin, ca și D. Cantemir, în cronicile lor, arată existența a 19 ținuturi pentru începutul sec. XVIII-lea.

Dat fiind cadrul natural în care luaseră naștere, județele moldovenești și de aci ca urmare firească, mai marea lor stabilitate. Și caracterul lor administrativ era altul. Cu toate că e impropriu utilizarea termenilor cureniți, putem spune că sistemul de administrație era mai centralizat în Moldova, aceasta fiind o faptă rezultată prin cuceriri de teritorii, din afara granițelor ei ⁵⁾. Diviziunile administrative ne apar deci ca niște patrulele în jurul cetăților, ⁶⁾ puse sub supravegherea funcționarilor ținutali: părcălabi, staroști, etc., dar mai ales sub aolputernica autoritate a Domnului dela Suceava.

Cetatea de reședință, cu caracter mai mult militar, nu trebuie înțeleasă în funcția ei administrativă ca pe o capitală de județ de astăzi, dat fiind starea embrionară a instituțiilor administrative centrale și locale, ale acelor vremuri.

Dar dacă despre o separare a pulerilor și o precizare a atribuțiilor nu poate fi vorba la noi până la Regulam. Organic, în schimb, *delimitarea teritorială* trebuie să se fi făcut din vechi timpuri, cunoscută fiind importanța pe care o aveau în trecut hotărnicile agrare.

Acești e însă, socotim, un fapt posterior întemeierii Moldovei.

Ținutul Neamț înainte de sec. XVIII. Care va fi fost întinderea primitivă a ținutului nostru e greu de precizat, lacunele mari de informație neîngăduindu-ne aceasta. Documentele arhi-

¹⁾ Xenopol pag. 172.

²⁾ Iorga: Ist. pop. românească trad. din germană de Otilia Ionescu vol. I pag. 217.

³⁾ Ibid. Xenopol pag. 171 și urm. V, și N. Gheorghiu, Câteva observatii asupra jud. Covurlui în Anuar de Geografie și Antropogeografie an. III (1911-12) pag. 27; aci e citat și Tr. I. Sulzer: Gesch. des transalp. Duclen, Wien, 1781 vol. I pag. 372 și urm.

⁴⁾ Cf. I. Minea: „Letopisecele Mold. scrisse slavonești“ pag. 5 și urm. Iași 1925.

⁵⁾ C. C. Giurescu, op. cit. pag. 372. Ibid. Lungu pag. 97 și 102.

⁶⁾ N. Iorga: Discurs la legea ad-tivă. Mont. Of. din 9 Aprilie 1935.

visitice ne lipsesc cu totul înainte de jumătatea doua a sec. XIV-lea, iar cele cartografice nu ne sunt de folos în ceea ce ne privește, decât după anul 1711¹⁾.

E drept că atât în doc. anterioare cât și în cele confimprane lui Ștefan, e arătată foarte rar originea finului a saelor. Nu se simțea, fără îndoială, nevoia : populația în primele timpuri era mai rară, iar saele puține și mai ușor de identificat.

Mărturiile prea ample nu avem nici pentru hotarul de apus²⁾ care era și hotarul dintre Moldova și Transilvania. Aci, certuri pentru răpîri de terenuri, frecvente mai ales spre Bistrița, fac să penduleze un hotar și așa destul de vag arătat.

Un șir de munți, vecini cumpeniilor apelor, care aparțineau de fapți mîn. Moldovlia și razeșilor câmpulungeni, erau disputați deopotrivă de către negustorii sași. Neînțelegerile nu vor lua sfârșit nici când la 1593, Aron Tiranu, scriind Bistrișienilor că urmare a plîngerii locuitorilor către Domnul moldovean, fixează hotarul în acea parte, dând prima hotărînicie cunoscută în istoria Moldovei³⁾.

În deobște, hotarul spre orașul sășesc, — care în mică parte ne interesează și pe noi — și spre scaunele săceștii⁴⁾ — care ne interesează însă mai mult, — se menține pe cumpăna de ape dintre Moldova și Transilvania „de unde se rup apele” după expresia timpului, — adică pe culmile Chergihului, Călimanului și Suhardului, — sau după expresia curentă, hotarul urma linia de despărțire a apelor între basinal Bistriței de o parte și al Mureșului și Someșului mare, de alta⁵⁾.

1). O sumă de hărți vechi, cuprinzând și Moldova, publică V. Meruțiu în „Județele din Ardeal și Maramureș până în Banat” 235 pag. și 17 planșe. Extras din „Literaturile Inst. de Geografie” Cluj 1929. V. mai ales voluminosul și importantul atlas, cuprinzând toate hărțile cu privire la țările noastre, recent apărut la San-Francisco, sub îngrijirea d-lui Dimăneșcu, consultul nostru de acolo.

2). V. o întreagă discuție la I. C. Băciță : „Hotarul de apus al Moldovei” în Bul. Soc. R. R. de Geografie 1922 pag. 40-67. Lucrare la care ne vom referi ades. V. și Gh. Radu Kosești : „Granițele Moldovei pe vremea lui Ștefan cel Mare” An. Ac. Rom. Secția Ist. s. III tom. X. 1938.

3). V. Meruțiu „Județele, etc.” pag. 61 în nota, citând pe V. Soropar : „Districtul Năsăudului” în „Arhiva Someșană” No. 1 — 1924. Scrierarea lui Aron Tiranu în Hurmușaki Doc. Vol. XV p. I pag. 718 ; reproducerea Băciță op. cit. pag. 50 și urm.

4). Vecine fin. Neamț spre apus erau : vîdici (finutul) Bistriței sășești (cf. Iorga op. cit. pag. 212) și scaunele săceștii ale Giurgului (Gyerghy) și Ciucului (Csik), aceste două contopite după 1562 sub numele celui din urmă. Cf. V. Meruțiu op. cit. pag. 14 și urm. și S. Opreanu „Tributul Saenilor” în Literaturile Inst. de Geogr. Vol. III pag. 46 Cluj 1928).

5). O hartă a lui Lakatos din 1702 (menționată la Opreanu op. cit. pag. 49-50) ne indică același hotar. V. și T. Chindrea : „Ist. Românilor din Giurgul Ciucului” Gheorgheni, 1930 pag. 10—12.

Când s'a ajuns aci, e greu de precizat. Afirmația lui Cantemir din „Descrierea Moldovei”¹⁾ că aceasta ar fi opera lui Ștefan cel Mare, e înfrîntă de dovezi documentare și tradiționale, anterioare marelui Domn²⁾.

Săpînirile lui Ștefan și Rareș la Ciceiu și Celatea de Ballă, constituiesc locuri de refugiu, „simple enclave în pămînt străin” neputînd fi socotite ca un hotar moldovenesc³⁾ și cu atât mai puțin ca un hotar mult acolo, al finutului Neamț. Nici chiar când spre 1538 Petru Rareș învinde în mod efectiv hotarul Moldovei — pentru pușină vreme însă — peste cele 7 scaune săceștii⁴⁾, situația teritorială a finutului nostru nu se schimbă. Determinarea hotarului apusean neîmpusă în epoca Ardealului sub Turci, va fi imperios cerută numai când pacea dela Karlovitz — 1699 — dă Austrieilor, Ungaria și Transilvania, învecinându-i astfel cu Moldova.

Sistemul natural de hotărînicie „de unde se rup apele”, va fi înlocuit cu sistemul semnelor convenționale, — pașurele împărțite și bourii Moldovei, — săpași de obicei în arbori, mijloc ușor de îndepărtat, ceea ce va înțelina secularile certe de hotar⁵⁾.

Extremitățile Nord și Sud ale acestui hotar apusean al finutului nostru, le vom putea determina numai cercetînd celelalte hotare interne. Lucrul e destul de greu pentru răsîmpul considerat aci și numai mărturiile documentare ne vor fi de folos, informația fiind desigur mai săracă înspre epoca lui Ștefan și mai bogată înspre secolul XVIII-lea.

Vecinele noastre erau din vechin, finuturile : Bacăului (o bucată de vreme fin. Troșului — desființat apoi), Romanului și Sucevei. Suprafața lor, — ca și a finutului nostru fără îndoială — nu ne apare în mărimea actuală, după cum nici liniile comune de hotar nu coincid cu cele de astăzi.

Astfel hotarul spre fin. Bacău, — mult mai spre răsărit ca cel de astăzi, era format chiar de râul Bistrița, dela Roznov până aproape de orașul Bacău. Cercetarea pe bază de documente a saelor vechi rădăul, ne dă indicații suficiente în această privință.

În adevăr saele ca : Blăgești, — astăzi în jud. Bacău — (pomenit în doc. din 1661 Apr. 26) ⁶⁾ ; Bolcești, — astăzi în com. Valea lui Ion-Bacău, în 1872 în com. Soci-Căndești — (pomenit

1). Trend, Gh. Adamescu pag. 4

2). Gh. Radu Kosești, op. cit. pag. 6 și urm.

3). Băciță, op. cit. pag. 47.

4). Ibid. Băciță pag. 48.

5). Ibid. Băciță pag. 57.

6). M. Costăchescu : „Documente moldovene în. de Ștefan cel Mare” I, 471 note.

în doc. din 1642 Iunie 12; în doc. din 1662 Ian. 12 îl găsim în fin. Trotsului 1); Căndești (doc. din 1664 2); Petrești — atestat fără arătare de finut ci numai în Câmpul lui Dragoș în doc. din 1436 Iulie 24 și altele; cu mențiunea respectivă în doc. din 1626 Dec. 20, 1628 Nov. 13, etc.—(Petrești arti Valea lui Ion de as-tăzi 3); Tazlău (doc. din 1403 4) și Mastacăn (doc. din 1598 Iunie 20; id. din 1619 Dec. 4 5), aproape toate astăzi în jud. Neamț, aparțineau din vechi timpuri fin. Bacău, ori Trots. În schimb sale din sângea Bistriței ca: Podoleni (doc. din 9 Martie 1479 6); Buciuțești (carte domnească dela M. Racoviță din Dec. 1717 7); Băhmeni, — inexistent astăzi: se afla la gura păr. Bahna lângă satul Traian com. Zănești pe la 1742-43, pomenit însă în doc. din 1468 Febr. 5 odată cu satul Fauri, alfiator cam tot pe acolo 8) (comp. cu lauri din harta lui Cantemir);—Roznov (doc. din 1591 Apr. 20 dela Petru M.; id. din 1619 Dec. 4 9), erau ca și astăzi în finutul nostru. Pe unde mergea hotarul dintre Roznov și muni e greu de spus, căci documentele nu ne dau nicio indicație, regiunea aceasta fiind aproape ca și astăzi în partea sa apuseană lipsită de populație. Bănium însă că se va fi terminat pe Tarhaus, punct de pe granția transilvană, unde îl vom găsi în sec. XVIII și unde de altfel a rămas până în zilele noastre.

Nu știm sigur nici până unde se cobora hotarul spre târgul Bacăului; ca și pe vremea lui Cantemir, probabil că fiind tot maiul stâng al r. Bistrița, el colesa chiar de lângă târgul de re-sedință al finutului vechi, drept spre răsărit, ajungând la Siret.

Granția spre finutul Romanului mergea dela vărsarea Mol-dovei până la punctul amintit, chiar pe Siret. O sumă de sate: Negoiești — sat probabil lângă Talpa, alfiator astăzi lângă Roman (doc. din 13 Martie 1466 10); Brifcani — astăzi în com. Cârliști jud. Roman — (pomenit în doc. din 1555 Ian. 3 11) id. doc. din 1555 Martie 23 12); Frăleşti sat vechiu des pomenit în documente

- 1) Costăchescu ibid. pag. 471 note.
- 2) Ibid. Costăchescu pag. 472 note.
- 3) Ibid. Costăchescu pag. 471.
- 4) Uricariul, II pag. 246-48.
- 5) C. Storde și C. N. Turcu: „Docum. și Regeste din fin. Neamțului” p. 5 și 10. P. Neamț 1935.
- 6) I. Bogdan: Docum. lui Ștefan cel Mare I, pag. 220-23. Se dă hotarica.
- 7) Uricariul XII, pag. 159.
- 8) Bogdan, op. cit. pag. 126.
- 9) Storde-Turcu, op. cit. pag. 5 și 10-11.
- 10) Bogdan, op. cit. I, pag. 97.
- 11) C. Storde și C. Andriescu: Docum. și Regeste vol. I pag. 13.
- 12) Costăchescu, op. cit. vol. II pag. 4.

Tinutul Neamț în harta lui D. Cantemir. (Harta Moldovei a lui D. Cantemir — de G. Vâlsan. An. Acad. Române s. III tom. VI. 1926).

(asa în 1554 Martie 2, 1602 Martie 6, 1615 Ian. 20, 1616 Sept. 28, 1659 Febr. 25 1). D-1 Costăchescu îl arată a fi lângă Cârliști-Neamț. Cum e plasat pe pârâul Valea Neagră care uneori e numit și Pârâul Negru²⁾, socotim mai degrabă că dispărutul sat se găsește, astăzi rămas ca nume de loc, între satele Ruginoasa com. Bozieni-Bals și Brișteni-Cârliști, ambele în jud. Roman, adică în apropiere de pârâul amintit³⁾; Roșiori, astăzi în com. Dulcești jud. Roman (menționat în doc. din 1458 Ian. 17 3) arătat în ființul Neamț în doc. din 1580 Febr. 28, 1580 Mai 7, 1587 Febr. 28, etc. 4); Pâncești (doc. din 1529 Martie 17 5) — astăzi în com. Pâncești-Dragomirești jud. Roman —; Ciulești (doc. din 1499 Nov. 20 6) — numit și Julești, aflător între Bogzești și Buhărești jud. Roman —; Porcești, Hoclungi și Brebii (doc. din 1490 Martie; ultimul dispărut 7); Bahna, Urzici și Ruptura (doc. din 1554 Febr. 28 8); referitor numai la Bahna doc. din 1554 Febr. 28 9), toate înfățișate aparținând astăzi jud. Roman cât și Cătelești (Șerbești-Bacău¹⁰⁾ se găseau cuprinse între hotarele nemțene. În schimb sate din imediata lor apropiere, de dincolo de râul Moldova sau mai ales din stânga Siretului, făceau de Roman.

Spre ființul Sucevei, utilizând același procedeu, găsim că hotarul era apropiat de cel actual, însă mai nordic, mergând dela Oglinzi Neamțului (doc. din 1559 11), id. în doc. din 1645 Oct. 8 12), până în râul Moldova la Nord de Drăgănești (Baia) de astăzi. Un sat de pe teritoriul acestuia, Borcești, îl găsim în sec. XVII în ființul nostru (doc. din 1676 13). Hotarul între aceste ființuri era apoi format de râul Moldova până aproape de Roman—Mirceștii (V. Alexandr) făceau atunci de ființul Sucevei (doc. din 1605 Iunie 2 14) — curioasă așezare la periferie, a târgurilor dregătorilor de ființ.

- 1) Costăchescu, II, pag. 557.
- 2) Ibid. Costăchescu II, pag. 344.
- 3) Ibid. Costăchescu II, pag. 1-7 id. și Iorga Studii și Doc. V p. II pag. 125.
- 4) Ibid. Costăchescu II, pag. 7.
- 5) Ibid. Costăchescu I, pag. 59.
- 6) Bogdan, op. cit. II pag. 144-46.
- 7) Ibid. Bogdan I, pag. 433.
- 8) Costăchescu II, pag. 69-70.
- 9) Stoilide-Andriescu pag. 12.
- 10) O însemnare fără dată îl arată în ființul nostru (Costăchescu : Doc. dela St. cel Mare pag. 37).
- 11) Urtecartul X, pag. 130-1.
- 12) Acoiași XI, pag. 281.
- 13) Acoiași X, pag. 73-74.
- 14) Costăchescu, Doc. în. de St. cel Mare II, pag. 538.

Să cercetăm acum care era situația hotarului de N.-V., arădă înspre Valea Bistriței. Îngloba ținutul nostru toată „Valea Muntelui” — cum se spune popular — sau hotarul se isprăvea la Farcasa, așa cum va dura acolo un secol și jumătate, până după Răsboiul cel mare? Pentru răstimpul considerat aici, apelul la documente nu ne mulțumește. Din frumosul șireag de sate, alături astăzi pe Valea Bistriței, documentele anterioare cât și cele contemporane epocii lui Ștefan cel Mare, nu pomenesc niciunul. E vorba bineînțeles de satele din susul văii, mai departe de Piatra. Să nu fi existat spre Borca și Broșteni sate, în primele timpuri? Părerii mai vechi și mai nouă arată întreaga vale a Bistriței, populată 1).

Inclinăm însă să credem contrariul. Nu vom afirma că era cu totul pusie. Dar față cu măriturile arheologice, frecvențe pe marginea depresiunii subcarpatice Cracău-Roznov 2), de vechimea a elui „Câmp al lui Dragoș” dinspre Tazlău, atestată în numeroase documente, cu mulțimea satelor răzăsești din depresiunile ca și din subcarpații vecini, toate afirmând o destul de bogată și continuă populație încă din preistorie, munții și valea Bistriței trebuie să fi fost slab locuți. În adevăr, locuri de agricultură, — mobilul care determinase centrul de viață umană din depresiuni și subcarpați —, acolo nu erau, excepțând bineînțeles cele câteva terase mai largi — Buhalnița, Hangu — sau bazinele dela Straja-Vișoara. Porriind dela primele știri, valea Bistriței a fost împărțită de timpuriu între brașișele mânăștirilor vechi.

Așa: Crucea, Holda și Broșteni, făceau parte din brașiștea mânăștirii Voronei; Borca, Colârgaș și Mădeiu a mânăștirii Slatina; Pârâul Pântii, Stejarul și Sabasa a mânăștirii Râșca; Farcasa și Galu a mânăștirii Neamtu; Buhalnița a mânăștirii Buhalnița (Hangul); iar Cârnu, Tarcău, Oanțu, împărțită între mânăștirile Bisericeani și Bistrița 3).

Tradiția, destul de puternică încă pe această vale, ne-o arată acoperită cu păduri seculare, necălcate de picior omenesc. Socotim însă că locuitorii nu lipseau cu totul. Târle și stâni se găseau ici colo, cercelate în sălbăticia lor, din când în când, de către călugări sau preoți rătăcitori, care le făceau serviciile dîvine necesare 4).

Mânăștirile foloseau puțin lemnul și mai mult poenile pentru pășune și apele pentru pescuit.

- 1) C. C. Giurescu, op. cit. pag. 375.
- 2) Horodiște, Bolovoia, Bâta Doamnei, Cozla, Dobreni, Traian-Zanești etc.
- 3) Urteariu, VII, pag. 255 și urm.
- 4) Cf. P. Theorghheasa: „Monografia școlaelor și bisericilor de pe moșia Regală Broșteni” pag. 89 Buc. 1906.

Astfel, Ștefan cel Mare îngăduie călugărilor dela mânăștirii să-și apere munții Farcasei și împrejurimile, de oieri și pescari străini 1). Cu toate că alari documente sunt socotite false 2), ne sunt prefoase măcar pentru tradiția etnografică pe care o mărturisesc.

Ciobanii lăzuiiau cu securea poene pentru pășună, cum făceau și cei câmpulungeni 3); călugării deschideau „curături” pentru arătură tot prin iătere 4), sau mai simplu încă, dădău foc pădurilor, creind arsură pentru pășună, procedeu folosit până aproape de epoca noastră, lucru ce va alarma pe la începutul sec. trecut pe un specialist ca C. Mihailic de Hodooini 5).

Interesul mânăștirilor de a avea mână de lucru și mai ales exploatarea lemnului care ia avânt din ce în ce mai mult spre timpul nostru, antrenată mai ales de către Piatra—vechitul țarg cu stăroște de butnari din vale—concură la popularea văii Bistriței. Fluxul de populație va veni mai puțin dinspre dealuri, ci mai mult dinspre apus. Popularea se face în ritm mai lent în epoca lui Ștefan, mai accelerat în sec. următorii, spre a culmina în sec. XVIII-lea, trecătorile revărsând dinspre Ardeal, valuri de populație migratorie 6).

De altfel, cea mai mare parte din populația văii e originară din Ardeal și constituția acestei origini e foarte vie în satele bistrățene.

Și astăzi se mai aud invective ca: „măi Ungurule !”, sau: „acesta i' atus ca o lătmooae pe Bistrița !” 7). De altfel nume ca: Ardeleanu, Bârgăuanu (comp. Bârgău) și mai ales Ungureanu sunt frecvente pe valea Bistriței.

De cine țineau administrativ, din vechi, aceste locuri aproape pustii? Nu e de conceput ca ele să fi fost lăsate în uftare, dat fiind interesul pe care l'am văzut manifestat din partea Domniei la săpânțirea hotarului moldovenesc de Vest. Drumurile dinspre amoniele Bistriței cum și dinspre trecătorile Tulgheșului și Biczului treceau prin Piatra 8). Vânătorii de Piatra ca și cei de

- 1) Bogdan, op. cit. II pag. 182.
- 2) Costăchescu: Doc. dela. St. cel Mare.
- 3) Iorğa: Ist. pop. româneș I pag. 204.
- 4) Gh. Ungureanu: Mon. Feonii sau schitul Hangu (Anuarul Iic. Piatra-N. pag. 114 An. 1933).
- 5) C. M. de Hodooini: „Despre lucrarea minelor de metal și observări asupra pădurilor pe valea Bistriței”. Inst. „Albinei”. Iași, 1842.
- 6) V. P. a. importantul studiu: „Emigrările de peste munți” de I. Nistor An. Ac. Rom. mem. Secției Ist. Seria II tom. XXXVII, Buc. 1915.
- 7) Comunicată de d-l C. Tanase-Teiu, folclorist.
- 8) „Drumuri și orașe” de N. Iorğa. Id. „Vechile drumuri moldovenesti”. Cecilia Almescu și Natalia Pașa în „Anuar de Geografie și Antropogeogr.” an 1914-15.

Neamț supravegheatu unui drumul Bistriței, alții pe cel dela Petru-Vodă. Dar aceștia stăteau pe teritoriul țin. Neamț. Cine are grija drumurilor o are și pe ținutul din jur, știut fiind că vânătorii duceau de aci vânat, curții domnești. Argumentul că o parte din mânăștrile cu capete de brânșiți pe valea Bistriței erau sucevene și deci toată brânșița era obligatoriu să cadă în același ținut, e înfrânt de constatarea că brânșița măn. Neamț se întindea și în țin. Suceava, iar a Tazlăului trecea dincoace de Bistrița, în Neamț. Măn. Neamțului avea acolo Dumbrăvița, Fântânele, Pascani și Cristești 1), iar măn. Tazlăului avea în stânga Bistriței, Zănești, Stolnici și Fauri 2). Dar și o parte din Broșteni a aparținut pe la 1616 măn. Neamț 3).

Apoi legătura dintre partea de sus și de jos a văii Bistriței e veche, înlesnită de apa râului, pe care se coborau încă din vremuri adânci, plute săsești sau maramureșene 4). Cât privește legăturile dintre aceeași vale și părțile estice (Baia, Sădănești, etc) ele trebuie să fi fost slabe, dat fiind greutatea drumurilor 5). Oricum, mai slabe cu mult ca cele cu Piatra. Deci concluzia care se impune din cercetarea faptelor istorice și geografice-economice, e că valea Bistriței a aparținut din vechi timpuri, de sigur dinainte de descălecarea ținutului Neamț.

Dar unde se termina hotarul: la Farcasa, Broșteni, sau la Doma? E un fapt pe care nu-l putem stabili precis decât numai raportându-ne și la măturii cartografice. E ceace vom încerca în capitolul ce urmează.

Schimbări teritoriale în sec. XVIII-lea. Putem admite că harta lui Cantemir, prima hartă administrativă a Moldovei 6), ne dă și prima imagine cartografică a ținutului nostru.

Acum e cu puțină o mai sigură determinare a limitelor ținutului nostru, evident suprafața nu exact, harta lui Cantemir păcătuiind ca toate cele contemporane din apus, prin primitivitatea metodelor de ridicare topografică.

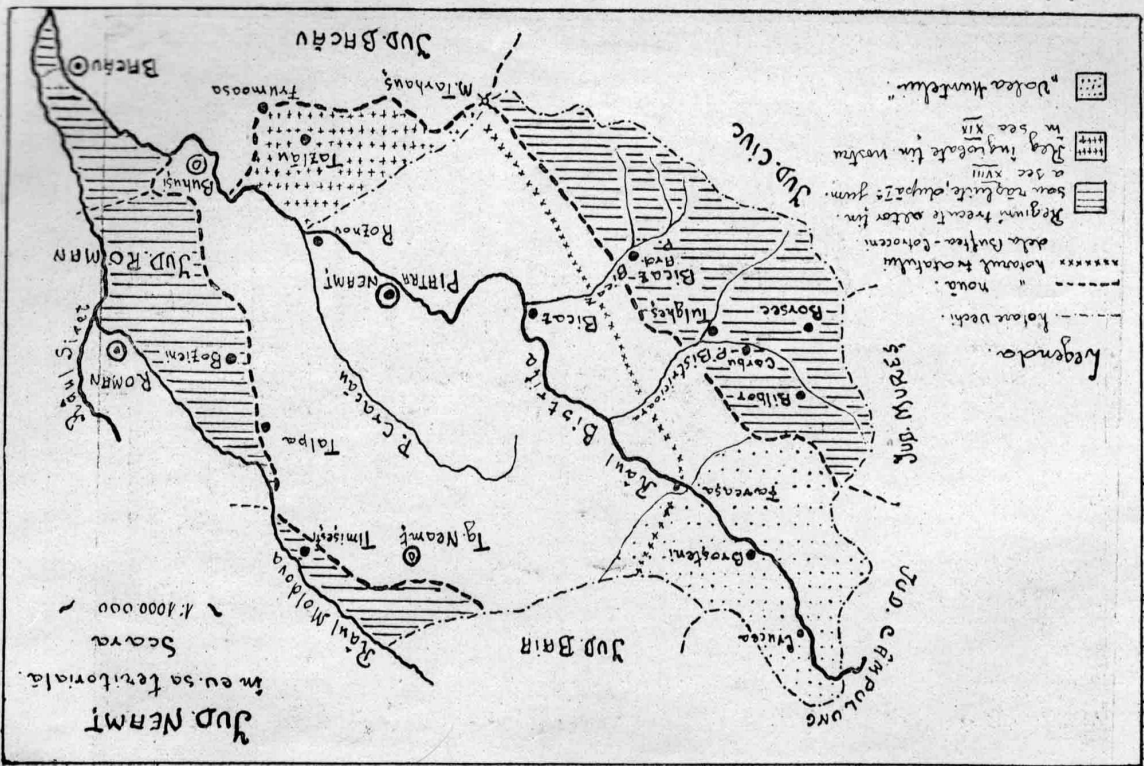
Moldova dintre Siret și Carpați e nenatural mărită. În po-fida măritii în longitudine, suprafața ținutului nostru e în harta Domnitorului moldovean micșorată în latitudine mai ales spre

- 1) Bogdan, op. cit. I, pag. 146-7.
- 2) Ibid. Bogdan I p. 463-66.
- 3) Iorga: Studii și Doc. VI, p. II-a, pag. 62.
- 4) Bogdan, op. cit. II p. 138 în nota după Iorga: Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905, vol. I pag. 204 și urm.).
- 5) Peste Stanișoara comunicația a fost întotdeauna foarte grea, până la construirea actualii sosele.
- 6) G. Vălsan: „Harta Moldovei de Dim. Cantemir“ An. Ac. Rom. p. 11, 1926, prezintă adevărata hartă a Domnitorului moldav, găsită la Bibl. Națională din Paris.

Fragment din harta Moldovei a căminarului Petre Asachi, din 1833, înfățișând proiectul de destiințare a ținutului Neamț. (Originalul la Bibl. Acad. Rom. Buc. Reprod. micșorată).

x Bogdan, op. cit. I, pag. 146-7.
 xx La pag 577 se arată că a. e. înfrânt de constatarea că vânătorii duceau de aci vânat, curții domnești.
 în m. de cel din valea Bistriței.

S-V. Ceahlăuul sirejuește în aceeași parte r. Tazlău, iar r. Biceaz e inexistent.

Concluziile scoase din cercetarea documentelor se verifică însă în întregime. Urmând cumpăna de ape (v. fig. 1) după cum ne incredințază și lucrarea învătăului Donn(1), hotarul apucă, probabil de sub Tarhaus, dela izvoarele Tazlăului, — considerabil marit la Cantemir —, spre răsărit, chiar pe această apă. Părăsind Tazlăul cam prin dreptul izv. Tazlăului Sarat, merge drept spre răsărit până la Roznov, de unde, urmând cursul Bistriței până la Bacău, va lăsa ființului cu același nume toate satele de pe dreapta râului. Aproape de Bacău, Cantemir arată o bifurcare a Bistriței holărită de existența unui ostrov în acest curs inferior; hotarul merge pe brațul stâng(2), iar dela N. de Bacău în linie dreaptă se oprește la Siret, la Sud de satul Meditești (7)3). Către Suceava și Roman, același hotar de răsărit așa cum am arătat, pornește pe Moldova la N. de satul Zmeești(4), urmează fidel această apă până la vărsarea în Siret și apoi pe Siret până la satul Meditești, unde întâlnește hotarul băcăuan. Hotarul de N., — nunei spre ființul Sucevei —, pleacă din dreptul satului sucevean Kolezuleni(5)5), ocolește pe la S. măn. Râșca înăud o direcțiune S-E.—N.-V., trecând pe la răsărit de Suhă mică, deci pe cumpăna de ape dintre Bistrița și Moldova(6) și urmând de aproape această cumpănă atinge hotarul transilvan mai la V. de izvoarele celor două râuri și cu mult mai la N. de Dorna. Să cercetăm puțin această inserțiune a hărții lui Cantemir.

Făceau parte Dornele, din fiin. Neamț? În privința aceasta documentele sunt fără greș: satele acestea erau cuprinse în ocolul cu privilegiul străvechi, al răzeșilor câmpulungeni(7).

Cum putem atunci interpreta această inadverență a hărții lui

- 1) Ediția cit. pag. 5.
- 2) Nume la Cantemir fi. (râu) Limpide.
- 3) În harta lui D'Anville (anexată la G. Vălsan op. cit.) satul e trecut, Montești. Nu cunoaștem pe acolo sate sau locuri cu aceste nume. Probabil că e vorba de Manoliesti (Manuilești), din vecinătatea Bacăului, sat dispărut, alăgător însă pe Bistrița (Bogdan II 162 sq.).
- 4) Zmeești (Zmeestv); e vorba desigur de moșia Micleștilor pomenită într'un act de împărțeață probabil pe la încep. sec. XIX-lea (Uricarul XI, pag. 227).
- 5) Nici în dicționarele geografice și nici în documente, — cât mă-au permis împrejurările să cercetez —, nu se găsește un sat cu acest nume.
- 6) Cu toate că e arătat ca trecând pe la N. de măn. Slatina, părțile de pe harta lui Cantemir nu poate fi decât Suhă mică.
- 7) V. Th. V. Stefanelli: "Documente din vechiul ocol al Câmpuluiungului Moldovenesc" în prefață, pag. IV și urm. Ed. An. Ac. Rom. Buc. 1915.

Contenimr? Ar rezulta, că laudata scrupulozitate științifică a Domnului moldovean să suferă o eclipsă și deci să suspicăm și alte date cartografice ale sale. Totuși, n'arăm dreptul să afirmăm aceasta. Presupuneri s'ar putea face multe. Poate că Dorna a făcut în adevăr parte pe vremea lui Cantemir, din fin. Neamț. În acest caz ea ajunsesse acolo din încercarea unor Domni, poate Duca, de a pune mâna pe domeniul câmpului gene, defalcând administrativ domeniul lor¹⁾. Sau poate a fost o trecătoare rec-tificare de graniță finală, pornită din inițiativa lui Cantemir și stârșită odată cu el. Sunt ipoteze, din care cu greu s'ar putea găsi cea legitimată.

Rămâne însă stabilii, — și acesta e esențialul —, că valea Bistriței aparținea până la timpul cel socotim aci, ținutului Neamț și că, sigur, hotarul ținutului trecea pe la Nord de Broșteni.

Ținutul nostru, astfel înfățișat, ne apare în cea mai mare in-tindere pe care a avut-o vreodată.

Suprafața ținutului nostru nu întârzie însă să fie micșorată chiar în timpul secolului XVIII-lea, spre Vest, iar spre Nord să aibă loc schimbări, care îi vor transforma o parte din graniță, în graniță de țară.

În adevăr, tendința Austriacilor de a rășturi teritoriul din trupu-l provinciilor românești, nu întârzie să se traducă în fapți. Slăbiciunea turcească îi duce la războiul din 1768-1774, urmat de răpirea Bucovinei. Politică abilă a lui Kaunitz înfăngă ușor incuria demnitarilor turci. După multe tergiversări, o convenție definitivă se încheie la Palamutka, sat moldovenesc nu departe de Nistru, la 2 Iulie 1776. Transcriem partea care ne interesează:

„Hotarul s'a început dela râșorul numit Teșna împuștă a-proape de hotarele Transilvaniei, trece apoi peste Măgura Ca-lului pe sub muntele Piatra Roșie, unde se înfălesc cele trei hotare și unde acumina este înspre partea Transilvaniei un semn mare de peștură, pentru însemnarea noiei cesiuni s'a pus pe par-tea dreaptă a zisei colonne un nou semn de peștură, de acolo cuprinzând pământurile satului Căndreni sub jumătatea muntelui Lucaciul un semn de peștură, trecând apoi la muntele Polana Vânătorului pe vârful zisului munte un semn de peștură, de acolo la locul unde se unește râșorul Șerșor cu altul ce se cheamă Valea Arsă un semn de peștură. De acolo, lăsând afară satul Șarul Dornei și șesul de fânaf al aceluiași sat dela hotarele imperiale până la poalele muntelui Dealul Negrii, lângă pădure, un semn de peștură. Apoi pe coborișul aceluiași munte până la p. Neagra Dorna

1) Șarul Dornei și Păltinișul, le găsim pe la 1808 în stăpânirea Domnului Alex. Ipsilanti, ajunsse apoi în aceea a lui Bațiș.

în feța locului ce se cheamă pârăul Lupului, un semn de peștură. Rămânând apoi jumătatea pârăului Neagra Dorna la Augusta Curte imperială și cealaltă jumătate la imp. Poartă Otomană până la vărsarea pomenitului râșor în râul Bistrița un semn de peștură, de acolo până la locul ce se atinge cu Bistrița și cu Valea ce se cheamă de Aramă, la piciorul muntelui numit Rârâu un semn de peștură. Până la acest punct, jumătatea râului Bistrița face marginele imperiale, cealaltă jumătate face marginele Porții Otomane. Dar dela Valea de Aramă, rămânând de-a-dreapta râul Bistrița la Poarta Otomană precum și satul Kirliu tot, iar de-a stânga până la muntele Rârâu rămânând Augusta Curți im-periale, stâncea crăpăie de pe vârful muntelui munte Rârâu se întări drept semn distincțiv între amândouă hotarele.

De acolo până la muntele Obcina Kirliu un semn de pa-jură. De acolo trecând pe spinarea muntelui Vuron Klefil (?) și Capul Bășescu și cuprinzând toate pământurile satului Stulpi-cani până la râșorul numit Vadul Negriileasa un semn de pa-jură; de acolo suindu-se iar pe munții Obcina Ciunerna și Clă-lita Mică pe culmea acestui din urmă, munte un semn de peș-tură... linia urmează apoi munții Clăștia Mare, tae Moldova și dela Cornul Lunții merge spre Bunești ș. a m. d. 1).

Evident că noua linie de hotar, care tae în două răzășia dorneană, merge mai spre Nord de vechiul hotar nemțean. Fășia rezultată trece un timp ținutului nostru, la care însă nu rămâne multă vreme. O hartă din acea vreme, ne arată ținutul Neamț întinzându-se până în hotarul bucovinean, cuprinzând deci valea Bistriței până în Dorne 2).

Ținutul Sucevei din care nu mai rămăsese dincoace de *Cordun* decât o fășie îngustă, e refăcut cu același nume adău-gându-i-se bucăți luate dela celelalte ținuturi sătene. Faptul e o-pera Domnului Constantin Moruzi 3), fostul dragoman, desigur între anii 1777-82, răștimpul domniei sale în Moldova. Metoda a-doptată e aceea a creerii unui patruleter, ca și cel existent anterior.

Ținutul Neamț pierde în favoarea vecinei sale aproape ju-

1) În Uricariu, vol. IV, pag. 255-56; id. D. A. Sturdza și C. Colescu: „Acte și doc. referire la ist. renasterii României“ vol. I, pag. 91 și urm. ca și Hurmuzaki Doc. VII pag. 486-88. Mai v. p. acesta, Elvira Pârvan: „Schimbarea graniței dinspre Bucovina“ în Anuar de Geogr. și Antro-pogeogr. 1908-10 pag. 85-103 și I. C. Băciță: „Răpirea Bucovinei și deli-mitari în Nordul Moldovei“, în „Arhivele Basarabiei“ an. III, No. 2.

2) Multumesc aci Domnului G. Teodorescu Kirlieanu care posedă harta, pentru informațiile date.

3) I. C. Băciță, Răpirea Bucovinei, etc. pag. 16.

mălate din Valea Bistriței, hotarul spre noul fiind mergând aproape în direcție E-V. Din condica Linzilor dela 1803 1), deducem că noul hotar trecea pe la N. de satele Farcasa, Pipirig, Oglinzi, Brusturi, Drăgănești și alinea Moldova la Sud de Șoinărești. În jumătatea sa răsăriteană, hotarul se păstrează deci ca pe vremea lui Cantemir.

O altă modificare, nu mai puțin importantă, are loc în partea apuseană a ținutului. La 1787 se începe un nou război între Ruși și Austriaci deoparte și Turci de alta. Pacea dela Șistov și Iași din 1791, nu aduce mare câștig celor două aliate învingătoare. Țările Române disputate și de una și de alta, rămân mai departe sub suzeranitatea turcească, cu toate că Austriacii cu-prinseseră Moldova între Carpați și Sirei. O hartă topografică a părții ocupate a fost singura urmare fericită a vremelniceii săt-pâniri austriace 2).

Pacea dintre Turci și Austriaci (4 Aug. 1791) hotărăște între altele și fixarea graniței dintre Moldova și Transilvania. O comisiune mixtă turco-austriacă se și întrunește la 29 Aug. 1792 la Fălăceni, unde se va face mult așteptata delimitare.

Dăm un extras, referitor la hotarul ținutului nostru, păstrând ortografia care aparține primului traducător, probabil un funcționar impunerit de către banul Lupul Balș sau haimanul Neculai Hangerliu, asistenții moldoveni ai comisiunii 3).

De la marca austriacească din vârful muntelui Tarhașului, urmează hotarul tot zare până la capul muntelui munte, de unde se fac două picioare unul spre țara Ungurească și altul spre Moldova și hotarul pogorându-se la vale printre aceste picioare, trece pă râul Târçuca adică prin Arșăla Târçulei și urmează zarea poenei până la fârșitul ei; și de acolo se pogorâ în pă râul Bolohanus puțin mai gros de obârșia lui și trecând pă râul în cea parte merge pe coasta muntelui Bolohanus și se sue pe dealul Melekhasas, unde este marcă austriacească. De acolo se pogorâ hotarul pe zarea piciorului ce se cheamă Krucea Roșie, iar ungruii îi zic Roșca Kerest și trecând prin poiana Krucei

1) Uricariul VII, pag. 257 și urm.
2) Harta ridicată în 1790 de către ofițerul Hora von Otzelowitz poartă numele: Breunlon oder original aufnahme der fînt moldavischen distrieten, nemlich der Sutschawer, Roman, Niamtz, Batev und Putnaer, Bezirkes, etc. Executată în hasuri are scara 1:28,000 și e compusă din 108 foi și 1 schiță-crochiu. Originalul e la Viena; Academia Română posedă numai copii fotografice. (E. menționată și la Băcila, „Insemnări asupra cartografiei Moldovei în sec. XVI-XVIII, Bul. Soc. R. Îeg. Geogr. 1923⁹⁴).

3) V. hotarunica în întregime în Uricariul, IV, pag. 269-280. Reprodusă și la Băcila „Hot. de apus al Moldovei“.

Roșii se sue la capul muntelui Torogolejul despre țara Ungurească unde se chiamă la Buor, din care se fac trei picioare, însă hotarul urmează piciorul de mijloc și pogorându-l pe zarea lui, trece pă râul ce se chiamă Aifa, iar Ungurii îi zic Elepolak și suindu-se pe zarea unui picior mic, se pogorâ în valea dintre muntele Lung, ce-i zic ungruii Hosohovaș și dintre muntele Floare și merge prin aceeași vale până la locul ce se numește fundul Ivașliu și făind peste curmătura fundului Ivașliu, se pogorâ în obârșia pă râului Tikosul și urmează curgera pă râului până în apa Becazului și de acolo se sue pe numita apă împotriva curgerii ei până în gura pă râului Pisirigul (sic!) unde este marcă austriacească.

De acolo merge hotarul împotriva curgerii numitului pă râu Pisirigul și apucă pe cracul pă râului ce curge de sub dealul Vârful Caprei și merge până la obârșia lui și din obârșie se sue în vârful dealului Capra și se pogorâ pe zarea piciorului Fățălăul Caprei și dă în apa Bistra drept gura pă râului Frântura și de acolo urmează apa Bistra împotriva curgerii ei până la gura pă râului Bistrița și de acolo lasă apa Bistra și se sue pe zarea unui picior al muntelui Ceucerei până în curmătura din care easă pă râul ce se cheamă Pânticul, unde este marcă austriacească. De acolo se pogorâ hotarul în obârșia pă râului Pânticul și urmează curgera lui, până dă în apa Pietricioara (sic) cei zic Kimbestârța și de acolo se sue pe Pietricioara împotriva curgerii ei până la gura pă râului ce se chiamă Prișăcarul iar Ungurii îi zic Kimlîniuspotak unde este marca austriacească. De acolo se sue hotarul pe numitul pă râu până la obârșia lui iar din obârșie se sue pe zarea muntelui Pietrie Roșii până în vârful lui ce-i zic Ungurii Kistemiștăie și de acolo se pogorâ pe piciorul ce merge la muntele Albile și de acolo urmând tot zarea numitului munte, se pogorâ în curmătura dintre munții Albile și Tăbleșul Mic, unde este marca austriacească... (Urmează apoi hotarul Suceava).

Observăm însă că hotarul arătat e cu mult distanțat, uneori cu 30 km. cum e în dreptul Bistricioarei, față de cel vechi al cumpenei apelor. Asistăm deci la o veritabilă rășuire. În adevăr, toată regiunea munților cuprinsă între linia Pietrie Roșii-vf. Pietrosul Călimanilor-vf. Pălinșului (1479 m.) — Bukhavaș (1310) Nord Borsec—E. Hașmaș javardi — Tarhaș 1) și între hotarul arătat, e înglobată de către Austriaci, Transilvaniei 2). Cu toate că

1) V. harta stat. major austriac scara 1:200.000.

2) Harta-crochiu a lui Otzelowitz poartă deschi de vizibil urma vechinului hotar. V. o schiță deschi de completă a părților rășuite, la Opreamu, „Țin. Săculilor“.

documentele nu ne spun mare lucru, rășluirea e însă mai veche și Turcii nu fac acum decât să ratifice o stare de fapt. Ocuparea regiunii s'ar fi făcut în două rășlupuri mai însemnate : a) pe timpul Mariei Tereza partea de Vest de linia Păltiniș-Suhard ; b) iar pe la 1786, partea de Est 1). Ținutul în suprafață de 70,186 jugăre, în cea mai mare parte pădure de brad, e donat de către Iosif II-lea Reg. I de grâniceri pedeștri săcui, pentru a fi retrasă de către împăratul Francisc Iosif I, în urma revoltei aceleora. Retrocedată Statului austriac, acesta o dă în folosința publică sub numele de „Bunuri private din Ciuc“. După unire, exproprierea o dă în stăpânirea statului (se pare însă că nu integral 2). Ciuprea hotarului de apus nemțean se va continua cum vom vedea și în secolul următor, poftă de acaparare ungaro-austriacă neavând limite.

Schimbări în sec. XIX și recente. Hărțile din 1790 cât și condica Liuzilor din 1803, ne permit să afirmăm că în afară de schimbările arătate în hotarul de apus și de miazănoapte, restul hotarelor ținutului cunosc puține rețușări. Satul Mastacăn doar e trecut, probabil tot la sfârșitul sec. XVIII, dela Bacău la Neamț.

Condica Liuzilor ne dă însă, — fapt vrednic de însemnat — o listă a satelor nemțene, — 129 la număr —, grupate în șase ocoale (plăși) și anume: Munteului, Ocolul de Sus, al Pietrei, Mijlocului, Bistriței și Siretului. Reședințele ocoalelor erau respective la: Tarău, Tg. Neamț, Șerbești, Mastacăn, Piatra și Oncești (Uncești) 3).

Situația aceastea teritoriale se va menține o jumătate de veac, cu toate că în acest timp, Principatele Române cunosc acțiunea de organizare administrativă prin Regulamentul Organic.

Totuși numărul mare al ținuturilor și mai ales defecțiunile lor formă geometrică, cerea o reformă. E ceea ce se încearcă în anul 1835, din inspirație rusească desigur, de a se face o simplificare administrativă prin „înrânduirea“ ținuturilor, după expresia cancelariei timpului 4).

Din 16 câte fuseseră până atunci, ținuturile sunt reduse la 10. Ținutul Neamț este cu totul desființat și împărțit între ținuturile vecine și anume : partea nordică e trecută în. Suceava, iar cea sudică în. Roman care ar fi ajuns astfel vecin cu Transilvania. Proiectul aparținea Ministerului dreptății, marile logofăt și

1) Ibid. Opreanu, op. cit. pag. 45-50 citând pe Benko. In schimb Chindoa (op. cit. pag. 104) sprijinit pe Arneht I., Maria Terezia“ VIII pag. 480) arată că rășluirea s'a făcut integral în 1786.

2) Ibid. Chindoa, pag. 104.

3) Cf. Harta Bergenheim.

4) Reg. Organic prevedea modificarea în art. 48 cap. II și art. 139 cap. IV [cf. P. Poni : „Statistica răzeșilor“ pag. 53-54].

cavalier Const. Sturza, iar hărțile necesare au fost lucrate de către cămănarul Petru Asachi „Prezidentul judecătorescului tribunal din Botoșani“ 1). O „condică abeleदार“ înlocuită cu acest prilej, pentru a servi la înlocuirea delor (occoalelor) judecătorești 2), dă o listă a satelor trecute nouilor ținuturi.

Reforma concepută astfel, credem că nu s'a aplicat ; iar reforma administrativă care va preocupa încă multă vreme greoata Obștească Adunare ca și Statul Ocărmurilor 3), se va termina de abia la 1844 sub Mihail Sturza 4).

Reforma aceastea administrativă, desființează trei ținuturi : Cărligăura, Herța și Hârțului și rectifică forma altora.

Ținutul Neamț suferă și el câteva importante schimbări. Hotarul de răsărit e retras de pe Siret și de lângă Bacău unde stătuse alătea veacuri pe linia N. Racova — Siliște — Bozieni-Baiș—Talpa, așa cum, cu oarecari modificări, s'a păstrat până astăzi. La Est și Sud-Est deci, Neamțul pierde întreg ocolul Siretului. Spre Nord-Est spre țin. Suceava, hotarul e retras mai spre Sud pe linia Oglinzi-Răucești-Timișești (Ungheni), ținutul nostru dând vecinului nordic, o sumă de sale dinspre râul Moldova.

În schimb spre Sud-Vest, hotarul e mutat pe linia de astăzi Buhși-N.—Valea lui Ion—Sud-Tazlău cea ce-l aduce un număr bun de sale.

1) Biblioteca Academiei Rom. posedă din acel timp 5 hărți administrative, cuprinse în 3 foi, nepublicate încă. Patru din ele sunt „închipuite“ de cămănarul Asachi. Din acestea, trei la scara rusească de 1 | 96 verste cuprinseseră într-o singură foie, ne înfățișează pe rând : 1. Situația anterioară a ținuturilor ; 2. Ținuturile judecătorești după dislocarea din Aprilie 1835 și 3. Ținuturile în noul proiect de rotunjire. Harta a patra a aceluiasi închipuitor, e redarea ultimului proiect la scara mai mare de 1 | 48 verste [v. planșa-extras No. 2 din anexă]. Sunt descrise ceva mai pe larg la Poni op. cit. care și face prima mențiune despre existența lor. A cincea hartă ne înfățișează Moldova în forma anterioară anului 1833 la scara de 1 | 420,000 și e opera generalului rus Bergenheim, anume imputernicit de către Kisseleff, tradusă fiind apoi de către praporetcolui Șonțul. De sigur, Asachi va fi folosit harta generalului rus sau o reproducere după ea la o scară convenabilă. Aceste două hărți ca și aceea a lui Ottzelovitz — pomenită mai sus — poartă o nouă modificare ; în partea sa Sud-Estică țin. Neamț se întinde până la confluența Bistriței cu Siretul. Totuși țin. Bacău își păstrează aici o fâșie care merge în lungul hotarului vechiu al lui Cantemir până în Siret, separând printr-o ciudată gâtlitură, de restul ținutului, noul teritoriu globalat Neamțului (v. fig. No. 3).

2) Uroscului, VIII, pag. 41. In aceiasi spirit e luată și Condica de proprietățile din Moldova“ manuscris aflat la Ac. Rom. (Cf. Poni, pag. 52-53 și 57).

3) v. I. C. Filitti : „Domniile române sub Reg. Organic“ pag. 451 și 554.

4) Id. Filitti pag. 456.

O tabelă statistică 1) pe finuturi, ocoale și sate, datând din 1846, aminește de rotunjirea făcută sub domnul regulamentar.

Tabela, atribuită lui Elissei Cantacuzino, ne arată noua împărțire administrativă a finutului: sunt acum patru ocoale cu 160 de sate.

În forma fixată de Mihail Sturza, finutul nostru va rămâne până la unirea cea mare, Constituția dela 1866 aducând nou nomenclatura reformei administrative. Astfel numirile: finutul, ocolul, ispravnicul, priveghetorul de ocol (înainte de Reg. Organic: zapciu) sunt schimbate respectiv în: județ, plasă, prefect și subprefect.

Toluși modificări continuă să se mai facă la acel hotar de apus, ceea ce va aduce necesitatea unei noi hotărâri. Faptul are loc în 1887, avându-se ca bază — cu mici schimbări — vechi hotărâre din 1792. Din partea României participă Mihail Pherekvde, iar din a Austriei Agenor conte pe Goluchowski 2), cancelarul de mai târziu. Cu toată acțiunea noastră diplomatică, încălțările continuă și în secolul următor și numai războiul pune capăt vechi acțiuni de rășuire, austro-ungară.

Războiul trece, cu încercarea — din furtive apusă ca un vis urt — de a ni se lua munții; tratatul de pace semnat în sala de mâncare a palatului Cotroceni (7 Mai 1918), urmat după prelinimările dela Buftea (5 Martie 1918), ni e împus cu acest dureros sacrificiu 3). Județul Neamț ar fi pierdut toată partea de V. și N.-V. de linia Bicaz-Bistrițoara-Farcasa 4).

Reîntregirea Statului românesc nu aduce după sine o reformă administrativă care să refacă după criterii geografice, economice

1) Uricariul XV, pag. 369 și urm.

2) O expunere amănunțită în *Monit. Of.* din 1888 pag. 170 și urm. Ibid. Băciță pag. 65, 66 și 67.

3) Tratatul e publicat în *Gazeta Bucureștilor*. Nr. 508 din 9 Mai 1918 (Joi). V. și o hartă în același ziar de Sâmbătă 11 Mai 1918.

4) Art. 9 din tratat arată următoarea graniță spre județul nostru: „...pe la E de pct. trigonometric Tarhavas 1662, peste litera M din cuvântul Schimbă Gardă, pe la E de p-ctul 1211, tăind calea ferată de explonare din valea Bicazului, la ieșirea de E din Tâgsea, pe la E de p-ctul 1245, pe la V. de p-ctul 932, în jurul p-ctului trigonometric 1904 Tota (2 km. la N-E de p-ctul cel mai înalt), peste litera S din cuvântul Sohtu Durău (Duceau), pe la V. de p-ctul 1080, tăind șoseaua din valea Bistrițoarei peste litera G. din cuvântul Grințulesu, apoi spre E peste p-ctul 1145 (Prasin) 1021, peste litera C din cuvântul Farcasa, spre E de p-ctele trigonometrice 1086, 1150, pct. trigonometric 1534 (M-tetele Bivrol) p-ctele 1276, 1208, 975, 1010, 862, acei cotind spre N-E până la 2 Km. la S. de Palseni, peste litera N din cuvântul Palseni peste litera O din cuvântul Moldova, etc. (Scara hărții — probabil 1:100.000 nu e menționată în tratat; o hartă era anexată originalului).

și administrative, suprafețele județelor. Încercări de a impune atari criterii se fac la vreme.

O comisiune fu înstituită în 1920 pe lângă Ministerul de Interne, având ca rol arondarea județelor. Comisiunea era alcătuită din d-nii: prof. S. Mehedinți, Al. Crăsmaru, colonel Limes, colonel Vasilescu, Al. Grigorescu și prof. V. Meruțiu, iar secretar prof. Vintilă Mihăilescu.

Cele două proiecte care s'au propus succesiv, fixau: primul 48 de județe luându-se ca bază județele mari; cel de-al doilea 62 de județe. Unitățile administrative erau grupate pe regiuni naturale; valea Siretului constituia reg. IX-a și cuprindea în primul proiect județele: Cernăuți, Rădăuți, Suceava, Bistrița (Neamț) și Bacău; în cel de-al doilea: Cernăuți, Siret, Câmpulung, Suceava, Bistrița (Neamț), Roman și Bacău.

În amândouă proiectele se făcea contopiri de județe (Baia era unită cu Suceava, restabilindu-se astfel vechiul finut din sec. XVIII-lea); județul nostru primea un nume nou — Bistrița — numele bazinului natural în care e încadrat.

Principiile proiectelor, pe care nu e locul să le arătăm aci, reprezintă luminoase puncte de plecare pentru dezvoltarea problemelor unităților administrative din țara noastră. Dar însăși reforma propusă, era fericită. Creșterea încreșterea începutului, dar mai ales considerăm stăruie de reformă, au împiedecat aplicarea ei în diversele răsîmpuri, când s'a încercat o orânduire administrativă 1).

Finutul nostru capătă toluși o parțială satisfacție prin rețineredarea, la 1 Ian. 1926, a unei serii de sate din cele pierdute odinioară.

Astfel revin acum toate satele de pe valea Bistriței dintre Farcasa și Broșteni-Crucea, cum și cele ardelenice: Bicaz, Tulgheș, Corbu, Borsec și Bilbor; acestea, alături cum am arătat pe teritorial răsliuit în sec. XVIII-lea (au fost însă retrocedate în 1930).

Județul nostru mai câștigă la 1926 Blăgești, Valea lui Ion, Buda și Racova (restituite jud. Bacău în 1930) și pierde tot atunci, în favoarea Romanului, Bozieni-Balș, Budești-Ghica și Talpa (aceasta revenită în 1930) iar în a Fălcișeniului (Baia) comunele Timișești, Tîbucani, Răucești și Păstrăveni (ultimelor revenite la jud. nostru în 1930 2).

1) V. Meruțiu op. citat pag. 192 și urm.

2) V. *Monit. oficial* Nr. 128 din 14 Iunie 1925 id. Nr. 170 p. I-a din 9 Aug. 1929 aplicante respectiv la 1 Ian. 1926 și 1 Ian. 1930. Datele mi-au fost comunicate prin bunăvoința D-lui Tataru, funcționar superior la Prefectura locală.

Redus la starea de asăzi (vezi fig. 3), cu un ax central care e r. Bistrița, cu o reședință plasată în centrul de gravitate al intereselor administrative și economice spre care converg drumuri vechi și nouă; cu o dublă funcție în producția economică: forestieră — cea mai importantă — și agricolă, care-i balanțează veniturile, (în criza actuală cam deficițiar ce-i drept); județul nostru ne oferă imaginea unei unități administrative puternic individualizată. Care va fi soarta sa teritorială în viitor, e greu de precizat, cu toate recentele tendințe de modificare, rămase, se pare, în stare de proiect¹⁾.

Cu toate că faptul depășește caracterul lucrării de față, socotim că nu e exclus ca județul nostru să recapete cândva în mare măsură vechile hotare; e locmai ceea ce s'a văzut la 1921 — așa cum s'a arătat mai sus — când a fost lăsată să vorbescă, obiectivitatea științifică. Căci, holărî, o reformă administrativă trebuie să fină în seamă materialul pe care i-l pune la îndemână geografia istorică. Măcar pentru acest fapt, datele de mai sus nu vor rămâne numai „uscale descrieri de istorie administrativă“ cum nedrept socotea undeva²⁾, atari lucrări, istoricul și geograful Lucien Febvre.

CUVINTE ȘI EXPRESII CARE SE NASC ȘI MOR

de Har. Mihallescu

Multe cuvinte cu mare frecare odată și-or fi trăit traîn — ca să moară fără norocul de a fi fost consemnate în vreo lucrare de literatură, spre știința viitorului. Trist, dar de nereparat faptul că s'a întâmplat așa; mai trist însă că și astăzi mor termeni încă neajunși la urechile celor ce se interesează de limba noastră vie. Dacă aceste rânduri, nepretențioase, vor face și pe alții să asculte cu atenție și să noteze limba cea de toate zilele, a sa-teriu — în ceea ce am ales din graiul împrejurimilor și mahalalelor Pietrei.

Schitez și oarecare categorisire — nu după un singur criteriu — în ceea ce am ales din graiul împrejurimilor și mahalalelor Pietrei.

I. Dela Rușii care și-au făcut stagiul pe la noi, acum 20 de ani aproape, am reținut doar două vorbe mai rezistente, ce-s pe ducă și ele:

1) *puțică* (poate fi derivată dela *puț*) = antireu văuif, tunică soldățească vătuită, purtată iarna de militarii ruși, rămasă și la unii oameni din satele noastre;

2) *tufle* = păslari, cisme de păslă mari și înalte, în care *tufleal* (cu care o fi în legătură) piciorul; îl băgai repede și ușor, om bleg și purtând păslari dela Ruși, i-a rămas mult timp porecla *lucuput* de vocabular al lumii interlope din Craiova, publicată de M. Negru (Adev. Ilterar din 5 Ian. 1936) am întâlnit *coajă* sau *tufă* cu semnificație de „portmoneu“.

II. Dacă neamuri trecătoare pe la noi ni-au lăsat urme în limbă, apoi graiul cesloriale, care locuiesc meru cu noi, ne puteau influența mult și bine; și totuși nu-i chiar așa.

1) Dela Tigani — nume aproape comun, — asimilați acum, înregistram cunoscutele verbe: *a hală*, *a pifi* (pronunțat *a chilli* și *a se chill* și apropiat poate de „pila“ sau, mai curând, de

1) No referim la reforma administrativă din 1936.

2) Lucien Febvre: *La Terre et l'évolution humaine*. Introduction géographique à l'histoire. pag. 359. Paris 1922.

sticla de un *chil* din care se bea); **a mardî, a ciordî**, — toate cu derivații ca *haleală, pileală, ca și mardelă și mardelașii* — neviabilii alegerilor.

2) Evreii au împrumutat sătenecelor noastre două nume de prăjituri: **strudelul** — devenit *strudură* (e drept — înlocuit pe alocuri cu *havărită*, și mai rar *intâlnitului sahală*. Tot dela dărușii va fi fost luat termenul *cofă*—cap, aliat doar în expresia „*fi dau în cofă*” (în direcția Piatra-Rosnov); sau „*fi dau peste cofă*” (înspire Căciulești; poate să-l fi adus încoace veniții din Ardeal sau din Bucovina, căci — precum voiu arăta mai pe larg, altă dată — îmi spuneau bătrâni că s'a tras pe Bistrița în jos mullă lume din Bucovina, mai ales după răpire.

III. Țăranul nostru are obiceiul de a boleza uneori câte îi vin sub ochi, cum îl taie capul. Astfel, pantofii se cheamă pe alocuri **jumătății** (Com. Dumbrava roșie); nu-i fiecare jumătate dintr'o gheală? Și dacă *aria* e fructul arinului, atunci rodul plopii va fi **ploapa**:

— „Vin' la mine,
Că fi-oiu da niște *arine*!

Vină mai aproape!

Ti-oiu da și vre-o două *ploape*... (popular).

Cum pomeneșc și „Insectele” lui Marian, micile viespi numite *Pompile viaticî*, sau *lene*; se cheamă și de la noi, prin părțile dela câmp, *lenii*; de ce? pentrucă mușca numai pe cei care se *lenesc* la prășii — numai mânie care sed în coada sapei.

IV. Cu unele vorbe create, poporul caută să imite sgomote și căleva au chiar sens baftocorilor, cum e mahlagescul verb a *focti* (a sărta cu sgomot, hipiclos — cum fac bețivii), derivat din interjecția *foe* / *Fosalău* (legat de *a făsăi* și *a fosăi*) sau *foiu* (asemeni cu al fierului)=moșneag respirând greu, gășăit. **Dupalauca**, un fel de băută jucată parcă ai pisa ciucăi (expresia întreagă e „dupalauca după usă”) și poate și jap, **jăpălău**=moșneag tare rău;și încăpășinat (expresia „al dracului jap”), care *jăpăiește* copiii și-i bun de *jăpăit*. De observat că sufixul *ălău*, îi des întrebuițat pe la noi: *apăldău* (apă multă), *tonitlău*, *zâmbălău* etc.

Denme de reținut din aceeași grupă, număr: **A zăpsî**, se spune de căinele — mai cu seamă ciobănesc — noaptea, când simțind un străin, bale a străin, latră gros. **Neneaua** (*nineaua*) îi numele cu care mama arată pruncului din brațe vila cornută, în deosebi vaca și caută să-l împrietenească de mic cu ea. E derivat dela *neneă*, *nine* — în Pamfile *ne-a areă* — cum spune țăranul când înlînde mâna să cheme vila. **Micricios** (pofti-

cios) îi cel care trage cu putere și repetat aerul în nări, mirosind de departe și poftind când se găsește ceva bun.

Am lăsat aici, spre a-l sublinia, termenul **a stocni**, cum se aude pe la Țărgu-Neamț — **a se točni** pe la noi; se spune de vilele care găfăie, suflă greu, când sunt umflăte, pentrucă au mâncat o buruiănă rea, ori iarbă prea crudă, ori lucernă... Poate termenul just e **a stocni**; la noi însă nu se află decât „*a se točni*” în legătură, cred, cu *a se tocmi* (pronunțat tot *točni*) = a se târgui, fie că vinzi ori cumperi ceva, fie că îți comenzi o pereche de ghele la cismar. *Toamna* conține ideea de târăgăneală, de greutate; discuția e lungă și târgul se face mai are-voie. Trec peste vorba **ulitură** (găină năbădăioasă, care zboară peste gard în grădină), născută din urîia deprindere a omului nostru de a-și blestema — când e înciudat — toate hîințele gospodăriei.

V. Nemeșanul își mai înayuește graiul — fie schimonosind unele vorbe: din *tăronmată* face *tărlomată*, pe care o apropie de *tărlă*, de unde și verbul **a tărlî** (și *tărlit* — îngrășată adică — miștea unde a fost tărlă); fie îmbinând două forme ca *tărlî* și *tacă* în **tăcătă** (pronunțat *tăcătă-1*); fie adăugând o silanță în capul unui termen: **șfachie** din *fachie*, a prinde pește cu *șfachie*; sau **scrupos**=*crupos* derivat dela *crupe*; tare-i *scrupoasă* (fărnicioasă, se face parcă ar fi crupe) brânza astal!... trebuie să fie amestecată cu de vacă...

La capătul acestui modest articolăș, care cearcă a trage sub ochii specialiștilor în materle căle ceva din avutul graiului nostru, am două observații — nu tocmai nouă — și anume că puține din vechile și savuroasele expresii ale ținutului nemțean mai dăinue, cum se înlămplă și cu producțiile populare, mai ales când ocupații ca plătăria poartă pe rumân pe drumuri... Și plugarii, de când cu votul universal, caută să vorbească *mai pe politică* — vor să spuie ca la oraș — și se socot inferiori în fața celor care pot grăi așa.

Deaceea rar mai aud expresii ca asta caracteristică plugarului: **cum fi-i hâmbarul** (hambarul)?... = ce mai faci? cum o mai duci? (Amintesc aici verbul **a hâmbări** = a strânge într'un vas, a aduna, a pune, a ascunde. Doar un Plugușor mai începe cu:

— Bună vremea, bună vremea!

— *Cum fi-i hâmbarul*, băiețe?

— Tare bine.

Măi stăpâne,

Cum ajuns Sfântu-Vasile!...

Și cu toate că și parlea femeiască — și poate mai ales

ea—caută să vorbească „mai pe politică“ și să se poarte la fel, totuși tot ea îi cea cu înclinații păstrătoare de vorbe și expresii și de înțelesuri vechi. O gospodină din satul Vânătorii-Pietrei spunea copiilor să se scoale, ca să le strângă **stratul**; deci *strat* — cu vechinul lui sens de *așternut*, cum am avut prilejul să-i pomenesesc și d-lui profesor O. Densușianu.

I. L. CARAGIALE LA PIATRA-NEAMȚ

de D. Hogea

Cred interesant a reda, în cadrul amintirilor¹⁾ mele, că marele literat-dramaturg I. L. Caragiale a fost în câteva rânduri oaspetele orașului nostru—fie ca slujbaş, fie ca viligiaturist pe timpul verii. Vom aminti, deci, câteva date din acele scurte popasuri pe care ilustrul scriitor le-a petrecut aici.

În iarna anului 1880-81, Caragiale era revizor școlar al județului Neamț. Atunci l-am văzut și cunoscut întâia oară. Era tânăr, de vreo 30 de ani, volnic și chipos. Cu lumea intelectuală dela noi, nu prea a avut multe legături de prietenie, căci în scurtul timp cât a funcționat ca revizor școlar, era mai mult pe drumuri. Știu că era și el membru în *Societatea Asacih*—atunci înființată în Piatra, unde a cunoscut pe *Ion Negre*, *C. Hogea*, *Dr. Cantinir*, *Victor Dogaru*, *N. Tomescu* și încă vreo câțiva.

Nu ștătea la hotel, nici în casă cu chirie; avea rezervată o cameră din dosul și în curtea băcăniei *Dornescu & C. Ionescu*, unde lua masa și se adăpostea când venea din inspecțiile lui de prin județ.

Într-o seară, prietenul meu *N. Tomescu*, profesor de gimnaziu, mi-a propus să mergem să vedem pe Caragiale, care tocmai atunci sosise din județ. Ne-am dus amândoi la băcănia lui Dornescu — situată într-o prăvălie de sub teatrul vechin — unde, în camera din dos, l-am găsit pe Caragiale tare înfrigurat, stând pe un pat de lângă sobă. Ne-a povestit cum pe un ger și un viscol puternic, abia a putut răsbate cu sania dinspre *Ig-Neamț* până la Piatra, deși fusese îmbrăcat cu o blană mare de vulpe și o căciulă, tot așa de mare — împrumutate de la un dascăl din județ. După ce s'a mai încălzit, a venit și avocatul *Iorgu Lazarlu* — care îl vedea mai des — și, apoi, s'au așezat amândoi la o masă de lemn și au început a juca domino, la zece bani partida. Am vorbit, am glumit vreo două ceasuri, după care

1) D-d D. Hogea — unul din puținii bătrâni pe care-i mai are orașul nostru — are sub tipar un interesant și prețios volum de „Amintiri“.

eu cu Tomescu am plecat, lăsându-i jucând domino și bănd cafele. După aceea, l-am mai văzut încă o dată, apoi a plecat curând dela noi.

Cunoscând atunci pe Caragiale așa de fugitiv, mărturisesc sincer că nu mi-aș fi închipuit vreodată că acest *revizor școlar*, în scurtă vreme, va ajunge o glorie națională în domeniul artei și literaturii, nici nu-i bănuiam talentul și genul lui neîntrecut!

*

Amintesc apoi că după câțiva ani, când a apărut pe scena *Teatrului Național* nemuritoarele sale capodopere: *Noaptea Furtivă* și *Scrisoarea Pierdută*, mulți au crezut că aceeași din urmă piesă, a fost inspirată de moravurile și vieța politică a orașului nostru, din care și-ar fi ales tipurile și personajele neprețioase, rivalizând doar cu acele din epoca și teatrul lui *Molière*. Dar acea părere s'a dovedit neîntemeiată. În această chestie, atât eu cât și mulți pietreni, am avut deseori ocazie a discuta și întrebându-l a ne lămurii, Caragiale ne-a spus întotdeauna: se poate foarte bine ca „O scrisoare pierdută”, să fie icona fidelă a moravurilor politice din Piatra-N., ca și a ori căruți alt oraș de provincie; dar că nu s'a inspirat și, mai ales, n'a vizat anumite personaje de aici; căci, adăoga ei, în materie de artă, plăsmuirea personajilor, este o creațiune datorită exclusiv imaginațiunii personalității și talentului autorului, care le poate găsi în orice mediu, studiat adânc; destul numai ca ele să aibă viețea și să reprezinte *realitatea*.

*

Mulți ani mai târziu, între 1897-1908, Caragiale a mai fost de câteva ori la Piatra, petrecându-și vacanțele de vară.

Astfel a fost, într'o vară, oaspetele lui *Constantin și Zulfina Ișăcescu*. Aici l-am văzut de multe ori, luând parte la interesantele discuții, mai ales între el și Zulfina Ișăcescu — o femeie de o rară inteligență și cultură temeinică. Tot atunci am alflat cât de greu și migălos scria Caragiale articolele politice pe care, din când în când, le trimitea ziarului *Epoca*. Scria, ștergea și corecta mereu, apoi recitea, rupea foaia și reîncepea dela capăt. Dar și când, după multă trudă, le da forma definitivă, transcriind-le pe curat cu frumosa lui caligrafie, articolul era ca o bijuterie de artă, cugelare, imagini și stil desăvârșit.

Intr'o altă vară, a stat și la prietenul său *Nicu Albu*. Venise aici — după cum ne spunea — ca să scrie, în limște, o „Istorie a Românilor” într'o formă și ediție populară.

Se știe că marele ministru *Haret*, în dorința de a încuraja și veni în ajutorul scriitorilor noștri de seamă, însărcinase pe trei

din ei: *Caragiale*, *Vlahuță* și *Coșbuc*, să scrie câte o lucrare, cu un anumit subiect, acordându-le, în acest scop, câte zece mii de lei. Cei doi din urmă și au îndeplinit cu mult talent și pricepere însărcinările avute, alcătuiind, în scurt timp: Al. Vlahuță „*România Pitorască*” și G. Coșbuc „*Istoria Războiului Independent din 1877-78*”. Ambele lucrări, fiind mult apreciate, se citesc chiar astăzi cu mare plăcere.

Singur Caragiale nu s'a fiint de cuvînt, deși a încasat cei 10.000 lei. Mi-aduc aminte că neuitatul *G. Panu*, care stăruise pe lângă *Haret* ca să vină în ajutorul prietenului său Caragiale — partizanul său politic, în gruparea radicală — pe când ne aflam odată la *Durău*, l-a muștrătat că nu scrie lucrarea la care s'a obligat. Caragiale i-a răspuns: „N'ai nici o grijă șefule! Cartea va fi în curând gata. Am tot materialul adunat și chiar eri seara am scris încă un capitol”... Dar cum am spus „Istoria Românilor”, fie din lene, ori din nepăsare, n'a văzut lumina zilei!

*

Cum se știe, Caragiale nu disprețuia vinul — ca și noi prietenii lui. De aceea nu rare ori ne diceam serile la vestita crăsmă hoerască *Buclic*, cea mai renumită pe atunci, cu vinuri bune. Ne adunam câțiva prieteni și petrecerile țineau până târziu noaptea. Dar nu atât băutura ne ținea ceasuri întregi, ci mai mult vorbăria și discuțiile fără sfârșit.

Intr'o vară venise aici cunoscutul și eminentul ziarist și neîntrecutul humorist *Ghiță Rădulescu-Arhibald* — care, între altele, a scris volumul „*Porcii*”, din timpul ocupației germane — prieten vechiu cu Caragiale și iua parte regulat la ședințele noastre nocturne dela *Buclic*. Vă puteți închipui ce puzderie de glume spirituale, anecdoțe, amintiri, se depănau între noi convivi, întrerupte doar de cântecele lui *Ghiță Borteanu* și *Neaculă Taranu*, cei doi vestiți lăutari din Iași, care și dânsii își făceau pe atunci stăgăunea lor de vară la Piatra și erau nelipsiți, în fiecare seară, dela *Buclic*.

De câteva ori am fost cu Caragiale la *Durău*, ca oaspeți a lui *Oh. Panu*. Acolo, între alățiia intelectuali, gustam din plin, alăt mesele copioase ale amfitrionului, cât și discuțiile scilpitoare de vorbă și inteligență, dintre cei doi corței: *Panu* și Caragiale. În câteva rânduri, Caragiale a fost și oaspetele prietenului său scriitorul *Ronetti Roman*, autorul cunoscutei plesse de teatru *Manasse*, atunci arendaș al moștei *Davideni* din județul nostru.

*

Marea personalitate și întreaga operă a lui Caragiale, care

va rămânea pururea în amintirea și literatura noastră, au fost analizate, disecate și închegate, într-o serie de meritoase lucrări ale confimporanilor săi și ale criticilor literari de mai târziu. Eu n'am făcut, aici, decât se redau, pe scurt, câteva crâmpete — pe care le cred inedite — din amintirile mele, mărginite numai la timpul căi Caragiale a fost în orașul Piatra-N.

77

TINUTUL NEAMȚ CU O SUTĂ DE ANI ÎN URMA

de Preot C. Matasă

În vechime, venitul cel mai de samă al marilor proprietari sta în mulțimea locurilor așezați pe moște. Și, fiindcă foarte adeseori țara Moldovei era crunt bătută de jafuri și în-călăriile a tot felul de lifte străine, populația se împușina de tot pe unele locuri, fiind sate care se pusiau chiar de istov. Mulți erau trecuți prin sabie de către hoardale țalare și destul de mare era numărul celor care luau calea amară a robiei, duși peste Nistru în lunți convoluri, legați în funie, unți de alții. Cine putea scăpa cu zile, își găsea mântuirea ori în întunecul pădurilor, ori fugind peste hotare.

Când venea o vreme de liniște, gospodăria fărăi se înfiripa iarăși, și atunci marii proprietari, de multe ori chiar și Domni, având nevoie de brațe, trimeteau peste hotar să cheme înapoi pe cei pribeagi, ba de multe ori chiar și pe străini, dându-li-se celor ce se așezau pe moște, felurile înlesniri, chiar și scutire de bir pentru câțeva vreme.

Oamenii aceștia, veniți de aiurea și așezați pe marile moști, se numeau „Iluzi”. Ei alcătuiău, prin munca și dările lor, venitul moșiei și al visteriei.

În „condica Iluzilor”¹⁾ pe 1805 găsim trecute toate satele și moștile din acest județ, cu Iluzii, breslași și scutii lor.

Condica ne mai arată încă și alt lucru vrednic de ștut de noi cel de azi și anume: care erau pe atunci boierii mari și proprietarii de pământ din acest ținut moldovenesc?

Numai într-o sută de ani, cine a mai rămas din neamul lor?

Dați cuprinsul condicei pe ocoale.

Ocolul Muntele

Pipirigul și Plotunul, proprietățile M-rei Neamțu cu 121 Iluzi. Oahu, a M-rei Neamțu, cu 207.

1) Urmeaz, volumul VII, pag. 241.

Hangul a d-sale vornicului Toderescu Balș, 321 liuzi, din care 8 scutifi.

Schitul Hangului, a Schitului, 54.
Buhalnița, a M-rei Buhalnița cu 80.
Cârnu, a M-relor Bisericii și Bistriș, 55.
Tarcău, Oanțu, a mânăstirilor de mai sus, cu 64.
In aceste sate, 4 jidovi.

Ocolul de Sus

Poiana Prisăcii, a M-rei Neamț, 48 liuzi.
Drăgănești, a M-rei Neamț, 118.
Răucești, a M-rei Neamț, 141.
Preulești, moșie răzășească, 48.
Oglinzi, Brusturi, a M-rei Neamț, 172.
Șase liuzi ai casei Tomii Moțoc cu 5 breslași.
Timișești a M-rei Neamț, 49.
Uricheni, a pământecesei Smaranda Lazu cu 48 liuzi și 7 scutifi ai proprietăresei.
Davideni, a M-rei Neamț, cu 65 liuzi.
Rădeni, a stolnicului Dumitrachi Mavrichi cu 27 liuzi și 5 scutifi ai proprietarului.
Petricani, a M-rei Neamț cu 54 liuzi.
Târpești, a M-rei Neamț cu 127.
Boiștea, a M-rei Neamț, cu 54.
Topolița, a Schitului Varatec și a Schitului Hangu cu 49 liuzi.
Grunăzești, a spătarului Alecu Mavrocordat cu 180 liuzi și 4 scutifi ai d-sale proprietarului.
Păstrăveni, a spatarului Grigore Bașolă cu 180 liuzi și 7 scutifi.
Crăcăuani, a M-rei Buhalnița cu 70 liuzi.
Ghindăuani, a M-rei Buhalnița cu 74.
Crăcăul Negru, a M-rei Buhalnița cu 47.
Băițăești, a vornicului Teodorescu Balș cu 219 liuzi și 4 scutifi.
Filioara, a M-rei Agapia cu 37 liuzi.
Vânătorii, a M-rei Neamț cu 148.
Humulești a M-rei Neamț cu 109.
Mahalații ot Neamț, țij, cu 72.
Tuluțeni, țij, a M-rei Neamț cu 10.
Târgul Neamț, alșverişul lor cu târgul, 26 liuzi și 14 scutifi ai M-relor vecine și ai 2 boeri.
Patru liuzi ai vornicului Toader Dan cu 4 breslași.
Negolița Radu, Toma Fasolă și Ion Hociong câte 1 liude.
Șase jidovi prin sate.

Ocolul Pietrei

Oșlobeni, a M-rei Neamț cu 57 liuzi.
Negrești, a spatarului Const. Catargiu cu 50 liuzi și 7 scutifi boierești.
Almașul, a logofătului Const. Balș cu 55 liuzi și 3 scutifi boierești.
Cuejiul, a M-rei Bistrița cu 23 liuzi.
Boldești, a M-rei Precișta din Roman cu 139 liuzi.
Verșești, tot a M-rei Precișta, cu 35 liuzi.
Conțăștii, a M-rei Aron Vodă, cu 48.
Căcutelești, Heciu, ai spatarului Ionță Roset cu 56 liuzi și 4 scutifi boierești.
Serbești, Ungureștii, ai banului Ilie Canța cu 92 liuzi.
Sărămbii, a slugerului Ioan Bran, cu 23 liuzi și 2 scutifi boierești.
Cornii, răzășești, cu 22 liuzi și 2 scutifi a stolnicului Goean.
Dobrenii, a băneșei Maria Catargiu, cu 80 liuzi și 12 scutifi boierești.
Dărmănești, a spatarului Iordache Darie cu 44 liuzi și 11 scutifi boierești.
Vânătorii, Troița, a M-rei Bisericeani, 100 liuzi.
Mărăței, Tătăruși ai d-sale spatarului Dimitrie Bogdan, 30.
Mărăței — Peste vale, țij, 20.
Pângărații, a M-rei Pângărații, 36.
Slejarul, țij, a M-rei Pângărații, 26.
Vadurle, a M-rei Bistrița, 71.
Pângărăciorul, a M-rei Pângărații, 58.
Bistrița, a M-rei Bistrița, 35.
Sarata, a M-rei Bistrița, 38.
Donăzeci și unu străini din Pietra, din care 20 scutifi : 1, ai M-rei Neamț, 4 ai vornicului T. Balș, 10 ai vornicului Grigore Ohtea, 3 ai spatarului Iordachi Darie și 2 ai sp. D. Bogdan.
Zece liuzi ai comisului Ianahe ot Pietra.
Zece liuzi ai Casei lui Ștefan Iordache Lupu.
Șase liuzi ai slugerului Ianahe Adam, cu 5 breslași.
Șase liuzi ai polcovnicului Iordache Stan J) cu 2 breslași.
Trelaprezece liuzi ai slugerului Manolache Fotea, cu 5 breslași.
Șase liuzi ai logofătului Dumitru Sacară.
Șase liuzi ai casei lui Nastase, vălav de vistierte.
Liud ot lui Vasile Fodor.
Șase jidovi, de prin sate.

1) Dala care s'a cumpărat în 1876 localul actual al primăriei.

*Parțialul cîmpului fiind
parțial cartat*

Ocolul Mijlocului

- Irineștii, răzășești, 22 liuzi.
Patru liuzi ai Lăpușnencii, ot tam.
Unsprezece liuzi ai pitarului Ioan Măteș cu 5 breslași.
Patru liuzi p-celul Lupu Măteș cu 2 breslași.
Bălăneștii, a d-sale Const. Roset, cu 2 scutiți breslași.
Bălăneștii, cu 21 liuzi și 5 breslași.
Bălășești, răzășești, cu 25 liuzi.
Mărgineni, a d-sale visternicesei Calinca Ianculea cu 102 liuzi și 6 scutiți boierești.
Vârleanu, răzășesc, cu 12 liuzi și un scutiț, ai vornicesei Calinca Roset.
Bărcul, a Episcopiei Romanului cu 34 liuzi.
Micsunești, răzășești, cu 34 liuzi și 2 scutiți, ai logofătului C. Balș.
Tatomireștii, a paharnicului Ion Tăutu, cu 37 liuzi și 2 scutiți boierești.
Prăjeștii, a vornicerei Calinca Roset, cu 47 liuzi și 4 scutiți boierești.
Climeștii, răzășesc, cu 61 liuzi și 6 scutiți: 4 ai vornicului G. Ghica, 2 ai vornicesei Carina Roset.
Budeștii, a vornicului Grig. Ghica, cu 74 liuzi și 4 scutiți boierești.
Valeni, a slugerului Gavril Ene, cu 32 liuzi și 4 scutiți.
Davidul, a postelnicului Manolache Ene, cu 10 liuzi.
Uscății, răzășești, cu 45 liuzi.
Negoeștii, răzășesc, cu 24.
Rășboeni, a schitului Rășboeni, cu 22.
Borceștii, răzășesc, cu 19.
Strâmbii, a lui vl. post. Iordache Vănav, cu 21.
Tubucanii, a d-sale logof. Costache Ghica, cu 82 liuzi și 4 scutiți.
Dragomireștii, răzășesc, cu 66 liuzi.
Argafii, a căpitanului Gheorgh, cu 6 liuzi.
Bozteni, a d-sale vornicului Todrașcu Balș, cu 112 liuzi și 5 scutiți.
Bărgăoenii, a polcovnicului Manolache Balș, cu 99 liuzi și 56 liuzi și 4 scutiți.
Sârbeștii lui Talpă, a d-sale posteln. Const. Costachi, cu 56 liuzi și 4 scutiți.
Dușeștii, răzășești, cu 2 liuzi și 8 scutiți: 1 al logof. C. Balș, 3 ai spat. Ionijă Rareț, 1 al serd. Ioan și 3 ai post. C. Costachi.

- Dulceștii, a d-sale spatarului Iordache Sturza, cu 38 liuzi și 8 scutiți.
Cărligul răzășesc, cu 20 liuzi.
Hoteștii, a sărdăresei Ilinca Canta, cu 47 liuzi.
Dunăzeci liuzi ai spatarului Ionijă Roset ot Cărligi.
Șase liuzi ai logofătului Dumitru Sacară.
Doi liuzi ai lui Ștefan Găgălă cu frate-său.
Doi ai lui Vasile Gh. Droina.
Unul al lui Petru Cășariu.
Unul al lui Zaharia Coccoi.
Unul al lui Ioan sin Popa Pavăl.
Unul al lui Grigore Căta.
Unul al lui Ioan sin Petrea a Diaconiței.
Patru argafii Abăzoarei ot Vârlean.
Nouă jidovi de prin sate.
- ### Ocolul Bistriței
- Iapa, a M-rei Bistrița, cu 35 liuzi.
Neguleștii, a d-sale spatarului Dim. Bogdan, cu 45 liuzi.
Roznovul, a d-sale visternicului Iordache Roset, cu 210 liuzi și 40 scutiți și 16 breslași.
Săvineștii, a M-rei Bistrița, cu 140 liuzi.
Mastacănul, răzășesc, cu 30 liuzi.
Zberăștii, a căpitanului Ion Botan, cu 7 liuzi.
Podolenii, a d-sale post. Ioan Canta, cu 120 liuzi și 6 scutiți.
Faurii, a lui Toma Tiniță, cu 16 liuzi.
Români, a serd. Ilinca Canta, cu 49.
Siliștea, a slug. Maria Cananău, 16 liuzi, cu 4 scutiți și 5 breslași.
Hârliceștii, a stolnicului Iancu Peristeri cu 22 liuzi și 4 scutiți.
Lipovenii, a slugerei Maria Cananău cu 16 liuzi.
Bodeștii (Buhusul), a stoln. Ilieana Buhus, cu 51 liuzi și 7 scutiți, din care 2 ai lui Teodosie Buhus.
Lețcanii, a M-rei Bistrița, cu 28 liuzi și 6 scutiți ai Jintce-riului Șarban.
Nouă argafii din Lețcani.
Oșmanii, a lui Gheorgh Alcazi, cu 8 liuzi și 2 scutiți.
Călu, a M-rei Bistrița, cu 106 liuzi.
Șapte breslași din Costișa.
Patru jidovi de prin sate.

Ocolul Siretului

- Koylorii, a d-sale clucerului Ionijă Gane, cu 62 liuzi.

Brănești, a d-sale spatariului Nec. Stratulat, cu 47 liuzi și 12 scutiți.

Giulești, răzășesc, cu 30 liuzi și 4 scutiți ai logof. C. Balș. Sofrăcești, a lui Iordache Iurașcu, cu 30 liuzi și 6 scutiți ai peharnicului Gheorghe Vârnav.

Săcuenii, a peharnicului Gh. Vârnav, cu 40 liuzi și 7 scutiți, din care unul al lui Grigore Ghica.

Căciulafii, a Cogălniceanului, cu 38 liuzi și 1 scutiț al lui C. Balș.

Porești, răzășesc, cu 27 liuzi și 4 scutiți : 2 ai logof. C. Balș și 2 ai vist. Iordache Roset.

Opsprezece liuzi ai camarasului Iltime Oatu.

Bahna, Urziceii, răzășești, cu 28 liuzi și 14 scutiți, din care 10 ai logof. C. Balș și 4 ai vornic. Grig. Ghica.

Hoclungii, răzășesc, cu 18 liuzi și 3 scutiți, din care 2 ai logof. C. Balș și 1 al visternicului Iord. Roset.

Broșteni, răzășesc, cu 20 liuzi și 12 scutiți, din care 4 ai logof. C. Balș, 3 ai banului Vas. Roset și 5 ai vorn. Gr. Balș.

Cârliții, a d-sale visternicesei Calinca Ianculea, cu 43 liuzi, 4 breslași și 4 argați.

Galbini, rupura a Mrei Precista din Roman, cu 71 liuzi și 2 scutiți ai spătarului Dumitrașcu Sturza.

Cinnășii, răzășesc, cu 70 liuzi.

Berești, Ieșții, răzășești, cu 120 liuzi, și 5 scutiți, din care 2 ai logof. C. Balș, 2 ai spatarului D. Sturza și 1 al posteln. C. Costache.

Sărbeștii sat, Sărbeștii lui Istrate, cu 50 liuzi și 3 scutiți, din care 2 ai șal. Simion și 1 al jibnic. Nechifor.

Zece argați ai căpitanului Ștefan Istrate și cinci ai căpit. Ionță Istrate.

Donăzeci și opt peletluci ai pitarului Iurașcu și ai comisur. lui Iurașcu.

Nouăsprezece liuzi ai pit. Iurașcu și 5 breslași.

Nouăsprezece liuzi ai comis. Iurașcu și 6 breslași.

Călăeștii, a vornicului Vasile Costache, cu 12 liuzi.

Radomireștii, a slugerului Iltime Stamate, cu 20 liuzi și 2 scutiți.

Cinci breslași ai slugerului Iltime Stamate.

Spitrenii, a d-sale spat. Dumitrașcu Sturza, cu 50 liuzi și 8 scutiți.

Hărmaneștii, a d-sale vornicesei Catrina Roset, cu 50 liuzi.

Trileștii, a d-sale logof. C. Balș cu 163 liuzi și 6 scutelnici.

Săuceștii, a d-sale spat. Ionță Sturza, cu 78 liuzi și 12 scutelnici.

Arămeștii cu 9 liuzi, 3 breslași și 7 scutelnici ai logof. Balș și ai vornicesei Catrina Roset.

Sărbăneștii, a d-sale post. Ioan Canța, cu 21 liuzi.

Un om al lui Panetle Marangociu, unul al lui Mihalache Prepelitã, 4 ai lui Sim. Talom, Andrei Ploșniță, Irinia Droina, Toader Drama, Vasile Armasu, Ioan Bâzcă, Mihalache Ploșniță, Gheorghe zel Antonesei, Ioan Salahoru, Simion Cenușă, Andrei Grechiniciu și Toader Grama.

Sase jidovi de prin sate.

În total erau, în 1803, 8086 liuzi, 116 mazili și 145 ruptași, care plăteau visteriei suma de lei 129,349 lei anual.

Bresle ce nu plăteau bir.

224 slujitori ai Isprăvniciei, din care :
 70 în Lețcani.
 50 în Gârcina.
 48 în Tortorești.
 56 în Gura Văii.

Apoi 10 slujitori ai căpitanului de Neamț, ot târg.
 99 plăești ot Bicăz.
 3 copii de casă.
 14 ciocli în târgul Pietrii.
 30 postelnice și alții cu cărți de entare.
 384 preoți.
 163 diaconi.

Din această condică se poate vedea că în 1805, Județul Neamț se întindea spre răsărit până aproape în apa Siretului.

Toluși, pe timpul lui Dimitrie Cantemir, ținutul Neamțului era încă și mai întins. Cuprindea și satele ardelenese : Bicazul Ardelean, Tulgheșul, Corbul și Bilborul ; adică hotarul de apus al Moldovei făcea în această parte „cumpăna apelor“, adică tot culmea munților : Ghilcoș, Pângarați, Licoș, Tatarul și Ditrăul spre Călimani.

Pe la începutul veacului al 19-lea, în bugetul Moldovei, capitalul cel mai însemnat la venituri îl dădea comerțul de cherestea de pe Bistrița.

O VIZITĂ DOMNEASCĂ LA PIATRA-NEAMȚ, ÎN ANUL 1866

de Al. Grigorevici, doctor în litere

Abia sosiți în România, Prințul Carol, alesul națiunii, s'a hotărât să viziteze țara spre a vedea cu ochii lui nevoile patriei sale. La începutul lunii August 1866 s'a decis să viziteze Moldova, însoțit de cei doi miniștri moldoveni, Ghica și Mavrogheni, care se bucurau de mari simpatii în provincia lor de baștină.

Drumul ce trebuia urmați, ducea prin Buzău, Focșani, Adjud, Târgul Ocnei, Bacău, Piatra-Neamț, mănăstirile din finutul Neamțului, Târgul Neamț, Fălticeni, Dorohoiu, Botoșani.

După programa stabilită de comun acord cu Prințul, de către miniștrii Ghica și Mavrogheni, la București, s'a fixat sosirea Prințului Carol în Piatra-Neamț pentru ziua de 12 August ora 6 seara. Noaptea urma s'o petreacă în casele prefectului Roznovanu. Sau luat măsurile necesare ca orașul să fie luminat, iar populația să-i facă o primire frumoasă și caldă.

Alte festivități, ca baluri și muzică, au fost suprimate din programul de primire, deoarece Prințul era în doliu după fratele său Anton, grav rănit în lupta dela Sadova contra Austriacilor și mort în urma rănilor primite.

Între timp s'a modificat itinerarul astfel că Prințul trebuia să plece direct dela Bacău la Roman și de acolo să vie la Piatra-Neamț în ziua de 13 August, la ora 8 dimineața.

În ultimul moment s'a schimbat din nou acest itinerar și Prințul a sosit abia Duminică, 14 August, în orașul Piatra-N.

S'au luat, de către energicul și destoinicul prefect Roznovanu, toate măsurile necesare pentru a face, înaltului Oaspete o primire cât mai strălucită. Toată urbea și tot finutul au fost în febră. Drumurile au fost refăcute, muncind zi și noapte, cu tot timpul ploios, care a făcut să întârzie sosirea Prințului cu o zi.

Primarul urbei, Teohari, poliștii, comandantul dorobanților și subprefecții, toți ș-au dat cea mai mare silință să contribuie la reușita primirii.

Prefectul Roznovanu dăduse cel mai sever ordin ca toți capi de autorități să facă raportul cuvenit Domnitorului și tot așa să fie lăsați și locuitorii să-și spuie păsurile, știută fiind dorința Domnitorului Carol I de a asculta durerile supușilor săi.

Situația agricolă și financiară, și starea sănătății din finutul Neamțului, nu erau atunci, în vara anului 1866, prea strălucite. Holera isbucnise mai întâiu la Târgul Neamț și apoi în restul finutului. Acest flagel teribil și-a cerut și aici tributul său crud, făcând multe victime omenești. Situația agricolă se vede cel mai bine din raportul subprefectului plășii de mijloc, din 9 August 1866 1). Pânea albă se găsea mai multă, porumbul și fânul însă, numai în cantități foarte mici.

În general anul 1866 a fost un an secetos; abia pe la mijlocul lui August au căzut ceva ploii — insuficiente ca să îndrepte recolta.

Locuitorii, amenințați de foamete, nu numai pentru acel an, ci chiar și pentru cel următor și ducând lipsă și de semințe, începuseră, totuși, în mod pacinic, arăturile de toamnă.

A patra parte din locuitorii plășii de mijloc, ducând o mare lipsă și neputând să-și procure cel puțin hrana zilnică, n'au putut plăti dările către Stat. Subprefectul Dumitru a cerut atunci prefectului Roznovanu să intervină la forurile în drept pentru a obține o păsură pentru acești oameni asupriți de soartă.

El a mai propus ca în locul dărilor oamenii să lucreze la refacerea drumului între Piatra-Neamț și Roman — o șosea foarte frecventată pe atunci de trăsurii și serviciul poștelor, deoarece valea Bistriței spre Bacău e câștigat abia atunci o importanță mai mare, ca mijloc de comunicație, când s'a construit calea ferată Piatra-N.-Bacău. Cauza principală că s'a dus în anul acela mare lipsă de porumb, e fost și lipsa de prevedere din anii de belșug, când anumite cantități de porumb ar fi putut să fie adăpostite în hambare speciale pentru anii cu recolte slabe.

Aceste hambare de rezervă au fost prevăzute și în Regulamentul Organic, în amândouă Principatele. O mare cantitate de porumb, din anii de belșug, a mai fost întrebuințată pentru ardere în velnițe de spirt și pentru export. Exportul de porumb din

1) La 1866 finutul Neamț avea 5 ocoale: Muntele, Bistrița, Ocolul de Sus, Mijlocul și Piatra.

Ocolul de mijloc se găsea în partea de răsărit a finutului și se învecina la Nord cu Ocolul de sus, la Est cu finutul Romanului, la Vest cu ocolul Pietrei, iar la Sud cu finutul Romanului și cu ocolul Bistriței.

Caprinda urmatărele sate: Fibucani, Uscăți, Borzești, Negroești, Dragomirești, Unghtul, Masteca, Hăpești, Săbești din Talpa, Homiceeni, Bărgăoani, Bălkănești, Itrinești, Borzieni, Ruginoasa, Bodești Ghica, Războeni, Măglinei etc.

Nordul Moldovei se făcea mai ales spre frontiera Austriacă, prin punctele Cornu-Luncea, Burdujeni, Mihăileni și Herța.

Populația românească din Bucovina, mai ales cea din regiunile muntoase ale Câmpuluiungului, și ale Rădăușului, se aproviziona cu porumb din Nordul Moldovei.

Subprefectul Dimitriu a fost de părere că porumbul din finutul Neamț să nu mai fie întrebuințat nici pentru spirit, nici pentru export, deoarece n'ar fi suficient pentru locuitorii acestui finut. Acest raport s'a făcut tocmai cu scopul acesta de a fi înaintat și Prințului Carol, ca să vadă personal nevoile finutului Neamț.

În urma adresei primite din partea prefectului, a fost înlocuit, de Consiliul comunal de sub conducerea primarului Teohari un program cât mai bogat în vederea primirii înaltului Oaspe.

Consiliul comunal și-a exprimat părerea de rău că nu poate primi pe Domnitorul fără, în casa sa, probabil neavând un local potrivit, rămânând să fie găzduit Măria Sa în casele colonelului Roznovanu.

Ziua aceea, în care a stat Domnitorul în orașul Piatra-Neamț, a fost declarată „zi națională“.

Sositrea Prințului la bariera orașului avea să fie anunțată prin 21 lovituri, trase cu ajutorul sacaluseilor. Poliția a fost însărcinată să curățe toate ulițele, podurile și trotuarele orașului. În acea zi trebuiau să se facă serbări publice și orășenii să-și manifeste bucuria prin jocuri și cântece. Doispnzece tineri îmbrăcați în costume naționale și cu steaguri tricolore în mână, pe care erau scrise anul și data vizitei prințare, trebuiau să plece în întâmpinerea Domnitorului și să-l însoțească până la catedrală. De la marginea orașului, „despre lăutarie, s'au pus pe marginea străzii, ce ducea la casele prefectului, brazi, iar stâlpii porții casei sale trebuiau să fie împoțobiți cu cettina de brad în forma „cornului de abundență“.

Puțin mai înainte, la capul podului spre „lătarie“ avea să fie o piramidă cu o inscripție simbolică și la baza acesteia piramide aveau să stea doi bătrâni cu bărbi și piele albe, cu capetele descoperite, îmbrăcați curat în costume naționale și în poziție de veghe, rezemați în toaigurile lor.

În fața bisericii Sf. Ioan, trebuiau, după program, să stea preoții în odăjdi, în frunte cu prototereul ocoului. El trebuia să înainteze spre Domnitor cu Sf. Cruce și Evanghelia întâmpinându-l cu rugăciunea „Bine este cuvântul cel ce vine întru numele Domnului“.

În biserică va intra Domnitorul cu suita, membrii consiliului comunal, poliția și membrii tribunalului judiciar. În curtea bisericii,

spre vechiul cimitir, fusese fixat locul pentru elevii și elevele școlii centrale primare, singura școală depe atunci în Piatra-Neamț. (Gimnaziul „Petru-Rares“ s'a înființat abia la 1869). Fiecare școală trebuia să aibă drapelul scris și copiii să poarte o eșarfă tricoloră. La esirea Prințului din biserică, institutorul școlii centrale, însoțit de profesoara acestei școli trebuia să se prezinte Domnitorului cu cuvintele: „Măria ta l fericitra ce ați făcut cetățenilor, vizitând orașul Piatra-Neamț și sărbătoarea ce astăzi le dați cu prezența Voastră, vor fi eterne în inimile acestei junimi. Să trăiți, Măria ta!“.

Pe dealurile Pietrii aveau să fie așezați ciobani care trebuiau să cânte din buciunile lor doine și alte cântece naționale. Pentru a-l primi pe înaltul Oaspele așa cum se cuvine s'au împrumutat trei din cele mai frumoase lăundouri din oraș, unul pentru Prinț și restul pentru suita lui. Acestea l-au așteptat la piramida dela „poșta veche“.

Trăsura Domnitorului avea să fie însoțită de șase dorobanți călări.

Prințul Carol părăsise Romanul în dimineața zilei de 14/26 August, luând direcția spre Piatra. Era o minunată zi de vară, plină de soare. În drum s'a oprit la moșia familiei Ghica din Dulcești, luând aici o mică gustare; fu primit cu multă atenție din partea principesei Ghica, născută Hurmuzache și originară din Bucovina.

Abia pe la amiază a ajuns Prințul la Piatra, din cauza opririi sale pe la Dulcești și a primirii entuziaste ce i-a făcut populația satelor. Orașul i-a făcut o impresie bună, încât a spus despre el că e orașul cel mai frumos situat din Moldova. Primirea s'a făcut conform programului. Prințul, însă, a stat puține ore între Pietreni. După vizitarea bisericii Sf. Ioan, și după prezentarea autorităților din oraș, a plecat mai departe spre Vărcic. Ajuns în preajma mănăstirii a fost primit, în sunetul solemn al clopotelor, de către 200 călugăritre, în frunte cu starea mănăstirii, — un măreț tablou așa cum ni-l descrie doctorul Kremnitz în lucrarea sa despre Regele Carol.

Prințul Carol a fost adânc impresionat de cele văzute la această mănăstire. A sosit la vecernie și a petrecut noaptea în mănăstire, găzduit fiind în casa mamei Negri, sora ministrului Costache Negri. Prințul a asistat a doua zi la serviciul divin, căci era zi de sărbătoare, ziua „Adormirii Mamei Domnului“ și hram la Vărcic.

De aici o plecat la Agapia, care i-a făcut o impresie și mai frumoasă. Nu putea însă să rămâie mai multe ore, deoarece trebuia să-și continue drumul spre mănăstirea Neamțului, unde îl

așteptau o mie de călugări în frunte cu Episcopul Hușilor. Prințul și-a conștinat drumul spre Târgul Neamț. Aici avea să de-juneze și să stea în gazdă la doctorul Miller, care era feticit să-l primească la el, cum rezultă din răspunsul trimis prefectului Roznovanu. Locuitorii din Târgul-Neamț au pregătit atunci o jalbă, cerând Domnitorului mutarea reședinței finutului dela Piatra la Târgul Neamț. Adevărat că în trecutul finutului Neamț, ocolul Târgul Neamț jucase un rol mai mare decât acel al Pietrii. În decursul secolului al XIX-lea, însă s'a dezvoltat și orașul Piatra, lăsând rivala sa din Nordul finutului cu mult mai în urmă. Cu toată jalba Nemtenilor, tot Piatra a rămas reședința finutului, datorită, în mare parte, energiei prefectului Roznovanu, care n'ar fi admis niciodată strămutarea reședinței. Târgul Neamț a rămas numai reședință de plasa.

Cu ocazia vizitei în Târgul Neamț, Prințul Carol a vizitat și Cetatea Neamțului, urcând poalele muntelui Tîfuș, călare și admirând minunata poziție strategică a cetății predecesorilor săi. De aici, privind frumosul finut al Neamțului, s'a îndreptat spre capitala finutului Suceava.

A N E X E 1)

I

Nr. 8572, 1866 Aug. 8.

Domnului Primar de Piatra

Înălțimea Sa Prințul Domnitor Carol I având a sosi în orașul Piatra în ziua de 12 August la orele 6 după amiază și având a mâne în acest oraș peste noapte, vă invit d. primar ca să luați toate măsurile obișnuite, în cazuri de înaltă călătorie, pentru buna primire în orașul pe care-l reprezentați.

Măria Sa fiind în doliu, primirea trebuie a fi gravă, fără muzică și fără baluri. Măria Sa va vedea cu mulțumire pe locuitorii orașului. Trecerea Măriei Sale urmează a fi pe la bariera Mormântul Turcilor și va merge pe Ulița Mărăței, Ulița Mare pe la Maidanul pîrării înainte, până la locuința subscrișului. Iar ieșirea Înălțimei Sale din oraș urmează a fi a douăzi dimineața la 5 ore pe Ulița Mahalalei spre Roman.

Sunt sigur d. primar că Comuna cu reprezentății ei vor lua

1) Originalele se află în arhiva muzeului regional "M. Sămătin" din localul locuitor de băieți. Copiile au fost scoase de elevul Chirilleanu Deccebal din clasa VIII-a.

cu bucurie toate măsurile puhnicioase pentru a primi pe Înălțimea care vine pentru înălția oarbă, astfel ca să-i rămâie o bună aducere aminte de dezvoltamentul și iubirea cetățenilor din Piatra.

II

România, Pref. jud. Neamțu, Nr. 8581, 1866 Aug. 7.

Domnului Polițai Piatra,

Odată cu mijlocirea făcută d-lui primar al comunei pentru a face pregătirile necesare la primirea Înălțimii Sale Prințului Domnitor Carol I, de unde are a călători a doua zi la ora 5 dimineața spre Roman,

Grăbesc a vă vesti, domnule polițai, ca să luați cele mai energice măsuri, de a fi preluțindeni cea mai bună curățenie, de a fi cea mai ilustră pregătire la primirea Înălțimei Sale pela bariera dela Mormântul Turcilor precum și la ieșire pela bariera spre tîrgul Romanu.

Seara orașul să fie iluminat chemând pe concetățenii a da semne și probe de adevărată încredere și mulțumire pentru prima înaltă vizitare a Înălțimii-Sale.

Măria sa fiind în doliu primirea trebuie a fi gravă, fără muzică și fără baluri. Măria Sa va vedea cu mulțumire pe locuitorii orașului.

În gazdă are a fi la locuința subscrișului.

Dela bariera de intrare până unde are a fi în gazdă, ulițele, pe ambe părțile, vor fi cu copaci de brad.

Veți fi în mare activitate ca să nu se întâmple cea mai mică neorânduială.

Pentru ori ce trebuință veți avea, vă înțelegeți cu domnul primar și în unire faceți ca pompa să-i fie de o bună mulțumire și aducere aminte a Înălțimei Sale, pentru convețuirea din urbea Piatra.

III

Nr. 8582, 1866 August 7.

Subscrișul Prefect de Neamț are onoare a încunoștința autoritățile fos însemnate că la 12 August, la șase ore seara, Alteța Sa Principele Domnitor Carol I urmează a sosi în orașul Piatra. Domnii membri ai acelor autorități sînt invitați a fi gata spre a se prezenta M. Sale, având la d-lor rapoarte despre cele atîrnate de postul lor; bine voind, fiecare autoritate, a

iscăli în acest aviz că au văzut cele scrise în el și că vor urma Tribunalul. Protoierul. Casieria. Primăria. Comandantul Dorobanților. Medic Primar și Revizor școlilor.

IV

Nr. 8579, 1866 Aug. 7.

La Comandantul Dorobanților

Înalt Principele Domnitor Carol I urmând a călători prin acest județ la 12 și 13 August am onoare a vă invita să luați măsurile următoare :

D) La comuna Butuși să fie la-12 Aug. dimineață 4 dorobanți cu un caprar pentru dispozițiile ce voi avea a lua.

II) La bariera Mormântul Turcilor un pluton comandat de un ofițer are a fi pentru a escorta pe I. S. până la cvaritul M. S. ce are a fi la subscrisul.

III) O gardă va fi așezată la cvaritul I. S. pentru pază, având a se pune șase sanlinele din care jumătate pompieri și jumătate dorobanți ; asemenea și ordonanți călări cu unler ofițer.

IV) La 13 Aug. o gardă va fi așezată la Mânășirea Neamțu unde Măria Sa va petrece noaptea.

V) La Târgul Neamț trebuie a fi, tot la 13 dimineața, 4 dorobanți cu un caprar pentru trebuințele subscrisului.

Pe aceste temele vă invit d-le comandant a aduna numărul de dorobanți ce veți socoti că sunt trebuitori, având în vedere că celelalte servicii administrative să nu sufere deloc. Totodată mă privește a vă arăta că nu are lipsă sau întârzieri ; în cazul de față sunteți răspunșabil.

Primiți vă rog încredințarea considerației mele.

V

TELEGRAMA

Nr. 17696. Foarte urgent.

Către toți Prefecții

Măria Sa Domnitorul pornește mâine 11 ore dimineața. Îngrjiți ca la hotelul județului să fie înămpinat de o escortă de jandarmi care vor urma a se schimba dela o distanță la alta, urmând trăsura Domnească. În județul d-voastre, la bariera orașului, asmeore să fie un număr de jandarmi spre a forma escorta de onoare. Și, ori unde, îngrjiți recepțiunea Măriei Sale să

fie cu toată seriozitatea, fără muzici și fără baluri, căci știți că Înălțimea Sa este încă în doliu. Înțelegeți-vă și cu autoritățile militare pentru onorurile cuvenite.

Ministru, **Ioan Ghika**

VI

Telegramă la toate stațiile

Itinerarul M. Sale schimbă în modul următor : vineri în 12 pleacă la ora 2 seara din Bacău la Roman, unde ajunge la 4, în gazda la d-l Macarovici ; sâmbătă în 13 pleacă din Roman la 5 ore dimineața, ajunge la Piatra la 8. Pleacă din Piatra la 12 la Vărătic ; la 2 pleacă din Vărătic și ajunge la Agapia la 4 ; pleacă din Agapia la 4 jum. ajunge la M-rea Neamț la 5 jum ; în 14 duminică pleacă dela M-rea Neamț la 8 dimineața, ajunge la Cetățue la 9, pleacă din Cetățue la 10 la Tg. Neamț ; la 11 pleacă din Tg. Neamț, la 1 ajunge la Fălțiceni ; la 4, luni 15, pleacă din Fălțiceni ; dimineața la 7 ajunge la Zworesți ; la 10 pleacă din Zworesți ; la 12 ajunge la Dorohoi ; pleacă la 4 și ajunge la Botoșani la 6.

Luăți grabnice măsuri, disposarea căilor în consecință. Aceste schimbări comunicăți-le d-lor prefecți respectivi și anunțați-mi executarea acestui ordin.

Dr. General, **Vuciniți**

VII

TELEGRAMĂ

Domnului Prefect Roznovanu

Alteța Sa va trece direct dela Bacău la Roman și sâmbătă din Roman la Piatra.

Eu voi veni cu cortegiul până la marginea județului, de unde vă rog ca să primiți pe Măria Sa ; puteți veni căl de dimineață căci n'am ora însemnată de d-l ministru.

General, **Vuciniți**

VIII

C O P I E

de pe procesul verbal încheiat de Consiliul comunal pentru primirea Înălțimii Sale Domnitorului României în orașul Piatra.

În urma convocării făcută Consiliului de către d-l primar,

prin adresa nr. 1811, adunându-se în ședință extra-ordinară unde vestindu-i-se despre voința ce au luat Înălțimea Sa Domnitorul României că are a vizita și acest oraș, pentru care s'a văzut și adresa d-lui prefect al județului nr. 8572, vestitoare că sosirea Înaltului Oaspe are a fi în ziua de 15 crt., subscrisii fericiți de această ocazie, ce a fost și este dorul unanım al districtului și în parte al orașenilor pe care avem onoarea a-i reprezenta, am hotărît, ca semn de mică recunoștință, a *considera de sărbători naționale* zilele în care Înălțimea Sa va petrece în acest oraș. Și pentru a se putea considera, Părintele României, de Înalt Oaspe al fiecăruia din cetățeni, întru eternă memorie, ne vom ruga de d-l prefect, că așa precum din menționata adresă se ia înțeles, că primirea Înălțimei Sale are a fi în casele unde d-l prefect locuiește, deși aceasta cu îndestulă măhniciune pentru Comună, întrucât se vede a se primi nu de dânsa singură și din șperziile sale. Spre dovadă însă de devotamentul și iubirea cetățenilor din această urbe hotărîm îndeplinirea și executarea, de către d-l primar cu ajutoarele, a celor ce urmează.

P R O G R A M

pentru primirea Înălțimii Sale Domnitorului României
în Orașul Piatra.

- I) Ziua sosirii Înălțimei Sale va fi anunțată din curtea primăriei prin o salvă de 21 sacaluse.
- II) Timpul ce va petrece Înălțimea Sa în acest oraș se va considera ca o sărbătoare națională.
- III) Se va mijloci poliției a execuția curățirea ulițelor și repararea lor, cum și a trotuarelor și a podelelor; petrecerile publice vor fi deschise și orașenii vor avea voie a-și manifesta mulțumirea acestei sărbători cu muzici și jocuri.
- IV) Se va mijloci la d-nii institutori ai școlilor din acest oraș a regula ca elevii de ambe sexe să fie cu toți curat îmbrăcați și adunați, în ziua sosirii Înălțimei Sale, în ograda bisericii Domnești, unde vor sta în dosul bisericii, după care vor urma conform art. XIV de mai jos.
- V) Se vor alege, din comună, 12 fineri care îmbrăcați în costume naționale curate, vor ține în mâini steagulele tricolore ce li se vor da de primărie și pe care va fi stampilat anul, luna și ziua în care a vizitat Înălțimea Sa acest oraș; aceștia vor face escorta Înălțimei Sale și vor asista la solemnă primire a Înălțimii Sale.
- VI) D-l prototieru i se va face vestire că Înălțimea Sa, în trecerea la locuința d-lui prefect, vroind a se opri la biserica

Domnească, spre închinare, Sfința Sa urmează a-l primi în ușa bisericii, împreună cu tot clerul din oraș.

VII) Dela poarta bisericii și până la ușa de intrare în biserică se va face o alee prin așezare de brazi, în depărtare de un stângen dela unul la altul, iar în pridvor precum și în biserică se vor așterne pe jos covoare, împodobindu-se și poli-candrul cel mare din nou cu lumânări de ceară albă.

VIII) Tot deasemenea și dela marginea orașului, dinspre lăturie până la locuința d-lui prefect, pe ambele părți a străzilor, pe unde are a trece Înălțimea Sa, se vor așeza brazi în depărtarea vorbită la art. VII de mai sus, fiind sărunți ca toți protierarii lăturași să-i decoreze și cu diferite flori.

IX) Puțin mai înainte de capra podului, spre lăturie, se va înălța o piramidă cu inscripție analogică și la baza acestei piramizi vor sta doi bătrâni la ambele laturi, cu bărbi și plefe albe, cu capetele descoperite, îmbrăcați curat în costume naționale și stând în poziție de veghe, rezemați pe tolașurile lor.

X) Sălăpiti porții dela casele de locuință ale d-lui prefect se vor îmbrăca cu cefină de brad în forma cornului de abundență, deasupra buchele de flori.

XI) La toate răspântiile străzilor pregătite pentru trecerea Înălțimii Sale, vor sta câte doi dorobanți călări, în deplină uniformă; asemenea vor sta 2 la poarta bisericii Domnești și 2 la poarta caselor de locuință.

XII) Doi dorobanți pedestri, în plină uniformă, vor sta la ușa bisericii Domnești; pe de ambele părți, jos de ușa, vor sta preoții îmbrăcați cu veșminte ceremoniale și în ușa bisericii Sf. Sa Prototierul cu Sfința Cruce și Evanghelia în mână, pe care le va prezenta Înălțimei Sale spre sărutare și felicitându-l cu cântarea „Bine este cuvântul cel ce vine întru numele Domnului”.

XIII) În biserică, după Înălțimea Sa, vor intra numai suita Înălțimei Sale, d-l prefect, d-l comandant de dorobanți, d-nii membri ai consiliului județean, d-nii membri ai consiliului comunal cu d-l polițmaistru, d-nii membri ai tribunalului județean (se înțelege cu toți amplaonții canțelerilor lor) și persoanele notabile ce vor acompaña pe Înălțimea Sa și suita Înălț. Sale.

XIV) La intrarea Înălțimei Sale în biserică va intra și tot clerul servitor iar locul acestora din curtea bisericii se va ocupa îndată pe ambele părți; partea despre finitrim de elevii școlilor de sexul bărbătesc și vis-a-vis de elevele școlii de fete, care vor purta fiecare câte o eșarfă tricoloră deacurmezisul pieptului, având fiecare școală drapelul său, iar d-nii institutori și prototierii, precum și d-na profesoară vor sta în capul acestora despre

ușa bisericeii; trecătoarea printre elevi, de va fi cu puțință, să fie acoperită cu flori.

XV) La eșirea Înălțimei Sale din biserică, trecând pragul ușii, d-l prefaet va recomanda copul profesorul și pe juminea studioasă a orașului, după care îndată școlarii vor pleca drapelle spre Înălțimea Sa, felicitând "să trăiască Carol I" iar d-l institutor superior al școlilor centrale și cu d-na profesoară, înaintând spre Înălțimea Sa vor felicită: "Măria Ta I ferichrea ce ai făcut cetățenilor vizitând orașul lor Piatra și sărbătoarea ce astăzi le dați cu prezența Voastră, vor fi eterne în inimile acestei jumini; să trăiți Măria Ta", după care tot corpul profesorul va însoți pe Înălțimea Sa până la trăsura unde iară, re-pelând să trăiți Înălțimea Voastră, vor sta locului până la pornirea echipajului.

XVI) La scara caselor de locuință se va primi Înălțimea Sa de notabili orașului care pentru aceasta vor fi vestiți din vreme și vor însoți pe Înălțimea Sa în saloul de primire, unde felicitând pe Înălțimea Sa de ferichrea venire, vor sta până ce vor fi văzuți de Înălțimea Sa.

XVII) D-nii membri ai Consiliului comunal vor sta neconfenți în serviciul Înălțimei Sale.

XVIII) D-l primar va face de a fi puse la dispozitia municipalității trei londouri din cele mai elegante ale orășenilor, din care unul va fi destinat pentru Înălțimea Sa, escortat de 6 dorobanți călări în plină uniformă, din cari 2 vor merge înaintea și 4 înapoia echipajului; iar celelalte 2 londouri pentru suita Înălțimii Sale. Aceste echipaje vor sta la piramida dela poșta veche spre a primi, la sosire, potrivit distribuției, pe Înaltul Oaspe.

XIX) În piața dela piramida suszică, în fața tabloului, se va ridică un piedestal în diametru ca de un stânjen patrat, învelit cu postav pe care va sta Înălțimea Sa, la sosire, când urmează a se prezenta autoritățile respective, pentru a-i depune omagiile și a-l felicită de ferichia sosire.

XX) În momentul sosirei Înălțimii Sale, la marginea orașului, toate clopotele dela bisericile din oraș vor suna cu necontentie însă numai până ce Înălțimea Sa va intra în biserică.

XXI) După sosirea la acea margină, a Înălțimii Sale, trăsurile de volaj escortate de un dorobanț călare în plină uniformă, vor fi îndată conduse pe ulițele laterale la palatul de ospitalitate a Înălțimii Sale, rămânând spre serviciul Înaltului Oaspe trăsurile de ceremonie.

XXII) În acea ferichia zi vor suna de pe muniții învecinate mai multe buclume, înțonând doine și alte cântece naționale.

XXIII) Arbușiiunle ce privesc, după acest proces verbal, pe

dorobanții, cler, școale și poliție li se vor comunica cu invitațiune a le executa întocmai.

XXIV) D-lui prefaet i se va comunica în copie procesul verbal de față spre a cunoaște urmarea ceremonialului ce are a se face încât privește partea primăriei, pentru primirea în acest oraș a Înălțimii Sale.

IX

Telegramă D-lui Prefaet Piatra

Gazda și dejunul destinându-se la d-l dr. Miller, răspundeți în ce număr de persoane are a fi dejunul.

Primar, Teohari

X

Telegramă D-lui Prefaet Roznovanu Piatra

Sânt ferichit a primi pe Domnitorul în gazdă la mine. Mă voiu îngriji pentru tot.

Dr. Miller

XI

Telegramă Domnului Prefaet

Am fost însuni pe toate drumurile pe unde va trece M. S. Sutele de oameni lucrează. Cu toată ploaia, le vor pune în stare cea mai bună. D-nii subprefecți, polițai, primar și mânășirile fac toate pregătirile, cât posibil de bine. Nici o îndoială să nu aveți. Polițaiul m'a încredințat că târgoveții fac o suplică cerând strămutarea reședinții finutului aici.

D. Isăcescu

XII

Telegramă

Conform ordinului dv. am luat cele mai energice măsuri pentru primirea Înălțimii Sale Domnitorului stăpânitor în chipul cel mai mareț.

Subprefaet, Miculescu

XIII

Telegramă D-lui Colonel Roznovanu Piatra

Din pricina ploilor mersutul a fost întârziat 24 ceasuri.
Prin urmare M. S. va sosi în Piatra duminică la 8 ore dimineața,
unde se va opri să dejeneze.

D. Bărcănescu

HRAMURILE IN CULTIVAREA ȘI PĂSTRAREA UNITĂȚII CREDINȚEI
ȘI A NEAMULUI

de P. Gheorghiescu

Poporul român, pe lângă o vie conștiință de neam, dublată de o puternică mândrie națională, a mai avut o limbă unitară și o singură credință.

Unitatea de limbă și de credință presupune că Poporul român a avut o plămădeală și o încheiere uniformă, în cuprinsul unuia și aceluși teritoriu bine cunoscut și că între fiții acestui neam — dela Nistru la Tisa și dela Mare la Dunăre și de aici până în Carpații de Nord — a fost o veșnică mișcare, o veșnică întâlnire, o veșnică întrețesare.

Teritoriul pe care s'a format Poporul român, atât de unitar ca limbă, credință, porf, obiceiuri, dații, nu poate fi decât *Cetatea Carpatică*, oricât s'ar sili unii istorici, prieteni sau neprieteni, să ne arate că leagănul său ar fi fost în altă parte a lumii.

Cât privește de contactul neîntrerupt dintre toți Români din Dacia Traiană, adevărul adevărat este acesta : Poporul român deși a fost împărțit în trei provincii (Moldova, Muntenia și Transilvania), în realitate el a format, întotdeauna, o unitate națională. Căci, până în a doua jumătate a secolului XIX, n'au existat între cele trei provincii granițe propriu zise—ferecate și păzite, cu strășnicia cu care au fost păzite în urmă.

Între Moldova și Muntenia granițele n'au împiedicat niciodată contactul dintre populații ; iar între acestea și Transilvania, paza și controlul la granițe n'au început decât dela 1848, data alipirii Transilvaniei la Ungaria ; s'au însăpriti dela 1867, când s'a format dualismul Austro-ungar și mai cu temei dela 1875, data încheierii celui dintâiu tratat comercial cu fosta împărăție Austro-ungară. Atunci au fost oprite migrațiunile ciobanilor și negustorilor între Transilvania și România.

Până la aceste date, Români din cele trei provincii s'au plimbat nesupărați între granițele etnice ale neamului românesc : Nistru, Tisa, Dunărea, Marea Neagră și Carpații de Nord, îm-

pinși fie de legăturile de rudenie, fie de cele religioase, fie de interesele economice și chiar politice.

Nu trebuie trecut sub tăcere marele rol ce l-au jucat, în menținerea legăturilor de românitate, *mocanii și tutunarii* transilvăneni, care primăvara se coborau la *xăret*, cu bogatele lor turme de oi și cețele lor de țărâși (ciobani), spre șesurile Munteniei, Dobrogeiei, Moldovei și Basarabiei, iar toamna, o parte se întorceau la vetrele lor, iar o parte iernau tot pe locurile unde văzaseră.

Între această populație de transilvăneni și locuitorii satelor unde se asezau pentru vărețul și de multe ori și iernatul oilor, se făceau încumetriri și încuscirii. Stăpânii bolezau și cumnau, iar flăcăii se însurau. Mulți din ei rămăneau în *Tară*, probă-meroasele familii *Mocanu*, *Tufuianu*, *Ungureanu*, *Secelceanu*, *Mărgineanu* etc.; dar cei mai mulți își luau *bovesele* (nevestele) și se întorceau în Transilvania.

Nu puțin au ajutat la menținerea și întărirea conștiinței de neam și negustorii români. Până la convenția comercială din 1875 negustorii români, atât din România cât și din Transilvania, treceau cu mărfurile lor dintr'o parte în alta a Carpaților, fără să li se facă vreo greutate.

Așa dar până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, întâlnirea și înțelegerea dintre toate ramurile Poporului român s'a făcut fără nicio stângărie, am putea zice aproape liber.

Dela această dată însă, granițele dintre *Tară* (Vechiul Regat) și Transilvania au fost închise și paza înăspriată. Cu Basarabia legăturile fuseseră întrerupte aproape cu totul după 1878; în schimb contactul cu Bucovina era mai liber.

Dar cu toate măsurile luate, fie de Unguri, fie de Ruși sau Austriaci, pentru a împiedica întâlnirea și confraternitatea diferitelor regiuni ale Poporului român, totuși aceste legături s'au menținut. Mai reduse, nu-i vorbă, dar principial e că s'au menținut și nu s'au întrerupt de istov, niciodată.

Între *cărturarii români* de pretutindeni legătura s'a făcut pe calea cuvântului scris (presă și literatură) și prin mijlocirea asezămintelor culturale: Academia Română, Universități, Fundația Regelui Carol I, Societatea Română Regală de Geografie, Comisia Monumentelor Istorice, Liga Culturală, Universitatea Populară dela Vălenii de Munte etc.; apoi prin diferite comemorări populare, inaugurări de statui și societăți științifice și literare, concursuri corale etc., etc.

Dar ceea ce e mai important e că nici legăturile dintre *parturile țărănești* nu s'au întrerupt.

Mal întâiu de toate, oricât de strasnic ar fi fost păzite gra-

nițele, pentru cine avea nevoie de trecut dintr'o provincie în alta, se găsea loc desul și printre pichele.

Dar n'a prea fost nevoie de aceste treceri pe furis, căci în viața poporului nostru au fost niște fete și dese prilejuri, care au dat putințe, la zeci și chiar sute de mii de Români — aproape în unanimitate fărați — de pe tot întinsul Daciei Traiane, să se întâlniască și să se adune în diferite centre ale României libere, și chiar în una din provinciile subjugate — Bucovina — unde s'au cunoscut, au fraternizat și au petrecut împreună.

Datorită caracterului special al acestor adunări, ele au fost îndăuite și aprobate de către toți stăpânitorii provinciilor subjugate. Trecerea hotarelor se făcea prin vămi și pe poteci, fără nicio supărare dintr'o parte sau alta.

Aceste fetele prilejuri de adunări între Români de pe tot întinsul Daciei Traiane, au fost hramurile bisericăști.

Multă lume va rămânea mirată cum asemenea fapte, care au jucat un rol atât de însemnat în cultivarea conștiinței de neam și a unității de credință, n'au fost relevate și nu li s'au dat importanța cuvenită.

Dar poate că a fost mai bine așa! Căci dacă se făcea zgomot și discuții în jurul hramurilor și li s'ar fi arătat însemnătatea, din punct de vedere național, de bună seamă că, atât Ungurii cât și Nemții și Rușii, ar fi intervenit și ar fi oprit pe Români de a mai trece hotarele și de a lua parte la desăsurarea lor.

Acum, însă, putem vorbi de ele și chiar suntem dator să le studiem și să scoatem în evidență rolul frumos ce l-au avut în menținerea și cultivarea simțământului de unitate națională și religioasă.

O chestiune ca aceasta cere un studiu amănunțit și complex, care să cuprindă tot teritoriul României Mari. Prezențele rânduri prezente sumer numai rolul hramurilor din regiunea finutului Neamț și a vecinătăților. Rămâne să se studieze restul de către alții, începând dela Bacău, pe culmea munților Carpați până la Severin și de aici pe Dunăre, Prut și peste granița Bucovinei până la Boian.

Datorită împrejurărilor istorice prin care a trecut, Poporul român, încă dela nașterea lui, a finut legătura religioasă cu rășăritul, fiindu-i mai în apropiere și având un contract neîntrerupt cu el.

Poporul român, îmbrățișând religia creștină-ortodoxă și având conștiința că ortodoxismul e adevărata credință lăsată de Hristos și Apostoli, a înțeles s'o păstreze cu toată sfîntența și s'o aplece cu tot devotamentul.

Până mai ieri, pentru fărânimia română, noțiunile de *Român* și *Creștin ortodox*, aveau același înțeles.

Și chiar azi dacă-i întrebzi pe făranii bătrâni de 80, 90 de ani, de ce credință sunt, îți răspund că sunt de *credința românească*.

Făranul nostru n'a putut concepe niciodată că un Român ar mai putea fi și de altă religie în afară de cea ortodoxă.

Românii, știind că adevărata credință este cea ortodoxă, s'au ținut deoparte de celelalte confesiuni. Nu le-au urmărit și nu le-au supărat întru nimic, dar nici legături cu ele n'au avut.

Pentru făranul român — *catolicismul, luteranismul, clavinismul* etc. — au fost socotite ca niște confesiuni schismatice. De aceea, cuvintele *papistăș, catolic, luteran, clavin*, au fost pentru el vorbe de ocară, cu care a poreclit pe cei fără-de-lege.

Dintre cele trei provincii românești, numai Moldova și Muntenia s'au bucurat de toată libertatea națională și religioasă. Transilvania, însă, a avut de suferit persecuții naționale și religioase chiar din primele veacuri, dela năvălirea Ungurilor.

Aceste persecuții au culminat prin *Unirea dela 1437 a celor trei națiuni* din Transilvania: Unguri, Secui și Sași; act prin care Românii au fost scoși în afară de lege, fiind socotiți numai ca tolerați, atât ca nație cât și ca religie.

Persecuțiile naționale și religioase au dus la emigrări peste Carpați — din care unele chiar în mase, cum au fost *descălécările*; la revoluții, mai mult sau mai puțin sângeroase — cum au fost: a lui *Doja* din 1514, a lui *Horia, Cloșca și Crișan* din 1784 și a lui *Auram Iancu* din 1848; la pierderea nobilimei românești; la reducerea manifestărilor religioase ortodoxe numai la oficierea Sf. liturghii, a serviciilor dela naștere, nunță și moarte; la desființarea și dărâmarea mănăstirilor și a multor biserici și, în sfârșit, la sfășierea bisericii românești din Transilvania, prin unirea unei părți cu catolicismul dela Roma.

Cu cât persecuțiile asupra Românilor din Transilvania au fost mai strasnice, cu atât au fost mai sprijinți de frații din Moldova și Muntenia. Sprijinul și ajutoarele au fost date cu măsură largă de întreaga Națiune română. Domnitorii noștri au ridicat în Transilvania biserici și au înființat chiar Episcopi cum a fost cea a Vadului, (Ștefan cel Mare în 1475) și cea din Alba Iulia, (Mihal Viteazu în 1600); boierii, negustorii, meseriașii și țărânii le-au făcut bogate dăni; mitropoliții și episcopii noștri, pe lângă ajutoare materiale, le-au hirotonisit preoți și diaconi și le-au dat toate cărțile de ritual; tiparilele din mănăstirile Neamului și Govorei au înzestrat cu cărți religioase întreaga Biserică românească.

Însă un mare sprjin au găsit Românii din provinciile subjugate în *mănăstirile din Moldova și Muntenia*, care fiind bogate, l-au ajutat materialicește din larg, iar pe cei înclinați către vicleșă monahală i-a primit în sânul lor și i-a pregătit pentru aceeași viață. Dintre aceștia s'au ales clerici de seamă, între care numărăm și pe vestitul mitropolit Iacob Stamate.

Aici au găsit ei întotdeauna adăpost, milă și ajutor, aici au răsunat aerul sfintei libertăți, aici au găsit și gustat adevărata credință ortodoxă, neatinșă și nestlugherită și tot aici au înțărât nădejdea mântuirii.

Strălucirea serviciului divin din mănăstiri: cu sobor de clerici impunători prin rangul, finuța, vrâșta, evlavia și vestimintele lor bogate, cu cântările cele adânc pătrunzătoare și mângăitoare de suflet, cu celtirile cele măestre ale călugărilor talențați, cu predicile cele mieroase, rosilite de arhieriei, episcopi sau mitropoliți și în sfârșit cu toată evlavia și aerul de adâncă simțire religioasă sub care se desfășoară toate serviciile divine, au atras întotdeauna pe credincioși.

Nu numai făranii, dar și intelectualii cred că serviciile religioase făcute în mănăstiri sunt mai potrivite cu tradiția și tipicul, mai curate și ferite de influențele străine, mai sincere și mai pătrunse de duhul evlaviei și deci mai plăcute lui Dumnezeu.

De aceea, la sărbătorile mari și mai cu seamă la Sfințele Paști, o lume întreagă vine, dela mari depărțări, să se închine în mănăstirile cele mai renumite.

Dar icoanele făcătoare de minuni și moaștele de sfinți, câtă lume nu atrag!

Dacă Maglavitul adună atâția credincioși, care-și caută mântuirea sufletului și atâția suferinzi, care-și caută tămăduirea trupescă, ne putem închipui ușor ce lume poate strânge icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului dela Mănăstirea Neamț, a Sfinței Ana dela Mănăstirea Bistrița, a Sfințului Mina (Iasi) etc., cum și moaștele Sf. Paraschiva, păiroana Iașilor, a Sf. Filofteia dela Argeș, a Sf. Ioan cel Nou dela Suceava etc.

Cu cât Românii din Transilvania au fost mai oprimați, cu atât au căutat să se aproprie mai mult de cei din „Țară” — sau Vechiul Regat. Mai cu seamă dela unirea cu catolicii, legăturile religioase dintre cele trei ramuri românești au devenit mai strânse și mai puternice.

Aici este un fapt, de o însemnătate covârșitoare și care nu trebuie trecut ușor cu vederea, căci joacă un mare rol în procesul de unificare și consolidare a Poporului român. Iată-l: *Țărânii români, care fac parte din biserică unită din Transilvania, n'au încercat niciodată de a fi ortodocși în sufletul și conștiința lor.*

Incepând dela 1700 — data unirii cu catolicii — aceștia Români au trecut necontenti Carpații și au venit la preoții din Vechiul Regat, ca să-i bolege românește — prin afluindare, iar nu prin stropire, să-i miruiască, să-i spovăduiască, să-i împărtășească cu pâine dospită, iar nu cu azimă, să le citească molitve de deslegări.

Au venit să se închine românește, în bisericile românești, în toată libertatea și plinătatea tuturor formelor ortodoxe!

Au venit să sărute și să se închine la Sfintele Icoane făcătoare de minuni și la Sfintele moaște ale Sfinților!

Și, în sfârșit, au venit să se împărtășească și să ducă acasă — pentru diferite leacuri, combateri de boli și stăpînire de insecte și viermi — din *Sfânta agheasmă*, ce se oficiază la marele hramuri sau prăznuri.

Românii unși se ironizează, ei în de ei, în privința credinței, spunând că „nu sunt nici câni, nici ogari”, — adică: nici ortodocși, nici catolici.

Iar Românii ortodocși îi râd, spunând că preoții lor îi boleză cu lapte acru și apoi îi dau la câni să-i lingă.

Ba ceva și mai mult: chiar Românii ortodocși din provinciile subjugate nu s'au considerat curați ortodocși, fiindcă au suferit oarecare influențe străine. Așa, preoții ortodocși din Bucovina oficiau taina botezului prin stropire, iar nu prin afluindare.

Așa dar, adevăratul ortodoxism sau credința românească nu se păstra decât în Vechiul Regat.

Iată motivul pentru care Românii subjugati au ținut întotdeauna o strânsă legătură cu biserica din Vechiul Regat și iată pentru ce au căutat să vină și s'o cerceteze cu atâta sepe. Ei fineau să vină spre a sorbi adevărata credință ortodoxă, tot cu aceeași ardore cu care creștinii de pretindendenți în să se ducă la Ierusalim.

Trecerea Românilor subjugati în Vechiul Regat, pentru satisfacerea nevoilor lor religioase, se făcea în tot cursul anului, dar mai cu deosebire și în număr mare, se făcea cu prilejul *hramurilor* sau *prăznuirilor biserictești*.

Să ne ostenim a le descrie, după cât ne vor ajuta puterile și anume mai cu deosebire pe cele din județul nostru.

Hramul dela mănăstirea Neamt. Această lavă — cea mai mare și mai vestită din întregul răsărit ortodox — a fost socotită întotdeauna ca celata adevăratului ortodoxism.

Mulțimea și cuvenția călugărilor, păstrarea cu sfințenie a ritului ortodox, măreția serviciilor religioase (coana făcătoare de minuni a Maicei Domnului, învățăture adâncă a cărturarilor călugări, darul umora dintr'e ei la celtul pentru boale și supărări,

edifierea bogată a cărilor de ritual și răspândirea lor aproape în dar, avuțiile et-nenumărate și ajutoarele date din belșug tuturor bisericilor ortodoxe și tuturor suterinzilor și nevoșilor — toate acestea au atras în fiecare zi, spre M-rea Neamtului, zeci și sute de credincioși, iar cu prilejul hramului, mii și zeci de mii.

Pentru Români, M-rea Neamt se serbează în ziua de *Înălțare*. Incepe cu două săptămâni înainte și se termină a doua zi după Sf. Treime.

Ține deci aproape o lună.

În acest timp, pe toate drumurile și potecile ce duc spre Mănăstire, curge neînțecat zi și noapte, un adevărat puhoi de lume, de pe tot întinsul pământului românesc. Dinspre Pătru-Vodă și Piatra Neamt vin Maramureșeni, Ardeleni, Crișeni și Bănăleni; de peste culmile Plesului și dinspre Fălălceni vin Bucovinenii; dinspre Pascani vin Basarabeni și de pretindendenia, regăleni.

Căruiă după căruță și om după om se în lanț, producând o fierbere, un vuet surd și neînțecat.

Interiorul și vatra mănăstirei sunt asemenea unui stup de albine sau unui furnicar.

Aici vezi toate tipurile de Români, îi se înfățișează toate variațiile portului nostru național și auzi toate nuanțele graiului românesc.

E un tablou pe cât de feeric, pe atâta și de impresionant. Această lume împestrăiată, care reprezintă în mic România Mare, vine la M-rea Neamtului de peste șase sute de ani, să se închine și să-și ușureze sufletul de păcate și trupul de boale. Pecece împreună, schimbă păreri și sentimente, se împrietenește, se înfrățește și se încuscrește, fiindă astfel trează conștiința de de neam și unițea de credință.

În timpul cât durează hramul, tot clerul mănăstirei, în frunte cu Mitropolitul Moldovei cu doi trei episcopi și tot pe atâția arhierari, cum și cea mai mare parte din slăreții mănăstirilor apropiate, îngrijesc de cele sufletesti ale închinătorilor.

Citești și cântărești cei mai străluciți vin din toate părțile țării, dar mai ales din eparhia Moldovei, ca să dea o pompă cât mai impresionantă Sfintei Liturghii, maslului și altor servicii religioase.

Zi și noapte se cește, se fac rugăciuni, se spovăduște, se execută canoane pentru ispășirea păcatelor, se dau povele și încurajări etc.

În toată ziua se oficiază Sf. Liturghie, de către mitropolitul sau episcopi, cu acea impresionantă podoabă de cântări, celiri, tământeri, mișcări și vestimente aurite și viu colorate, ce numai în Biserica ortodoxă se văd și numai în Mănăstirea Neamtului se

practică în toată plinătatea și cu toată simfonia. Se țin regulat predici, prin care pelerinii sunt îndemnați să-și păstreze credința și să-și iubească neamul.

Toate aceste manifestări culminează prin serviciul religios din ziua de *Înălțare*.

În această zi se oficiază, în fața mănăstirii, în uriașul aghesământar, *sfințirea apei*—eveniment așteptat de toată lumea cu o adevărată înfrigurare. Fiecare închinător ține ca mare lucru să ia din această aghesamă, pe care o păstrează ca pe un adevărat talisman, folosind-o la tămăduirea boalelor și îndepărtarea multor nenorociri.

Un închinător, care s'ar întâmpla să nu poată duce acasă aghesamă dela hramul Înălțării din M-rea Neamț, s'ar socoti cel mai nenorocit om — atâta credință are lumea în puterea făcătoare de minuni a sfinței ape.

În ziua Înălțării, mitropolitul sau un episcop, sau amândoi pe rând, predică în fața întregului popor, de pe o tribună înaltă, care predomina peste toată mulțimea credincioșilor.

Ce li se spune credincioșilor cu acest prilej, merită să fie cunoscut.

Iată, de pildă, cum le-a vorbit în 1914, I. P. S. Nicodem, actualul Mitropolit al Moldovei și pe atunci Episcop al Huzilor: După ce le-a dat toate poveștile cu privire la păstrarea credinței și a sufletului românesc, încheia:

„De sîte de ani veniți la această mînaștire ca să vă în-tăriți în credința creștină ortodoxă și în dragostea de neam.

Dar ca să pătrundeți până aici, acei din provinciile subjugate, ați trebuit să treceți granițele cu multă frică și cu mari greutăți. Tineți minte însă un lucru. Nu mult va trece și aceste blăstămate hotare, care ne frâng în patru trupul nostru național, vor cădea — și hotărîți că vor cădea — și atunci vom alcătui o epă și un pămînt dela Tisa la Nistru și din Carpai la Dunăre și Marea Neagră.

Bucurați-vă și dați laudă lui Dumnezeu, că ziua aceasta mare, nu este departe.

Fiiți însă gata și pregătiți-vă pentru ea, așa cum vă pregătiți pentru Sfința Inviere a lui Hristos.

Duceți vestea aceasta în părțile roastre și vestiți tuturor, că se apropie ziua mîntuirii și unirii întregului nostru neam!”

E de prisos să mai amintim cât de înălțate, de întărite și de încrezătoare în viitorul neamului românesc, plecau dela M-rea Neamț, mulțimele de închinători!

Numărul închinătorilor ce se perindează la hramul dela M-rea Neamț variază după împrejurări, între 40 și 60 de mii.

În 1914 au fost peste 60.000. La acest număr să nu uităm a adăuga și miile de închinătorilor ce vin și peste an.

Ce rol covârșitor a jucat hramul M-rei Neamț, în fortificarea credinței și a unității de neam, îl poate judeca oricine.

Hramul dela M-rea Bistrița. La această mănăstire, una din cele mai vechi din țară, situată la 6 km. depărtare de Piatra Neamț, se găsește icoana făcătoare de minuni a *Sfinței Ana*, dăruită în 1401, de către împărăteasa Irina a Constantinopolului, soției lui Alexandru cel Bun.

Hramul acestei mănăstiri, care se sărbătorește în ziua de Sft. Ana, la 9 Septembrie, atrage sute și mii de credincioși, mai cu seamă transilvăneni.

În special, M-rea Bistrița este locesul de închinare al Românilor Unii.

Hramurile celorlalte mănăstiri, la fel sunt cercetate de credincioși veniți din toate provinciile românești. Aceleași sute și mii de Români îi vom găsi și la mănăstirile: Rarău, Durău, Tarcău, Măgura, Soveja, Războieni, Varatic, Agapia, Secu, Râșca, Slatina etc.

Dar mai ales două hramuri sunt căutate de credincioși: **hramul Sf. Paraschiva** dela biserică Trei Ierahi zidită de Vasile Lupu la Iași — unde se păstrează moaștele Sf. Paraschiva — și **hramul Sf. Ioan cel nou** (Sânziene, 24 Iunie) dela Suceava.

La hramurile din apropierea Ardealului predomină Transilvănenii; la cele din apropierea Bucovinei — Bucovinenii.

Basarabeni, obișnuiți, vin mai ales la hramul dela Neamț, dela Iași și dela Suceava. La aceste două din urmă numărul închinătorilor se cifrează la circa 50 mii pe an.

Hramurile bisericilor din satele din apropierea frontierelor. Mare rol au avut hramurile mănăstirilor în cultivarea sentimentelor de frățelate religioasă și națională dintre toate ramurile Poporului român; dar un rol la fel de mare au jucat și **hramurile sătești**, mai ales cele **din apropierea granițelor**.

Românul ține la neamuri sau rude și nu le dă uitării niciodată. Chiar când n'ar fi tocmai de soiu, el nu se ferește de ele, căci zice: „Rău, rău—da-i neamul meu!”. *„Vergelt dich, mein Herr!”*

Între țărani, neamurile și prietenii se văd și se cercetează de regulă cu prilejul hramurilor, indiferent dacă se găsesc în interiorul țării sau peste hotare.

Pentru aceste evenimente n'au existat niciodată hotare între provinciile românești. Ele au fost trecute fie prin vămile oficiale, fie mai ales prin *vama cucului* sau cea a *vîntului*. Și oricât de departe s'ar fi găsit neamurile, Românul făcea ce făcea și

răzbătea până la ele. Dacă Românilor cu neamuri la mari depărțări nu le venea greu să le caute, cu atât mai ușor le era celor cu neamuri în apropiere de fostele granițe.

În spre zilele de hramuri, se ridica din satele dela granițe — fie din Vechiul Regat, fie din provinciile subjugate — o mulțime de lume: bărbați, femei, tineri și copii și pleceau cu toții, peste deal, peste munți, să petreacă sau să hrămiască — zile și chiar săptămâni, la rude și prieteni.

Mă-duc aminte că încă dela vârsta de 12 ani am trecut muntele și am colindat pela hramurile din Ostra, Frasinii, Gemenea, Știubiceanii, — sate din Bucovina, situate în vecinătatea cu satul meu natal.

Își poate închipui oricine câtă bucurie nu stăteamu aceste întâlniri și la ce petreceri nu dădeau ele naștere!

Se hrămia în cântece, jocuri, muncări și băutura câte trei, patru zile și chiar o săptămână.

Dar ceea ce e și mai însemnat, e că la aceste hramuri se făceau și multe *înscrisuri*.

Tinerii se cunoșteau, se plăceau și se luau.

Fie că nunțile se făceau în Vechiul Regat, fie că se făceau în Bucovina sau Transilvania — după cum erau împrejurările — ele dădeau loc la o și mai strânsă legătură de frațe românească.

Dacă Românii nu se puteau lega prin înscrisuri, se legau prin înscumătriri.

Românul din Onești sau Mănăstirea Cașin nu-și boțea copilul până nu venia prietenul său din Brețcu, căruia i-l făgăduise. Ori dimpotrivă.

Tot așa badea Niculai din Broșteni stătea cu copilul necreștinat, până ce nu venia prietenul sau ruda sa din Corbu sau Bilbor. La fel aștepta și badea Gheorghie din Tazlău până îi veniau cumătrii din Ghimeș. Tot așa se purta și badea Ion din Tulgheș sau badea Costan din Frasinii — așteptau și ei pe cumătrii Tofan din Crucea, ori Cofocariu din Borca sau Corbici din Neagra Șarului.

Un alt fapt însemnat e că hramurile românești au atras și pe unele din neamurile conlocuitoare cu noi Românii. În special au prins dragoste de aceste petreceri românești Nemții și Rutenii din Bucovina și Secuții din Transilvania.

Treceau și ei cu cârdușii din Vechiul Regat și hrămiau de-a valma cu Românii, legând prietenii și chiar, câte odată, înscrisuri și înscumătriri.

Cu timpul, hramurile au început să fie cercetate și de intelectuali: întâi de Români și apoi de străini: Nemți, Ruteni, Polonezi, Secui și Unguri. *Străinii sau simții și se simt tot-*

deauna bine în societatea românească, fapt care spune multe și nu trebuie trecut cu vederea.

Ceea ce-i atrăgea în Vechiul Regat pe străinii din apropierea granițelor, era bunătațea și letesugul pâneli, a vinului și a cărnilor. Din pricina trailului îmbelsugat și iefien și a libertăților cetățenești, Nemții numeau România: „Die stüsse Rumänien“, adică dulcea Românie. Și nu se sfiau a spune în gura mare că Bucovina trebuie să se unească cu România. Uite ce minuni făceau hramurile noastre!

Fraternizările și petrecerile de pe fostele granițe dintre Români și Români și apoi dintre Români și străini, sunt cunoscute de toată lumea și nu e nevoie să mai insist.

Cât despre intelectualii satelor românești din apropierea granițelor — preoți și învățători — ei se duceau la hramuri să petreacă, dar să facă și cea mai caldă și mai entusiasă propagandă pentru idealul național. Am luat parte la aceste adunări și-mi aduc aminte cu emoție că toate convorbirile și manifestările ce se nașteau erau provocate de idealul național.

Se înțelege că Bucovinenii și Transilvănenii n'aveau a se teme când treceau în Vechiul Regat, de a se da la cele mai libere manifestații naționaliste; mai gingaș lucru era pentru Regățeni când treceau în Bucovina și Transilvania. Izbucirile lor iredentiste le prichiuiau ades mari neplăceri și au dat naștere chiar la intervenții diplomatice.

Pentru ca și generațiile de după războiul întregirii neamului să poată vedea cu câtă inimă și persistență s'a lucrat pentru România Mare, folosindu-se în acest scop orice mijloc și chiar petrecerile, să-mi fie îngăduit a povesti o păianje trasă în Bucovina de mine și câțiva prieteni, de pe urma unei manifestații naționaliste, prea deocheate, pe care am făcut-o în satul Gemenea, din jud. Câmpulung, Bucovina. Era în anul 1900.

În satul Crucea (din jud. Suceava, azi jud. Bata), la o asvârlitură de băi de Gemenea, se găsea ca învățător d-l L. Mrejerțu, prea bine cunoscut în învățământul nostru primar. D-se ținea o foarte strânsă legătură cu învățătorii și preoții din Bucovina. Datorită acestui fapt, la hramul din Crucea, care se face în ziua de Sfinții Impărați, au venit un mare număr de preoți, învățători și gospodari din satele Bucovinei. S'a petrecut de minune, într'o atmosferă de deplină libertate și simțire românească.

Preotul Policarp Popescu, — azi decedat — din satul Gemenea, entusiasmata de primirea făcută, pofti cu insistență, preoții și învățătorii de față, la Sf. Sa de Sfiniele sărbători ale Crăciunului.

Noi, de cuvânt. Însă în ajunul Crăciunului, data plecării,

nu ne găsim la Cruce decât patru învățători : C. Popovici-Borca, V. Arsinle-Mădelu, eu dela Cotrăgasi și L. Mrejeriu din Crucea. Și așa, cu o respectabilă damigeană de vin bătrân, dusă de un Român, care ne servea și de călăuză, am trecut peste munte prin *vama cucului*, rupând zăpada până la brâu, căci era o iarnă grea și odată cu seara am ajuns la părintele Policarp, în Gemenea.

Mare bucurie. Părintele înștiințează de venirea noastră pe toți profeții și învățătorii din satele vechi și-i poartă la masa din seara de Crăciun.

A doua zi am fost la biserică, unde am cântat liturgia pe două voci, fapt ce a impresionat adânc tot satul, care — din pricina lipsei de cântăreți bine pregătiți, nu era obișnuit cu cântările noastre după psaltichie.

Seara masă mare și toată noaptea petrecere. A doua zi la fel. Am cântat cu toții în cor și cu ochii înălțămâți : Imnul Național, în picioare ; Deșteaptă-te Române ; Trei culori ; Doamne păzește pe România... Dar ce n'am cântat !

S'au recitat versuri hazlii, dar mai mult patriotice de către C. Popovici-Borca și V. Arsinle, care studiau arta dramatică.

S'a cântat din vioară și chitară tot de către acești doi colegi și am jucat toate dansurile românești.

Am făcut cuvântări înălțătoare despre idealul românesc, ridicând în slavă pe eroii români și blestemând și amenințând pe dușmanii și asupritorii Neamului românesc. Mă rog, am făcut un iredențism prea din cale afară de sgomotos și deochiat.

Despre cele ce se petreceau la preoi a ajuns veste la urechile autorităților și în special ale jandarmilor. Sergentul maior a venit chiar să ne aresteze și să ne trimită la Cernăuți, ca agitațori. O cam vârisem pe mânăecă. Dar o împrejurare pe cât de neprevăzută tot pe atât de fericită, ne scăpă de încurcătură.

Preotul Popescu atrage atenția jandarmului că noi suntem oameni împăvățești, că servim la școlăle de pe moșia regală Broșteni și domeniul Coroanei Borca și n'ar trebui să ne facă neplăceri.

La auzul acestei vești, fața jandarmului se însenină de o mare bucurie și zise :

— Titi, părinte ! Dar se poate ca domni aiștia, care zici că-s oameni împăvățești, să-mi facă și mie un mare bine.

Aș dori să vorbesc cu dumnealor.

Ne fu prezentat. Salută respectuos, luă poziția de drept și începu cu glas domol :

— Am auzit că d-voastră sunteți slujbași împăvățești și aveți mare trecere la Curtea Regală. Și eu am făcut un serviciu

M. S. Regelui României, căci am descoperit niște hoști, de aici, dela noi, care furaseră vre-o zece vaci de rasă de pe muntele Rarău. Hoșii au fost trimiși în judecată, iar vitele le-am dat inapozi... Oare pentru ceea ce-am făcut, n'as putea căpăta o *decorație românească* ?

Stănlă slăbiciune austriacă, a decorațiilor, cum vii tu la timp să ne salvezi !

— Cum să nu fi decorat pentru o asemenea faptă frumoasă ! Sărim noi cu vorba. Vom pune cuvântul nostru și în zece zile ai decorația.

— Vă foarte mulțămesc. Să trăiți. De acum puteți sta și petrece oriunde poțiți, dar c'o leacă de pază—încheie jandarmul și se retrase foarte satisfăcut.

Și așa am scăpat de a mai fi arestați și condamnați la câteva luni de închisoare. Dar și neamțul și-a primit decorația spre marea lui mulțumire și ridicarea prestigiului nostru în ochii jandarmilor austriaci.

Din cele expuse până aici, se poate înțelege ușor ce rol însemnat au jucat hramurile în menținerea și cultivarea unității de neam și de credință.

Pentru aceste considerații ele trebuie menținate, ajutate și popularizate ca o frumoasă și prețioasă tradiție. Tineretul de pe întregul cuprins al României Mari ar trebui să se ducă și să se închine și el la mănăstirile, icoanele și moaștele la care s'au dus și s'au închinat părinții, bunicii și străbunicii, căutând să se întărească în credință și iubire de neam.

Ce servicii n'ar aduce unificării și consolidării noului Stat român, filmarea hramurilor dela M-reaa Neamt, Sf. Paraschiva, Sf. Ioan cel Nou dela Suceava etc. !

Ceea ce ar fi de dorit, e ca profeții noștri uniți din Transilvania, să nu mai impiedice pe păstorii lor de a lua parte la hramurile mănăstirilor și bisericilor din Vechiul Regat.

Și ce bine ar fi pentru pacea și liniștea dintre Români, dacă Biserica unită — care este un rezultat al robiei și impietății străinilor — s'ar reînvoarce la malca ei ortodoxă !

Ca încheiere, voi spune că am scris aceste rânduri ca să provoc, din partea cărturarilor noștri iubitori de trecut, un studiu complet asupra rolului pe care l-au avut hramurile în cultivarea și menținerea unității de neam și de credință.

În vechiul meu manuscris: Bătaia Nedevici și Martindlung

CONTRIBUȚIUNI NOUĂ LA ISTORICUL LICEULUI „PETRU RAREȘ”

de V. Ghițescu

Liceul Petru Rareș, dela înființarea lui ca gimnaziu clasic în 1869, a stat în diferite case cu chirie până la 1 Sept. 1877, când s'a mutat în casele comunei de pe locul unde este acum teatrul orașului.

În primăvara anului 1887, venind Regele Carol I — însoțit de Din. A. Sturza, Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice — să viziteze orașul Piatra, a fost dus să vadă și gimnaziul și i s'a arătat, cu aceeași ocazie, absoluta nevoie a unui local propriu pentru gimnaziu.

A doua zi Dim. Sturza, însoțit de Th. Dornescu, primarul orașului, de N. N. Albu, prefectul județului și de I. Negrea, directorul gimnaziului, a vizitat locurile pe care s'ar putea clădi localul și, dintre toate, Sturza a ales locul acesta, luând totodată măsurii pentru alcătuirea planurilor și construirea lui din fondul de construcție al Ministerului.

Locul acesta, cu casele de pe el, după cum rețese din actele pe care le transcriem mai departe, a fost al lui Alecu Crupenschi—Poloboc, care l-a vândut lui Dimitrie Lălu, dela care l-a cumpărat județul cu 600 de galbeni austriaci în Martie 1879 și pe care îl cedează Statului în 1887 pentru a se construi pe el un gimnaziu.

Pe acest loc, cu mai bine de 400 ani în urmă, a avut palatul domnesc nemuritorul domn Ștefan cel Mare, spune primarul M. Albu cu ocazia aniversării a 25 ani dela înființarea gimnaziului.

După înfățișare, desigur că locul de așezare al bisericii domnești Sf. Ioan și al palatului formau un singur trup — ca un platon — înconjurat de zid, din care mai dăinuiește azi bucata ce închide curtea bisericii spre Sud până în strada Ștefan cel Mare.

Ce întrebunțări va fi avut acest palat, ce transformări va fi suferit, prin ce mână a mai trecut în acest răstimp de 400 ani, nu se știe. Alăta doar își amintesc bătrâni că sus pe tâșpan

era o clădire cu etaj a lui Poloboc, în care a fost prefectura, iar mai pe urmă cazarma călărașilor, și dinspre școala profesională niște magazii de zid, care au servit de grajduri.

Sub aceste case erau niște becuri mari; despre unul se pomenește în referatul consilierului D. Cosinescu, din Ianuarie 1888, când a fost vorba de lărgirea străzii Ștefan cel Mare „că becul numit domnesc, care are o construcție rară, înăuntrul cu stâlpi sau coloane, se află clădit pe un loc mai înalt decât șoseaua” (vezi anexa VIII); despre altul probabil, se vorbește în adresele primarului către Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii, una din Martie și alia din Iunie 1890 „pe terenul cedat există construit un becu încă din timpul domniei Ștefan, odată cu clădirea bisericii Catedrale” (anexele X, XI)

După spusele bătrânilor, aceste becuri — deși Ministrul, în urma raportului primarului, luase dispoziții să se păstreze — au fost dărâmate și astupate când s'au construit temelile localului și cu moloz din ele s'au năsipit casele Adamescu, unde e azi căminul de fete.

Prin becurile și ruinele caselor Poloboc, înainte de a se fi început construirea gimnaziului, era locul de joacă al copiilor dela școala domnească și al băiețandrilor din oraș — după cum se vede din adresa nr. 590 din 5 Iulie 1887 a comandantului pompierilor către primar: „casele Poloboc situate pe povernisul din fața bisericii Sf. Ioan au material combustibil, lemnul fiind vechiu și uscat ca iasca, și cum copiii se joacă acolo, se teme să nu-i dea foc și de aceea cere dărâmarea lor sau pază din partea primăriei”¹⁾.

Urmărind corespondența schimbată pentru îndeplinirea formalităților de cedare a terenului, găsim:

Prin adresa nr. 650/4 din 4 Iunie 1887 Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice invită prefectura de Neamț ca, în ședința consiliului județean din 10 Iunie, să fie autorizat acest consiliu să se ocupe cu cedarea către Stat a unui loc mai potrivit pentru construirea unui local de gimnaziu. Ministrul indică în acea adresă locul județului din str. Ștefan cel Mare, fost proprietate a lui Crupenschi-Poloboc. Această adresă este recomandată consiliului județean spre conformare, care în unanimitate a aprobat, în ședința dela 10 Iunie, propunerea făcută de a se ceda gratis Statului locul cu clădirile de pe el, proprietatea județului, aflător în str. Ștefan cel Mare, cu condiția ca Statul să construiască un local pentru gimnaziu. Propunerea e făcută de

¹⁾ Dosarul construirii gimnaziului (din 1887) — arhiva primăriei Piatra.

d-nii: Eneache Cantemir, C. V. Andrieș, M. Albu, Al. Juliano și Christea Tatos.

Această propunere, în copie legalizată sub nr. 3520 din 10 Iunie 1887, este trimisă Ministerului prin mijlocirea prefecturii de Neamț.

Cum însă înlăturarea acestui loc nu era îndesulătoare, Ministerul însărcinează pe primarul Th. Dorrescu să trateze cu proprietarii megieși pentru cumpărarea locurilor lor, ca să se mătească astfel terenul destinat gimnaziului. La 12 Iunie el raportează Ministerului (anexa I) că a făcut planul locului proprietate a județului, împreună cu proprietățile megieșite, care trebuiesc luate pentru mărirea terenului și anume:

- 1) *Locul lui Ștefan Nicorescu* în suprafață de 1541 m. p. tocmnit cu 12.000 lei.
- 2) *Locul înconjurător bisericii Trei Ierarhi*, care, fiind prietatea comunii, urmează a se ceda fără plată, cu condiținea ca clopohnița, care vine în drum și ar împiedeca vederea gimnaziului, să se desființeze și să se reclădească deasupra pridvorului bisericii, pentru care se reclamă o chelutală de 3000 lei.
- 3) *Locul lui Iorgu Albu* în suprafață de 1038 m. p. tocmnit cu 5000 lei.
- 4) *Locul orfanilor Lelescu*, în suprafață de 1130 m. p. evaluat de experți la 5000 lei¹⁾.

Totodată cere să i se trimită autorizație spre a face cumpărătura, precum și suma de 25.000 lei, rugând să se ia măsuri pentru construirea gimnaziului, întru cât terenul stă la dispoziția Ministerului chiar de atunci.

La acest raport, Ministerul Instrucțiunii, cu ord. nr. 8272 din 25 Iunie 1887 trimite ordonanța de plată nr. 4174 în valoare de 25.000 lei, cu invitarea ca primăria să facă actele și să le trimită Ministerului, împreună cu celelalte acte de proprietate.

În urma aprobării Ministerului, primăria cu adresa nr. 2089 din 25 Iunie 1887 invită pe Ștefan Nicorescu și cu nr. 2090 pe Iorgu Albu, pentru a forma actul convenit, (anexele IV și VII),

1) Intr-o ziornă din dosarul primăriei, de unde s-au luat aceste date, se găsește trecute astfel *suprafațele de expropriat* care formează terenul de construcție al gimnaziului:

Ștefan Nicorescu	1541 m. p.	fațadă 16,60 m. l.	la str. Petru Rareș și 47 m. l. la str. Ștefan cel Mare.
Biserică Trei Ierarhi	2339 m. p.	fațadă 44,68 m. l.	la str. Petru Rareș.
Iorgu Albu	1838,64 "	" "	" "
Orfanii Lelescu	1133,44 "	" "	" "
Locul județului	6109 "	" "	" "
Total 12161,08 m. p.			

iar cu nr. 2091 Comitetul permanent să facă actul de cedare către Stat, care, în aceeași zi, delegă pentru aceasta, pe membrul Vasile Ciornei (anexa V).

La 2 Iulie 1887 primăria, cu adresa nr. 2185, pune în vedere lui Iorgu Albu pe Elienei G. Albu ca în termen de 10 zile să dărâme casa de pe loc, fiind trecut între bătăci și amenințată cu căderea, căci în caz contrar o va desființa cu puterea.

La 3 Iulie 1887 Ministerul Instrucțiunii cu ord. nr. 8712, invită pe primar să cumpere locurile, să facă actele de donațiune și să le înainteze Ministerului; îi trimite totodată și autorizațiunea pentru aceasta (anexa II).

La 5 Iulie 1887, primăria, cu adresa nr. 2225, invită Comitetul permanent să facă actul de cedarea locului județului. Cu adresa nr. 2234 din 4 Iulie primăria mulțumește Ministerului în numele Consiliului și arată că a primit 25000 lei și că a procedat la facerea actelor.

Cu adresa nr. 2244 | 1887 primăria înaintează Ministerului de Interne deciziunea Consiliului comunal și cere aprobarea cedării locului înconjurător bisericii Trei Ierarhi.

Cu ord. nr. 9987 din 9 Iulie 1887 Ministerul de Interne răspunde că cedarea terenului trebuie supusă aprobării Corpului legiuitor, conf. al. VI art. 43 din legea comunală, la care primăria, cu adresa nr. 2426 din 21 Iulie, răspunde că: punând ordinul în vederea Consiliului comunal, în ședința dela 15 Iulie, a dat deciziunea că această cedare cade în prevederile al. III art. 40 din legea comunală, fiindcă locul ce se cedează nu face mai mult de 5000 lei și deci să dea aprobarea pentru a se face actele, ca să nu se întârzie construcția.

La 15 Iulie 1887, epitropia bisericii Trei Ierarhi cu adresa nr. 5, face cunoscut primăriei că consimte la cedarea locului, cu condiție ca drepturile creștinilor la frecventarea bisericii să rămână neatinse, având drept de trecere din stradă la antroul bisericii zi și noapte, precum și exercițiul procesiunilor religioase în jurul bisericii să nu fie împiedecat (anexa III și VI).

În legătură cu cedarea locului acestuia, există în dosarul primăriei „o propunere” — fără dată, nici iscălitură—in care se spune că deși locul și căsuța donată de răposata Budeasca, ce se propune a se ceda Ministerului, e proprietatea bisericii și nu a comunii și aduce un venit de 100 lei anual, totuși, fiindcă biserica e întretinută de comună și scopul pentru care se cedează e tot așa de pios, e de opinie a se ceda Statului, dându-se autorizație d-lui primar să facă cuvenitele acte de cedare, iar materialul să se vândă în folosul întreținerii bisericii. *Totodată propune să se aducă mulțumiri d-lui D. Sturza, pentru interesul ce-*

poartă localității, interes cum nu s'a mai văzut din partea altor domni mișștri, care s'au succedat la acest minister.

Cu ord. nr. 10491 din 22 Iulie 1887 Ministerul de Interne aprobă cedarea locului din jurul bisericii în schimbul sumei de 5000 lei, ce Statul va plăti comunei.

Cu ord. nr. 10629 din 20 August 1887 Ministerul Instrucțiunii trimite procura nr. 9417, autentificată de tribunalul Ilfov sub nr. 3827, căci trib. Neamț nu voia să autentifice actele pe baza autorizației — după cum raportase primăria încă de la 8 Iulie 1887, cu adresa nr. 2314.

La 28 August 1887 primarul orașului, Th. Dornescu, cu adresa nr. 3279 intervine la președintele Comitetului permanent ca să delege un membru pentru a se încheia la tribunalul actual de cedare al locului către Stat, arătând că are procura Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică.

Prin adresa nr. 3558 primăria pune în vedere episcopilor bisericii Trei Ierarhi ca, în termen de două luni, rudele să-și desgroape morții și să le ducă osemintele la cimitirul general, căci după nivelarea locului și facerea plantațiilor nu se va mai îngădui acest lucru.

Iorgu Albu convenise să vândă locul cu 5000 lei, dar sofa sa — întrucât era locul ei de zestre — nu voia și prețului de 7000 lei; de aceea primăria cu adresa nr. 4151 din 14 Noembrie 1887 comunică această Ministerului, care, cu ord. nr. 18245 din 8 Dec. 1887, aprobă a se plăti 6200 lei și cu ordonanța de plată nr. 12266 trimite diferența de 1200 lei.

La 25 Februar 1888 primarul cu raportul nr. 601 înaintează Ministerului actul încheiat cu Elena G. Albu, transcris la tribunalul Neamț sub nr. 36, împreună cu foaia de zestre și cere să se înceapă construcția (anexa IX).

Cu adresa nr. 1261 din 4 Mai 1888 primăria intervine la comandantul pompierilor pentru a dărâma casele Budească din cimitirul bisericii Trei Ierarhi.

Cu ord. nr. 1899 Ministerul Instrucțiunii comunică prefecturii de Neamț că s'a publicat licitația pentru 15 Iulie 1889, că propune fațada în str. Petru Rareș și că planurile sunt în lucrare, orientându-se după planul terenului întocmit de *Enn. Vargolici*, inginerul județului.

La 28 August 1889 prefectura cu adresa nr. 4640 comunică primăriei că nu s'a aprobat licitația dela 15 Iulie, fiind prea scumpă.

Ministerul Instrucțiunii cu ord. nr. 6429 | 1889 fixează o nouă licitație la 15 Ianuar 1890, iar cu ord. nr. 798 din 8 Februarie 1890, comunică prefecturii că s'a aprobat licitația, asupra

antreprenorului H. Goldstein din Bacău, direcția lucrărilor fiind încredințată d-lui Al. Săvulescu, arhitect la Minister.

Între Minister, prefectură și primărie fusese un schimb de corespondență pentru dărâmarea caselor și curățirea terenului de materiale rezultate din dărâmare, fără a se ajunge la nici un rezultat, așa încât la 22 Februarie 1890 Ministerul cu ord. nr. 1082 cedează antreprenorului tot materialul rezultat din dărâmarea caselor și grajdurilor; cu condiție ca să curățe locul.

Localul, desigur, era gata în Mai 1892, întrucât, printr-o cerere, cetățenii reclamă că ulucele dela clădirea gimnaziului se varsă, când plouă, în spatele bisericii Trei Ierarhi și roagă să se înlăture acest neajuns.

Primăria cu raportul nr. 2743 din 27 Iulie 1892 reclamă Ministerului că planul arhitectului Maidlingher, de a împrejmui gimnaziul, pe lângă clădire, cu zid și grilej de fier, nu-i potrivit din următoarele motive:

- 1) Se lasă neîngrădit o mulțime de teren, care a costat multe parate,
- 2) Gimnaziul n'ar avea curte.
- 3) Gardul de zid n'ar dura, căci înspre răsărit, terenul s'a format acum, prin umplutura făcută.

Localul fiind gata, la 8 Noembrie 1892 s'a inaugurat în prezența Inspectorului general M. Vlădescu, delegatul guvernului, a autorităților locale, a corpului didactic și a elevilor, precum și a cetățenilor din oraș, încheindu-se despre aceasta și un proces-verbal¹⁾. Era director Ion Negre, care a declarat, cu această ocazie, că și-a văzut visul cu ochii.

La 7 Martie 1893, credincioșii reclamă că antreprenorul a nlevelat pământul și a ajuns până în zidul bisericii, așa încât nu se mai pot face procesiunile în jurul bisericii la marile praznice; iar primăria intervine să se ridice pământul și să se lase loc rebuilor subjebelor religioase.

Ministerul Instrucțiunii — primind din partea enoriașilor bisericii o petiție în care își arată teama că primăria vrea să le dărâme biserica și îl roagă să intervină — cu ord. nr. 16384 din 5 Mai 1893 cere lămuriri în această privință, la care primăria răspunde că teama lor e neîntemeiată și că n'a fost vorba nici odată de dărâmarea bisericii.

În zidul care închide locul spre str. Sub-locol. Iernici — fostă Cozla — se lăsase o poartă de trecere în această stradă.

¹⁾ Vezi I. Negre : Fragment istoric — actele înființării liceului Piatra-N. 1899.

Însă fiindcă aceeași poartă dădea naștere la multe neajunsuri pentru gimnaziu — după cum se vede din raportul directorului către Minister (anexa XII și XIII) — ea a fost desființată și locul ei astupat cu zid, în urma aprobării Ministerului, în vara anului 1895.

În Martie 1897 direcțiunea gimnaziului face un raport la Minister, în care arată că, din cauza bollelor de dedesupt, pământul se prăvăle, se formează gropi în curte și se duce devala de pe talazuri, și cere un ajutor pentru plantarea lor cu brazi, atât pentru frumusețe cât și pentru înfățișarea solului (anexa XIV).

Dela 1892 și până azi localul liceului a mai suferit unele transformări ulterioare, crearea de săli și ridicarea etajului la aripile laterale. Despre aceste lucruri, despre clădirea sălii de gimnastică și despre unele diferențe avute cu epitrofia bisericii Trei Ierarhi — în privința localului înconjurător și a împrejurimii lui — ne vom ocupa altădată.

A N E X E 1)

I

12 Iunie 1887

Domnule Ministru,

Căutând a-mi îndeplini însărcinarea cu care d-voastră mă ați onorat, relativ la construirea din nou a unui local de gimnaziu, am făcut planul localului — proprietate a județului, ales de d-voastră — împreună cu proprietățile megeștile, care trebuie luate pentru mărirea terenului, pe care se alăturază :

1. *Localul județului* are o suprafață de 6109 m. p., care s'a cedat de județ fără plată Statului ; urmează decizia Consiliului județean din 10 ale curente, trimisă d-voastră astăzi cu raportul nr.

2. *Localul d-lui Ștefan Nicorescu* are o suprafață de 1544 m. p. S'a terminat tocmeala cu 12000 lei și cu aceasta de a-și lua clădirile ce sunt pe el.

3. *Localul înconjurător bisericii Trei Ierarhi*, fiind proprietate a comunei, urmează a se ceda fără plată de către comuna

1) Actele publicate sub titlul "anexe" au fost extrase : o parte din arhiva liceului Petru-Rareș ; altă parte din dosarul depe 1887 al primăriei Piatra, referitor la construirea gimnaziului, pus la dispoziția noastră — cu mulțumiri bunăvoință — de către d-l I. Ungurescu ; și altă parte din registrele tribunalului Neamt, puse la dispoziție, cu aceeași bunăvoință, de d-nii greșierii Drăgăș și Negru.

Statului, cu aceasta ca clopotnița, care vine în drum și ar împiedeca vederea gimnaziului și a grădini, să se desființeze și să se facă alta deasupra pridvorului bisericii, pentru care se reclamă o chelălă de 5000 franci.

4. *Localul d-lui Iorgu Albu*, care are o suprafață de 1038 m. p. S'a terminat tocmeala cu 5000 franci și cu aceasta de a-și lua clădirile ce sunt pe el.

5. *Localul orfanilor Lelescu*, cu o suprafață de 1130 m. p. S'a evaluat de experți cu suma de 5000 franci, dându-se în beneficiul orfanilor și clădirile ce sunt pe el.

Așa fiind, pentru acele trei locuri ce se cumpără și pentru facerea turnului din nou, toată suma face 25000 franci, după cum am avut onoarea a vă spune d-voastră când eram în București, cu deosebire că atunci s'apuneam 25000 franci numai pentru locuri, și acum am pus și turnul, fiindcă în acest scop am redus prețul dela proprietarii celor 3 locuri, după o tocmeală făcută de 15 zile, reducându-l la adevărata lui valoare, după cum l-ar fi putut cumpăra și particularii. Toate tocmelele s'au făcut în înțelegeră cu d-l prefect și ceilalți domni senatori și deputați care au fost la dv.

Domnule Ministru, expunând aceasta, vă rugăm să binevoiți a-mi da autorizație de a face, în numele d-voastră, actele de cumpărătură, când trebuie să fie și banii, 25000 franci, sau să delegați pe cine veți binevoi.

Cu această ocazie vă mai rugăm să dispozați cele cuvenite pentru construirea gimnaziului, fiindcă terenul este la dispoziția d-voastră chiar de acum.

Binevoii, vă rog, Domnule Ministru, a primi cu această ocazie încredințarea profundului meu respect.

Primarul Urbei Piatra, *Th. Dornescu*

II

Ministerul Culelor și al Instrucțiunii Publice
AUTORIZAȚIUNE

Noi, Ministru secretar de Stat la Departamentul Culelor și al Instrucțiunii Publice, autorizăm prin aceasta, cu deplină putere, pe d-l Th. Dornescu, primarul orașului Piatra, să trateze și să cumpere în numele nostru următoarele locuri megeștile :

1) Localul d-lui Ștefan Nicorescu cu o suprafață de 1544 m. p., pe prețul de 12000 lei, luându-și proprietarul clădirile ce sunt pe el.

2) Localul d-lui Iorgu Albu, cu o suprafață de 1038 m. p., pe prețul de 5000 lei, luându-și proprietarul clădirile ce sunt pe el.

3) Locul orfanilor Lelescu cu o suprafață de 1150 m. p., pe prețul de 5000 lei, luându-și proprietarul clădirile ce sunt pe el. Asemenea îl autorizăm cu facerea actelor de donațiune către Stat, a locului județului cu clădirile de pe el, din str. Ștefan cel Mare, cu o suprafață de 6109 m. p. și locul comunei, înconjurător bisericii Trei Ierarhi, pe care Statul are a construi locul gimnaziului din Piatra.

În fine autorizăm pe d-l Dornescu a cere tribunalului autentificarea și transcrierea actelor atât de cumpărare cât și de donațiune, în registrele tribunalului, precum și cu orice alte demersuri relative la investirea lor cu toate formalitățile cerute de lege.

Facut în București la... Iulie 1887.

Ministru Cultelor și al Instrucțiunii Publice, *D. Sturza*

III

Epitropia bisericii Sf. Trei Ierarhi din urbea Piatra
No. 5 din 1887 | 8, Iulie 15

Domnule Primar,

Ne-am informat că onoratul guvern, pentru prosperitatea instrucțiunii din acest județ, s'a decis de a edifica un liceu în toate condițiunile de comoditate și igienă, pentru asigurarea cărora are necesitate de mai multe locuri, limitrofe cu imobilul pe care este a se clădi acel edificiu, între care trebuie să fie și locul aparținător bisericii Sfinții Trei Ierarhi, care este sub epitropisirea noastră.

Pentru a nu fi nicio îndoială despre consimțământul nostru, la cedarea de către comună a acelor locuri în favoarea celui instituit de instrucțiune publică, subsemnații epitropi ai menționatei biserici, cu respect venim a vă declara: că comuna poate să cedeze Statului, în arătatul scop, tot locul ce aparține bisericii, cu condițiunea însă ca drepturile creștinilor la frecventarea acestei biserici să rămână neatinse, având dreptul perpetuu de trecere din stradă până la antroul bisericii, în orice timp al zi-noptimei și exercițiul procesiunilor împrejurul bisericii, când oficiile sacre cer aceasta și totodată îngrijind onorata primărie de a complini cu subvențiuni veniturile, de care se privează biserica prin cedarea acelor locuri, pe care sunt case, ce produc venituri bisericii, după destinația donatorilor lor.

Primii, vă rugăm, D-le Primar, încredințarea distinssei știine ce vă conservăm.

Epitropi: *D. Orza, V. Vallia, Minthirigiu*

IV

Act de Vânzare

Subsemnatul Ștefan Nicorescu domiciliat în orașul Piatra, declar prin aceasta că locul caselor mele ce am în acest oraș, proprietate nesupusă besmănului, în mărime de 1541 metri pătrați, situat cu două fețe la străzile principale numite Ștefan cel Mare și Petru Rareș, iar celelalte două lateri se meșteșesc cu locul bisericii Sf. Trei Ierarhi și cu locul județului, l-am vândut de vece onorab. Ministeru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, reprezentat prin d-l Teodor Dornescu, primarul comunei urbei Piatra, județul Neamțu, după procura nr. 9417, liberată de d-l Ministru, autentificată de tribunalul județului Jfov sub nr. 3827 la 27 Iulie a. c. spre mărirea terenului pe care are a se construit locul gimnaziului din acest oraș Piatra. Locul l-am vândut liber de orice sarcină, cu preț de 12000 lei, sumă pe care am primit-o la facerea acestui act, dând și titlurile de constatarea proprietății mele asupra zisului loc și anume: I. Din 12 Iulie 1856, actul prin care Hristodor Ererh au vândut casele cu atenansele și locul lor către Maria născută Tone, transcris satornic de tribunalul județului Neamțu sub nr. 155 la 25 Iulie 1857. II. Din 10 Decembrie 1857, actul prin care Maria născută Tone a vândut subsemnatului Ștefan Nicorescu acele case cu atenansele și locul lor, transcris satornic de tribunal la 19 Ianuar 1859 sub nr. 2. III. Certificatele grefei tribunalului Neamțu nr. 5887 din 1 Iulie 1887 și 6007 din 9 Iulie tot 1887, doveditoare că asupra imobilului ce vând nu figurează altă sarcină decât o garanție pe valoarea de 600 galbeni, înscrisă la nr. 34 pe anul 1877, pentru frațele meu Neculai Nicorescu, numit în funcțiunea de portărel, și care garanție s'a desființat de tribunalul local la 2 Iulie a. c. prin jurnalul nr. 2880. Onorabilul Minister are a intra în stăpânirea locului la 26 Octomvrie vilfor, an. cor. și subsemnatul vândător să rldic clădirile ce sunt pe loc, la acea dată. Subsemnatul primar declar prin aceasta că am cumpărat locul arătat pentru Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu preț de 12000 lei, pe care l-am plătit vânzătorului. Drept care s'a format prezentul act subscris de noi, părțile contractante, urmând a fi autentificat și transcris la tribunalul județului conform legii. Format astăzi la una Septemvrie anul 1887, în orașul Piatra.

Iscl. Șt. Nicorescu, Th. Dornescu

Urmează procesul-verbal de autentificare al tribunalului Neamț sub nr. 7510 din 1 Septembrie 1887 și transcris în registru de transcripțiuni imobiliare sub nr. 171 din aceeași zi.

Nr. 175 din 2 Septembrie 1887.

A C T

Subsemnatul Vasile D. Ciornei, membru al Comitetului permanent al județului Neamț, în virtutea delegațiunii ce mi s'a dat de acest Comitet, prin adresa nr. 3544 din 26 Iulie anul c. și în baza deciziunii Consiliului general al județului Neamț din sesiunea extraordinară dela 10 Iunie a. c., prin care s'a decis a se ceda Statului, fără plată, loculi cu toate clădirile pe el aflate, de material nearzător, proprietate a județului, situat în urbea Piatra, strada Ștefan cel Mare, înscris la nr. ... fosia proprietate a defunctului Alecu Crupenschi, ce și județul le are cumpărate dela dl Dimitrie Lalu, cu prețul de 600 galbeni austriaci, după actul autentificat de tribunalul jud. Neamț sub nr. 55 la 15 Martie 1879 și transcris în registrele acelui tribunal la 16 Martie 1879, sub nr. 26 pag. 50, în scop ca Statul să construiască pe acest loc și să întrefie, cu a sa cheltuială, un gimnaziu necesar județului Neamț. În acest scop și în limitele acestor condițiuni, eu membrul delegat al Comitetului permanent, declar prin aceasta că jud. Neamț cedează Statului, pentru todeauna, imobilul ce și el îl are cumpărat dela dl Dimitrie Lalu, după actul mai sus menționat, în mărime de 6109 metri pătrați și în limitele anume prevăzute prin acel act, cu condițiune ca Statul să construiască și să întrefină, pe acest loc, un gimnaziu și de astăzi înainte Statul va stăpâni acest imobil în mod absolut și exclusiv ca o proprietate a sa, dobândită cu buna condiție în scopul mai sus menționat, încredințând tot acum Statului și titlurile de proprietate ce județul posedă, fără a privi în viitor pe județ nicio răspundere de revindicare sau evicțiune.

Făcut în urbea Piatra, astăzi la Iulie 1887.

Membru al Comit. permanent jud. Neamț, *Iscl. V. D. Ciornei*

Subsemnatul Th. Dornescu, primarul urbei Piatra, în virtutea autorizațiunii ce mi s'a dat de dl Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, sub nr. 8711 din 5 Iulie 1887, consimt la cedarea acestui imobil către Stat, în condițiunile conținute prin prezentul act.

Iscl. Th. Dornescu

P R O C E S - V E R B A L

Anul 1887, luna Septembrie 2 zile, orașul Piatra.
În pretoriul tribunalului districtului Neamț și înaintea noa-

ștră Vasile Costinescu, judecător supleant la acest tribunal, asistat fiind de dl Zaharia Zapisescu grefier, s'au prezentat în persoană dl Vasile D. Ciornei, membru al Comitetului permanent dela acest județ, și iarăși în persoană dl Theodor Dornescu, primarul urbei Piatra, în numele și pentru dl Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, imputernicit fiind prin procura autentificată de tribunalul Ilfov sub nr. 3827 la 27 Iulie a. c. depusă nouă în copie, cerând a li se autentifica actul datat Iulie a. c. ce ne-a depus odată cu petiția înreg. la 501 în dublu exemplar, din care numai unul iscălit iar altul nu, și ceîndu-se acest act, din cuvânt în cuvânt, în auzul și în fața părților, la întrebările puse de noi ne-au declarat că actul acesta, ce li s'a citit, este al d-lor, redactat de d-lor, că cele conținute în el sunt cu conștiințământul d-lor și că iscălițiunile sunt proprii ale d-lor, după care părțile au iscălit în prezența noastră și exemplarul prezentat ne-iscălit, ce este ase păstra la dosarul cauzei, însoțit de citata în copie procură și apoi s'au vizat ambele exemplare, pentru a nu se schimba.

Noi, Vasile Costinescu, judecător supleant, luând act de aceste declarațiuni ale părților, dăm autenticitate legală acestui act. Drept care s'a dressat prezentul proces verbal subscriș de noi și grefier.

Iscl. Judec. supleant Costinescu *Grefier Zapisescu*

No. 7544, 1887 Septembrie 2, (L. S.)

Tribunalul Județului Neamț

Având în vedere cererea făcută de d-nii Vasile D. Ciornei, membrul Comitetului permanent dela acest județ și Theodor Dornescu, primarul urbei Piatra, procuratorul d-lui Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, autorizat cu procura autentificată de tribunalul Ilfov sub nr. 3827 | 87, prin petițiunea înreg. la nr. 5503 de a se transcrie actul prin care Comitetul permanent local cedează Statului loculi cu toate clădirile depe el, situat în urbea Piatra s'lr. Ștefan cel Mare, în scop de a se construi și întrefine un gimnaziu necesar județului. Având în vedere că semnăturile și conștiințământul petiționarilor s'au constatat în camera tribunalului. Având în vedere că actul e autentic. Având în vedere că alare acte sunt scuite de orice taxe de timbru și înregistrare. Văzând și dispozițiunile arti. 722 Pr. Civilă, tribunalul, în vederea acestora, ordonă transcrierea prezentului act în registru respectiv al tribunalului. Dat astăzi 2 Septembrie 1887.

ss) Zaharia *ss) Costinescu*

Conformare G. Ostali

R o m â n i a
Grefa Tribunalului Neamț

Copia prezentă fiind conformă cu actul transcris în registrul de transcripțiuni al tribunalului Neamț sub nr. 173 din 2 Septembrie 1887, se legalizează, eliberându-se pe hârtie liberă „Direcțiunii Liceului Petru Rareș” din Piatra-N, în baza adresei nr. 294 l 910.

Grefier G. I. Lazarciu

Nr. 4450 din 1910, Ianuar 28.

VI

Nr. 174 din 2 Septembrie

Act translativ de proprietate imobiliară

Subsemnatul Vasile Șoimaru, ajutor al primarului urbei Piatra, județul Neamț, din Regatul României, în consecință prealabilă înțelegerii urmată între comuna ce reprezintă și Onor. Ministrul Culetelor și Instrucțiunii Publice și în conformitatea deciziei Consiliului comunal din 14 Iunie 1887 sub nr. 27, prin care s'a decis a se ceda Statului, fără plată, locul înconjurător bisericii Sfinții Trei Ierarhi din urbea Piatra str. Petru Rareș, înscris la nr..... proprietate a comunei, în scop de a se mări terenul cedat de județ, pe care Statul urmează a construi, cu a sa cheltuielă, un local pentru gimnaziul acestei urbe și în conformitatea deciziei Consiliului din 1 Septembrie 1887 sub nr..... prin care mă autoriză a forma actele necesare pentru cedarea acestui loc către Stat, cu condițiune ca comuna să ridice materialul ce va eși din desființarea caselor, atenanselor și a clopotniței afătoare pe acest loc și a primi dela Stat suma de 3000 lei (trei mii lei noui) pentru construirea din nou a unei clopotnițe deasupra antreului bisericei, astfel ca locul cedat să rămână liber și cu vedere frumoasă. În acest scop și în limitele acestor condițiuni, eu ajutorul primarului urbei Piatra, declar în numele comunei ce reprezintă, că comuna Piatra cedează Statului, pentru todeauna, locul înconjurător bisericei Sf. Trei Ierarhi din urbea Piatra, strada Petru Rareș înscris la nr..... în mărime de 2359 metri pătrați, după stăpânirea și îngrădirea de astăzi, megieșit de o parte cu locul d-lui Ștefan Nicorescu, pe de alta cu acel al d-lui Iorgu Albu, fața cu strada Petru Rareș și fundul cu prietenia județului, fosă a defunctului Al. Crupenschi — liber de orice sarcină sau proces până în prezent și fără ca comuna să răspundă pe viitor de orice revendicare sau evicțiune.

Și fiindcă Onor. Ministrul Culetelor și al Instrucțiunii

Publice au achitat prețul convenit pentru reconstruirea clopotniței, în sumă de 3000 lei noui, cu ordonanța de plată nr. 4147 în-casată de casiera comunei cu recepția nr. 2561 din 27 Iulie a. c., Statul, de astăzi înainte, pe stăpâni acest imobil în mod absolut și exclusiv, ca o proprietate a sa, dobândită cu bună credință în scopul înzestrării urbei Piatra cu un gimnaziu construit și întreținut de Stat; bineînțelegându-se că biserica cu patronul Sf. Trei Ierarhi este și rămâne proprietate a comunii și că cedarea acestui loc către Stat nu atinge întru nimica dreptul de liberă intrare a cetățenilor prin strada Petru-Rareș, spre a asista oricând la oficierea serviciului Divin și a altor ceremonii religioase.

Eu Th. Dornescu, reprezentantul d-lui Ministru al Culetelor și Instrucțiunii Publice, după procura specială ce mi s'a dat, autentificată de tribunalul jud. Ilfov la 27 Iulie 1887 sub nr. 3827, declar că consimt, în numele Ministerului, la dobândirea imobilului menționat prin actul prezent, că-l-am primit pentru Stat, în a sa posesiune și s'a achitat suma de 3000 lei, cuvenită pentru reconstruirea clopotniței.

Făcut în urbea Piatra, astăzi la 1 Septembrie 1887.

Iscl. V. Șoimaru și Th. Dornescu

P R O C E S - V E R B A L

Anul 1887, luna Septemvrie 2 zile, orașul Piatra.

În pretorialul tribunalului districtului Neamț și înaintea noastră Vasile Costinescu, judecător supleant la acest tribunal, asistat fiind de d-l Zeharia Zapisescu grefier, s'au prezentat în persoană d-l Vasile Șoimaru, ajutor de primar al urbei Piatra și iarăși în persoană d-l Theodor Dornescu, primarul urbei Piatra, în numele și pentru d-l Ministru al Culetelor și Instrucțiunii Publice, împuternicit fiind prin procura autentificată de tribunalul Ilfov sub nr. 3827 la 27 Iulie a. c. depusă nouă în copie, cerând a li se autentifica actul datat 1 curent, ce ne-au depus odată cu petiția înregistrată la nr. 5500, în dublu exemplar, din care murat unul iscălit, iar celalt nu, și celindur-se acest act, din cuvânt în cuvânt, în auzul și în fața părților, la întrebările puse de noi ne-au declarat că actul acesta, ce li s'a celtit, este al d-lor, redactat de d-lor, că cele conținute în el sunt cu consimțământul d-lor și că iscălițurile sunt proprii ale d-lor, după care părțile au iscălit în prezența noastră și exemplarul prezentat neiscălit, ce este a se păstra în dosarul cauzei, însoțit de citata în copie procură și apoi s'au vizat ambele exemplare pentru a nu se schimba. Noi, Vasile Costinescu, judecător supleant, luând act de aceste declarațiuni ale părților, dăm autenticitatea legală acestui act.

Drept care s'a dresat prezentul proces-verbal, subsemnat de noi și greșier.

Iscl. Judecător supleant Costinescu

Greșier Zapisescu

Nr. 7543 din 1887 Septembrie 2. (L. S.)

Tribunalul Județului Neamț

Având în vedere cererea făcută de d-nii Vasile Soimaru, ajutor de primar al urbei Piatra, și Th. Dornescu primarul urbei Piatra, procuratorul d-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, autorizat cu procura autentificată de tribunalul Ilfov sub nr. 3827 | 1887, prin petițiunea înregistrată la 5052, de a se transcrie actul prin care primăria Piatra cedează Statului locul înconjurător bisericii Sf. Trei Ierarhi din urbea Piatra, str. Petru Rareș. Având în vedere că semnăturile și conștimăntul petiționarilor s'au constatat în camera tribunalului. Având în vedere că actul este autentic. Având în vedere că atare acte sunt scutite de orice taxă de timbru și înregistrare. Văzând și dispozițiunile art. 722 Pr. Civilă, tribunalul, în vederea acestora, ordonă transcrierea prezentului act în registrul respectiv al tribunalului. Del astăzi 2 Septembrie 1887.

(ss) *Zaharia*

(ss) *Costinescu*

Conformă *G. Ostani*

R o m â n i a

Grefa Tribunalului Neamț

Copia prezentă fiind conformă cu actul aflat transcris la tribunalul Neamț în registrul de transcripțiuni sub, nr. 174 din 2 Septembrie 1887, se legalizează, eliberându-se pe hârtie liberă „Direcțiunii Liceului Petru Rareș” din Piatra-N. în baza adresei nr. 294 | 910.

Greșier, G. I. Lazarin

Nr. 4451 din 1910, Ianuar 28.

VII

R o m â n i a

Tribunalul Județului Neamț

Ordonanță de Adjudecare

Consiliul de familie al casei defuncților Alecu și Natalia Lelescu, prin jurnalul încheiat la 6 Iulie anul curent, omologat de acest tribunal prin procesul-verbal nr. 2597 | 87, au dispus a se vinde casele, cu tot locul și atenansele rămase după defuncții

Lelescu, situate în urbea Piatra, strada Sf. Trei Ierarhi, fiind în stare de ruină și clasificate între barate. Tribunalul, prin jurnalul nr. 2756 dela 22 Iunie an. cor., în urma cererei și a d-lui Iordache Neculai Mancaș, tutorele zisei case, înreg. la nr. 4006, au ordonat punerea cîtatului mobil în vânzare, cu termen de 30 zile, enumerat dela data foii și, care imobil, după lămurirea luată prin procesul verbal nr. 302, încheiat la fața locului de d-l portărel Scarlat Adam, este situat în urbea Piatra, strada Sf. Trei Ierarhi, înscris la nr. 8, construit din material arzător, acoperit cu dranițe, compus din 4 odăi și o săliță, având în dos un alt rând, case tot de lemn cu dranițe, compuse din 3 odăi și un șopron alăturat, acoperit cu lătnoi, iar locul lor, după stăpânirea actuală este: feța, nouă stânjini¹⁾; la mijloc șapte stânjini și cinci palme; la fund, cinci stânjini și două palme, iar lungimea de treizeci și patru stânjini și două palme; meșlesindu-se la față cu strada Sf. Trei Ierarhi sau Petru Rareș, la fund cu casele și locul foste a defuncțiului Alecu Crupenschi, astăzi a Consiliului județean, de o parte cu casele d-lui Dimitrie Lălu și de alta cu a d-nei Elena Iorgu Albu, născută Apostoliu.

La 26 Septembrie anul curent, când s'a împlinit termenul de 30 zile pentru vânzarea cîtatului mobil, procedura fiind îndeplinită, la apelul nominal au compărut tutorele casei, d-l Iordachi Neculai Mancaș, care au declarat că s'arue a se face vânzarea, iar ca concurenți d-nii Theodor Dornescu, autorizat de d-l Ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice, și d-l Al. Iuliano; s'au procedat apoi la vânzare, prin îndeplinirea formalităților legale; ușile fiind deschise s'au început strigările dela prețul de 4000 lei, însemnat de experți în raportul lor, și după strigările făcute în trei intervale, având fiecare un interval de cinci minute, nedând nimeni un preț mai mare decât d-l Theodor Dornescu, în sumă de 5000 lei, tribunalul, prin procesul verbal nr. 3584 din aceea zi, de acord cu concluziunile d-lui procuror, au adjudecat cîtatul mobil asupra d-lui Ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu prețul arătat de 5000 lei.

Despre numele concurenților și prețul oferit s'a făcut listă de greșier, în care au subscriș și adjudecătoarele. Totodată s'au anunțat părțile prezente ca peste opt zile libere să se prezinte iarăși la tribunal, când urmează a se face supra-licitarea, alisându-se acest termen și la ușa tribunalului. La 5 Octomvrie anul curent, când s'au împlinit termenul de opt zile pentru vânzarea cîtatului mobil, procedura fiind îndeplinită, la apelul nominal au compărut tutorele Iordachi, Neculai Mancaș

1) Un stânjien are, în Moldova, 223 m.

și d-l Theodor Dornescu, din partea d-lui Ministru Culelor și Instrucțiunii Publice, s'a procedat apoi la vânzare, prin îndeplinirea formalităților legale, ușile fiind deschise; s'au început strigările dela prețul de 5000 lei, datla prima licitare și după știrgările flutle în trei intervale, având fiecare strigare un interval de cinci minute, ne dând nimeni un preț mai mare, tribunalul prin procesul verbal nr. 3593 din acea zi, în acord cu concluziunile d-lui procuror, au adjudecat definitiv casele, cu tot locul și atenansele situate în urbea Piața strada Sf. Trei Erarhi, înscrisse la nr. 8, rămase după defuncții Alecu și Natalia Lelescu, asupra d-lui Ministru Culelor și Instrucțiunii Publice, cu prețul arătat de 5000 lei. Totodată s'a pus în vedere curpătorului a depune prețul adjudecării, conformându-se art. 551 din Pr. Civilă.

La 25 Octomvrie curent d-l Theodor Dornescu, reprezentantele d-lui Ministru Culelor și Instrucțiunii Publice, cu petițiunea înregistrată nr. 6672, au prezentat tribunalului recipisele casieriei locale nr. 2795, 3164 și 3165 | 87, pentru depunerea sumei de 4990 lei în numerar, precum și o coală hârtie de zece lei pentru formarea ordonanței, cerând a ise elibera ordonanța de adjudecare. Tribunalul, prin Jurnalul nr. 3954 de 27 curent, văzând că prețul de 5000 lei s'a depus de d-l Theodor Dornescu, reprezentantele d-lui Ministru al Culelor și Instrucțiunii Publice în modul următor: 200 lei cauțiunea depusă sub recipisa nr. 2795, 4690 lei în numerar sub recipisa nr. 3164, 100 lei numerar taxa de înregistrare sub recipisa nr. 3165 și 10 lei timbru fix pentru înscrierea ordonanței, în total 5000 lei (cinci mii lei). Văzând art. 558 din Pr. Civilă și 39 din legea timbrului a dispus a se elibera d-lui Ministru Culelor și Instrucțiunii Publice cuvenita ordonanță de adjudecare.

Prin consecință, tribunalul, în urmarea celor expuse mai sus și în baza art. 558 Pr. Civilă, eliberează d-lui Ministru Culelor și Instrucțiunii Publice această ordonanță de adjudecare pentru recunoașterea sa de cumpărător al caselor cu atenansele și tot locul lor, situate în urbea Piața, strada Sf. Trei Ierarhi, înscrisse la nr. 8, foste proprietate a defuncților Alecu și Natalia Lelescu.

Dată astăzi, 30 (trei zeci) Octomvrie 1887.

ss A. Dimitriu

ss E. Zaharia

Grefier, ss Zapiseșcu

Această ordonanță se găsește transcrisă în registrul de transcripții imobiliare al tribunalului Neamț sub nr. 227 din 30 Octomvrie 1887.

VIII

Nr. 1 din 2 Ianuar 1888.

DOMNUL PRIMAR,

În ședința dela 24 Decemvrie curent, s'a pus înaintea Consiliului chestiunea lărgirii străzii Ștefan cel Mare și s'a admis; totodată s'a admis a se desființa un beciu și a se lua piața de primărie; subsemnatul informându-se că beciul numit domnesc, care are o construcțiune rară, înăuntrul cu sălpi sau coloane, se află clădit pe un loc mai înalt decât șoseaua și cu mulți metri în depărtare de șosea, încât nu poate a se întinde șoseaua până la acel beciu.

Că locul pe care se află beciul este proprietatea Statului, dat de județ cu acte autentice, și beciul este fond al Statului, încât nu se poate desființa de primărie, a se lua materialul, neavând nici un drept, nici subsemnatul cu colegii din consiliu nu suntem competenți a vota exproprierea; mai curând sau mai târziu putem fi trași la răspundere pe calea justiției.

Cu onoare aducem la cunoștința d-voastră să bine-voiți a pune chestiunea din nou înaintea Consiliului spre a se pronunța. Vă rog, D-le Primar, primiți încred. respectului ce vă conserv.

Consilier, D. Costinescu

IX

Act de vânzare

Între subscrișii Elena Iorgu Albu, fără profesie, domiciliată în Neamțu, lucrând în asistența și cu consimțământul soțului meu și pe baza autorizățiunei ce am primit din partea Onorab. tribunal al județului Neamțu, dată mie prin jurnalul cu nr. 561 din 16 curent și Theodor Dornescu, de profesie proprietar, domiciliat în Piața, lucrând în calitate de procurator al d-lui Ministru al Instrucțiunii și Culelor, autorizat prin procura autentică de tribunalul Ilfov la nr. 3827 din 1887, s'a încheiat următoarea convențiune. Eu Elena Iorgu Albu declar că'm vânzând d-lui Ministru al Instrucțiunii și Culelor locul meu, situat în urbea Piața, strada Petru Rareș, megieșit la fund și pe din sus cu proprietățile cumpărătorului și pe din jos cu biserică Sf. Trei Ierarhi. Acest imobil îl posed cu titlu de dotă, constatat prin foaia de zestre transcrisă de Tribunalul Neamțu la nr. 25 din 12 Aprilie 1872. Tot materialul ce este în clădirile astăzi existente sunt obligată a le ridica cel mult până la 30 Aprilie anul curent, de oarece Ministerului am vânzând numai locul sêrp. Prețul este de

de 6200 (sase mii două sute) lei noi, pe care l-am primit complet, drept care am predat locul în posesiunea d-lui cumpărător, care din acest moment este și rămâne proprietar irevocabil pe acest loc și în drept a dispune de el în mod exclusiv și absolut.

Subscrisul Iorgu Albu de profesie funcționar, domiciliat în Neamțu, declară că sofa mea a lucrat cu autorizația și consimțământul meu.

Subscrisul Theodor Dornescu delar că consimt în totul la stipulațiunile convențiunei de față, am numărat prețul și am primit mobilul în posesiune.

Făcut la Piatra, astăzi 17 Februarie 1888.

Iscl. Elena Albu, Th. Dornescu, Gh. Albu

Urmează Procesul-Verbal de autentificare al trib. Neamț nr. 96 din 17 Februarie 1888 și transcris în registrul de tranșcripțiuni imobiliare sub nr. 36 din 19 Februarie 1888.

X

Nr. 1357 din 1890 Martie 24

D-lui Ministru al Cultelor

Pe terenul cedat Statului de județ și comună pentru construirea gimnaziului real, există construit un beciu încă din timpul Domnitorului Ștefan cel Mare, după cum m'am informat, odată cu căderea bisericii Catedrale din acest oraș și care este de peste 400 de ani.

Antreprenorul voiește a-l distruge în urma fixării axei principale stabilită prin procesul verbal din 13 Martie 1890, de către inginerul delegat de d-voastră spre a priveghia lucrările construcțiunii.

Subsemnatul, supunându-vă această la cunoștință, vă rog să binevoiți a da deslegare, dacă poate să se distrugă această construcțiune antică și rară a se găsi în timpurile actuale.

XI

Nr. 2696 din 1890 Iunie 22

D-lui Ministru al Instrucțiunii

La beciul cu aceeași construcțiune ca și biserica și turnul Sf. Ion, zidite de Ștefan Vodă, antreprenorul desprinzând, fără nici o precauțiune și chiar cu intențiune, bolțile de pături, sub pretext că face un perete la noua construcțiune a gimnaziului

din această cauză s'a dărâmat bolta de pe coloanele unei laturi care avea forma unui coridor, rămânând numai partea principală a beciului, matriată și această fără nicio răluine.

Fiindcă acest beciu, D-voastră ați binevoit a da ordine să se conserve, am omare a vă aduce această la cunoștință, rugându-vă a lua măsurile ce veți crede pentru relacerea boltei și conservarea acelei zidiri.

XII

Raport nr. 91 din 1894 Sept. 15. La Ministerul Instrucțiunii

Cele mai multe și mai mari neajunsuri se aduc acestor școli din cauza uneia din porțile îngrădirii localului și anume aceea care dă în strada Cozla. Iată cum se pot caracteriza aceste neajunsuri:

1) Toți oamenii din strada Cozla iau apă din fântâna gimnaziului, intrând și ieșind pe acea poartă, și, de cele mai adesea ori, apa împușnându-se, se turbură în așa grad, încât este imposibil a o mai bea cineva.

2) De dimineață și până seara, și de seara până dimineața, ciroulă lume la o cârciumă situată chiar vis-a-vis de poartă, în strada Cozla, și fac scandaluri prin curtea școlii, fiind turmentați de băuturi alcoolice.

3) Lemnele de foc ale gimnaziului, depuse în dosul localului, aproape de acea poartă, sunt expuse a fi furate în timpul nopții.

4) Locuitorii din strada Cozla își introduc prin zisa poartă vite în curtea școlii, își usucă rufe sub pretext că la dâștii acasă nu este loc, iar când li se interzice de a dispune astfel de curtea școlii, se adresează cu cuvintele: „nu este proprietatea particulară ci a Statului!”

5) În fine, toate încuietorile puse la poarta în chestiune sunt stricate în timpul nopții, fără a se ști de cine anume.

Pentru a se pune capăt acestor neajunsuri și scandaluri, subsemnatul crede că ar fi neapărat necesar a se întrerupe orice comunicație cu strada Cozla. Existența acelei porți fiind de prisos, de oarece lemne și orice este de adus la gimnaziu, se poate aduce foarte bine, și mai bine chiar prin poarta principală despre apus, respectuos vă rog, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune închiderea cu zid a menționatei porți, iar cu executarea acestei lucrări să nu fie însărcinat dl. Maidlingher, conducătorul comunei, prin mijlocirea căruia s'a lăsat această poartă, care patronează cărciuma din strada Cozla, lângă care își are locuința, și care are, prin urmare, cel mai mare interes a nu se întrerupe comunicația.

Tot deodată respectuos mai supun la cunoștința D-voastră, Domnule Ministru, că pentru a se face zid în locul porții ce dă în strada Cozla, nu se poate cheltui o sumă mai mare de trei sute lei.

XIII

Ministerul Culetelor și Instrucțiunii Publice
Serviciul Construcțiilor și Contenciosului
Seria E nr. 1871 . 20 Apr. 1895

Domnule Director,

În vederea raportului d-lui arhitect N. Michăescu nr. 208 din a. c. subsemnatul vă face cunoscut că se aprobă desființarea cu totul a porții ce dă în strada Cozla, dela gimnaziul „Petru Rareș” din Piața-N. iar în locul ei a se face zidul la loc și vă rog a ne răspunde în același timp dacă nu este nicio șirvilitate asupra acelei porți.

Primiți vă rog, Domnule Director, asigurarea considerațiunei mele.

p. Ministru, *Indescriabil*

Seful serv. N. Dumitrescu

Nr. 64 din 1897, Martie 12

XIV

D-lui Ministru al Culetelor și Instrucțiunii

Cu anul școlar 1897 nevoile gimnaziului înnuțindu-se, cred ca o datorie imperioasă a arăta Onor. Dv. acestea, rugându-vă respectuos să luați măsurile ce veți crede mai potrivite ca nu cumva pagubele ce ar rezulta în viitor să reclame cheltuieli cu mult mai mari.

Tăpșanul pe care e construit localul gimnaziului e un pământ de umplură; natural, de acum șase ani s'a sbituit, s'a întărit; cu toate acestea, din cauza bolțelor de desubi, pământul se prăvăle, se formează gropi în curte, se duce la vale pământul de pe talazuri. Vara trecută s'au făcut reparații la local, o scară însă, de din dos, tot se lasă. Nici nu-mi vine a arăta că astăzi talazuri, de un metru am scos pământ și am clădit-o din nou. Pe timpul sper că verdeala va fi completă și alt aspect va lua această curte. Terenul însă este îngrat; pe locurile unde odinioară se înălțau locuințe, cu greu se adaptează verdeala.

Dinaintea gimnaziului, în toată înținderea, am semănat acum arbori, brazi aduși dela munte, în îndoițul scop al înfrumusețării și al întăririi solului.

(Se cere ajutor pentru continuare).

DOCUMENTE ȘI REGESTE DIN TÎNUTUL NEAMȚULUI (SECOLUL XVII)

de C. A. Stoilă și Constantin Turcu

În nesfârșitul depozit de minieru, de abia ici-colo scilpește, viu, metalul prețios.

Ca și în industria metalului nobil, greutatea este la fel de apăsătoare și în adunarea și cercetarea știrilor păstrate — desul de rare — din trecutul nostru românesc.

De aceea, culegerea de *documente și regeste*, de față — care vine ca o a doua colecție, după aceea publicată de noi anul trecut¹⁾ — nu prezintă vreun interes deosebit decât luată în total. Ea are rostul unei cărămizi în zidirea unui mare edificiu. Alăta.

Publicarea acestui fel de material se impunea, totuși, fiindcă pe el se sprijină reconstituirea vieții trecute, în toată puterea realității care a fost.

În tipărirea materialului ne-am impus două lucruri: O descriere cât mai exactă, și așezarea lui în ordine cronologică. Ni s'a părut ordinea aceeași cea mai firească, alăta vreme cât n'am urmărit evoluția proprietăților și anurilor așezării omenești, pe care le-am găsit în diferitele condicti de judecată.

Noi am vrut, numai, să prezentăm un mănunchiu de știri, care să ne dea o iconață, cât mai larg posibilă, asupra ținutului Neamț, în secolul al XVII-lea.

O schiță istorică, pe baza acestor știri și a altora publicate de noi sau de alți cercetători, ne propunem a o da mai târziu, când un material mai complet ne va ușura o privire de ansamblu și de sinteză.

Colecția de față o întregim — ca și pe aceea de anul trecut — cu un indice comentat monografic al numelor proprii pomenite.

1) C. A. Stoilă și Constantin Turcu: Documente și regeste din ținutul Neamțului — secolele XVI, XVII, XVIII — urmate de un indice comentat al numelor proprii, două planșe text și patru planșe facsimil. Piața-Neamț 1935.

I

8 Mai 1602 (7110)

De la Domnul Ieremia Movilă V. Ispisoc cuprinzători de giudecata ce-au avut Ciolpan monahul, cu călugării de la m-rea Bârzunțu, pentru giunătăte din giunătăte de sat din Orbicu, di pi Bistrița din finut Neamț, și dovedindu-să dreapă cumpărătura lui Ciolpan de la Mihăilă și Erăniuă—fictorii lui Margine aproodul, i arătând ispisoc de la Petru V. pi călugări s'au dat ramași, întârindu-să lui Ciolpan ace cumpărătura.

(K. 346, pag. 88 și pachet XXVIII, doc. 31).

II

5 April 1603 (7111)

Ispisoc a Domnului Irimie Movilă Vv. întâritor stăpânirii monastirii Agapia, atât pe moșița Negreștii, cât și pe alte moșițe mai are.

(A. S. Iași. C. de Anat. 54, foaia 85).

III

25 Iunie 1604 (7112)

Ispisoc sârbesc de la Ieremia Movilă Vvod, întâritor vânzării a treie părți din satul Șoimăreștii, cu loc de moară în pățul Râșca, de către Drăghina Tăcmineasa și fictorii ei, vorniculul de Tara de Gios, Urechi.

(A. S. Iași. 6. de Anat. 31, foaia 200).

IV

8 Februar 1608 (7116)

De la Domnul Costandin Movilă V. cari gospod către Vasile vornic de gloată, cuprinzători că au mersu înaintea Domnel sale Popățăștii și au făluit pe Sechil cămărășu, zicând înaintea Domneli sale, că li să vini lor giunătății de sat de Brăjoveni, iar Sechil zicând că să vini în parte lui, pentru cari să întrebi de onment buni de nu vor fi finut Popoăștii giunătăte de sat, nici ei, nici părții lor, iar ei să nu aibă a tragi, ce să fi cât să vini în parte lor, și iarăși să-i așezi pe dânsii pe vatra salului, ce să fi precum au hotărât Bașotă; iar de nu va fi așa să strângă onment buni și bătrâni și să le hotărăscă lor și să le rădicie sâdipi, nepărținind nimăru.

(A. S. Iași. K. 346, pag. 94—95).

V

6 Septembrie 1608 (7117)

Doă zapis, însă unul din Maiu 6 și altul din Iuli 4, prin care Sechel cămărăș au cumpărat 39 pământuri din satul Tuțcanii de la Negură fictorul Dumitrii, nepot Andreicăi, strănepot lui Marcu și Păușii i Lupul și soru-sa Hinincea, fictorul lui Pimilii i Cheorghigan sin Andreicăi nepot Marcului și Păușei i Ion sin Salomei nepot lui Marcu i Toader sin Marcu i Ionașco sin Trofanii, nepot lui Marcu și Petre sin Florii; din uric de cumpărătura ce-au avut acel Marcu și Păușă de la Petru V. bătrânul, arătând acei pământuri în tot locul din Runcu în Poiană și altele, cari cumpărături în anul 7117 Sept. 6, de la Domnul Costandin Movilă V. prin ispisoc s'au întârit pomenitului Sechil. Și în anul 7243, fevr. 14, de la o Parăschiva fiica sulgerului Danalachi, prin scrisori au trecut afroșări la monastire Runcul.

(A. S. Iași. Tr. 1361, op. 1547, dos. 93, foaia 143v-144).

VI

6 Mai 1608 (7116) și 6 Sept. 1608 (7117)

7116 Mai 6 zapis și al doilea din anul 7117 Sept. 6, de la Domnul Costandin Movilă V. ispisoc îndaloritoru aceului zapis prin cari zapis și ispisoc să cuprindi că un Negură, fictorul Dumitrii, nepot Andreicăi strănepot lui Marcu și Păușii i un Lupu și soru-sa Hinnica fictorii lui Pentelii, au vandut lui Sechil cămărășu a lor driapiă ocină din satul Tuțcanii, o casă cu 12 pământuri în țarină, și cu tot venitul din tot locul și din Runcu și din Poiană, ce să va alegei parte lor, și cu pomești și cu fânafă pân undi vor fi, drept 12 galbeni, din uric de cumpărătura ce au avut Marcu și Vasile de la Petru Vodă cel bătrân, însă dintr'aceea cumpărătura, au fost cumpărală de Pintelii o parte de la Filotei Călugăru, nepot Păușei, înșărând anume și pe alții cu alți părți ce-au vandut pomenitului Sechil.

(A. S. Iași. K. 346, pag. 94).

VII

20 Decembrie 1610 (7119)

Surel sârbesc de la Costandin Movilă prin care să cuprindă că popa Vasile din Mal au arătat o mărturie de la onment buni și slugi domnești, că Ichim au furat multe lucruri, prief ca de 100 taleri și neavând cu ce plăti ș'au dat dreapă a

sa moșie ce au avut-o în Gârleni, finul Neamțului, precum și a frașilor lui pe care îi și întorește.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 202).

VIII

23 Noembrie 1611 (7120)

De la Domnul Costandin Movilă Vv. Ispisoc cuprinzător că înaintea Domneli sale au mers călugării de la m-rea Bistrița, cu un zapis de măriturje de la Dumitru, giupâneasa lui Ciolpan monah și de la fata ei Crăstina, giupâneasa lui Samoil paharnicul, precum înaintea morții lor, de bună voie, lor, s'au dat citorții la ace monastire, cu toată partea lor de bucești și villi și cu partea lor de ocină câtă să va alege din sat din Viscu (?) și cu hăleşten și moară în părușul Orbicu și cu altă moară în apa Bistriței și niște villi la Bacău și cu schitul lui Ciolpan monah; spre a lor pomenire și au dat și vre să le de cumpărătură ce-au avut de la Petru și Ieremia Vv. iar după acela, sculându-să toate nemurlele acelei giupâneasă, au părat de față pe călugări că zăpisiul acela n'ar fi fost adivărat și giurând călugării și paharnicul Samoil, s'au îndreptat și s'au întărit vecinică stăpânire monastirii pe aferosiri, iar la argintăria ce va fi să nu aibă treabă călugării.

(A. S. Iași, K. 346, pp. 88-89).

IX

8 Mai 1512 (7020) ? (de fapt 1612-7120)

Tălmăchire de pe ispisocul sârbesc de la Domnul Ștefan V. din 7020 Mai 8, întăritor visternicului Toader Cârliig pe a cincea parte din giunătăte de sat Brișcanii, ce au cumpărat de la Soighii și fraiele lui Ionașcu și deosăbit pre a zăcia din giunătăte de sat de la Pănoșoaie și încă pe giunătăte din a cincea parte din giunătătea satului de către răsărit, ce au cumpărat de la Magdalena, fata lui Iacob și pe părțile ce au cumpărat tot din ace giunătăte de sat Brișcanii de la Crăste și fraiele lui Dragoș și pe a patra parte din a șasea parte din sat din Cârliigi și pe partea din Bărgăoani a unui Tudora, câtă să va alege.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 8, foaia 112).

X

April 1617 (7125)

Surel de pe ispisocul sârbesc al Domnului Radu V. din

7125 Apr. cuprinzătoare de giudecata ce au urmat între Pătrașcu și o femeie, nepoata Neghel și a Tecliei și între visternicul Măteș Cârliig, fecior lui Toader Cârliig, pentru o parte din Băloțești, partea Neghii și a Tecliei, pentru care să dă rămas pe Pătrașcu și să întorește lui Mateș ca să fie ace parte din Băloțești.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 8, foaia 112).

XI

16 Mart 1618 (7126)

Carte sârbească de la Radu V. cu trei sureturi, în care întorește lui Bălen vornic a lui dreptă ocină și cumpărătură din pădure ce să numește Gălenii pe Bistrița și cu vad de moară de la finul Niamțului, pe partea de ocină din sat Hești, tot de la finul Niamțului.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 202).

XII

2 Iunie 1619 (7127)

Ispisoc de la Domnul Gaspar Vv. că au dat și au întărit călugărilor de la m-rea din nou zidită de supl Ceahlău, unde este hramul Acatistul Pre Sfinței Fecioare, pre a lor drept sat Crăcăoani, ce este în finul Neamțului, care le are lor danie și mluire de la Ieremia Vv. și din ispisoc de întăritură de la Ștefan Tomșa Vv. și de la Radul Vv. ca să le fie lor și de la Domnia sa întăritură pe satul Crăcăoanei, cu loc de moară și cu fânafă și cu tot venitul ce este pe acel sat.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 33)

XIII

3 Iunie 1619 (7127)

Ispisoc de la aceleas Domn că au părat Nichita Diacul și alții pe călugării de la monastirea din nou zidită, ce este supl Ceahlău, pentru satul Crăcăoani și pentru o săliște ce se numește Ursăști, ce sânt pe părușul Crăcăului, zicând ei că ar fi având acolo ocină, iară călugării au venit înaintea Domneli sale cu măriturje și cu carte de la arhiepiscopul Anastasie, mitropolitul Sucevii și de la Chenghe marile visternic¹⁾ și alți boieri, cum că le sânt lor drept ocini și danie de la Ieremia

¹⁾ Chenghe marile boier în versiunea din Doa. 113 fila. 725 Tr. 1682 op. 1914.

V., Sîmion Vv. și frațele lor, fostul mitropolit Sucevi, pentru că el au cumpărat acel sat Crăcăoani și ace săliște Ursășii, cu a lor drepti bani, din vistieria lor și au dat pentru satul Crăcăoani 270 taleri băuți, în mîinle lui Gheorghie Pojorac și alți ai lui răsăși și așșderea au dat 200 taleri de argint pentru ace săliște Ursășii, în mîinle lui Nichita Diacon și ai lui; pentru care dacă au văzut Domnia sa că au călugării ațajia martori, încă și Domnia sa le-au găsit lor legiure, cu tot sfatul, ce să-si stăpînească satul Crăcăoani ce sînt în finutul Neamțului și să le fie lor ocini și moșie cu tot venitul precum și săliștea Ursășii.

(A. S. Iași. C. de Anaf. 148, foaia 38-33v)

XIV

1 Ianuar 1620 (7128)

Scrisoare de danti de la spătar Dimitri Dragotă prin care dăruiește sfînlei monastiri Bistrița giunmătale din sat din Moreni, cu locu de heleşteu, cu curți șândilite în țanutul Neamțului, pe apa Moldovii și cu vad de moară în Moldova.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 154, foaia 33 v)

XV

13 April 1620 (7128)

Suret de pe ispisoc slovenesc de la Gaspar V. tălmăcit la 7273 de eromonah Varlam, nacehnicul stărosii ot schitului Asău (?) prin care întărește tuitur nepoșilor și strănepoșilor lui David comisul, pe moșile și satele anume: Hălășeni, Bășani și Sfeșcanii, Lărbăneștii și Bădicieni, ce sînt la malul Bistriței, cu vad de moară în Bistrița și în Limpide.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 199)

XVI

9 Mai 1620 (7128)

De la Pătrașcu vel vornic de Fara de Sus, mărturie în cart și Savin au însămnat iscălitura sa și că s'au prilejit față, cuprinzătoare că au meers înainte lor, cu carte domniască să le facă lege dreptăță ce părășă Popoșăștii pentru o giunmătale de sat de Bărfovenii, pe Sechil cămărășu, de zice că le este lor moșii, dar Sechil cămărășu au adus pe Blagu de Hărțăștii i Ion Hoingiu medl. și Ignat de Porcești, cari au zis că știu cu sufletele lor, că ace giunmătale de sat au fost a Viăceștilor și o au vîndut

el lui Sechil părăcîlab și tot au finut ace giunmătale de sat, Sechil părăcîlab pînă au fost viu, iar după sfârșenia sa au finut-o fctorii săi, Sechil cămărăș, iar Popoșăștii, nici odinoară n'au finut ace giunmătale de sat, nici părășii lor nici moșilor; deci dacă au mărturisit cu sufletele lor, s'au îndreptat Sechil cămărășul ca să-si ții a sa dreptăță ocină și moșii, giunmătale de sat alătura cu Juțcanii, cu câmpu, cu pămînturi, cu apă, cu livezi și cu codru la dial, cu potana Pecova pînă în hotarul Bodeștilor; aceeașta au scris cum au mărturisit acei oameni înaintea Iorușii ca să să ști. Din cart mărturie să înfălegi că la potana Penova au urmat dispărțire moșii Bărfovenii din moșia Bodeștii, zicând rlios cu codru la dial și cu potana Penova, pînă în hotarul Bodeștilor, adică cu codrul și cu potana Penova numai pînă undi au urmat despărțire moșiei Bodeștii de moșia Bărfovenii.

(A. S. Iași. K. 346, pag. 95).

XVII

11 April 1626 (7134)

Ispisocul Domnului Miron Barnovschi cuprinzătorii de dispărțirea hotarului moșiei monastirii Săscul, de către a monastirii Neamțului.

(A. C. Iași, C. de Anaf. 63, foaia 247).

XVIII

7 April 1627 (7135)

Hrisovul Domnului Ion Miron Barnovschi Movilă V. cu a lui tălmăcire, prin care după ce arată cum au yinit Domn la fara Moldovei și plecarea ce-au avut către Sf. mănăstire, apol cuprînde că au dat și au întărit pe a Domnului sale din nou zidiță monastire, anume Hangu, unde s prăznuiștii hrămul Intraea în Biserică a prea Curatei Fecioare Mariei, cu două sate anumi Bălăteștii și Mânjăștii, ce sînt în finut Neamțul, care sate au fost dreptle domnești, supț asculara ocolului Tărgului Neamțului, iară în zilele lui Costandin V. Pătrașcu, marele logofăt au dat oareșcare nume de bani pentru trebuința Domnii și a pămîntului și pentru acești sumi di bani au dat lui, Domnu, aceste sate, iară în urma Pătrașcului log. le-au stăpănit Coste Bociocu vornic, pentru că au fost lui ginere, iară după perire lui Bocioc, trecînd din mîină în mîină, pînă când au dăruit Dumnezău Domnului Barnovschi domnia țării Moldovii, atunce au adus fii log. Pătrașcu docomentele ce au avut părăntele lor Pătrașcu, de la Costandin Movilă V. și după ce au văzut acele docomenturi, Domnia sa le-au dat

lor dania și cumpărătura părintelui lor țărăși în mâna lor, iară când au eguitat D-zeu și au început a zidi m-rea Hangul, Domnia sa a văzut și au socotit ca să nu fie lipsită această m-re de acești sat, fiindcă sânt cu aprjorie de m-re, au făcut tocmaia cu fii lui Pătrașco Iog, și cu fii lui Costea Bocioc vornic și le-au dat lor alte două sate, pentru acești sat, anume Miclăușani cu ezare, ce este în finut Dorohoiului și satul Căcăcenii; cu loc de eaz și de moară pe apa Jiției, ce este în finut Hârliului, care aceste două sate au fost drepte ocine și moși a Domnii sale Balica halmamul; și au luat D-sa toate ale lui sale și le-au împărțit pe la m-ri ca să-i fie lui pomente în veci, fiindcă copii dintr'al său trup n'au avut și încă au mai dat, mai sus numiților nepoți lui Patrașcu și fililor lui Bocioc, 550 galbenl ungurești, iară aceste sate să fie țărăși sfinței m-ri din nou zidită numită Hangul, cu o moară din Târgul Neamțului și cu o berărie țărăși acolo, ce erau a Domniei sale în acel târg; nimine din boerii țării de acolo ce vor fi să nu albă a fierbi bert în ace berărie ce au făcut-o Domnia sa. Drept aceia aceste două sate Băl-țălești și Mânjăști și ace moară cu berărie din Târgul Neamțului, să fie numite m-ri dreapță ocină, danie și miluire nestrămătată în veci, iară hotarale acestor de mai sus numite sate să fie din toate părțile într'a lor veche hotară, pe unde din vechi au apucat.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 35-35v).

XIX

8 Septemvrie 1628 (7137)

Copie trecută în condică, de pe danie de la un Lupul Tur-lulan, pentru 15 delanțe din hotarul Cernului, afierosită tot în vatra satului, arătând că au măsurat pe curmezis până unde se îm-plenesc, iară lungul moșiei să începă din matca Cîrnului și mergi la deal spre mieză noapte și până în vârful muntelui unde să lovesc cu hotarul Bucșăști, deasupra muntelui.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 18, foaia 7).

XX

22 Noemvrie 1628 (7137) (?)

Un ispisoc dela părcălabul de Neamț și cu vornicii de poartă, cu arțare că le-au venit cartea Domnului Radu Vv. (?) și au socotit și au luat Bistrița în gios, au socotit cini cu ce hrană să hrănești și cini undi sedi, deci au socotit Branștea Slatini și a Râșcăii și a Neamțului și le-au aprins castile cine au fost om fără ispravă întru cel munte, și fără daide, nu mai puțin și

Branștea Săcului și a Agapiei, de aice au dat în hotarul Hangului, deci au socotit cini și cum ești și au dat la hotarul Gândsoanilor, și au văzut un hotar împresurat, și au văzut două biserici răsipiți de Domnii cel bătrâni, și au fost cu oameni bunii, din toate satele și au văzut acel hotar împresurat de doi călugări ce au fost frați Radului Vv. și au voit a le face lege și n'au putut și au voit a le aprinde castile, ca a celorlanți ce au fost sezând într'acel munte și n'au culezat a le aprinde castile și au văzut strămbătate multă făcuiă acelor săraci oameni și n'au avut ce le face.

Voiind cu acest document vechiul monastirii a dovedi că acolo unde sânt acum Bălțălești, în ace vreme ar fi fost locul m-rii Hangul, pentru că acel boeri, apucând de la Branștea Slatini și a Râșcăii și a Neamțului au mers la branștea Săcului și Agapiei și de acolo ar fi intrat drept în hotarul Hangului și de acolo la Chindioani, fără a pomeni și de Bălțălești.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 33v).

XXI

14 Ianuar 1629 (7157)

În tâlmăchre, Hrisoval Domnulul Miron Barnovschi V. în care după ce arată că au zidit den temelle m-rea Hangul (acum numită Buhaluța, unde este hrannul Prosfintei Născătoare de D-zeu, apol adăoga Domnul Barnovschi, că au dat și au făcut hotar acestii monastirii, osăbii de satele ei de unde să începi din petriș până în prisacă, din prisacă pe satele de unde să începi din Opceana (?) până în Sihlă, și la izvorul Sihlei, și de acolo lo-vește în zăvoaile cele largi și la Dealul Doamnei, de acolo la Colibăa culmea la.... de acolo drept locul în sus piste potana Hangului, la casa Cârștei și drept locul piste Bistrița la izvorul din Pozlur (?). De acolo Bistrița în sus la gura izvorului Boici, și izvorul în sus până la culmea Ceahlăului, și iarăși culmea Ceahlăului, până unde să începe munțile între izvoară și munțile care este pinteze izvoară, în gios până la gura părăului Jldanului. De acolo Biceazu în gios până la gura izvorului Tașcăi și izvorul în sus până la culmea Sami (?) și de acolo în gios până la obârșia Hâmpoaei și la izvorul muntelui la Herșturi (?) și în sus pe culmea Boiții la obârșia unui izvor, și izvorul până la gura lui, iară de acolo piste Bistrița, la Capul Bisărcii din sus și pe apa Bistriții în gura izvorului și iarăși izvorul până la obârșite, de acoloa drept locul la Plihnă (?) de acoloa la gura Cuelidului la muncelul Tigancii de acolo sup arsura și pe apa Almasului, și apa Almasului în gios până la capul poenii din

Munte = Branștea

hotare

opceana

12

sus. De acolo peste culme la podul Borcăi. Iar către sfârșit să zice în ispisoc, că până aici a este hotarul monastirii Hangul, osâbit de a satilor.

(A. S. Iași, C. de Anat. 148, foata 29v—30).

XXII

21 Mart 1650 (7138)

Ispisoc di la Domnul Alexandru V, prin care înțărăște lui Gheorghe Bașolă vist. și fratelui său Ionașco, vorn. de poartă, pe cumpărăturile ci ave făcute în satul Porcești și că partea unui Ilie, feciorul lui Gligorii Udria, au fost în partea de sus cu loc de sat.

(C. de Anat. 105, foata 132v).

XXIII

22 April 1650 (7138).

Suret de pe ispisocul sârbesc de la Alexandru V-vod let 7138 Apr. 22.

Facem știre precum au venit înaintea Domniei mele și înaintea tuturor boerilor Domniei mele, a mari și mici, boerul Domniei mele Toma Sulger și frate său Lordache, de a lor bună voce, de nime silifi, nici asupriți și au împărțit între dânșii a lor drepte ocini și sate și părți de ocini, ce au avut ei împreună de danie și de mluire de la alți Domni ce au fost mai înainte de noi și iarăși de cumpărătură; și s'au venit în partea lui Lordache, satul Căuculeștii și cu moară în Craeău, ce iaste în finut Niamțului și satul Tămădueni cu moară în Sirei, ce iaste în finut Sucevii și Cuculenii, ce iaste în finut Romanului, toată partea lor câtă să va alege întru acel sat lor, și giunătăte de sat Bădenii, cu tot venitul ce iaste în finut Hărăului și giunătăte de iaz din Budești pe pârâul Negru, ce să numește *Iazul de la Movile*. Inșă de să vor face mori într'acele maluri de iazuri, lordache să n'abă treabă, și de să vor face și alte iazuri, și mori în locul Budeștii, tot lordache să n'abă treabă și încă să abă a mai da lordache 50 de zloți bătuți, în mâinile boerului nostru de mai sus scris, Toma sulger, pentru o parte de ocină ce au fost cumpărătură din satul Budeștii. Iar în satul Budeștii să n'abă lordache nicio treabă, iar în partea boerului Domniei mele de mai sus scris, Toma Sulger, s'au venit satul Budeștii în finut Neamțului, pe pârâul Negru, toată partea lor câtă să va alege acolo, iar giunătăte de sat ce să numește La Movile să

fie Lordache, precum scrie și mai sus și iarăși s'au venit Tomii postelnicului (sic) satul Bălenii, ce iaste în finutul Vasului și giunătăte de sat Tatomireștii în finut Niamțului și giunătăte de sat Bădenii, ce iaste în finut Hărăului, cu tot venitul. Iar acel iaz din Budești ce iaste lor dimpreună — de va săca sau să va rupe sau alta ce ar mai trebui la dânsul, să abă a face împreună și iarăși când să va tâmpla vreo dată vreo judecată pentru acele sate de danie, să fie cheuliala amândurora sau de vor eși vre un sat dintru acei sate să fie împreună amândurora. Deci Domnia mea, dacă am văzut între dânșii de bună voce tocmală și învoială, Domnia mea și de noi am dat și am înăriti lor pentru aceea, ca să fie lor drepte ocini, și moși nerușite, nici odată în veci și într'alt chip să nu fie,

Sau tălmăcit de Gheorghe Evloghie, dascăl 1786 Oct. 14. (Arh. St. Iași. Pachet 79. Dosar No. 1).

XXIV

7 Octomvrie 1651 (7140)

Suret de pe ispisocul de la Moieș Movilă V. prin care înțărăște lui Ionașcu din Moșătești pi Oșova, pi a șasa parti di sat din Bădiceni și a șasa parte din Bășeni finut Niamțului¹⁾.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foata 199).

XXV

10 Octomvrie 1651 (7140)

Hrisovul Domnului Moise Movilă Vv. cu a lui tălmăcire, că au dat și au înărit monastirii Hangului, unde să prăznuiește hrămulu Intrarea în Biserică a Pre Sfințel Fecioare, un loc de hotar în sâmmul, din Ispisocul de danie și mluire ce are m-rea de la Bărnovschi Vv. și să începi hotarul de la Petricoa până la Prisacă și de la prisacă până la vârful marelui muni și pe ocină până la Sibhă la izvorul săhlei și de acolo lovește până la zăvoaele largi și până în muntele Doamnei și de acolo prin Bobiliți culpe pe din slânga și de acolo drept locul în sus prin poiana Hangului, până la casa Crâștei și drept pisi Bistrița până la usita Izvorului Cozmul, de acolo Bistrița în sus până la usita Izvorului Borosăi (?) și izvorul în sus până la culmea Ceahlăului și tot culmea Ceahlăului până undi să despart munții între izvoară și în sus plure izvoară, în gios până la izvorul Jidamului de acolo Biceanzul în gios până la izvorul Tașcă și pe izvor în sus

1) Vezi doc. din 8 Mai 1628 (ibidem).

până la culmea Sămii, și de acolo în gios până la obârșia Hotzoasiei și până la izvorul Horșilor și în sus până la culmea Boul până la obârșia unui izvor, și tot izvorul până la ustie și de acolo pisi Bistrița, până la Capul Bisericii până la ustia Plicul, și tot izvorul până la obârșia unui părau, și de acolo drept la Plop și de acolo până la ustia Cuelidului la muncelul Țigăncii și de acolo prin arsură pe apa Almașul și tot apa Almașului în gios, până la capul Poenii pe din sus, și de acolo peste culmea Rimas (?) până la Oancii (?), alăta este tot hotarul sfintei m-re Hangul, deosăbit de sate, pentru care și Domnia sa întâreși stăpânirea m-rii.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 345).

XXVI

15 Iulie 1632 (7140)

Ispisocul sârbesc de la Alexandru V. cu suretul lui încredințat de sulgerul Pavăl Dehici, întâritor pe toată partea Ciurcăi(?) fata lui Toader Bucur (?) din Tușcani ce au fost vândut lui Mihăilă și fimei lui Grozavei.

(A. S. Iași, Tr. 1361, op. 1547, dos. 93, fila 140)

XXVII

10 Ianuar 1634 (7142)

Cartea Domnului Moisë Moghilă V. întâritoare stăpânirii monastirii pe hotarile pe unde au dat Barnovschi V. și pe unde au hotărât Savin ce au fost hatman și Ionasco Prăjăscu postelnic și Borelianu uricarul și au stălipit, iară călugării de pe alăa monastire să nu aibă treabă a să amesteca la eccele hotară¹⁾.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 30).

XXVIII

5 Februar 1634 (7142)

Suret de pe ispisoc sârbesc de la Moise Movilă V. curinzător că Pătrașcu Boldescu au arătat zapisă de mărturie de la un Postolachi ci au fost comis și alții anumi înstămneli, pentru a șasa parte din pol sat din Obrejești²⁾ ci tatăl lui,

1) E vorba de mna. Hangul. Vezi pentru moșie doc. lui Barnovschi din 14 Ianuar 1629 și înțaritura lui Alexandru Radu V. din 29 April 1630 (ibidem) foaia 29 v—30).

2) „și din satule Ploporva, aproape de Bistrița“ la foaia 193.

Toader Boldescu au cumpărat de la un Andronic și că giunătăte din giunătăte de sat au cumpărat-o de la un Țapă și osăbit o livadă.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 187)

XXIX

14 Mart 1634 (7142)

Hrisovul Domnului Moisë Movilă V. cu a lui tălmăcire, curinzătoare că au venit înaltea Domniei sale Venedict episcopul de Roman și călugării de la m-rea din Suceava și s'au jăluit asupra călugărilor de la m-rea Hangului, zicând ei precum că au luat Barnovschi V. de la dănșii o bisărică ce au zidit-o moșul Domniei sale, Gheorghie Moghilă mitropolitul Sucevi, pisle apa Bistriței și satul Crăcoanii și siliștea Ursăști, și două sate ce au fost a vărului Domniei sale, a lui Isac Balica hatmanul, anume Căcăcenti din ținut Hârăului și Micălugăni de la ținut Dorohotului și le-au dat m-rii sale Hangului; așa D-se au trimis și au chemat pe călugării de la Hangul, ca să-și aducă documentele ce aveau de la Barnovschi V. cu ce chip stăpănesc aceste sate, și acei călugări au venit înaltea Domniei sale, și alte documenturi n'au adus pe acele ochi decât au adus catasiih de pomenire și marele pomehnt, și au arătat înaltea Domniei sale precum sânt scriși, moșul Domniei sale Gheorghie Mitropolit, Ieremia Movilă V. și părinții Domniei sale Sănton V., Costantin V., Mihăileș V., Isac Balica hatmanul și toate neamurile fiștecare pe al său nume au avut pomehnic din an în an. Deci iar Domnia sa văzând că să făceau alătea pomeniri înbunătățite și că sânt scriși părinții și toate neamurile Domniei, sale n'au vroit să stră-mute această dănuire și așezământ, sau să ea aceste ochi și moșii a Domniei sale, de la această sfântă m-re Hangul, ce asemene și de la Domnia sa au dat și au întârit acei mânăștiri a Hangului ca să fie ei și de la Domnia sa ocină și dănuire și muluire, cu tot venitul.

(A. S. Iași, C. de Anaf. 148, foaia 35v).

XXX

(f. a. între 1634-53)

Noi Vasile V. cu mila lui Dumnezeu Domn țării Moldovii, lată dăm și întârim sfintei m-ri Săcului, pe un sat anume Borcești în ținut Neamțului, dintru drepti dresurile lor ce au de la alți Domni, în mal dinainte și am trimis pe sluga noastră pe Marco Vicolinu și au adunat acolo oameni buni din Țargul Neamțului

și din satul Pinești și prin cei de prin prejur aceluia sat și au cercetat pe undă li este lor hotar, începându-se hotarul aceluia sat Borcești, despre Târgul Neamului de la Porumbul (?) Vornicul cari să numești deasupra Turcilor, până la sfârșitul pădurii Dinești și de acolo pe păru înalte până la pod și de la pod printri hotarul Oglindeșilor, până la sfârșitul pădurii.... și di acolo pi dealul lui Voravă și de acolo în matca Sărății și di acolo prin Ticeane (?), prin Dumbravă, până în poiana Ivancăi, de acolo drept la Erasîn, de acolo pe lângă Erasîn care să numește până în.... Dumbrăviți până la Topolița și de acolo la câmpu, la drumul Pineștilor, de acolo până în vadul Corcheșilor, de acolo drumul lui Corchiți pisiți Audia până la Porumbii Vornicului; acesta esti tot hotarul. Drept acela ca să li fie lor de la noi dres și uric cu tot venitul neclinit, nici odinioară în veci. Și altul nime să nu se amestece nici odinioară în veci. Sângur Domnul au poroneli.

(Tr. 692 op. 765 dos. 11 fila 162).

XXXI

1 Iunie 1635 (7143)

Înștiințarea pah. Nicolai Bejan și a lui Pătrășe Solomon și Condre șoluzului, cu 12 părgari și cu pecele Târgului Troțușului către Domn, cu cuprindere că după cercetare ce au făcut lui Neniu vornic, cu satul Bârsănești s'au dovedit că săliște Pleșăștii ce s'au zis și Băneștii, de pre unde ne este de hotarul Rădului, și satul s'au mutat mai în gios de drumul cel mare, în cepul hotarului.

(C. de Anaf. 105, foaia 136v).

XXXII

12 Iunie 1635 (7143)

Ispisocol Domnului Vasile V. de giudecata ce au avut Neniul vornic pentru seliște Pleșului prin care s'au înfățit stăpânirea lui Neniul vornic, dovedindu-să că Pleșeștii sânt de satul Rădii iar nu din Bârsănești.

(C. de Anaf. 105, foaia 136v).

XXXIII

7 Noemvrie 1634 (7143)

Ispisoc de la Vasile V. de giudecata ce au avut Tofan Săchilă, cu Ionascu Volisti fliciorii Micului, pentru a treia parte de

giumătate de sat de Fărdoești și a treia parte de Ogan (?) undi cade părul Sărat, în poeana Taziăului și a treia parte din poeana cu Păcură și a treia parte din Păcură și a treia parte din dealul Taziăului, din poeana Prelucilor și a treia parte vărul Taziăului, în deal la Geamăn și a treia parte din Firmoasa undi este poeana Cotuvel; prin care ispisoc să dă dreptate lui Tofan Săchel.

(Tr. 1788 op. 2039. Dosar 241, foaia 222v).

XXXIV

15 Noemvrie 1635 (7144)

Ispisocol Domnului Vasile V., cu cuprindere că țarăși s'au giudecat Neniul vornic, cu satul Bârsăneștii, pentru săliște Pleșăștilor ce s'au zis și Găneștii, care merge spre răsărit până în apa Cracăului și s'au dat dreptate Neniului vornic.

(C. de Anaf. 105, foaia 136v).

XXXV

14 Iulie 1637 (7145)

Asămene de la acelaș Domn, dată călugărilor de la m-rea Hangul, ca să fie țari și puternici a țin a lor dreaptă ochină și miltuire, loc de Branște în munle, despre m-rea Bistrifa, pe hotarile lor, pe unde le-au hotărât și le-au pus sămni și boui Savin Prăjescu, vornicul cel mari și Ionascu Prăjescu, în zilele lui Bar-novschi V., pe acolo să albă a fine, nici să treacă Hanganii în partea Bistrifenilor nici Bistrifenii în partea Hanganilor.

(C. de Anaf. 148, foaia 34).

XXXVI

14 Iulie 1637 (7145)

Cartea Domnului Vasile V., ca să fie țari călugării de la m-rea Hangului a fine a lor dreaptă ochină și moște a m-rii, niște fân de la locul din Băilătești și pe nimeni să nu lasă să cosască fără voia lor.

(C. de Anaf. 148, foaia 34).

XXXVII

2 Mart 1638 (7146)

Ispisoc a Domnului Vasile V., prin care înfărește stăpânirea m-rii Săcul pe un sat anume Borcești, din ținutul Niamțului a-

rătănd că hotarul aceluși sat, Borceștii, să începi despre Târgul Niampului de la Porumbul (?) Vornicu, care să numește deasupra Furcelurilor, până la sfârșitul pădurii Deneștii și de acolo pe părau înainte, până la pod și de la pod printre hotarul Oglindeștilor, până la sfârșitul pădurii Corbul și de acolo pe dealul lui Voroavă și de acolo în matca Sărății și de acolo prin țanaș (?) prin Dumbravă, până în poiana Ivancăi și de acolo drept la Frasin, de acolo pe lângă Frasin, până în Coriul din vârful, până la Toplița, arătând și celelalte sârne împrejur.

(A. S. Iași, C. de Anat. 47, foaia 84).

XXXVIII

15 Iulie 1638 (7146)

Hrisovul Domnului Vasile V., cu a lui fălmăchre întăritoare slăpâinrii m-rii Hangului, pe locul anume arătat în hrisovul trecut mai sus supț No 6, și în aceleași sâmnul care sânt trecute și în acest hrisov, osâbit însă de a salului lor.

(C. de Anat. 148, foaia 84).

XXXIX

15 Decembrie 1641 (7150)

Ispisoc de la Vasile V., întăritor pe a noua parte din sat Mânăleștii și pe ace giunătăle de a noua parte cumpărătura Neniului.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 210)

XL

9 Mai 1642 (7150)

Mărturie de la Gavril vel log, și alții boeri că, niște boeri strănepoți lui Crăciun și Hille, au vândut a noua parte a lor părintească moșie din Mânălești, lui Neniu, vornic de gloată—un vad de moară în Bistrița, și din celantă a noua parte țarăși au vândut pe giunătăle.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 210)

XLI

10 Iulie 1642 (7150)

Zapisul Bolii și cu fimeta sa Gahia, prin care să cuprindă

că au vândut a lor dreapiă ocină, din sat din Ieștii finut Neamtului, cât să va alege și cu 7 curături di subț codru.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 216)

XLII

29 August 1642 (7150)

Carte de la Vasile V., de giudecata ce au avut Neniul vornicului, cu Tutulan din Măleștii pentru părțile din Mânălești.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 210)

XLIII

21 Februar 1643 (7151)

Ispisoc a Domnului Vasile V., prin care întărește împărțea făcută între chtononii lui Vasile Mihăilescu, arătându-să că s'au venit ficiorilor Mihăilescului giunătăle de Negrești și giunătăle din Oglindești și Naslăsei giunătăle de Botoșănești și giunătăle de Oglinzi și lui Ionasec giunătăle din Buhănești și giunătăle de Oglindești.

(A. S. Iași, C. de Anat. 47, foaia 86)

XLIV

1643 (7151)

Zapis din partea lui Brancu și fratele lui Ioan, nepoți Iulului (?) prin cari vînde lui Vasile Diaconu, ficiorul popii Boroda, drept 9 galbeni, o moșie de pe Berzota, din siliștea din Iești, din țarină și din câmp și din branșițe și din vad de moară și de loc de fân și din tot venitul care moșie ce o vând iaste a treia parte din pomenitul hotar.

(A. S. Iași, C. de Anat. 5, foaia 159)

XLV

11 Octomvrie 1646 (7155)

Cartea Domnului Vasile V., dată popii lui Ambrozie pentru o parte din Tușcani.

(A. S. Iași, Tr. 1361, op. 1547, dos. 93, foaia 140)

XLVI

24 Octomvrie 1646 (7155)

De la Domnul Vasile Vv., ispisoc întăritoriu călugărilor de

la m-rea Bistrița, pe a lor oclină moște, pe hotarul m-rii ce să împreună cu hotarul Tuțcanilor, în sămni din ispisoc ce au arătat de la Petru Vv, pe unde au hotărât și au ales Basoță biv pivniceru, cu mulți oameni buni și ostiași de frunte, începându-se hotarul monastirii de către Bădeștii lui Ciolpan și de către Tuțcanii : să începi din Bistrița, pe malul Bistriții printru hotarul Lețcanilor și printru Bădeștii și pe acolo după vechiul hotar până la Fântâna sacă și de acolo până în margine Dumbrăvii, la un siețar cu bour și de acolo prin Dumbravă, pe disupra dialului cu Holmul, pe diasupra curăturii lui Avram, între hotarul Lețcanilor și a Bădeșților, până la fazul Lețcanilor și până în sus până la moara Mogăi, spre răsărit la vârful Holmului, la gura Drumului și acolo este un stâlp și de acolo prin Dumbravă, în mijlocul Dumbrăvii, în margine drumului, la un stâlp într'un siețar cu bour și de acolo la trei movili vechi și de acolo la fântâna Davidoaii și de acolo la trei movili vechi și de acolo în pătrul Petroasii, acela îi este tot hotarul.

(A. S. Iași. K. 346, pp. 92-3).

XLVIII

8 Februar 1650 (7158)

Cartea Domnului Vasile prin care întărește Lupului Bucioc stolnic, setul Malurile din finut Neamțului.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 208).

XLVIII

28 Mai 1651 (7139)

Cartea gospod a Domnului Vasile V., prin care face danie m-rii din Cetatea Neamțului, unde să prăznușe hramul Sf. Ierarch Nicolae, jumătate de moște Oglindeștii din fânut Neamțului, cu toate acareturile pe care și Domnia sa o are cumpărată de la Gheorghe Roșca, ce au fost visiter, drept 150 ungurești bani buni.

(A. S. Iași. C. de Anaf. 47, foaia 85).

XLIX

18 Septemvrie 1651 (7160)

All asămîne hrîsov de la aceleaș Domn Vasile V., prin care după ce să arătă că au înărit m-rii Hangul, unde să prăznușe hramul Întrării în Biserică a Preasfințel Fecloare, cu hotar și branșle, din dresă ce au avut m-rea de la Miron Barnovschii V.

și de la alți Domni și să începi hotarul și Branștea m-rii osăbilit de a satilor, din Petrice, până în Priscaș, și de acolo să trec sămniile acele trecuti prin hrîsovol de mai sus, apoi în sfârșit să cuprîndi că atîta este tot hotarul m-rii și granța împregiur.

(A. de Anaf. 148, foaia 34).

L

29 April 1652 (7160)

Carte Gospod către un vornic Dimachi și Savul, pentru în-tărirea moșii Malului, a stolnicului Bucioc, despre Pîrlinștii și Solcanii, ca să-i hotărăscă după alegerea vorn. Chenghe.

(A. S. Iași, Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 208).

LI

4 Iunie 1652 (7160)

Ispisoc a Domnului Vasile V., prin care întărește stăpînirea lui Gheorghe Roșca, ce au fost visi, pe o aliă giunătăte de sat Oglinzii, ci o are cumpărată de la Nastasia fiica lui Hriste Mihalescu uricarul, drept 100 lei i o vacă cu vițel și 4. vedri de clară.

(A. S. Iași. C. de Anaf. 47, foaia 86).

LII

16 Octombrie 1652 (7161)

Mărturia boerilor din acea vreme pentru giunătăte de sat de Oglindeștii, ce este în fânutul Neamțului, cu vad de moară pe care Domnul Vasile V., având-o cumpărată, au făcut-o danie iarăși m-rii din Cetatea Neamțului, întărind prin aceasta m-rii.

(A. S. Iași. C. de Anaf. 47, foaia 84).

LIII

12 Ianuar 1653 (7161)

Cartea gospod a Domnului Vasile V., prin care face danie iarăși m-rii din Cetatea Neamțului, unde să prăznușe hramul Sf. Ierarch Nicolae, giunătăte de moște Oglindeștii, pe care Domnia sa o are cumpărată de la Valdonia și, feciorul său Ursul, drept 150 galbeni ungurești.

(A. S. Iași. C. de Anaf. 47, foaia 85).

LIV

12 Ianuar 1653 (7161)

Carte gospod a Domnului Vasilie V., prin care face danle iarăși mânăștirii din Cetatea Neamțului nește poene ce să numesc Slatina, pe cart le ari luati din hotarul Târgului Neamțului.
(A. S. Iași. C. de Anat. 47, foaia 84).

LV

15 April 1653 (7161)

Suret incredințat de pe mănturia a 12 oameni, pentru priceana dresilor ce au avut satul Măzănăești, cuprinzătoare că, el cu sufletele lor mănturtesc, că le-au perit dresese când au jăfuiti tâlharii pe Măzănăești, care dres au fost pe giunătate de sat, partea din gios și că de să va împărți hotarul Loveștili den Fântâna albă în valea lui Franți, vale în gios până în Cernul mare și pre Cernul mare în sus până în dealul Belei și den dealul Belei până în Runcul rău și din Runcul rău până în Târnița și pe Măzănăești în gios până în Piatră și din Piatră până în valea lui Bălăcă și până în Slatina și Slatina în sus până în Fântâna albă.
(A. S. Iași. C. de Anat. 18, foaia 10).

LVI

15 Iulie 1654 (7162)

Cartea Domnului Gheorghe Ștefan V., dată călugărilor de la m-rea Hangu, ca să fie tari și puternici a stăpâni a lor dreapiă ocină și dare sfântii m-rii pin preglur, în tot hotarul pe unde s'au ales și s'au hoiărât în zilele lui Barnovschi V., cu poeni de fâneți și cu curățuri și cu livezi și cu tot locul despre Bălăjești și despre alt hotar, și altul nimine să nu cuteză a intra în hotarul lor.
A. de Anat. 148, folie 34 și 34v).

LVII

August 1653 (7161)

Noti Vasile Voevod Boji Miloști Gospodar zemli Moldovskoi. Scrie Domnia mea la sluga Domniel mele, la Gilgorie Grecul sol Tomaș, dăm ștife că s'au feluit înaltea Domniei mele sluga noastră Constandin (ștersă necunoscut), pre Furtună ce-au fost comis, zicând el înaltea Domniei mele, că au fost pus Furtună

o prisacă de stupl ai lui pre locul monastirii Bistrița, peste Sărel, și acum călugării de la monastirea Bistrița s'au tocmit cu Constandin de i-au dat acel loc; și le-au dat Constandin alt loc călugărilor pentru acela loc, căci au fost luș moște acel loc, că au fost danie mânăștirii, de la moșul lui Constandin, iar acum Furtună nu va să-și mute stupii de pre acel loc, ce au făcut schimbătură cu călugării, ce-l fine în țaria sa. Pentru alt dacă vei vedea cartea Domniei mele, iar tu să mergi la Furtună, să-i pul ză să-și e stupii de acolo, să-l ducă la locul lui, iar de nu va vre și va fi intru alt chip, să le dai ză să se vie de față înaltea Domniei mele, cu Costantin. Această-ți scriem, într'alt chip să nu faci.

U' Iaș let 7161 August KLU.

Vel log. L. P. G. Ionascco

(A. S. Iași. Tr. 1765, op. 2014, dos 55, foaia 456).

LVIII

22 April 1656 (7164)

Ispisoc de la Gheorghe Ștefan V., întărilor pe părțile din hotarul Irineștilor și Bătășăneștili lui Chiriac, feciorul Irinii, fata Soncului (?) I allora, cum și pentru partea din Iazu I di la Movilă.
(Arh. St. Tr. 692 op. 765 dos. 11 fila 159).

LIX

28 Noemvrie 1658 (7167)

Un ispisoc a egumenului și soborului de la m-rea Bistrița, cu arătare că, având o poeană la Hangu, s'au tocmit cu Hanganții și le-au vândut ace poeană, drept un cal și 50 lei; pentru care să nu mai albă treabă Bistrițienii cu ace poiană în veci.
(C. de Anat. 148, foaia 34).

LX

1659 sau 1660 (7168)

Zapis pin care Toader Talpău au cumpărat pământuri 4 la Broșteni și 9 la Tuțcani de la Toader Păsal și fiinea sa Ariona și 2 pământuri la Broșteni, de la Obreji și 2 pământuri țij la Broșteni, de la Gabita, sora lui Obreji.

(A. S. Iași. Tr. 1361, op. 1547, dos. 93, foaia 144v).

LXI

26 Ianuar 1660 (7168)

Mărturie de la Darie spătar și alții, că nepoata Hinghii au vândut Neniului a patra parte din a opta parte, din Mânărești din câmp, din pădure și vad de moară în Bistrița în gâră și în Lîmpede.

(A. S. Iași. Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foata 210).

LXII

25 April 1660 (7168)

Cartea mitropolitului Sava, de schimbătură, prin care au dat schitului Pionul potana Cobilița de pe Bistrița, până în Vărstatul ¹⁾.
(Arhiva Mitropoliei, dos. 754)

LXIII

10 Februar 1661 (7169)

Zapis prin cari Broșteanu și Burzur vând părțile lor din Ilesți, Șlancului, drept trei sute taleri tăărăști și șaptezeci din valtră din sat și din apă și din câmp și din fână, cu tot venitul și să le stăpânească, ca ocină și moșie a lor, nesupărați de nimeni.

(A. S. Iași, C. de Anat. 46, foata 12)

LXIV

6 August 1667 (reclă 1665 adică 7175 nu 7175)

Zapisul lui Istrale Movilașo, feciorul lui Grigori din Irtinești, prin care dăruiește Ducăi, marelui visiernic, dreapta sa ocină și moșie din Vărlonapele, ce este lângă Bălănești din finutul Neamțului, împreună și o curătură ce este despre farina Irtineștilor, ci să chlamă Buncalău.

(Arh. St. Iași. Tr. 692, op. 765, dos. 11 fila 159).

LXV

1 Mart 1666 (7174)

Zapis de la Simeon, feciorul Nechtlei, prin care vinde un

1) Comunicat de Gh. Ungureanu.

bătrân cu vad de moară în Bistrița și în Lîmpede și cu loc de prisacă lui Costandin Arapu.

(A. S. Iași. Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foata 210).

LXVI

25 Iulie 1667 (7175)

Ispisocol Domnului Iles Alexandru Voevod, de giudecata urmată între medelnicerul Chiriac, ginerele vornicului Grigorașcu Urech, cu Gavril Coorîș, pentru a treia parte de Șolmărești, partea den glos, ce au cumpărat-o vornicul Urech, dându-să rămas din giudecata pe Coorîș.

(A. S. Iași Iași, C. de Anat. 31 foata 200).

LXVII

15 Iunie 1668 (7176)

Zapisul medelnicerului Kiriac și a soției sale Alexand(r)a și a lui Vasile, fecor vornicului Grigoraș Urech, prin care vinde lui Gavril Coorîș a treia parti din Șolmărești, din partea din din glos cu vad de moară în Râșca, drept 120 galbeni.

(A. S. Iași. C. de Anat. 31. foata 200).

LXVIII

23 Iunie 1670 (7178)

Mărturie holarnică de la părcălabul Costandin Arapul și părcălabul de Niamț Irinie Ciocărlie, cuprinzător că au ales și au hotărât lui Grigoraș Carlig, părți de ocină din Ungurași și Brișcani, însă din giunătate de sat despre răsărit, din Ungurași partea moșă-sa Tudosicăi Meleșoae, fata lui Iorașc nepotă Hoții (?) Goanță (?), s'au ales din două părți a treia parte, partea din glos.

(A. S. Iași. C. de Anat. 8, foata 112).

LXIX

23 Iulie 1670 (7178) (?)

Tij mărturie holarnică, tot de la acei mai sus pomeniți Arapu și Ciocărlie, arătătoare că după cerere lui Costandin Banăș și Grigoraș Carlig, cu toți frații lor, din poronca I-au ales niște părți din sat din Brișcani, părțile despre răsărit, după documenturile moșului lor Toader Carlig, giunătate de sat des-

pre răscărit, însă giunătăte de sat, partea din sus a cince parte, au ales lu Mateeș Cârliș și a cincia parte de sat au ales lui Constantin Baniș, a cincia parte Tudosticăi, care parte au cum-părat-o Ionașco Cârliș i Vasile Grigoraș și Marie, ficatorii lui Mateeș Cârliș, iar giunătăte din a cincia parte ce l-au fost lor danie de la Lazăr Baitală, s'au împărțit. Precum Baniș asămintea și Mateeș Cârliș și Constantin cu Todosca; iar din giunătăte de sat a cincia parte, partea din gios, partea lui Boidel (?), o fine Căzâneasa.

(A. S. Iași. C. de Anat. 8, foaia 112).

LXXX

29 Iulie 1670 (7178)

Carte Gospod dela Duca Vyod, dată la mâna lui Ion, nepot lui Toader Schiopul din Borcești, ca să-și stăpânească părțile lui, ce le are în sat în Borcești, cum și partea Cristii, pentru că el au vândut și partea frățâne-său lui Toader din Ungurești și să n'albă ficatorii Cristei nici o treabă, precum le scrie zapsul de la Toader răscumpărătură).

(A. S. Iași. C. de Anat. 10, foaia 158).

LXXXI

9 April 1671 (7179)

Zapsul lui Vasile și Ștefan, ficatorii Irinii și Acșinii, ficatorii Tigancii, cu ai lor, prin care vându părțile lor din Irinești și Bălășnești, cu Ana Sagoș (?), din vatra satului, din fânaț și din Hillșăul (poate heleşteu, nota ed.), lui Tudosi Dubău.

(Tr. 392, op. 765, dos. 11, fila 159).

LXXXII

17 Mart 1672 (7180)

Zapsul Porhritii fata lui Filip Cali și a surorii-sa Măruca, i ficatorii ei, prin cari vând a lor dreaptă ocină din Irinești și Bolosinești cu anolog din fânaț și din heleşteu, lui Tudosi Dubău logofătul.

(Tr. 692 op. 765 dos. 11 fila 159).

LXXXIII

20 Iunie 1672 (7180)

Cartea gospod a Domnului Duca V., prin care împuterni-

1) Vezi zapsișele din 8 și 18 Mai 1641 (ibidem).

cește pe m-rea Neamțului a fine și a apăra toate poenile, câte sânt în Celății și curățituri carele sânt în Slatină, ce le are m-rea danie de la Domnul Vasile V.

(A. S. Iași. C. de Anat. 47, foaia 85).

LXXXIV

9 Iulie 1674 (7182)

Zapsul lui Costandin, ficatorul Anii i fimieia lui Suchita, fata lui Donoși din Bălășești, prin care vând partea lor din Irinești și Bolosinești din Bălani (?), cu tot vințului, din tot locul lui Dumit-rașcu pitarul.

(Tr. 692, op. 765 dos. 11 fila 159).

LXXXV

2 Iulie 1675 (7183)

Zapsul lui Strătilă, nepot lui Arman din Irinești, prin cari au pus partea sa de moște din Irinești și Bolosinești lui Ionașco vătavul, cu tot analogon, din curățitură, din fânaț și din heleşteu, drept 15 lei.

(Tr. 692 op. 765 dos. 11 fila 159).

LXXXVI

20 Iulie 1675 (7183)

Zapsul lui Gligori din Irinești, prin cari vindt trei pământuri din partea lui și din partea lui 2 pământuri, cu vatra de sat și din păduri și din câmpu, și din heleşteu, visternicului Dubău.

(Tr. 692, op. 765, dos. 11 fila 159).

LXXXVII

25 Decembrie 1675 (7184)

Zaps de la Ștefan Bândul, ficatorul lui Toader Boldiescu, din satul Nănești, cu vârlu său Ionii, prin care vând a lor dreaptă ocină și moște din Nănești, ci au de la părintele lor, din două pământuri ci au fost nevândute, dintr'ace săliște un pământ din frunte. Și din curmezisul locului iarși cătă să va veni din tot locul și cu loc de heleşteu în Bârzoia lui Ioan Isec, drept 20 lei.

(A. S. Iași. C. de Anat. 24, foaia 92)

LXXVIII

24 Ianuar 1676 (7184)

Cartea gospod a Domnului Antonie Roset V., prin care face danie m-rilor din Cetatea Neamțului niște poeme anume Slatina, cari poeni au fost în hotarul Târgului Neamțului.
(A. S. Iași. C. de Anat. 47, foaia 85).

LXXIX

30 Marile 1679 (7187)

Zapisul lui Grigori Părvul, cu ficiorii lui Vasili, Ioan și Iftimii, prin cari vinde dreapta sa ocină din sat din Irinești, cu casa, cu porneș și cu tot locul ce să va alege din câmp, din fânaț, din pădure, din silviște și din heleșteu, păhărnicesei Paraschivei a răposatului Dumitrașco paharnic.
(Tr. 692 op. 765 dos. 11 fila 159).

LXXX

7 August 1679 (7187)

Zapis prin care Filip ficiorul lui Vasilie de pe moșie Berzola din sat din Ilesți, vinde partea sa diaconului Vasilie Popa din aste a treia parte din veatra satului și din farină și cu patru săpături săpate de moșul său Ursul pi Berzolu, anume arătate prin acel zapis, drept 6 lei.
(A. S. Iași. C. de Anat. 5, foaia 159).

LXXXI

4 Dech. 1679 (7188)

Copia zapisului lui Grigori Damnu cu sorusa Chelsia, prin care cumpără 50 de peși din Borcești, de la Pătrașcu nepot Drăngoaeii, adevărit de 16 lăcuițori din Borcești, că cu știrea lor au cumpărat și anume Dumitrașcu Bobreșcu (?), Toader Oglină, Băăuță, Zlatiță, Vasiliăuță, Iacob, Oală și alții.
(Arh. St. Iași Tr. 692 op. 765 dos. 13 fila 71).

LXXXII

11 Mai 1687 (7195)

Carte gospod dată către Irimie Ciolan ca să-și slăpănească

partile de moșie din Hăloșani, Derești (?), Mănălești din fiutul Bacău, de la Ilesți și Arămești fiutul Niamțului.

(A. S. Iași. Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 214).

LXXXIII

10 Ianuar 1689 (7197)

Cartea Gospod a Domnului Constantin V., către Zosim Basoia ce au fost hatman, părcălabul de Neamț și Ștefan Silton vel sat, după jaloba m-rilor Săcul, cu tăgăuire că s'ar fi furat toate dresese de moșie ce le-au avut închise în Cetatea Neamțului, de tâlhar, care moșii sânt hotărâte și slăpate și anume Vasiliuții, din capătul Târgului Neamțului din sus și Timușul, în dosul Cetății, carile sânt danie de la Domnul Vasăile Vvod și Oglindeștii de sânt pe apa Sărății și Răpceștii, mai glos tot pe acel părau și Măneștii pe apa Neamțului și Cuzuneștii, unde dă apa Jișel în Prut, ca să cerceteze și să dea mărturie spre a să faci ispisoc de întârțură.

(A. S. Iași. C. de Anat. 47, foaia 85).

LXXXIV

9 Iunie 1689 (7197)

Ispisocul Domnului Costandin V., cuprinzător pe tot trupul Ilesților prin cari să arată și hotarul lor, că merg Ilesții din hotarul Bățineștilor, în glos păra în drumul mar, la movișta lui Rutunpan, iar lungul până în hotar părților.
(C. de Anat. 6, foaia 191).

LXXXV

15 Mai 1691 (7199)

Hrisovul Domnului Constantin V. întârțitor lui Pavăl vornic de poartă, de cumpărăturile făcute în hotările Porceștii și altile fiănut Neamțului.
(C. de Anat. 65, foaia 121).

LXXXVI

20 August 1691 (7199)

Zapis a Tofanii i sora sa i nepoții, care vând a șeptea parte dintr'un bătrân lui Grigoras Arapu.
(A. S. Iași. Tr. 1788, op. 2039, dos. 241, foaia 210).

LXXXVII

8 Iulie 1692 (7200)

Zăpisiul lui Ioan și sora sa Florea, nepoții lui Trohim, prin care arată că au vândut lui Istrati din Șarbești a lor drecpiă ocină și moșie din sat din Ilesii finu Neamțului, din a opta parte din gîos și șase pământuri din farina și două curățuri.
(A. S. Iași. Tr. 1788, op. 2089, dos. 241, foata 216).

LXXXVIII

5 Iunie 1698 (7206)

Cople incredințată de pe Ispisocul Domnului Antohie Constantin V., din 7206 Iunie 5, înlătîrî schitului Negoae pe părțile din Brișcani, dănuite de Grigorie Cârlig, ce au fost vornic, de soția lui Safta și de fiii lor Maleeș, a treia parte din glumătate de sat despre apus, din gîos și pe o curățură tot din Brișcani, dănuită de Vasile Popița și sorăsa Irina și
(A. S. Iași. C. de Anat. 8 fila 112).

NOTE¹⁾

asupra numelor proprii — de persoane, de locuri și de ape — cuprinse în această colecție (numele documentelor și regestelor dela I—LXXXVIII, sunt însemnate lângă fiecare nume, în cifră arabă).

Agapia, m-re, 2.20. Înălțitură pe moșia Negrești pe care o avea încă dela 20 Iulie 1591 dela Petru V. (Andrescu-Stoide : Doc. Reg. I p. 27). La 8 April 1635 Vasile Vodă judecă o pricină dintre Agapia, reprezentată prin Varlaam mitropolit și egumenul Ghelastei, și Goleoeni, pentru Chitpeștii. Agapenii au arătat hrîsoave de mlătire dela Aron V., Irinia V., Simion V. și înălțire

dela Radu Mihnea iar Goleoenii	— care au pierdut — aveau hrî-sov dela C. Movilă V. (Isp. II, 1, p. 94-5).
Alexandru Vodă, 22, 23.	Almașu — apă, 21, 25.
Anastasiu, Mitropolitul Sucevii, 13.	Arapu Const, 65, 68-69 — părcă-lab. La 14 August 1662, Estr. Dabița și la 1 Aug. 1666 Iileș Alex. Vodă, înălțesc frașilor Alexa

1) Am pus în această tablă numai numele mai însemnate. Pentru explica-rea unora am folosit în special lucrările d-lor Prof. N. Iorga și Ghibănescu.

— fost vornic și Const. Arapu, stăpînirea asupra Petreștilor din Câmpul lui Dragoș finut Bacău (Ghib. Isp. III, 2, p. 35-6).
La 1662, Mai 30, iscălește ca martor zăpisiul lui Savitan din Hârtop, prin care dăruie lui Dumitrușco Donici 25 pământuri din „Vârtop la Neamț“ (Ghib. II, 1, p. 206).

C. Arapul cumpără la 1672 Căndeștii și două delniți la Poeni (Isp. III, 2, p. 131).

Arapu Grigoraș, 86.

Asău, schii, 16.

Audia, sat în Hangu, 50.

Bădeni, 25 — sat.

Bădești, 46 — sat.

Bădăceni, 15, 24 — sat.

Bălănești, 64 — sat.

Bălăni, 74 — sat.

Balica, hatman (18, 29)

Bălăești, 74, 75 — localitate.

Pentru acest sat vezi și Surete XIX p. 74-5, 120-1 și XX p. 169-70.

Bașotă Gh., 22, și Bașotă biv. pîmîcier, 46.

Bălășinești, 71, 72 — localitate.

Băltăești 18, 20, 36, 56.

Bărgăoani, 9 — sat

Barvovski Vodă 17, 18, 21, 27, 29, 35.

Bărsănești, 31, 34 — sat.

Bașotă Zsaim, 83, hatman.

In a Il-a domnie a lui Dumitrușcu Cantacuzino, apare în două zăpise: unul din 24 Mai 1685

(Ghib. Isp. IV, 4, pag. 91) altul din 20 Iulie 1685 (Ibid. pag. 93).

Ion Neculcea (Cogălniceanu, Letopisele II, p. 225) îl privește într-o lumină defavorabilă: „nu era el harnic de acea boerle, la acele vremi“; Dumitrușcu Vodă

„l-au luat și l-au dus în curte de l-au îmbăcăcat cu calfan și l-au pus hatman“.

Berăta dela Tg. Nr., 18.

Berzota, 44, 77, 80, moșie lângă Ilești.

Berzunțul, m-re, 1. La 20 April 1570 Bogdan V. face danie cîtoriei sale Bărzunțul, satul Cio-frești (Urlicaru, X p. 163).

Biczanzul, 21, 25 — apă și sat.

Bistrița — apă, vezi aproape toată colecția de față.

Bistrița, m-re — din regesta VIII e o gresală, în loc de Bisericanii.

Bistrița m-re, 14, 35, 46, 62, 69. Vezi N. Iorga Ist. bis. Rom. și Studii și Doc. Vezi și Narcis Crețulescu : M-re Bistrița.

Bisericanii, m-re, 8. Pentru m-re Bisericanii vezi Iorga : Ist. biserticii și Studii și Doc. vol. XVI. Deasemenea vezi C. A. Stoide :

Contribuții la Ist. Bisericiilor. Vezi și Stoide - Turcu : Doc și Reg. și trimiterile din Arhiva Ist. Hașdeu.

Bocioac, 18 — Coste Bocioac vor-nic, și, 47, 50 — Lupu Bocioac, stoinic. Despre Coste și Ilea Bocioac vezi Iorga : Studii și Doc. XI, p. 224, 276.

Pentru moștile lui Costea vezi Iorga : Nouă Doc. Basarabene. A. A. R. Seria II. Tom. XXXVI, pag. 932—45. Este acolo un privilegiu dela Gaspar V. pentru Coste Bocioac, mare vornic al Tării de Jos.

In Ghîbănescu (Surete III p. 295) Măntăna fata lui Calapod vinde giupănei răposatului stoinic Bocioac ocina din Boldești.

Vezi în Cogălniceanu I p. 275, pietrea fragică a lui Bocioac, des-crisă de Miron Costin.

Borești, 30, 32, 37, 70, 81, sat lângă Tg. Neamț. La 4 Nov. 1615 se cunosc: Cristea comișel și Hristea aprod din Borești (Isp. II, 1, p. 48).

Buhalnița, m-re, 21, vezi m-re Hangului.

Brăjoveni, 4, 16 — sat, poate Bâriovenii.

Branșița: Râșcăi, Slatinei, Neamțului, Săcului, Agaplei, etc., 20, 35, 49.

Broșteni, 60 — sat lângă Runcu.

Brișcani, 9, 68, 69, 88 — sat.

Bodești, 16, 17, 23 — sat.

Boroasa, 25 — isvor.

Boul, 26 — culme.

Borleanu — urțear, 26.

Boldescu Pătrașcu și Toma, 28, Căciulești, 23 — sat.

Cantacuzino Iordachi și Toma, 25, interesant pentru Cantacuzini, ale căror începuturi în slujbe sunt cu mult mai vechi.

Toma apare postelnic III la 12 Mai 1621 (Surele XXI p. 232), la 6 April 1625 (Surele XXII p. 161-4), la 13 Dec. 1625 cumpără ocina din Bodești (Isp. I, 2, p. 172-4) și dealul Laslăului (Ibid. p. 174-6). E postelnic II la 6 Mart 1628, e sulger (Isp. I, 2, p. 192-4). *Iordachi* cumpără la 20 Iunie 1629 părți din Corni Neamț (Isp. I, 2 p. 215-6). La 25 Ian. 1630, cu fratele său, își împart ocinile (Ibid. 216-7). La 26 Mai 1632 e visternic III (Ulricar XVI p. 12).

Pentru Cantacuzini vezi și Stoile-Turcu: Doc. și Reg. p. 39-40 și trimiterile de acolo la Tanovicenu.

Capul Bisericii, 21, 25, loc.

Cârliși, 9 — sat.

Cârliș, Toader, Mateș, și Cheorghie — visternici (8, 9, 10, 68, 69).

Ceahlău și mănăstirea de sub Ceahlău, 12, 15, 21, 25, Cetatea Neamțului — m-re (48, 52, 53, 54, 78, 83).

Ciocărlie Ieremia (68, 69).

Cioipan (1, 8, 46) monahul și schitul lui Cioipan. La 23 Nov. 1614, C. Movilă dă Bisericanilor înfățișare pe dania Dumitrei, giupăneasa lui Cioipan și de fata ei, Crăștina a lui Samoil pah — satul Orbic, cu hăleștau și moară și niște vii la Bacău și schitul Cioipan. (C. Stoile: Contrib. la Istoriul m-rei Biserican). Pentru Cioipan vezi și V. A. Ureche: Miron Costin, I, p. 70-1. Pentru alți Cioipani vezi și Surele XXII p. 169. Pentru Cioipan ispr. Bacău vezi Andreescu-Stoide Doc. și Reg. I p. 24 și 45.

Cobilici, 21, 25, 52 — pe lângă Ceahlău.

Constanța Vodă, 29, 83, 84, 85.

Corbul, 36 — apă.

Crăcăoani și Crăcău, 12, 13, 21, 25, 29, 34 — sat și apă în jud. Neamț.

Cuejidu, 21, 25 — apă.

Darie, 61 — spatar. Vezi în Ghib. Isp. III, 1, pag. 109, Darie vel spatar la 19 Iunie 1659.

Dealul Doamnei, 21, 25, pe fundul Auditet-Hangu.

Dinești, 30, 36 — apă.

Dragoia D., 14 — spătar. Intre 1610-17 apar trei Dragoia: 1) *Lupul Dragoia* — vel. spat.

(Surele XXI, p. 234), păcăblab de Roman (Surele XXIV p. 159).

2) *Toader Dragoia* — vornic de gloaia (Iorga: St. și Doc. XI p. 276), bunicii lui Tudose Dubău.

3) *Dumitrașcu Dragoia* — vornic, frate cu Boul vister (Ghib. Surele XXI, p. 202).

Dubău Tudose, 71, 72 — logofăt, — visternic.

La 2 Martie 1675, împarte cu surorile Maria și Iolana, ocinile rămase deia Dumitrașco pitarul. O biografie vezi în C. Giurescu: Isoarele lui Tudose Dubău, etc. Bulet. Com. Istoriei I, p. 182-191.

Duca, 64 — mare vister.

Duca Vodă, 70.

Dumitrașco, 74 — pitar, 79 — paharnic. E desigur fratele lui Tudose Dubău.

Fântâna albă, 55 — loc.

Frasin, 30, 36 — loc.

Frumoasa, 35 — pe Tezălu.

Furcutari, 30, 37. La 30, Turceluri, e o gresală de transcriere.

Gârleii, 7 — sat pe Bistrița și Gâleni (11)

Gășpar Vodă, 12, 15.

Ghenghe, 13, 50 — mare logofăt.

Ghindăoani, 20 — sat.

Gura Drumului, 46 — loc.

Hangu, 18, 20, 21, 25, 29, 35, 36, 38, 49, 56, 59. E vorba de mănăstirea Hangului, numită în doc. 21 și m-rea Buhalnița. I se dăruiesc și i se înălțesc dan-niile asupra Băițăteștilor și Mânăștilor din Neamț, foste a lui Coste Bocioac, precum și asupra Miclășenilor (Dorohoi) și Căcencenilor (Hărlău) foste a hahn-Baltica. I se înălțesce și stăpâni-

rea asupra unei berării din Tg. Neamț. O hotărnică dela Miron Barbovschi, alia dela Moisa Movilă. I se înălțesce stăp. asupra Branștei și Poiana Hangului.

D-1 Gh. Ungureanu în studiul: *M-rea Hangu sau Buhalnița*, publicat în Omega Prof. Bărbulescu pag. 335, lucrare apărută și în extras, publică doc. 21 după o copie mai bună și rezumă doc. 18. D-se clarifică definiții confuzia că schitul Hangului (Pionul) ar fi m-rea Hangu, arătând că aceeași m-re e azi biserică de mir din Buhalnița.

Hălășani, 15, 82 — loc.

Hârtești, 16 — sat.

Hociungu Ion, 16 — medelnicer.

Holmul, 46 — vârf.

Ilieș Vodă, 86.

Ionașcu, 22 — vornic.

Itești, 11, 41, 44, 63, 80, 84, 87, loc în Neamț.

Itrinești, 58, 64, 71, 72, 74, 75, 79, loc în Neamț. Un Oncul diac din Itrinești mărturisește o danie a lui Ionașcu sin Coste, către m-reă Pângărași, prin 1602 (Isp. II, 1, p. 39).

Jidanul, 21, 25 — părau.

Lețcani, 46 — sat.

Limpede, 15, 61, 65 — un braț al Bistriței lângă Bacău.

Loviște, 53 — loc.

Mânălești, 39, 40, 42, 61 — sat.

Mal, Maluri, 7, 47, 50 — sat.

Movila lui Rătușpan, 84.

Movila Vodă, 1, 2, 3, 8, 12, 13, 29 — Ieremie, (24, 25, 27, 28, 29 — Moisi), 29 Cheorghie mitropolii, (4, 5, 8, 18 — Constantin).

- Movile, 23** — la iaz.
Nănești (77) sat și moșie.
Nenitul vornic, 31, 32, 34, 39, 40, 42, 61. Vezi aceste re-gește. Vezi și Surele III p. 23, 45, 76, 119, 174, 194, 222, unde Neniu e vornic, vornic de gloanță, de poartă, etc.
 La 13 August (fără an) vornicul Neniu dă măturte pentru sa-
 tul Prigoreni „unde au fost bi-
 serica de platră”, despre Ruscantii
 și Avrămeștii a vornicului Tanasă.
 (Surele III, p. 245). La 26 Nov.
 1635, V. Lupu dă câștig Nenitului
 în pricina cu Tanase pentru Pri-
 gorenii (Ibid. p. 282).
 La 19 Sept. 1640, se întărește
 vânzarea moșiei Biserica de
 Platră din Cârlogătura, vânzare
 făcută de I. Prăjescu, ginerele
 Neanului div. vornic lui Iordachi
 Cantacuzino, iar la 1641 se alege
 hotarele (Surele III, p. 141, 169,
 254).
Neagoae, 8 — schit
Neamț, 17, 73 — mănăstire.
N amț — tinuț, vezi aproape
 toate doc. și regeștele din această
 colecție.
Negrești, 2, 45 — moșie, sat.
Negru, 23 — poate Cracăul
 Negru.
Nichita Diac, 13. Pentru
 Urșăștii și Crăcioani. In Ghib.
 Isp. II, 1, p. 9-10 e vorba de
 Nechita Diac din Vărtop (azi
 probabil Hârtop).
Oancea, 25 — loc.
Obrejași, 28 — loc.
Oglindești, 30, 36, 43, 48, 52,
53, 83 — loc.
Oglintzi, 43, 51 — sat.
Orbic, 1, sat, 8 — părau.

- Pătrașcu, 16** — vel. vornic și
 18 logofăt.
Petru Vodă, 1, 5, 6, 8.
Pionul, 62 — schit.
Pleșăști, 32, 34 — loc.
Potana, 5, 6, 16, 21, 25, 33,
36, 62. Vezi și Potana Prelincilor,
 a Coblilței, a Coluvei, a Pecovei
 sau Penovei, a Hangului, a Păcurei,
 a Ivanței.
Porcești, 16, 22, 85. La 28
 Mart 1630 (?) Ilea Udrea zălo-
 gește o firebie din Porcești lui
 Petre Honța (Isp. II, p. 67). Apoi
 vinde lui Gh. Basotă vist. și
 Ionașco Basotă, Porceștii (Isp. II,
 1, p. 64).
 La 28 Oct. 1637 (?) Silvestru,
 fiul lui Toader Bârgovanul, vinde
 ocina sa din Porcești, pe care o
 avea dela Ilea Udrea, lui Toma
 stolnicul cel mare (Isp. II, 1, p.
 143).
 La 18 Mart 1638 Vasile Vodă
 dă dreptate Tomei, în pricina
 pentru Porcești (Isp. II, 1, p. 157).
 La 13 Febr. 1639 același în-
 țărăște Tomei sfân. pe Porcești
 (Isp. II, 1 p. 176-8).
Porumbul Vornicului, 30,
32, 36.
Prăjescu, 27 Iancu și 35 Savin.
Prelucii, 33 — loc.
Rădău, 31, 32 — sat.
Radu Vodă, 10, 11, 12, 20.
Rășca, 3, 5, 6, 20, 50 — sat,
 mănăstire, păș. și branșle.
Răucești, 85 — sat.
Roșca Gh., 48, 51 — visternic.
 Vezi și un z. pis de împărțeață
 a moșilor lui V. Mihăilescu,
 socorul lui Gh. Roșca vist., Tanase
 vorn. și Sturza. (Surele XXI, p.
 44).

- Ruset Antonie, 78.**
Samoil, 8 — pah.
Sarata, 30, 33, 36, 83 — loc.
 și părau.
Sava, 62 — mitropolii.
Sechil, 4, 5, 6, 16, 33 — că-
 mărăș. Vezi în Ghilănescu —
 Surele XXI p. 242-3 și Isp. I, 1,
 p. 111-2, 117 și II, 2, p. 28, despre
 alți Sechil și Săkele.
Secul, m-re, 17, 20, 30, 37,
85. O hotărnică între m-reșii Neamț
 și Secul, înălțuri pe satul Bor-
 cești, jalbă pentru furt de dresuri.
 La 8 Iulie 1611, C. Movilă în-
 țărăște m-rei Secul două case
 din Iași, la Sf. Vineri (Surele XX p.
 193-4). Vezi și N. Iorga, Istoria
 Bisericii.
Serbești, 87 — loc.
Silion St., 83 — vel. sat. Un
 Silion, vornic de poartă e po-
 ment în 1659-1673 (Ghib.
 Ispis. III, 1, pag. 104 și III, 2,
 pag. 149). Ștefan e probabil fiul
 acestuia și mai e pomenit în
 1682, ca și mare armaș, în 1686
 ca vel setar, în 1692 ca vel
 clucer (Ghib. Isp. IV, 1, pag. 64,
 104, 229).
Sihla, 21.
Slatina, 20, 54, 77 — loc.
Soimărești, 3, 66, 67 — sat
 pe Moldova. Despre hotarul
 Soimăreștilor vezi uricul lui Ștefan
 Vodă din 15 Iulie 1520 și înță-
 rirea lui Petru Rareș din 6 Mart
 1533 (Surele XVIII p. 113 și 187.
 Deosemena vezi-l pomenit într'un
 zapis din 29 Mai 1580 (?) a lui
 Văclie postelnicul, care hotărăște
 părțile lui Mihăilescu Urlicar
 (Surele XIX p. 168).

- La 9 Mart 1643, ^{1/3} Solmăreștii
 cad la împărțeață lui Gr. Ureche
 vornic (Isp. VI, 2, p. 152).
Ștefan Vodă, 9, 20, 51, 70.
Suceava, 29 — m-re.
Tămăduenii, 25 — loc.
Târgul Neamț, 18, 30, 32, 54,
78, 83.
Țașca, 21, 25 — sat pe Biceaz.
Tatomirești, 25 — loc. ~~202~~
Tazlău, 33 — loc.
Țigăncii, 21, 25 — deal.
Timiș, 83 — loc.
Topolița și Toplița, 30, 52 —
 locuri.
Tuțcanii, 5, 6, 16, 26, 45, 46,
60 — sat lângă Runcu.
Ureche, 3, 66, 67 — vornic.
 Zăpise dela cele două fiice ale
 lui — Antimia și Alexandra —
 vezi în Stoițe-Turcu: Doc. și
 Reg. 1935.
 Despre neamul Ureche vezi M.
 Costăchescu în Cercet. Ist. IV,
 1—Iasi 1928. Vezi și Elena Efti-
 minu despre Antimia în Rev. Ar-
 hivelor II, 5, p. 370-2.
 O listă a moșilor Alexandrei
 (lui Chiriac Sturza) vezi în Ghib.
 Isp. VI p. II, p. 159.
Ursăști, 13, 29 — siliște pe
 Cracău ?
Varlaam, 15 — nacealnicul
 schitului Așău.
Vărsatou, 52 — loc.
Vărtopae, 64 — poate Hâr-
 topul de azi ?
Vasile Vodă, (vezi în foarte
multe locuri).
Vasiluții, 83 — moșie lângă
 Tg. Neamț.
Vorovă, 32, 36 — deal.

PART EA II

CRONICA ANULUI ȘCOLAR 1934-1935

Organizarea liceului.

Cu sfârșitul anului școlar 1934-35, liceul nostru a împlinit 66 ani de existență și activitate.

A fost înființat la 27 Noemvrie 1869, ca gimnaziu clasic. În 1879 s'a transformat în gimnaziu real, iar în 1897 în liceu real-modern. În 1919 și-a dublat cursul inferior, iar în 1922 și cursul superior. În 1928 s'a transformat în liceu unitar cu 7 clase bugetare și 3 extrabugetare. În 1930 a fost încadrat la tipul „D” cu 10—respectiv 11 clase în 1931.

La sfârșitul anului 1935 a fost transformat dela tipul „D” la tipul „C”, cu 7 — respectiv 8 clase bugetare, iar în 1934-35 a funcționat cu două secții: literară și științifică — deocamdată numai la clasa VII-a.

Corpul didactic: titlul, alcătuirea catedrelor, numărul de ore, atribuții, concedii, activitatea extrașcolară, etc.

1) **Vasilîu Vasile** — preot, profesor definitiv la catedra nr. 1 — predă religia la clasele I-VII=13 ore, plus dirigenția la cl. I-a, total 14 ore. În cursul anului a avut 8 absențe motivate și suplinite. Conduce „Societatea de ajutor mutual a elevilor liceului”. A înființat și conduce o bibliotecă publică în mahalaua Mărșei, unde-și are „poporul”. Îndeplinește funcțiunea de secretar al Comitetului școlar al liceului.

2) **Vasilco Gh. Ion**, profesor definitiv la catedra nr. 2 — predă limba română la clasa II-a, limba latină la clasa III-a și IV-a plus dirigenția la clasa IV-a, total 12 ore. În cursul anului a avut 2 absențe motivate și suplinite.

3) **Revent Leon**, profesor definitiv la catedra nr. 3 — de limba română și filosofie. A fost în concediu de boală de la începutul anului școlar și până la 12 Oct. 1934, când a început

din viață. A fost suplinit de : d-nii Valentin Teodorescu și C. Turcu.

4) **Costea Ion**, profesor suplinitor la ore din catedra nr. 3 — a predat limba română la clasele III-VII-a=16 ore. In cursul anului a avut 27 absențe motivate.

5) **Teodorescu Valentin**, profesor suplinitor la ore din catedra nr. 3 — a predat filosofia la clasele VI și VII-a=4 ore. In cursul anului a avut 4 absențe motivate.

6) **Ghițescu Vasile**, profesor definitiv la catedra nr. 4 — predă limba latină la clasele V—VII=10 ore și limba elină la clasa VII=1 oră, total 11 ore. In cursul anului a avut 16 absențe motivate. Este directorul liceului și al internatului și președintele Comitetului școlar.

7) **Mrejeru L. Maria**, profesoară suplinitoare la ore din catedra nr. 5 — a predat limba franceză la clasele I—IV=12 ore. In cursul anului a avut 95 absențe motivate.

8) **Giornei Dumitru**, profesor suplinitor la ore din catedra nr. 5 — a predat limba franceză la clasele V—VII=8 ore. In cursul anului a avut 29 absențe motivate.

8) **Radu Cornelia**, profesoară cu titlu provizoriu, încadrată la catedra nr. 6 de limba germană dela școala noastră și detașată la liceul de fete. A predat la liceul nostru limba germană la clasa V=3 ore.

10) **Roic D. Leon**, profesor definitiv de limba germană la școala comercială superioară din Botoșani, detasată la liceul nostru, la catedra d-nei Radu Cornelia. Predă limba germană la clasele VI—VII-a=6 ore, limba română la clasa I=5 ore, dirigenția la clasa VII=1 oră, total 12 ore.

11) **Grigorovici Alois**, profesor definitiv la catedra nr. 7 de istorie. In cursul anului întreg a fost în concediu de studii la Paris, aprobat cu ordinul ministerial nr. 151.561 din 1934.

Are doctoratul în litere.
A tipărit o broșură intitulată „Expedițiile Regelui Sobieski în Moldova și ținutul Neamțului”.

E custodele muzeului regional „M. Siamatin”.

12) **Stoide A. Constantin**, profesor suplinitor al catedrei d-lui Alois Grigorovici. A predat istoria la clasele I—VII=14 ore, plus dirigenția la clasa III-a, total 15 ore.

In cursul anului a avut 36 absențe motivate.

A tipărit următoarele lucrări: 1) Documente și Regeste Moldovenești (în colaborare cu C. I. Andreescu), 2) Mânăstirea Runcu, 3) Documente și Regeste din ținutul Neamțului vol. I (în colaborare cu C. Turcu), 4) Sifiri nouă despre m-rea Runcu, 5) Contribuțiuni la istoricul m-rei Bisericiani, 6) Documente și Regeste din ținutul Neamțului vol. II (în colaborare cu Turcu).

13) **Popovici Panait**, profesor definitiv la catedra nr. 8 — predă geografia la clasele I—VII=12 ore. In cursul anului a avut 78 absențe motivate.

Este autor de manuale didactice : „Geografia Județului Neamț”, pentru școlile primare și „Geografia economică”, pentru școlile normale — ambele în colaborare.

In „Biblioteca pentru toți” (nr. 697) a publicat volumul „Din Cronica lui Șincai” — bucăți extrase, însoțite de o prefață — 106 pagini.

14) **Rotundu Aurelian**, profesor definitiv la școala comercială elementară din localitate. Are la acest liceu orele de drept (la clasele IV, VII=2 ore).

15) **Pascu Neculai**, profesor definitiv la catedra nr. 9 — predă matematica la clasele I, III, IV, VI, VII și dirigenția la clasa VI, total 18 ore. In cursul anului a avut 2 absențe motivate. Este membru în Comitetul școlar al liceului și Comandant al cerceșilor din județul Neamț.

16) **Botez Mihail**, profesor cu titlu provizoriu, detașat la ore din catedra nr. 9 — predă matematica la clasele II și V=6 ore.

17) **Borș Neculai**, profesor definitiv la catedra nr. 10 — predă științele fizico-chimice la clasele III-VII și dirigenția la clasa V, total 17 ore. In cursul anului a avut 3 absențe motivate. Conduce „Grupa pentru propagandă împotriva gazelor și Grupa pentru propagandă aviatică”. E cenzor al comitetului școlar. A tipărit o broșură intitulată „24 Ianuarie”.

18) **Arteni Spiridon**, profesor cu titlu provizoriu la catedra nr. 11, de științe naturale. E suspendat provizoriu din învățământ.

19) **Calin Gh.**, profesor suplinitor al catedrei nr. 11, de științe naturale. A avut schimb de ore cu școala normală de băieți din localitate.

20) **Tăzlăuanu Ion**, profesor cu titlu provizoriu la școala normală de băieți din localitate. A făcut schimb de ore, predând la acest liceu orele de științe naturale și igienă, total 12 ore.

21) **Cirillo Alberto**, maestrul definitiv la catedra nr. 12 — predă muzica la clasele I—VII, plus ansamblul de muzică, total 15 ore.

22) **Niculescu Vasile**, maestrul definitiv la catedra nr. 13 — predă desenul la clasele I—VII=10 ore, caligrafia la clasele I, II=4 ore și dirigenția la clasa II=1 oră, total 15 ore. In cursul anului a avut 60 absențe motivate.

23) **Gheorghiu Gheorghe**, maestrul cu titlu provizoriu la catedra nr. 14 — predă gimnastica la clasele I—VII=14 ore. Are completare la școala superioară de comerț. In cursul anului a avut 6 absențe motivate.

24) Teofănescu Constanțin, maestrul definitiv la școala normală de băieți. Are la această școală, în complectare, 4 ore de lucru manual.

25. E. Hönig, catichet pentru religia mozaică.

Personalul administrativ al școlii. ¹⁾

1. Ghițescu Vasile, profesor definitiv, director al liceului și al internatului.

2. Turcu N. Constanțin, licențiat în litere și filosofie, secretar. A fost bibliotecar dela 1 Sept. 1934 până la 1 Oct. 1935. Colaborează la mai multe reviste și ziare. A tipărit aparte următoarele lucrări:

- a) Mișcarea populației școlare a liceului „Petru-Rareș” din Piatra-N. pe ultimii 20 de ani — statistici, grafice, comentarii.
- b) Un călător francez, acum un veac prin județul Neamț.
1. A. Vaillant — studiu biografic și traducerea călătoriei.

c) Istoricul bibliotecii liceului de băieți din Piatra-Neamț.

d) Documente și Regeste din fîntul Neamțului — secolele XVI, XVII, XVIII, cu 6 planșe și indice (în colaborare cu C. A. Stoides).

e) Ion Negre — cel mai vechiu profesor din Piatra-Neamț — note bibliografice, urmate de un inedit fragment autobiografic.

f) Documente și Regeste din fîntul Neamțului, secolul XVII, cu tablă de nume (în colaborare cu C. A. Stoides).

3. Crețulescu Vasile, medic — doctorul școlii.

Personalul de serviciu al școlii. ²⁾

1. Brașoveanu Anghel — servitor.
2. Habie Ilie — servitor.
3. Mocanu Constanțin — servitor.

Materiale de învățămînt, programele, manualele, didactice etc...

În cursul anului școlar 1934-35 liceul a funcționat după programa nouă, publicată în M. O. nr. 191 din 1934 și nr. 53 din 1935.

Clasa VII-a a funcționat avînd secție literară și științifică.

Un ajutor însemnat pentru aplicarea programelor au avut profesorii și elevii în manualele didactice care, anul acesta, s'au găsit din belșug, concurîndu-se ca tehnică și conținut.

¹⁾ Dela 1 Aprilie 1933, parte din acest personal a trecut pe seama Comitetului școlar al liceului.
²⁾ Idem.

Conferințele școlare.

Profesorii și maștrii liceului au ținut, în cursul anului: 4 conferințe didactice, relative la posibilitatea de aplicare a programelor analitice și la normele după care să se dea lucrări acasă elevilor; 40 conferințe ad-hoc, pentru stabilirea și revizuirea sîtușii, retragerii, amînării și examene; 5 conferințe disciplinare.

Inspeccii și vizite.

La 3 Aprilie liceul a fost inspectat de d-l inspector Gh. Beiu Paladi.

La 18 Iunie a fost vizita d-lui Dr. C. Angheliescu — ministru instrucțiunii și a d-lui P. Ghițescu — director general al aceleiași ministru. D-l ministru a fost primit de membrii corpului didactic secundar și primar. Din partea profesorilor l-a întîmpinat cu un cuvînt d-l V. Ghițescu, directorul liceului.

În „cartea de aur” a școlii, d-l ministru a binevoit a scrie: „Cu deosebită bucurie, vizitînd asîzi liceul de băieți, am constat progressele ce această instituție a făcut. De aceea exprim toate mulțumirile mele d-lui director și întregului corp didactic. La 14 și 15 Iunie d-l subinspector contabil Titus Rîureanu a inspectat casieria și contabilitatea școlii și a verificat gestiunea anului expirat.

Consilii interscolare.

Consiliul interscolar al directorilor și directorilor școlilor secundare din oraș s'a întrunit numai la 25 Februarie 1935, pentru alcătuirea programului comemorării lui Horția, Cloșca și Crișan.

Activitatea extrascolară a elevilor și a profesorilor.

O repetăm aici: Serbările școlare și conferințele ocazionale sunt un puternic și prețios ajutor al tuturor materialelor de învățămînt și un stimulent spre muncă pentru elevi. Iată lista acestor manifestări, în ordine cronologică:

La 17 Septembrie 1934 s'au deschis efectiv cursurile liceului. Pr. V. Vasiliu a săvîrșit un serviciu religios și a roșit elevilor un cuvînt bun de îndemn pentru anul de muncă ce începe. În continuare directorul liceului a dat elevilor îndemnuri în legătură cu disciplina și obligațiile școlare.

La 15 Octombrie s'a făcut comemorarea marelui francez Louis Barthou. A vorbit d-l prof. C. A. Stoides.

La 16 Octomvrie 1934 s'a comemorat ziua de naștere a M. S. Regelui Carol II-lea. A vorbit d-l prof. N. Pascu.

La 18 Octomvrie 1934 s'a făcut comemorarea Regelui Alexandru al Jugo-Slaviei. A vorbit d-l prof. L. D. Roic.

La 20 Octomvrie 1934, dela ora 11—12, s'au suspendat cursurile pentru comemorarea marelui francez Poincaré. A vorbit d-l prof. Alois Grigorevici.

La 27 Noemvrie 1934 s'a serbat patronul liceului, care a implinit 65 ani dela întemeierea lui ca gimnaziu. D-l director al școlii a vorbit despre însemnătatea zilei, după care a urmat o producție școlară.

La 1 Dec. 1934 s'a serbat Unirea Ardealului, în sala teatrului, în colaborare cu „Liga Antirevizionistă”.

La 24 Ianuarie 1935 s'a serbat aniversarea „Unirii Principatelor Române”. A vorbit d-l prof. L. D. Roic.

La 28 Febr. 1935 s'a serbat aniversarea a 150 de ani dela revoluție și moartea marilor luptători și martiri naționali Horia, Cloșca, Crișan. D-l V. Ghițescu — dir. liceului — a vorbit despre însemnătatea zilei, după care a urmat o producție școlară — lecturi, coruri, recitări.

În după amiaza zilei școala a participat, împreună cu toate școlile secundare, la serbarea publică dela teatru — serbare organizată de consiliul interscolar, cu program adus la cunoștința organelor superioare (Serviciul de învățământ local Iași, cu ord. nr. 9737/1935 în act cu mulțumire de felul cum am înțeles să organizăm această serbare).

La 9 Aprilie, dela ora 12—1, s'a făcut comemorarea lui M. Cogălniceanu. A vorbit d-l prof. I. Costea. Cu această ocazie s'a scris de către profesori, elevi și comitetul școlar, suma de 2108 lei pentru „Fundajia Culturală M. Cogălniceanu”.
La 13 Aprilie 1935 s'a serbat „ziua pomilor” la școala normală de fete din localitate.

La 20 Aprilie școala a luat parte la „Procesiunea Stălpărilor” dela bisericile Sf. Ion și Mărăței.

„10 Mai” s'a serbat printr-o producție școlară și o cuvântare ocazională rostită de d-l prof. C. A. Stoide.

La 12 Mai a fost „ziua cărții”. A vorbit d-l V. Ghițescu—

director, despre cartea bună și cartea rea. D-l Constantin Turcu — bibliotecar, a făcut istoricul bibliotecii noastre. Apoi, s'au făcut lecturi din scriitorii reprezentativi, de către profesori și elevi. În clasă, elevii și-au adus și expus cărțile mai însemnate.

Ca o manifestare publică, d-l Constantin Turcu, a organizat — cu cărți din biblioteca școlii și cu cărți rare, împrumutate dela intelectuali din oraș — o „expoziție retrospectivă a cărții românești”, în vîrtele Chevallier.

La 8 Iunie 1935 s'a serbat ziua Restaurății și a Tinerețului, în unire cu toate școlile din oraș, pe locul „Borzoghian”, după un program special.

Societăți școlare.

1) Societatea de lectură „V. A. Trifu”, a elevilor liceului, a ținut anul acesta o singură sedință proprie — celelalte fiind încadrate în activitatea cercetășească.

2) Societatea de ajutor mutual a elevilor a realizat, în excedentele din trecut, un fond de 39.725 lei. În acest an s'au ajuțat 16 elevi, cu cărți și îmbrăcăminte, în sumă de 3.100 lei.

3) Grupa aeronautică, de sub conducerea d-lui prof. N. Borș, n'a prea avut anul acesta îndrumări dela centru. Totuși, d-l N. Borș a ținut elevilor o conferință despre progresele și rolul aviației.

4) Cohorta cercetășească „Ceahlău”, de sub conducerea d-lui prof. N. Pascu — ajutat și de alte persoane din școală și din afară de școală, a avut o activitate rodnică.

Pentru o mai bună îndrumare educativă a elevilor s'a organizat cercetășia în întreaga școală, rezervându-se după amiaza de sâmbătă pentru instrucția și practica cercetășiei.

Elevii cercetășii au fost grupați în 2 centurii, fiecare clasă formând o grupă.

Rezultatul a fost destul de mulțumitor, realizându-se o disciplină unită cu camaraderia, respect față de conducătorii lor — toți elevii din cursul superior.

S'au dat, pe lângă 4 sezători interne, pentru toți elevii, 4 serbări publice cu program bogat și conținut național, din care 3 cu înțeles grațios, pentru propagandă și una cu plată, realizându-se un beneficiu net de 3645 lei, în folosul cohortei.

Pregătirea acestor serbări a fost făcută de d-l Roic cu concursul d-lui Cirillo (cor, orchestră) și a d-lui Gheorghiu (dansuri, gimnastică, sport).

Cerceleşti s'au manifestat la toate serbările naționale și comemorările din cursul anului.

Un grup de 25 cerceleşti, cu 2 comandanți, au reprezentat cohoria la serbările dela București. Cu această ocazie, comandantul cohortei, d-l Pascu, a fost decorat cu Virtutea Cerceleşti de argint, iar cerceleştilor și comandanților li s'au adus mulțumiri, prin adresă scrisă, de către Comandamentul Mării Legiuni, pentru felul admirabil în care s'a prezentat cohoria la serbările Restaurăției ca și pentru finută și putare.

În vara trecută cohoria a participat cu 30 cerceleşti și pui de șolm la Jamboreea Națională dela Mamaia, cu care ocazie d-l Pascu a fost distins cu Meritul cultural.

Tot dintre elevii noștri avem și o grupă de premilțari, care au participat la instrucția specială și la diferite serbări, cum și la cele dela București.

Cerceleşti Vasilescu Mircea, Vicol Pavel din cl. VI și Solfr Gh. din cl. V, au urmat cursurile speciale de gaze, care s'au ținut la Iliceu.

Ca educație practică, cu utilitate socială, se menționează plantarea a 2000 puieți de brad pe râpa Borzoghianului și nvelarea aleei ce duce la câmpul de sport.

Orchestra și corul.

Orchestra n'a luat dezvoltare mare, din cauză că tot mai puțini elevi învață muzică instrumentală în familie și deci nu avem de unde recruta elemente.

Corul a dat concurs la toate manifestările și serbările școlii. La 8 Iunie, serbarea Restaurăției, de pe Borzoghian, d-l Cirillo a condus corul format din toate școlile secundare, iar la 18 Iunie, corul a cântat imnul de bunăvenire d-lui ministru al Instrucțiunii când a scoborit din vagon. D-l Cirillo a înmânat d-lui ministru parțitura acestui imn, făcut de d-sa.

Concursuri.

Liceul nostru a participat dela 7-12 Mai, la concursul Soc. Tinerimea Română, care s'a făcut cu un fast deosebit în cadrul lunel Bucureștilor, cu 7 elevi din clasele III-VII, pentru partea literară și cu o echipă de 15 elevi la jocuri, sub conducerea d-lor V. Teodorescu și Gh. Gheorghiu.

La aceste concursuri a obținut mențiune elevul Ghifescu V. din cl. IV, iar echipa de jocuri medalia de argint.

Excursii.

S'au făcut cu elevii două feluri de excursii:

1) O excursie mare — cu fondurile comitetului școlar și cotizațiile elevilor — la Vâlcoy. Au luat parte elevii ultimei clase și profesorii: P. Popovici (conducător), V. Ghifescu, L. D. Roic, N. Pascu, I. Tăzläuanu și C. Turcu. Până la Galați s'a călătorit cu trenul, iar dela Galați la Vâlcoy cu vaporul.

2) Excursii mai mici la Chellea Biceazului — una prin Gheorghieni, sub conducerea d-lui Tăzläuanu și alta prin Biceaz, condusă de d-l L. D. Roic.

Starea sanitară.

Starea sănătății elevilor a fost supravegheată de către d-l doctor V. Crețulescu — medicul școlii.

Pentru epidemie de scarlatină, s'au suspendat cursurile între 4-11 Februarie 1935.

S'a început, în acest an, alcătuirea fișelor pedagogice.

Legătura școlii cu părinții și corespondenții elevilor — disciplina, frecvența.

În general părinții s'au interesat de mersul copiilor lor, în școală — și din punct de vedere al studiilor și al purtării.

Disciplina a fost multumitoare. Unele mici abateri au fost sancționate omenește.

Frecvența elevilor a cam lăsat de dori, mai ales din pricina deselor trimiteri acasă pentru taxe.

Localul liceului.

Construit în anul 1892, pe terenul și ruinele presupusului palat domnesc a lui Ștefan cel Mare, i s'a adăugat etajul, pe părțile laterale, în 1926.

În partea I-a a acestuia anuar, se publică, pentru prima dată, parte din corespondența privitoare la pornirea acestei clădiri și actele de proprietate a terenului.

Localul este corespunzător tuturor nevoilor școlii. Anul acesta s'au făcut unele reparații radicale localului, mobilierului, și materialului didactic, în sumă de 287.000 lei. În această sumă se cuprind și îngroșarea în zid a firului electric, în aproape toate sălile și laboratoarele.

Distribuția camerelor este următoarea: 9 săli de clasă, 6 săli pentru colecții, muzee și laborator, 3 săli pentru cancelarii, 5 camere pentru locuința directorului, 2 camere pentru locuința

secretariatului, 1 sală de gimnastică, 1 de bibliotecă, 1 de festivități, 1 pentru lucru manual, 1 cameră oficială, etc.

Mobilierul.

Toate sălile de clasă, toate cancelariile, laboratoarele și sala de festivități, sunt înzestrate cu tot mobilierul și confortul necesar. Valoarea lui trece de un milion și un sfert de lei.

Materialul didactic.

Liceul are și un bogat material didactic, putând satisface toate cerințele tuturor materiilor de învățământ.

Iată acest material pe colecții :

a)	Colecția de fizico-chimice,	în valoare de 334.861 lei.
b)	" " geografie și istorie "	" " 60.271 "
c)	" " științe naturale "	" " 525.500 "
d)	" " desen-caliografie "	" " 11.500 "
e)	" " gimnastică "	" " 30.000 "

La școala noastră fac experiențe de laborator următoarele școli lipsite de acest material : liceul de fete și școala comercială superioară.

Muzeul regional „M. Stamatin”.

A fost înlemelat, îndată după războiu, de fostul profesor și director al liceului M. Stamatin, omul pentru care năzulin să închinăm unul din anurile viitoare.

Dela întemeiere și până acum n'a evoluat aproape de loc. Anul acesta a primit donația d-lui Inginer Nicu Stoicoiu, de roci din sonda petroliferă Cărcina.

În timpul anului a fost vizitat de școlile din oraș, de unele școli primare dela fară și de d-l docent universitar Radu Vulpe, dela Universitatea din București.

Valoarea acestui muzeu se cifrează la suma de 261.500 lei. Prefectura a donat 5.000 lei pentru achiziționare de obiecte.

Biblioteca centrală.

Dela 1 Sept. 1934 la 1 Oct. 1935, biblioteca a fost condusă electric de d-l Constantin Turcu, licențiat în filosofie și litere. D-sa a continuat inițiativa adunării de cărți tipărite în județul Neamț și și-a propus înființarea unei secții de manuscrise și cărți vechi.

Cu ocazia zilei cărții, ca o manifestare publică — s'a a-

mulțit — a fost organizată o „expoziție retrospectivă a cărții românești”.

În cursul anului biblioteca s'a îmbogățit cu 947 volume, având un total de 9077 volume—cum părăte din fondurile comitetului școlar sau donate. Au făcut donațiuni în cursul anului : d-l Gh. Mihalescu 75 volume (5000 lei), d-na Sultana Dediu 60 volume, d-l G. Juvara 15 volume, Pr. C. Matasă 12 volume, d-l Aristotel Teodănescu 4 volume, d-l V. Sorocanu colecția Revistei Viața Românească și Tăra noastră, Academia Română 30 volume, Casa Școlilor 5, Fundațiile Regale 8 volume, d-na și d-l Vasile Ionescu 40 vol., d-l V. C. Soarec 50 volume.

Biblioteca e abonată la peste 30 reviste literare și științifice. Valoarea totală a bibliotecii se cifrează la suma de 350.000 lei. Iată frecvența cititorilor și a cărților cerute în cursul anului expirat :

In luna	Septembrie 1934,	60 cititori au consultat	110 vol.
" "	Octombrie "	240 "	" " 464 "
" "	Noembrie "	246 "	" " 463 "
" "	Decembrie "	275 "	" " 498 "
" "	Ianuarie 1935,	265 "	" " 488 "
" "	Februarie "	199 "	" " 356 "
" "	Martie "	324 "	" " 528 "
" "	Aprilie "	307 "	" " 537 "
" "	Mai "	215 "	" " 358 "
" "	Iunie "	105 "	" " 196 "
" "	Iulie "	87 "	" " 170 "
" "	August "	173 "	" " 339 "
" "	Septembrie "	159 "	" " 287 "

Biblioteca de clasă.

Pe lângă biblioteca centrală mai funcționează și bibliotecile de clasă, organizate și înzestrate potrivit cerințelor claselor. Numărul volumelor în fiecare clasă variază între 25—120.

Radio.

Școala noastră posedă un aparat de radio R.C.A. cu 8 lămpi.

Internatul școlar.

Liceul posedă și un internat școlar. Clădirea, situată în strada Ștefan cel Mare, în dreptul Parcului Cozle, este donată, în acest scop, de filantropul Alexandru Maxim. E o clădire veche, necesară rezolvare scopului pe care îl are și e împrejmuită de o frumoașă și mare curte.

Anul acesta au fost găzduiți 58 elevi. Ministerul Instrucțiunii a acordat 23 burse (a 16 lei pe zi) și 10 semiburse (a 8 lei pe zi).

Cheltuielile totale ale internatului, în anul 1934-35, au fost 421.184 lei.

Comitetul școlar.

Pe anul școlar 1934-35, Comitetul școlar a avut următoarea alcătuire: d-l V. Chifescu — director, președinte; pr. V. Vasiliiu — profesor, secretar; d-nii N. Pascu, V. Soroceanu, C. Teodorescu, I. Popovici, Lt. Col. E. Piso, membri.

Comisia de cenzori a fost alcătuită din d-nii: N. Borș, G. Tancu, Eug. Dandescu.

Personalul ad-tiv și special al comitetului este: cassier, Ion Tăzlaşanu; contabil, Constantin Turcu; anoi: V. Jacolă — supraveghetor de ordine, Gh. Dandescu — ajutor de secretar, Al. Grigorovici — custodele muzeului, Alb. Cirillo — conducătorul orchestrei, C. Turcu — bibliotecar.

Comitetul școlar are în grija sa întreaga întreținere a gospodăriei școlare, precum și plata personalului ad-tiv și a unor profesori și ore suplimentare.

A mai ajutat, apoi, o sumă de elevi cu cărți și haine.

Liceul, ca cea mai veche și mai încăpătoare instituție de cultură, a înțeles că nu se abate dela rolul său, punându-și locul la îndemâna diferitelor manifestațiuni culturale din oraș. Astfel, dela 25-28 Aug. a oferit sala de festivități unor călugări dela m-reța Neamț, pentru rularea unui film cultural religios. La 30 Noemv., 1 și 2 Dec., pentru rularea unui film al Cooperatizei, văzută de toate școlile din oraș și de cooperatori; la 9 Dec. Grădini de copii nr. 2 pentru o serbare; la 11 Dec. Școlii Comerciale superioare; la 19 Dec. Școala Normală de băieți, pentru un festival; la 23 Dec. Grădini de copii nr. 1 pentru pom de Crăciun; în Marile, Grădini de copii nr. 1 pentru cerc cultural; la 13 Aprilie, Apărării pasive pentru conferința inginerului Zamfirescu, contra atac aerian; la 14 Aprilie subcentrul prentilhar p-tru sezătoare; la 21 Aprilie Băncii Corp. didactic pentru adunare generală; în Mai și Iunie Cercului didactic pentru conferințele finute de d-nii P. Popovici, M. Bolez, Ap. Culea și D. Toni, precum și pentru repetițiile corului învățătoresc al cercului. Ligii antirevizioniste pentru sesiunile comitetului. Asociației profesorilor secundari pentru sesiunile comitetului, ale adunării generale și conferințe; la 19 Mai, unui Cămin cultural din jud. Bacău p-tru sezătoare. Societății Crucea Roșie pentru cursuri de instruire. Reg. 15 pentru cursuri de războiu cu ofițerii de rezervă. Subcentrului de pregătire premilitară pentru cursuri teoretice și practice. Apărării pasive pentru cursuri de specialitate.

Comitetul școlar al liceului de băieți „Petru-Rareș”
din Piatra-Neamț

CONT DE GESTIUNE

încheiat pentru timpul dela 1 Aprilie 1934—31 Martie 1935.

LĂMURIRE SUPPLEMENTARĂ

pentru veniturile efective ale Comitetului pe 1934-35.

1.231.215 lei	dela Minister pentru salariile profesorilor.
788.090	„ dela elevi pentru taxele școlare.
388.547	„ veniturile internatului.
89.944	„ taxele elevilor particulari și dela examenele de admitere.
69.020	„ veniturile neprevăzute (chirii, repetenți, procente etc...)
2.566.816	„ totalul veniturilor.

VENITURI

nr. pag. / J. C.	DENUMIREA CONTULUI	Incașări efective
21	Donația „Lalu” (rentă)	4572
21	Venitul donației „Lalu” (bursă)	—
22	Bonuri de impozite	—
22	Salarii restante neincasate	—
23	Fondul de rezervă	—
23	Excedent	—
23	Imprumutul Statului	—
24	Cont general de venituri — cheltuieli	—
25	Taxe de construcție	59 ⁹ 87
32	Taxe exam. partit.	60124
34	Taxe înscriere partit.	8390
36	Taxe religie mozaică	12000
42	Taxe bibliotecă	24077
48	Cotașățiile M. A. G.	173338
54	Taxe de frecvență	199295
59	Taxe anuar	15079
64	Taxe ore suplimentare	80529
69	Taxe personal liceu	95035
74	Taxe personal special	135500
79	Taxe solvă internat	364747
83	Taxe instalare	8000
86	Venituri neprevăzute	3831
89	Taxe corig., rep., certificate	40400
92	Chirii	17342
94	Salarii dela minister	1231215
96	Taxe examen admitere I, V	21430
98	Burse dela Stat	15800
104	Magazia de alimente	—
104	Excursii	2875
114	Sold la 1 Aprilie 1934	353156
Total general		2919972

Președinte, **V. GHITESCU**

Cenzori { **E. Dandescu**
G. Tancu
N. Borș

CHELTUIELI

nr. pag. / J. C.	DENUMIREA CONTULUI	Cheltuieli efective
21	Venitul donației „Lalu” (bursă)	4572
21	Efecte publice	—
22	Mandate de încasat	—
23	Avans salarii restante	—
23	Fond de rezervă	4400
24	Cont general — venituri — chelt.	—
32	Plata comisiei exam. partit.	60326
34	Înscriere particulari (35% C. C. Did.)	2936
36	Religie mozaică (plata catichet)	6600
50	Cota 1% Asigurare Casa Școalelor	4319
51	Cota 1% Fond rez. Casa Școalelor	4521
59	Plata anuarului	13702
64	Plata orelor suplimentare	55596
69	Plata personal liceu	102107
74	Plata personal special	87244
83	Cheltuieli instalare	5222
86	Cheltuieli neprevăzute	7200
89	50% Ministerului din taxe repet., corig., certif.	20200
92	Chirii (impozit la contract)	3222
94	Salarii dela Minister	1231215
96	Examen admitere — plata comisiei	20880
97	Alimentația	20976
98	Bursieri Stat (nutrim. și burse)	53600
104	Magazia de alimente	191946
99	Plata Personal Comitet.	72000
100	Plata Personal internat	54605
106	Plata luminii internat	14753
108	Repar. loc. mob. internat	62415
110	Spălat, bac, tuns	1884
111	Încalzit la internat	21000
112	Lumina la liceu	30286
113	Încalzit la liceu	47959
114	Medicamente	3982
114	Excursii	22863
115	Premii școlare	4886
115	Burse elevilor dela Comitet	8750
116	Ajutoare elevilor	10005
116	Cercetașii școlii	5000
118	Reparații loc. mob. liceu	287038
120	Mobilier liceu (inventar)	20095
121	Biblioteca	25907
122	Material didactic	6118
124	Cheltuieli de cancelarie	39340
Total general		2639675

Contabil, **CONST. TURCU**

Verificat
Subinspector — Contabil
T. RĂUREANU

Comitetul școlar al Liceului de băieți
„Petru-Rareș”, din Piatra-Neamț

B I L A N T
încheiat la 31 Martie 1935

ACTIV		PASIV	
Denumirea Conturilor	Suma	Denumirea Conturilor	Suma
Cassa	280297	Fond de rezervă	93845
Efecte publice	180500	Fond de construcție	186452
Mandate de încasat	161186	Donația Lălu (rentă improprietărilor)	100000
		Bonuri de impozite (de la avans salarilor)	76100
		Imprumutul Intern Stat	4400
		Salarii restante	161186
Total	621983	Total	621983

Președintele, V. GHITESCU

Contabil, Const. Turcu

Ministerul Instrucțiunii, Casa Școalelor
Văzut și aprobat de noi

cu ord. Nr. 29.988 | 935

Ad-ior (ss) Teișanu

p. Dir. g-ral (ss) Spirescu

C U V Ă N T A R E A D E L A F I N E L E A N U L U I
ROȘITĂ DE DOMNUL VASILE GHITESCU — DIRECTORUL LICEULUI

Cu încheierea acestui an școlar, liceul nostru împlinște 66 ani de rodnică activitate.

Astăzi, sărbătorindu-se munca desfășurată în timp de un an, în cadrul activității școlii, se scoate în lumină sârghița pe care eu arăt-o elevii în îndeplinirea obligațiilor lor, se răsplătește munca pe care a depus-o fiecare.

Astăzi se face însă și o privire înapoi asupra celor petrecute în curs de un an și de aceea trebuie să arătăm unele constatări din care să se tragă învățături și îndreptare pentru anii ce vin.

Liceul e o școală de cultură generală, care servește de bază elevului, în diferitele direcții pe care va apuca mai târziu. Ori, sunt elevii care nu urmăresc să capete această cultură generală, ci să capete nota pentru a trece clasa. Dar nota aceasta nu are valoare în sine, ci este numai un mijloc de control al sârghiții elevilor. Și cum sunt elevii numeroși într-o clasă, controlul nu se poate face prea des și atunci cei așa numiți vânători de note se mulțumesc să învețe numai atunci când cred că vor fi ascultați. De aceea, ca o îndreptare a acestui neajuns, s'au pus examene de fine de an, când elevul trebuie să se prezinte cu toată materia și deci nu este de mirare că un elev, cu nota de promovare în timpul anului, cade la examen, fiindcă aceea notă nu reprezenta în mod real suma de cunoștințe corespunzătoare.

Fiecare părinte are în general o bună idee — dacă nu cea mai bună — de copilul său; și e natural să fie așa. Și dacă la finele anului copilul nu are situație de promovat, de cele mai multe ori părintele găsește că vinovat nu este copilul, ci profesorul, care nu l-a apreciat bine, ori conferința, care nu l-a dat posibilitatea de trecere. Și atunci alieargă, se sibuicimă, stărue și cerșește chiar această notă salvatoare, care dă dreptul de trecere pe puntea ce duce la clasa următoare.

Ori acesta e un rău pentru copil. Când știe că nădeidea nu e în el, în munca lui, în silința lui, ci în intervenții lăturnice, desigur că nu-și va da toată osteneala, ci se va lăsa în voia soartei.

Prin urmare — chiar în interesul copiilor — părinții trebuie să aibă încredere în școală și să lucreze alături cu ea, pentru buna instruire și educație a copiilor lor, iar nu să o considere ca un dușman.

De altfel este și această mentalitate la unii copii: școala este un dușman; și dacă au avut cumva vre-o nemulțumire din partea ei — datorită lor — se răzbuună pe ea, murdărind, stricând ori distrugând mobilierul.

E bine dar, să dispară această mentalitate: liceul este școala facultativă; vine în ea cine vrea și rămâne cine poate, în cât cel ce nu pot trebuie să apuce alte căi mai potrivite cu inteligența și cu firea lor.

Școala este o societate în mic, care se conduce după anumite rânduri, înscrise în regulamentele școlare și care, pentru buna ei funcționare, trebuie respectate.

Una din aceste rânduri este obligarea de a urma regulat cursurile, venind la școală la ora hotărâtă. Ori, sunt elevi care întârzie ori absentează din diferite motive. Lecțiile rămân neînțelese, iar absențele nemotivate.

Și ca o stavilă contra acestui lucru, regulamentul prevede că un elev, care în cursul unui trimestru are 21 absențe nemotivate, este exmatriculat, iar cel care la finele anului are 21 absențe nemotivate, rămâne repelenț pentru frecvență nereglată.

Dar elevul trebuie să vină și la cor, la ansamblu de gimnastică, la cercetășie, la diferite serbări școlare și ori de câte ori școala îl cheamă. Lipsa atrage după sine absențe nemotivate. Rugăm deci părinții să vină mai des pe la școală, să vadă cum înveță și cum urmează copiii lor și să ia măsurile de îndreptare din timp, pentru a nu avea surprize nepăcute la urmă.

O altă obligație este portul uniformei, șapcii și număritul în școală și în afară de școală. În cursul acestui an am avut multe nemulțumiri cu unii elevi, care umblau cu haine civile, ori fără număr, ori cu cravată, când uniforma e închisă. Acel elev nu are de suferit de pe urma acestui lucru. Aici e cazul să observăm că și părinții sunt vinovați că le fac haine civile și prin aceasta devin părtași la abaterile pe care le comit copiii lor.

Pentru anul viitor nici un elev nu va fi înscris dacă nu va avea uniformă, care — după cum am hotărât — va fi deschisă la gât și se va purta la ea cămașă și cravată kaki.

Iată acum, situația școlară a elevilor:

	I	II	III	IV	V	VI	VIII, III, VII și	Total
Inscrisi	56	53	52	50	43	40	23	326
Decedați	1	—	—	—	—	—	—	1
Retrași	—	1	2	3	3	1	1	11
Exmatriculați	—	—	—	2	—	—	—	2
Amânați	—	1	3	—	—	3	2	9
Repetenți	1	4	1	—	7	5	1	20
Corigenți	12	24	17	11	19	14	6	106
Promovați	42	25	29	34	14	17	13	177

În privința premianților, am aplicat dispozițiunile art. 181 din regulament, că premiile se vor atribui celor dintâi 3 elevi, în ordinea clasificăției, iar celorlalți, până la media 7.50, li se acordă mențiuni onorabile; de asemenea la arte și dexterități. Se împart 200 vol. cumpărate și altele donate de Fundațiile Regale și Casa Școalelor.

Premianții sunt:

- CLASA I. Premiul I** Rolic Mircea, media 9,42
 „ „ „ Vasiliu Paul, media 9,12
 „ „ „ Buharu Mircea, media 8,11
Mențiunea 1 Măcărescu G., media 8,02
 „ 2 Heiden G., media 7,68
 „ 3 Găină Florin, media 7,52
 „ 4 Luca Mircea, media 7,51
 „ 4 (Romanescu G., media 7,51
- CLASA II. Premiul I** Bădărău Răzvan, media 9,01
 „ „ „ Purice Simion, media 8,47
 „ „ „ Covrig Gh., media 7,97
Mențiunea 1 David Ionel, media 7,88
 „ 2 (Tancu Leonida, media 7,88
 „ 3 Istrati Gh., media 7,82
 „ 4 Bombiger Teofil, media 7,72
 „ 5 Preciu Pavel, media 7,71
 „ 6 Cheorghiu P. D., media 7,69
 „ 7 Romanșcanu Filip, media 7,59
 „ 8 Marcovici Avr., media 7,50.

CLASA III. Premiul I Constantinescu Em., media 9.18

” II Constantinu C., media 9.01

” III Măcărescu V-le, media 8.28

Mențiunea 1 Soroceanu D., media 8.17

” 2 Popescu Florin, media 8.14

” 3 Todiriță D., media 8.96

CLALA IV. Premiul I Ghițescu V-le, media 9.09

” II Segall Mișu, media 8.56

” III Buleu Tr., media 8.07

Mențiunea 1 Arteni Mircea, media 7.97

” 2 Veisman David, media 7.93

” 3 Bombiger Aurel, media 7.60

CLASA V. Premiul I Fischer Iosef, media 8.39

” II Borș Gh., media 8.33

” III Teodorescu C. C., media 8.23

Mențiunea 1 Mândru C., media 8.05

” 2 Covrig V-le, media 7.79

” 3 Cirilio Adrian, media 7.78

CLASA VI. Premiul I Ghițescu Nec., media 8.61

” II Manoliu Dan, media 8.17

” III Ganciu Nec., media 8.15

Mențiunea 1 Vicol Pavel, media 7.74

” 2 Rosenzweig Dorel, media 7.73

” 3 Podoleanu N., media 7.50

CLASA VII lit. Premiul I Chirileanu Dec., media 8.25

” II Covrig N., media 7.64

CLASA VIII șt. Premiul I Albu Gh., media 9.18

” II Lazaride Gh., media 8.56

Mențiuni onorabile.

Se acordă mențiuni pentru arte și dexterități următorilor elevi :

CLASA Ia. Roic Mircea, muzică vocală și instrumentală, insectar. Bercu Alb., muzică vocală și instrumentală. Leibovici M., Măcărescu Gh., Veinștein Sorin, muzică vocală. Veintraub Arist. muzică instrumentală. Romanescu Gh., Vasiliu Paul, Podhorodeichi, Haiden Gh., Rotenberg R., Butnaru Mircea, David Ștefan, insectar. Căină Fl., desen.

CLASA II-a. A Caltrnel Gh., ansamblu coral, herbar, desen. Bădărău R., Istrati Gh., muzică vocală, herbar. Marcovici Arram, Veintraub Liomel, muzică vocală. Gheorghiu D., herbar. Covrig Ioan, Covrig Gh., herbar, ansamblu coral, desen. Preotiu Pavel

herbar, desen. Purice Simton, Bombiger T., David Ionel, herbar.

CLASA III-a. Popescu Fl., muzică vocală și instrumentală. Constantinescu Em., muzică vocală. Constantinu C. muzică vocală și expoziție de cărți. Ilescu I., muzică vocală. Lubniștechi C., muzică vocală, ansamblu cor și exp. cărți. Tausinger J., muz. voc., instrumentală și ansamblu, Haiden Virgil, muzică vocală, ansamblu și expoziție de cărți. Todiriță P. D., Măcărescu V., Avram A., Mihalache C., Moraru I., Stocher Petru, Veisman B., Poli Mihai, Lindeman H., Niculescu M., Fischer Iosef, Catz Hari, Farhaș Tib., Freier B., expoziție de cărți. Platon Gh., desen. Georgescu R. Mihai muzică vocală și ansamblu.

CLASA IV-a. Ghițescu V., muzică vocală, gimnastică. Iov Cor., muzică voc. și instr., Lindenștein B., muz. vocală. Duca Alex., Neculan Vict., Oileanu M., gimnastica. Veisman David ansamblu coral, Podușt Leonid, desen.

CLASA V-a. Borș Gh., muzica vocală, lucrări naturale, desen. Calarașu P., muzica vocală, lucrări naturale, jocuri și desen. Cirilio muzica vocală, Felbel Aitzel, muzica vocală și instr., lucrări naturale. Fischer Iosef, muzică vocală, exp. cărți, lucrări naturale. Mândru Const., Trifan M., muzica vocală. Covrig C., muzica instrumentală. Soțir Gh., muzica vocală, jocuri. Carpen V., Malet M., Mazarint Em., Verșescu, jocuri. Luca Al., expoziții cărți, lucrări naturale și desen. Gramarov S., expoziție cărți. Covrig Vasile, Miron I., lucrări naturale.

CLASA VI-a. Andronic A., muzica voc. și instrumentală. Ghițescu N., muzica voc., instrumentală și desen, Manoliu Dan, Manoliu S., Ganciu Nec., muzica vocală. Negru Eug. muz. voc., gimnastică și desen. Capșa Eugen, gimnastică. Gogu Const., jocuri. Malasé Al., gimnastică. Moga D-țru, Popovici Tr., Țără Lungă V., Vasilescu M., Vinlea E., Vinlea M., jocuri.

CLASA VII-a. Albu Gh., muzica vocală, desen. Calz Iosef, muzica vocală și exp. de cărți. Covrig N., muzica vocală și desen. Ilesohn O., muzica vocală și instr. Marhoela M., muzica vocală și gimnastica. Șmilovici L., muzica vocală. Gutman H., gimnastica și exp. de cărți. Mihalescu P., expoziție de cărți, desen. Grinberg J., expoziție de cărți.

Merită a fi menționați personal următorii cercetași care și-au disins prin contribuția și buna lor purtare :

I) **Șefii de grupă**, pentru instrucția cercetașescă a elevilor din clasele liceului, dând tot concursul comandanților :
Covrig Nicolae cl. VII-a, Vasilescu Mircea, ajutor de Manoliu Dan cl. VI-a, Mihalescu Paul cl. VIII, ajutor de Verșescu Ștefan cl. V., Hergheliegiu Aurel cl. VII, ajutor de Soțir Gh. cl. V-a, Kirileanu Decebel cl. VII-a, ajutor de Ganciu Nicolae cl. VI-a,

Iacob Simion cl. VII, ajutor de Ghișescu Nicolae cl. VI-a, Matasă Alex. cl. VI, ajutor de Dimitriu cl. VI-a.

II) Pentru tablourile decorative, cuprinzând organizația fiecărei clase pe patru, numite tablouri de onoare, cercetași: Covrig Nicolae cl. VII-a cel mai frumos tablou, Negru Eug. cl. VI-a, Luca Alex. cl. V-a, Pođust Leonid cl. IV-a, Stoker Al. cl. III-a, Preolu Pavel cl. II-a, Rolic Mircea, în colaborare cu Covrig Nicolae din cl. VII-a.

III) Pentru zugrăvirea panourilor la serbări, cercetași: Mihaiescu Paul cl. VII-a, Vurgali Dan cl. VII-a, Negru Eugen cl. VI-a.

IV) Pentru contribuția lor la serbări (teatru, muzică vocală și instrumentală, declamații) cercetași:

Din cl. VII-a, Kirileanu Decebal președ. secției literare a Centrelor, Lazariu Gh., Smilovici Leon, Marhoata Mihael, Coman Ioan, Mihaiescu Paul, Albu Gheorghe; din cl. VI-a, Gogu Const. Dediu Vasile, Cadşa Eugen, Vicol Pavel și Podoleanu; din cl. V-a, Sofir Gheorghe Căărășu Petru, Covrig Const.; din cl. IV-a, Ghișescu Vasile, Calapăr Gh. Haiden V.; din cl. III-a, Constantinescu Emil; din cl. II-a, Purice Simion Crețu C.; din cl. I-a, Rolic Mircea Vasiliu Paul, Măcărescu Gh.

.....
 Și acum mă adresez vouă, dragi elevi. Voi intrați de astăzi în vacanță, sunteți liberi să vă recreați după munca de un an. Căutați totuși ca prin purtarea voastră să arătați, în orice împrejurare, că sunteți elevi și să nu aduceți vreo știrbire nici demnității voastre, nici demnității școlii.

În orele de răgaz puteți lua o carte de studiu ori de bună literatură, de pe urma căreia vă veți îmbogăți mintea și sufletul. Să vă întoarceți sănătoși, vioași și cu puteri crescute pentru munca ce veți desfășura-o în anul viitor.

Înainte de a termina mulțumesc colegilor pentru modul cum s-au îndeplinit datoriile, pentru concursul ce mi-l-au dat mereu și pentru buna armonie care a domnit între noi.

Mulțumiri educ și conțelului școlar pentru sprijinul dat întru buna gospodărire și satisfacerea nevoilor școlii.

Mulțumesc personalului administrativ pentru ajutorul pe care mi-l-a dat în toate împrejurările.

Mulțumesc autorităților care ne-au sprijinit când a fost nevoie.

Mulțumesc Dv. tuturor care ați binevoit a lua parte la această serbare de încununare a muncii de un an a copiilor noștri.

SITUAȚIA ȘCOLARĂ A ELEVILOR LICEULUI LA FINELE ANULUI ȘCOLAR 1935-36 (cu completările făcute după exam. din Sept. 1935).

Nr. șr.	SITUAȚIA ÎN	
	Iunie	Septembrie
1	Balan I. Eduard	Promovat
2	Bercu Albert	"
3	Boloian Gh. Nubăș	"
4	Bordetianu I. Gheorghe	"
5	Brașoveanu P. Vasile	"
6	Buhariu I. Petru-Mircea	"
7	Constantinescu Gh. Gh.	"
8	Covrig C. Constantin	"
9	David Gh. Stefan	"
10	Dănilă I. Gheorghe	"
11	Duiculescu F. Mihael	"
12	Filipsohn Simion Filip	Corig. nat. des. lucruman Promovat
13	Găină T. Florin	Corig. matematici Promovat
14	Grescenko Vl. Neculai	Repetent Promovat
15	Grimberg L. Sandu	"
16	Haiden Gh. Gh.	"
17	Kendler I. Zisau	"
18	Keșișian H. Bedros	Corig. istorie Promovat
19	Lazăr R. Mircea-D-tru	"
20	Leibovici L. Meier	Corig. naturale Promovat
21	Leventis D. Trasiuulo	"
22	Lubentichi Gh. Gh. Iulius	"
23	Lupoala V. Stefan	"
24	Luca I. Mircea Ioan	"
25	Marcovici M. Martin	"
26	Matei I. D-tru	Corig. română Promovat
27	Măcărescu Gh. Gh.	"

Clasa I-a, profesor diriginte Pr. V. Vasiliu

Nr. crt.	E L E V I I		Situatia in	
	Iunie	Septembrie		
28	Mendel M. Aristide	Promovat		
29	Mendel M. Haim-Samuel	"		
30	Negrea V. Mihai	"		
31	Negrescu D. Voinea	"		
32	Niculă V. Mihai	"		
33	Nutu H. Eugeniu	"		
34	Papadane A. Aurelian	"		
35	Piso Em. Eugen	Corigent geogr. și naturale		Promovat
36	Pohorolechi Em. Mihai	Promovat		
37	Popovici I. Lucian	Corig. istorie și caligrafie		Promovat
38	Rolc L. Mircea	Promovat		
39	Romanescu Al. Gheorghe	"		
40	Rotenberg I. Rachmiel	"		
41	Snilovici A. Nisel	"		
42	Strumlingher S. Moise Ios.	Corig. matematică		Promovat
43	Tomescu R. Emil	Promovat		
44	Ungureanu Șum. V. Const.	Decedat		
45	Userovici M. Bernard	Corig. română și caligr.		Promovat
46	Vaintraub L. Aristide	Promovat		
47	Vasilii Gr. Constantin	"		
48	Vasilii D. Ioan	"		
49	Vasilii D. Nicolae	Corig. franceză		Promovat
50	Vasilii V. Paul	Promovat		
51	Vicol D. Alexandru	"		
52	Vainșlein I. Sorin-Paul	"		
53	Zalman L. Aron	"		
54	Zagăr M. Leizăr	Corig. matematică		Promovat
55	Zvarci I. Constantin	Promovat		
56	Malei D. Dumitru	Corig. română și istorie		Promovat

Clasa II, profesor diriginte V. Niculescu

1	Acatrinei N. Gheorghe	Promovat		
2	Allincăi I. Ioan	Corig. matematică		Promovat
3	Bădărău E. Rășvan	Promovat		
4	Bombigher I. Teofil	"		
5	Căi D. Friederich	Corig. rom., mat., desen		Promovat
6	Colbeci S. Georget	Corig. desen, caligrafie		"
7	Copel S. Isaac	Corig. română, matem. dea.		"

Nr. crt.	E L E V I I		Situatia in	
	Iunie	Septembrie		
8	Covrig V. Gheorghe	Promovat		
9	Covrig V. Ioan	"		
10	Crețu N. Constantin	Corigent matem. geogr.		Promovat
11	David Gh. Ionel	Promovat		
12	Dețiu P. D. Ioan	Repetent		
13	Dumbrăveanu V. Gheorghe	Promovat		
14	Fălnaru B. Iancu	"		
15	Fălnaru I. Silviu	"		
16	Farcas Vasile	Corigent mat., nat. caligr.		Promovat
17	Georgescu I. Mircea	Amănat p. sesiunea Sept.		"
18	Gheorghiu P. Dumitru	Promovat		
19	Gotesman P. Meler	Corigent naturale		Promovat
20	Herscovici H. Iliman	"		
21	Honcu Al. Paul	"		
22	Ilimoale N. Neculai	"		
23	Istrati I. Gheorghe	Promovat		
24	Kampel I. Eduard	Corigent matem. naturale		Promovat
25	Lauter M. Jean	Corigent matem. naturale		"
26	Leventis D. Gheorghe	" rom., nat. caligr.		"
27	Leibenzon B. Villi	Promovat		
28	Marcovici M. Avram	Corigent geogr., matemat		Promovat
29	Mereuță G. Constantin	Promovat		
30	Meria V. Gavil	Corig. mat., rom., l. manual		Promovat
31	Moraru D. Ștefan	Corigent matematică		Repetent
32	Munteanu Gh. Ion	Promovat		
33	Negru H. Dufu	"		
34	Panaitescu Gh. Traian	Repetent		
35	Petrescu Benoni	Promovat		
36	Piso E. Neculai	Corigent mat. și naturale		Promovat
37	Popovici Gh. Aristide	Corigent matematică		"
38	Popovici I. Virgil	" istorie		"
39	Preoiu Șt. Pavel	" matematică		"
40	Purice S. Simion	Promovat		
41	Roman D. Ignat	"		
42	Romașcanu D. Filip	"		
43	Rotaru Vasile	Repetent		
44	Schapiro H. Sclo	Promovat		
45	Surei I. Moritz	Corig. geogr., mat., desen		Promovat
46	Tărălă Gh. Constantin	Corig. geogr., mat., desen		Promovat

Nr. crt.	Situatia in	
	Iunie	Septembrie
E L E V I I		
47	Topoliceanu Gh. Vasile	Repetent
48	Tancu G. Leonida	Promovat
49	Vaintraub Leon	"
50	Velea I. Neculai	Corig. matem., română
51	Vintea N. Constantin	Corig. franceză, matem.
52	Zilberbus I. Vill	Corig. naturale
53	Stoian Gh. Nicolae	Corig. matem., naturale
Clasa III, profesor diriginte C. A. Stoida		
1	Alexandrescu O. Marius	Transf. la Lice. "Aron Pumnul" Cernăuți
2	Avram I. Avram	Promovat
3	Beral D. Lazăr	Corig. latină, istorie
4	Bors N. Savel	Promovat
5	Caltz I. Hari	Corig. latină, matem.
6	Caltz D. Leon	Corig. matem.
7	Caltz I. Moisa	"
8	Cligher M. Israel	Promovat
9	Cohn A. Carol	Corig. lucru manual
10	Constantinescu I. Dregos	Promovat
11	Constantinescu V. Emil	"
12	Constantiniu N. Const.	"
13	Corneli N. Iancu	Amănat exam. la toamnă
14	Craiu D. Teodor	Repetent stud. și frecev.
15	David S. Iancu	Promovat
16	Duju Gh. Gh.	Corig. lat., mat., muzică
17	Farcas I. Tiberiu	Corig. matematică
18	Fernenghel Zigmăr	Promovat
19	Fischer B. Iosif	Corig. lat., franc., muzică
20	Freier I. Bernard	Promovat
21	Gavrilz I. Mircea	Corig. matem. Amănat cu
22	Georgescu I. R. Mihail	examen pe toamnă la franc.
23	Haiden Gh. Virgil	Promovat
24	Iliescu I. Iancu	"
25	Lăzărescu S. Alexandru	"
26	Lebovici R. Avram	Corig. matem., gimn., muz.
27	Lindeman Herbert	Promovat
28	Lubientchi A. Const.	Amănat exam. franc. toamnă
29	Măcirescu Gh. Vasile	Promovat
30	Mihalache C. Const.	"

Nr. crt.	Situatia in	
	Iunie	Septembrie
E L E V I I		
51	Moraru D. Laurețiu	Corig. latină, muz., desen
52	Moza Nicolai	" geogr., mat. muzică
53	Munteanu V. Vasile	Promovat
54	Nastase V. Vasile	Corig. matem., latină, muz.
55	Nemțeanu E. Iancu-Smil	" latină, matematici
56	Nica N. Gavril	" franceză, latină, muz.
57	Nicolescu Al. Mircea-Alex.	Promovat
58	Pope-Soltr Constantin	"
59	Platon M. Gheorghie	Amănat ex. franc. toamnă
40	Poll Sp. H. Mihail	Promovat
41	Popescu I. Florin	"
42	Rogin I. Ilie	Corig. fran., latină, muzică
43	Soroceanu V. Dumitru	Promovat
44	Stoicher V. Petru-Victor	"
45	Sulcher I. Aurel	"
46	Tausinger S. Jean	"
47	Todiriță V. Păunaș D-tru	"
48	Văideanu I. Constantin	Corig. română, franceză
49	Veisman N. Bernhard	Promovat
50	Vrânceanu C. Gheorghie	"
51	Zgherea Gh. Anatolie	"
52	Layer Gherhard	Retras
Clasa IV-a, profesor diriginte I. Gh. Vasilco		
1	Anței I. Virgil	Corig. latină, muzică
2	Adamescu N. Eugen	" latină, naturale
3	Arghirescu N. Constantin	Promovat
4	Arteni S. Mircea	"
5	Bombigher I. Aurel	"
6	Bulu V. Traian	"
7	Burduja Gh. Gheorghie	Corigent latină
8	Calapăr D. Gheorghie	Promovat
9	Ceașcșcu Gh. Gheorghie	Corig. mat., latină
10	Clupercă Mina Mihai	" latină
11	Davidovici Fr. Solo	" naturale, gimnst.
12	Dorneanu D. Isac	Examtriculat
13	Duca Al. Alexandru	Promovat
13	Făinaru B. Moisa-Lupu	"
15	Feinstein A. Nelu	"
16	Ghelase Al. Vasile	"

Nr. crt.	E L E V I I	S i t u a t i a i n	
		I u n i e	S e p t e m b r i e
17	Gheorșin F. Lupu	Retras	
18	Gheorghiu I. Mircea D.	Promovat	
19	Ghișescu V. Vasile	"	
20	Grănescu I. Clement	"	
21	Grimberg L. Jean	"	
22	Grințescu A. Gheorghie	Corig. geogr., fizico-chim.	Promovat
23	Gutman T. Leon	Promovat	
24	Herșcovici H. Bercu	"	
25	Imbru C. Oclavian	"	
26	Ionescu C. Const.	Retras—Inscris partic.	
27	Iov V. Corneliu	Promovat	
28	Labău M. Aurel	"	
29	Lang I. Iosub	Corig. latină	
30	Lecca N. Theodor	Promovat	
31	Lindenstein I. Bercu	"	
32	Livizeanu C. Martin-Aur.	"	
33	Manoliu C. Vlad	"	
34	Mărgălescu C. C.-Victor	Corig. lat., matem.	Promovat
35	Mereuță C. Neculai	"	
36	Mihălescu C. Gheorghie	Promovat	
37	Negrus N. Dimitrie	"	
38	Necula Victor	Corig. latină	
39	Oileanu S. Mircea	Promovat	
40	Pancu V. Gheorghie	Retras (decedat)	
41	Pisani L. Alexandru	Promovat	
42	Piso E. Emil	"	
43	Podușt I. Leonid	"	
44	Segal M. Dor	"	
45	Segal L. Mișu	"	
46	Stavăr Gh. Ionel	"	
47	Taranu V. Gheorghie	"	
48	Verdeanu Aurel	"	
49	Veisman A. A. David	"	
50	Luca Adrian	Retras	
Clasa V-a profesor diriginte N. Pascu			
1	Apeltoaie L. Ioan	Corig. mat., șt. naturale	Promovat
2	Beral H. Abraham	Repetent	
3	Bors N. Gheorghie	Promovat	
4	Bolezatu I. Ioan	Repetent	

Nr. crt.	E L E V I I	S i t u a t i a i n	
		I u n i e	S e p t e m b r i e
5	Brașoveanu I. Gheorghie	Promovat	
6	Buium E. Benoni	Corig. mat. și șt. naturale	Promovat
7	Carpău I. Vasile	Repetent	
8	Căciuleanu Al. C-tin	Corig. matematică	Promovat
9	Calărășu Șt. Petru	Promovat	
10	Cirillo A. Adrian	"	
11	Cojocaru C. Gheorghie	Corig. franceză și mat.	Promovat
12	Covrig N. Constantin	Promovat	
13	Covrig V. Vasile	"	
14	Caramarov Sergiu	"	
15	Fălnaru I. Marcel	Corig. franceză	Promovat
16	Falbel I. Aizic	Promovat	
17	Fischer H. Iosef	"	
18	Gavrilescu M. Gheorghie	Corig. franceză	Promovat
19	Grigoras T. Neculai-Gh.	Corig. matematică	"
20	Hascalovici R. Leon	Corig. franceză și naturale	"
21	Ionașcu V. Emil	Corig. germană și mat.	"
22	Iuster S. Davis	Corig. matematică	"
23	Luca I. Alexandru	"	
24	Manole C. Alexandru	Repetent	
25	Matei V. Mihael	Corig. latină și franceză	Promovat
26	Mazarine Gh. Ermil	Corig. franceză și mat.	"
27	Mandru C. C-tin	Promovat	
28	Miron C. Ioan	"	
29	Negoiață Neculai	Repetent	
30	Negrus N. Neculai	Corig. franceză și germană	Promovat
31	Postoi Gh. Neculai	Repetent	
32	Prisacaru Gh. Const.	Corig. mat. și franceză	Promovat
33	Rosu I. Teodor	Repetent	
34	Rotenberg F. Leon	Promovat	
35	Solomon B. Emil	Corig. franceză și mat.	Promovat
36	Popa Solih Gh. Solih	Corig. mat. și fizico-chim.	"
37	Teodorescu C. Const.	Promovat	
38	Trifan I. Ioan	Retras în învăț. particular	
39	Trifan I. Mihai	Corig. matem. și naturale	Promovat
40	Ușerovici M. Gustavian	Corig. mat. și fiz.-chim.	"
41	Verșescu Gh. Stefan	Promovat	
42	Boureanu A. Virgil	Retras	
43	Puscucă V. V.	Retras	

Nr. crt.	Situatia in	
	Iunie	Septembrie
E L E V I I		
Clasa VI-a profesor diriginte N. Pascu		
1	Andronic I. Aurel	Promovat
2	Avram B. Meyer	Corig. germ., mat., desen
3	Barhad S. Bernhard	Corig. franceză, matem.
4	Capşa Gr. Eugen	Promovat
5	Constantinescu A. Traian	Corig. latină, natur.
6	Corfă C. Vasile	Retras în particular
7	Dăscălescu I. Alexandru	Corig. muzică
8	Dăscălescu Gh. Neculai	Amânat p. Septembrie
9	Dediu V. Cristofor	Corig. mat., fiz.-chimice
10	Dumitriu M. Teodor	Corig. latină, matemat.
11	Ganciu I. Neculai	Promovat
12	Ghişescu V. Neculai	"
13	Gogu I. Constantin	"
14	Grinţescu A. Alexandru	Repetent
15	Hanganu V. Gheorghe	"
16	Hercovici I. David	Corig. franc., fizico-chim.
17	Hercovici Moişă Leibiu	Retras
18	Hercovici M. Solomon	Corig. franceză
19	Ioniţă C. Constantin	Repetent
20	Ivascu Gh. Constantin	Promovat
21	Leventis D. Mihail	Corig. matem., franceză
22	Manoliu C. Dan	Promovat
23	Manoliu C. Şerban	"
24	Matasă I. Alexandru	Corig. matematicii
25	Moga V. Dumitru	Corig. germ. şi filosofie
26	Moscovici M. Perli	Repetent studii şi frecv.
27	Moza N. Gheorghe	Repetent
28	Negru T. Eugen	Amânat
29	Negru H. Leiba	Promovat
30	Podoleanu Gh. Mihail	"
31	Popovici V. Traian	"
32	Rosenvalig L. Dorel	"
33	Silvestru Gh. Eremia	Corig. matem., franceză
34	Tărălungă I. Vasile	Promovat
35	Valdman I. Iacob	Corig. fizico-chimice
36	Vasilescu C. Mircea	Corig. matematicii
37	Vicol D. Pavel	Promovat
38	Vinlea N. Eugen	"

Nr. crt.	Situatia in	
	Iunie	Septembrie
E L E V I I		
Clasa VII-a, profesor diriginte L. D. Roic		
39	Vinlea N. Mihail	Promovat
40	Iacobai D. Ştefan	"
Sectia Literară		
1	Abramovici H. Lazăr	Corigent fizico-chimice
2	Bandel B. Haim Şulăm	Promovat
3	Brăşoveanu I. Vasile	Amânat
4	Buium I. Şulim	Corig. filozofie, fizico-chim.
5	Cafti A. Iosef	Promovat
6	Chetreanu I. Vasile	Corig. naturale, fiz.-chim.
7	Chirilleanu I. Decebal	Promovat
8	Covrig V. Neculai	"
9	Ghenădescu N. Neculai	"
10	Grimberg A. Iancu	"
11	Grimberg H. Martin	"
12	Gulman F. Herşcu	"
13	Hascalovici R. Heinrich	"
14	Hergelegiu C. Aurel	Corig. filozofie, naturale
15	Iacob I. Simion	Amânat
16	Iliesohn M. Osiias	Promovat
17	Langmantel M. Şulăm	"
18	Mances Gh. Mihail	"
19	Marinoaia Mihai	Corig. elină
20	Moruzi C. Ioachim	Retras
21	Vehberg I. Frederic	Corig. mat., naturale
22	Vurgăţ M. Dan	Repetent studii şi frecvenţa
23	Albu E. Emanoil	Promovat
Sectia Stiinţifică		
1	Albu N. Gheorghe	Promovat
2	Beral H. Israel	Corigent filozofie şi mat.
3	Coman N. Ioan	Corigent matematică
4	Covaci G. Const.	Repetent studii şi frecv.
5	Faluţ B. Avram	Corigent latină
6	Lazaride N. Gheorghe	Promovat
7	Mihallescuc G. Paul	"
8	Roler B. Isac	"
9	Şmilovici N. Leon	"

SITUAȚIA GENERALĂ NUMERICĂ
a elevilor liceului, după examenul de corectură

E L E V I I	C l a s e l e							Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Înscrșiși	56	53	52	50	45	40	32	326
retrași								
eliminați	1	1	2	5	3	2	1	15
transferați								
morți								
promovați direct	42	23	29	34	14	17	18	177
” prin corig.	12	23	20	11	19	15	11	111
repetenți	1	6	1	—	7	6	2	23
Piatra-Neamț								247
Județul Neamț								59
Alte județe								20
Naționalități								
Români								214
Evrei								101
Alte naționalități								11
După ocupația părinților								
Proprietari								3
Agricultori								25
Industriași								12
Meseriași								19
Comercianți								81
Funcț. publici								70
Prof., preoți, învă.								43
Militari								26
Avocați, medici								15
Alte ocupații								30
Orfani								1

Rezultatul examenului de admitere în clasa I-a
făcut în sesiunea Iunie 1935

Abeles Serge 6.35, Abramovici Zisu 6.66, Albescu Marcel 7.66—admiși; Andriescu Gh. 4.35, Anton Vasile 4.00—respnși; Arhirescu Tib. 7.35, Barasch Iosif 5.35, Barchad Jean 6.66, Baroi Nicu 5.00, Blaha Raul 6.00—admiși; Bricman Iancu, Cahane Aron—respnși; Chirilleanu Traian 6.66, Constantinescu Mircea 8.00, Cremer Ioset 5.35, Copelovici Vili 8.66, Costăchescu Traian 8.00, Covrig Cristea 6.35, Dabija Octavian 6.00, Dobrescu Eugen 8.66—admiși; Dumitrescu Const. 4.66—respnși; Fluture Virgiliu 5.66, Gavrilescu Mihai 7.00, Georgescu Adrian 6.00, Halmzohn Zigmund 6.00, Hauschild Remi 6.00, Herescu Const. 8.35, Hergcovici Iacob 5.66—admiși; Hergcovici Simon respnși; Ilfinita Neculai 6.00, Ifhode Const. 7.35, Ifhode Neculai 6.00, Iosifescu Cicerone 7.66, Irimescu Ștefan 7.66—admiși; Juncu Gheorghe 4.66—respnși; Lazăr Liviu 7.35, Leizer Hergcovici 5.66, Livzanu Adrian 5.66, Macarie Vasile 6.00, Mancas Neculai 8.35, Mancas Ștefan 5.66—admiși; Manolescu Ion 4.66—resp.; Manoliu Ion 6.35, Marlescu Ion 6.00, Maxim Neculai 6.35—admiși; Moesle Alex. 4.35—respnși; Miron Gheorghe 7.35, Munteanu Gh. 6.35, Nădejde Scarlat 6.66, Niculescu Const. 6.66, Nistor Mircea 8.00, Poli Const. 7.35, Popovici Mihai 6.00, Popovici Vasile 6.66, Preolu Virgil 7.00—admiși; Pușcașu Adrian 4.66—resp.; Rosman Aristide 8.66, Rotenberg David 6.35, Saftincu Gh. 6.00, Segal Norbert 7.00—admiși; Spiridonescu V. 4.66—resp.; Stan Alex. Petre 5.66 admiși, Starfi Valeriu respnși, Stecher Marcel 8.00, Tapu Traian 5.66, Teodorescu Neculai 5.66, Topor I. Vasile 5.66—admiși; Valter Ilie respnși, Vasiliu Vlad 7.00, Vicol Aurel 7.66, Vecsler Horafiu 7.00, Zeilicovici Solomon 7.35, Andriescu Ioan 5.00, Pomeanu Const. 6.00, Cojoc Const. 6.00—admiși.

Rezultatul examenului de admitere în clasa I-a,
făcut în sesiunea Septembrie 1935

Andriescu I. Ioan 5.00, Blaha Raul 7.66, Brasoveanu Petru 5.35, Bricman David 7.66, Brudaru D. Ion 6.35—admiși; Burduja O. Neculai 5.66 respnși; Cahane Aron 8.00, Ciobanu V. Const. 7.35, Ciobanu C. Nicu 6.00, Cojoc Const. 6.66, Covrig Niculae 7.35, Dănilă C. Traian 6.66—admiși; Dumitrescu Const. 4.00, Gavriloaia N. I. 4.66—respnși; Georgescu T. Adrian 6.35, Gorgos V. Const. 6.66, Hauschild Remi 6.35, Hergcovici A. Iacob 6.00, Hergcovici I. Simon 7.35, Juncu G. Gheorghe 5.00, Livezeanu

Adrian 5.66, Manceș Ștefan 7.00 — admiși; Manolescu I. Ioan 4.53 — respins; Matieș Gheorghe 6.00, Maxim Nicolae 8.53 — admiși; Moesle Alex. 4.50 — respins; Palade M. Gh. 5.00, Postoi Vasile 7.00, Rogin I. Mihai 6.53 — admiși; Spiridonescu Vasile 4.00, Stamatin C. Emil 5.66 — respinși; Stanciu D. 5.53, Stan Al. Petru 5.00, Sfarți Valeriu 7.53, Tapu V. Traian 8.53, Zamă C. Em. 6.66 — admiși.

Situația g-lă numerică a examenelor de admitere în cl. I-a

SESIUNEA	Clasa	Prezenți	Reușiți	Respinși
Iunie 1935	I	75 1)	62	13
Septembrie 1935	I	56 2)	29	7

1) Români 55, Evrei 20; din Piața 53, Buhusi—Te. Neamt, 2, județ 17, alte orșe și județe 3; fi de plugari 8, funcționari 43, comercianți 12, industriași 4, meseriași 5, avocați 2, proprietari 1.

2) Prezenți prima dată, toamna: Români 14, Evrei 4; din Piața 11, din județ 7; fi de plugari 2, funcționari 9, comercianți 5, industriași 1, meseriași 3.

Rezultatul examenului de admitere în clasa V-a, sesiunea Mai 1935.

Lapleș M. Ioan 5.40, Luca N. Adrian 5.50, Taubman Artur 4.60, Saffa Const. 5.65, Timofie I. D-tru 5.25 — respinși.

TABLOU
de elevii înscriși pentru examenul de admitere în clasa V-a — sesiunea Iunie 1935.

Arghirescu Const. 6.05, Arteni Mircea 7.25, Baciu Const. 6.05, Baciu Ion 6.05, Bombiger Aurel 7.05, Buleu Traian 7.55, Calabăr Gheorghe 6.15—admiși; Duca Alex. respins, Făinaru M. Lupu 6.10, Feinstein Nelu 7.55, Ghelase Vasile 6.60, Gheordăniu I. Mircea 6.60, Ghițescu Vasile 8.90, Grămeșcu Clement 6.50, Grinberg Jean 6.00, Gutman Leon 6.75, Herșcovici H. Bercu 6.25, Imbru Octavian 6.15 — admiși; Ionescu Const. respins, Iov V. Corneliu 7.90, Labău M. Aurel 7.40, Landau M. 6.05, Lecca N. Theodor 6.40, Lindenstein Bercu 6.15—admiși; Livizeanu Aurelian 5.20 respins, Mihaliescu Gheorghe 6.00, Manoliu Vlad 6.00 admiși; Michalsonn Albert 4.40, Moscovici Eman. 5.25—respinși; Negruș N. D-tru 7.35, Negru T. Gh. 6.05, Olteanu Mircea 6.00, Pisam Alexandru 6.05, Reis Avi 7.00—admiși; Rotenberg Ionas

4.45 respins, Segal Dov 6.05, Segal Mișu 8.50, Ștăvăr Ioan 6.55, Taranu Gheorghe 6.50, Valsman David 8.00, Verzeanu Aurel 6.05 admiși; Ștelian Gh. Ștelian 4.80, Poduș Leonid 5.20 — respinși; Pîso Emilian 6.00 — admis.

TABLOU
de elevii înscriși pentru examenul de admitere în clasa V-a, sesiunea Septembrie 1935.

Mihalisonn Alb 5.55 — respins; Lapleș N. Ion 6.05, Rotenberg I. 6.00 — admiși; Luca Adrian 5.15 — respins; Argintoiannu L. 6.50, Argintoiannu Val. 6.00, Moscovici Em. 6.05 — admiși; Duca Alex. 4.65, Ceausescu Gh. 5.55 — respinși; Davidovici I. 6.15, Burduja Gh. 6.20, Nalboe Gr. 6.15, Timofie I. D. 6.05 — admiși; Lang Iosub 5.40, Ștelian St. 4.95, Oțel Vas. 4.75, Poduș L. 5.55, Vasiliu C. 4.20, Mereuță M. 4.65, Livezeanu A. 5.10 — respinși; Glodureanu C. 6.20 — admis; Mărgăritescu V. 4.65 — respins; Ciupercă M. 6.20 — admis; Lazarovici A. 5.50, Grințescu A. Gh. 5.15 — respinși; Popa I. M. 6.25 — admis; Taubman A. 5.25 — respins; Nițescu Tib. 6.15, Mihaliescu M. 6.00, Manoliu Vl. 6.20 — admiși; Alcaz Gh. 4.60 — respins; Chelsoi E. 7.70 — admisă.

Situația g-rală numerică a examenelor de admitere în cl. V-a

SESIUNEA	Clasa	Prezenți	Reușiți	Respinși
Mai 1935	V	5	—	5
Iunie 1935	V	44	36	8
Septemv. 1935	V	52	16	16

SITUAȚIA EXAMENELOR PARTICULARE

Comisia

Nr. crt.	Profesorii	Materia pe care o predau	Observ.
1	Pr. V. Vasiliu	Religia	
2	Eufrosina Săvescu	Româna	
3	I. Gh. Vasile	Româna	
4	V. Ghițescu	Latina, Elina	
5	Aurora Andrei	Franceza	
6	L. D. Roie	Germana, Filozofia	
7	A. A. Rotundu	Dreptul	
8	P. Popovici	Geografia	
9	N. Pascu	Matematica	
10	N. Boriș	Fizico-chimie	
11	Ioan Tazăuanu	St. Naturale, igienă	
12	V. Niculescu	Desemn, Caligrafie	
13	Alb. Crillio	Muzica	
14	Gh. Gheorghiu	Gimnastica	
15	V. Ghițescu	Preșdintele	
16	Const. Turcu	Secretar	

Eleveii particulari

Nr. crt.	ELEVEII	Situatia in	
		Iunie	Septembrie
Clasa I-a.			
1	Hogia T. Neculai	Promovat	
2	Iosifescu Cicerone	Ne prezentat	
3	Jinga Gheorghe	"	
4	Vasile N. Gheorghe	Promovat (Mai)	
Clasa II-a.			
1	Ștefanovici Mihai	Promovat	
5	Tanase Constantin	Corig. la matematică	Promovat
3	Vasile N. Gheorghe		"
4	Jinga Gh.	Ne prezentat	

Nr. crt.	ELEVEII	Situatia in	
		Iunie	Septembrie
Clasa III-a			
1	Bordei Gh. Dumitru	Ne prezentat	
2	Crețu C. Dumitru	Amănat lat., fran., fiz.-chim.	Promovat
3	Hanzl Iaroslav	Decedat	
4	Marian D. Nicolae	Promovat	
5	Stambler M. Avram	Corig. română, mat. muzică	Repent
6	Ciubotaru Ieremia	Promovat (Mai)	
Clasa IV-a			
1	Baciu I. Constantin	Promovat	
2	Donescu Th. Vasile	Ne prezentat	
3	Glodureanu Const.	Corig. naturale	Promovat
4	Ionescu C. Const.	Promovat	
5	Reiss C. Avi	"	
6	Stelian Gh. Stelian	"	
7	Vieru Cristofor	"	
8	Ciubotaru Eremia	"	Promovat
9	Herman Isidor	"	"
Clasa V-a			
1	Casian Valeriu		Repent
2	Feresler M. Albert	Corig. mat., desen, gimn.	Promovat
3	Potorocă Iosif	Retras	
4	Salomia A. Gheorghe	Repent	Repent
5	Stoian Mircea	"	
6	Trifan Ioan	"	
Clasa VI-a			
1	Baraf A. Iancu	Promovat	
2	Crețu N. Constantin	Promovat (Mai)	
3	Feingold Carol	"	
4	Ionescu Ioan	Ne prezentat	
5	Popovici C. Gheorghe	Promovat	
Clasa VII-a			
1	Arsănescu Mihai	Corig. nat., latină, desen	Promovat
2	Dumitroi Mihai		"

Nr. crt.	E L E V I I	S i t u a t i a i n	
		I u n i e	S e p t e m b r i e
3	Livescu Ioan	Promovat	
4	Marinescu Eugen	Neprezentat	
5	Popovici Gh. Gheorghe	Promovat	
6	Precupeanu Socrate	"	
7	Șerban Mircea	Corig. latină și germ.	Promovat
8	Moruzi Ioachim	"	"
9	Crețu Constantin	Neprezentat	
10	Andrei I. Nec.		

Situația generală numerică a elevilor particulari
(sesiunea Mai, Iunie, Septembrie 1935).

E L E V I I	C l a s e l e							Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Inscriși	4	4	6	9	6	5	10	44
Promovați direct	2	2	2	7	—	4	6	25
" prin corig.	—	1	1	1	1	—	2	6
Repetenți	—	—	—	—	—	—	—	5
Refrasi, morți etc.	2	1	2	1	1	1	2	10

Total promovați 29, din care Români 24, Evrei 5.

Examen de diferență

Siroia I. Ioan, pentru cl. III-a și IV-a dela șc. normală la
Iteu — admis.
Marian Vasile pentru cl. I-a și II-a — admis, iar pentru
cl. III-a — respins.
Moscaliuc Lazăr pentru cl. I-a — respins.

REZULTATUL EXAMENULUI DE BACALAUREAT

Sesiunea Iunie 1935

Nr. crt.	Candidații admisi la examenul de bacalaureat	Calificativul sau nota
1	Idiceanu Petru	7.10
2	Marinescu Em. Octav	6.30
3	Gherasim C. Gh.	6.00
4	Lesner St. Leon	6.00
5	Crețu Gh. Ion	6.70
6	Bercu M. Manase	6.20
7	Adiaconțel C. Gh.	6.10
8	Galaction P. Leonie	6.00

Sesiunea Septembrie

1	Braș V. Vasile	6.00
2	Gheorghiu I. Mircea	6.00
3	Kendler I. Avram	6.00
4	Popovici Gh. Gh.	6.00
5	Zilberman Ilie	6.00

Reușiți total 13; Români 9, Evrei 4.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Annarul școlar în slujba cunoașterii regiunii	3-5

PARTEA I-a.

Constantin Turcu :	În memoria profesorului Ion Negre (se publică fragmentul inedit : Cum am învățat carte),	11-38
Radu Vulpe :	Cercetări arheologice la Horodiștea	39-45
C. A. Stoide :	Știri nouă despre m-rea Runcu	44-49
Victor Andrei :	Evoluția teritorială a vechiului finut Neamț	50-68
Har. Mihaliescu :	Cuvinte și expresii care se nasc și mor	69-72
Dimitrie Hogea :	I. L. Caragiale la Piatra-Neamț	73-76
Preot C. Matasă :	Ținutul Neamț cu 100 ani în urmă	77-8
Al. Grigorovici :	O vizită domnească la Piatra-N., în anul 1866	84-96
P. Gheorghiasa :	Hramurile în cultivarea și păstrarea unității, credinței și a nemulțumului.	97-109
V. Ghițescu :	Contribuțiuni nouă la istoricul Ținutului „Petru-Rareș”	110-150
C. A. Stoide și Const. Turcu :	Documente și registre din Ținutul Neamțului, secolul XVII-lea	151-165

PARTEA II-a

Partea oficială — cuprinzând toată activitatea școlară pe anul expirat 1934-1935.	167
---	-----